

ԱՖԵՏԱՐԱՆԻ
ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ
Ա - ՅԻՍՈՒԻՍ ԿԵԱՆՔԷԱ ՊՐՈՒԲՁԱՆԵՐ

ԱԲԵՏԱՐԱՆԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ

Ա

ՅԻՐԱԽԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ ԴՐՈՒԱԳԱՆԵՐ

ՎԱՀԷ ՍՎԱՃԵԱՆ

ԹՈՐՈՆԹՕ
ՍԺԸ
2018

Ստանալու Համար դիմել՝

Հեղինակին

Vahe Sivacyan

sivacyan@sympatico.ca

**Ազատ զգացեք ձեր շրջանակին դրկել, բազմացնել,
տպել ու բաժնել ձրիաբար:**

**Գրովթինը որեւէ փոփոխութեան ենթարկել կամ
տպագրուած օրինակները ծախել
բացարձակապէս արգիլուած է:**

Տպագրուած - Printed

THE RELIABLE PRINTER
PRINT ASSURED

15 – 2200 Markham Rd. Scarborough ON M1B2W4
Tel : 416-292-9394

STORE HOURS

MONDAY • FRIDAY: 9^{AM} – 5^{PM}

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ՆԱԽՈՐԴ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՄՆԵՐԸ

Հոյս 'ի Հոսոյ (Ա) 2013

Հոյս 'ի Հոսոյ «Բ»
Զարթօնք 2015

Հոյս 'ի Հոսոյ «Գ»
Տիեզերական Օրէնքները 2017

Կենցաղալոյս
Ոտանաւորներու հաւաքածոյ 2014

Խոկում 2017

ՆԵՐԿԱՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՄՆԵՐ

Աւետարանի խողհուրդները - հատոր Ա.
Յիսուսի կեանքէն դրուազներ 2018

Աւետարանի խողհուրդները - հատոր Բ.
Յիսուսի առակները 2018

ԱՊԱԳԱՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՄՆԵՐ

Աւետարանի խողհուրդները - հատոր Գ.
Յիսուս Քրիստոսի Խօսքերը 2019

Խորհրդածուլթիւններ 2019

ՀՆՈՐՀԱԿԱՎՈՒԹԻՒՆ

Իմ խորին եւ սրտաբուխ շնորհակալութիւնները, ինչպէս նաեւ երախտագիտութեան զգացումները կը յայտնեմ, այս աշխատանքի պատրաստութեան ընթացքին իրենց խորհուրդներով, ուղղումներով եւ թելադրութիւններով գործս դիւրացնող մի քանի բարեկամներու:

Աղօթարար եմ որ Աստուած իրենց պարգեւէ առողջութիւն եւ արեւշատութիւն:

*

Շնորհակալութիւն կը յայտնեմ նաեւ բոլոր անոնց, որոնք գիրքիս մէջ գործածուած լուսանկարները հայթայթած են:

Աղօթարար եմ,

որ Աստուծոյ օրհնութիւնները անոնցմէ անպակաս ըլլայ:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Աստուածաշունչէն գրաբար, աշխարհաբար,
նաեւ եկեղեցական ժամերգութիւններէ
մէջբերումները աւնուած են
հետեւեալ աղբիւրներէ.

ԱՍՏՈՒՎՈՒՄ ԵՎ ՄԱՏԵԱՆ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԱՅ

ԸՍՏ

ՃՇԳԻՏ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՊՏԵՆԱՅ ՄԵՐՈՑ Դ ՀԵՎԵՆԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՏԱՐՄԱԳՈՅՆ ԲԱՊԻԷ Դ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԲԱՌ
1805 Դ ՎԵՆԵՏԻԿ ՈՒՄԾԴ
Դ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՄԵՐՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ

ՀԱՄԱՅԱՆՑԱՅԻՆ ԱՍՏՈՒՎՈՒՄ ԵՎ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԱՐԵՄՏԱՀԱՅՅԵՐԸ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՂՕԹԱՐԱՏԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆԸ
ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ
ՇԱՐԱԿԱՆԸ
ԱՂՕԹԸ
ՏԱՂԸ
ՏՊԱՐԱՆ Յ. Գ. ՓԱՆԳՈՒՇԵԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ
1929

Մարդը կը թնի աշխարհ
մուտքի գործած օրը,
ճշմարտիք մարդը կը թնի այն
օրը, երբ աղօթի փափախը կը
խմորուի իր հոգու խորելին:

Թորդոմ Արդ. Գուշակեան
Պատրիարք Հայ Երեսօպոստոլ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- ԷՉ
- 4- Շտորհակալութիւն
- 5- Ծանօթութիւն
- 7- Բովանդակութիւն
- 8- Կենսագրական
- 9- Ծնողաց
- 10- Ձօն Այտային
- 11- - Վարդապետը - ոտանաւոր
- 12- -Նախաբան
- 15- -Յառաջաբան
- 33- Ա - Յիսուսի կեանքէն դրուագներ
- 36- - Յիսուսի մկրտութիւնը
- 42- - Յիսուս անապատին մէջ և Իր փորձութիւնը
- 65- - Կանայի Հարսանիքը
- 72- - Յիսուս կը խաղաղէցնէ փոթորիկը
- 77- - Յիսուս կը քալէ ջուրին վրայ
- 80- - Յիսուս կը կերակրէ ամբողջը
- 83- - Յիսուսի այլակերպութիւնը
- 90- - Յիսուսի յաղթական մուտքը Երուսաղէմ
- 94- - Յիսուս կ'երթայ տաճար
- 97- - Յիսուս կ'անիծէ թղենին
- 99- - Յիսուս կ'այցելէ Մարթայի ու Մարիամի
- 101- - Յիսուսի վերջին ընթրիքը
- 126- - Յիսուսի բժշկութիւնները
- 135- - Յիսուս մեռելները կը յարուցէ
- 143- - Յիսուս կ'աղօթէ Գեթսեմանիի մէջ
- 147- - Յիսուսի խաչելութիւնը
- 158- - Յիսուսի թաղումը և Յարութիւնը
- 170- - Ի՞նչ է երջանկութիւնը - ոտանաւոր
- 171- - Վերջաբան և Խորհրդածութիւններ
- 177- - Մաղթանքն իմ - ոտանաւոր
- 179- Բ - Յաւերսածական
- 181- - Կեանքին արժէքը
- 183- - Հայկական առածներ
- 185- - Յետ-Քրիստոնէայ Արեւմուտքը
- 194- - Համբաւ
- 196- - Խալիլ Ճըպրանի «Յիսուս Որդի Մարդոյ»էն

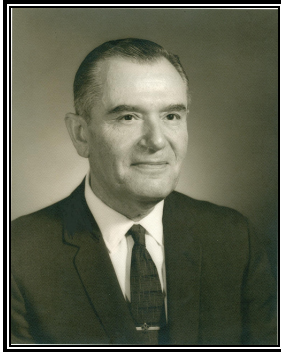
ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

Հեղինակը ծնած է Կ. Պոլսոյ արուարձաններէն Գատրգիւղի մէջ: Նախակրթարանի ուսումը ստացած է տեղոյն Արամեան-Ոննճեան Ազգ. Վարժարանէն, իսկ միջնակարգի ուսումը՝ Սէն Ճօզէֆ ֆրանսական վարժարանէն: Ըստանտօք գաղթած էն Թորոնթօ, Գանատա, ուր աւարտած է իր երկրորդական ուսումը: 1968-ին վկայուած է որպէս պսակաւոր գիտութեանց՝ Թորոնթոյի Համալսարանէն: Ապա Հետեւած է բժշկական ճիւղին ու մասնագիտացած ներքին Հիւանդութեանց ու սրտաբանական մարզերու մէջ: Պաշտօնավարած է Թորոնթոյի Սէն Ճօզէֆ եւ Սէն Մայքըլ Հիւանդանոցներէն ներս: Ստացած է օգնական ուսուցչապետի տիտղոս իր շրջանաւարտ եղած Համալսարանէն: Դասախօսած է թէ՛ տեղական եւ թէ՛ միջազգային բեմերու վրայ: Յօդուածներ հրատարակած է արդիւնք իր Հետազօտութիւններուն եւ 2007-ին ալ դասագիրք մը՝ սիրտը քննելու նոր Հասկացողութեամբ եւ ֆիզիքական նշաններուն բնախօսական եւ ախտաբնախօսական պատճառներու բացատրութեամբ:

Դպրութեան սկսած է Գատրգիւղի Ս. Թագաւոր Եկեղեցոյ մէջ, եօթ տարեկանին, ապա, իր ծառայութիւնը շարունակած է Թորոնթոյի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցոյ մէջ: Ուրար կրեւու իրաւունք ստացած է Սիօն Արքեպիսկոպոսէն 1960-ներու վերջերը: Սարկաւազ ձեռնադրուած է Սէնթ Գաթրիսկի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցոյ մէջ, ձեռամբ Արիս Եպս. Շիրվանեանի: Եկեղեցոյ ծառայութիւնը շարունակած է Ս. Խաչ եւ յետոյ, դարձեալ, Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցիներուն մէջ: Մաս կազմած է Թորոնթոյի Ս. Խաչ Ազգ. Ամենօրեայ Վարժարանի Հաստատման եւ անոր Հոգաբարձութեան, որոշ շրջան մին ալ ատենապետելով այդ կազմին: Իր Հետաքրքիր եւ քննասինդիր բնութիւնը զինք մղած է Հետազօտութեան՝ ոչ միայն բժշկական, այլ նաեւ կրօնական գեանի վրայ:

1911-1985

1904-1994

ՄԻՐԵԼԻ ԾՆՈՂԱՅՍ
ԺԻՐԱՅԻ ԵՒ ԻՍԿՈՒՀԻ
ՍՎԱՃԵԱՆՆԵՐՈՒ
ԱՆԹԱՌԱՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ՍԷՐ ԵՒ ՅԱՐԳԱՆՔ

«Դուք աղեղն եղաք, ուրիշ ջեր ջանքները իբր սյուրիդ նետեր
դուրս արձակուեցան:

Աղեղնախորը աշտոխի ճանքոխ իր թիրախը ԿԵ ՏԵԱՆԷ ԵՒ ԱՂԵՂԸ
ՋՈՐԱԽՈՐ ԿԵՐՊՈՎ ԿԵ ԴՐԿԷ, ՈՐՊՈՒՄԻ ԻՐ ՆԵՏԵ ԱՐԱԳ ԵՒ ՀԵՊՈՒՆ
ԵՐԹԱՅ:

Աղեղնախորի ջեռքին՝ ջեր ԴՐԿՈՒՄԸ ՈՐԱՆՈՒԹԵԱՄԸ ԵՂԱՒ
ՈՐԵԱՆ ՈՐ ԱՆ սլաճոդ նետք ԿԵ ՍԻՐԷ, ՆՈՂՆԵԱՆ ԱՂ ՀԱՍՏԱՏ ԱՂԵՂԸ»:

(յարասուած - Խալիլ Ճիպրան-ի «Մարգարէն» գիրքէն)

1955-2010

**ՄՈՅՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅԱՆ ԿԸ ԶՈՒՆԱ
ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ԿՈՂԱԿԻՅԻՄ՝
ԱՅՏԱ ՍՎԱՃԵԱՆ-Ի
ԱՆԹԱՂԱՄ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ:**

Վ Ա Ր Դ Ա Պ Ե Տ Ը

Երբ մանուկ էնք տակաւին պզտիկ,
Մեր ծնողքները իրենց օրինակով
Առաջինն էն կեանքի մէջ աշխարհիկ:
Պարտ էնք գնահատել զիրենք պաշտելով:

Երբ միաքը կը սկսի լրիւ կազմուիլ,
Իպրոցի ուսուցիչները անտարակոյս
Մեզ կը սորվեցնեն միաքով աճիլ:
Յարգուելու արժանի, կը սիրեն «ըյս»:

Երբ իմացականութիւնն ալ է կազմուած,
Ամէն ինչ կը թուի ըլլալ մի ուսուցիչ,
Կին, ամուսին, զաւակ, որոնց էնք վարժուած,
Նաեւ թշնամի, օտար կամ բարեկամ վարիչ:

Բնութիւնը իր բազմաթիւ երեւոյթներով
Լաւագոյն ուսուցիչն է համայն մարդկութեան,
Եթէ զայն դիտենք սորվելու նպատակով
Եւ «կեանք»էն կանգ առնենք մի քանի վայրկեան:

Հետեւաբար, ո՛վ է մեր ճշմարիտ ուսուցիչը:
Ան անձը, որ վերջ կու տայ բոլոր դժուարութեան
Եւ կ'անհետացնէ անձկութիւնը, վախը ու խուճապը.
Ան անձը, որ ցոյց կու տայ ուղին կատարելութեան:

Ամէն անձ ինք կը զատէ իր ազատ կամքով
Իր վարդապետը եւ կը խոնհարի անոր առջին,
Իսկ եթէ յանձնուի իր էութեամբ, իր «Ես»ը մոռնալով,
Կը հետեւի վարդապետութեան Քրիստոսի՝ իր արարչին:
Վ. Ս.

ՆԱԽԱԲԱՆ

Իմ խորին շնորհակալությունները կը
յայտնեմ Վերապատուելի Փրոֆ.
Դոկտ. Սողոմոն Նիկոսեանի, գիրքիս
անտիպ օրինակը կարդալու բարեհա-
ճովեան եւ կամեցողովեան, ինչպէս
նաեւ յաջորդ էջին մէջ տեղադրուած
իր նախաբանին համար:

Վ. Ս.

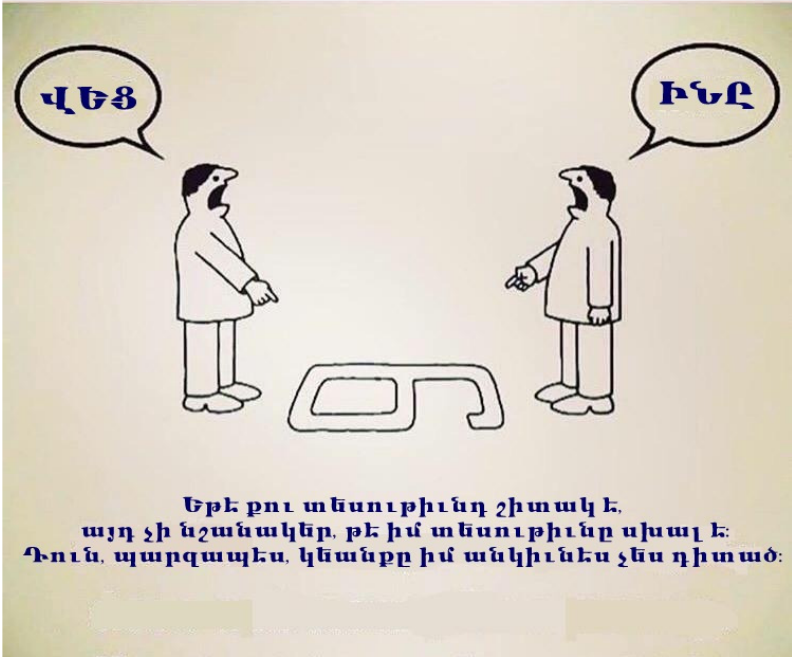

Մեծ հաճոյքով ձեզ կը ներկայացնեմ բժշ. Վահէ Սվաճեանի «Աւետարանի խորհուրդները» խորագրեալ երեք հատորներէ բաղկացեալ այս երկասիրութիւնը: Աւետարանները (Յունարէնով՝ Էվանկելիոն, ինչ որ «բարի լուր» կը նշանակէ) կը յուշարկեն Յիսուսի հեղինակաւոր անձնաւորութիւնը, Անոր համայն մարդկութեան նկատմամբ խոր շահագրգռութիւնը եւ արգահատանքը, բժշկելու համբաւը, ազդեցիկ խօսքերը եւ առակներու ըմբռնողական օգտագործումը: Եթէ կը խորհիք, թէ Աւետարանները կարդալ ձանձրացուցիչ է, բացէ՛ք այս հատորները եւ յետոյ որոշեցէ՛ք: Ընդհակառակը, շատ հաճելի անակնկալի պիտի հանդիպիք, որովհետեւ այս հրատարակութիւնը կարող է ձեզի հմտութիւն տալ եւ թէ՛ ձեր միտքերը եւ թէ՛ ձեր հոգիները հարստացնել:

Բժշ. Սվաճեանի թէ՛ գիտութեան եւ թէ՛ կրօնքի հմտութիւնը, ինչպէս առաջուց, հիմայ եւս երկու ուղիները, որ կը թուին անջատ ըլլալ, տրամաբանական եւ միահիւսլիութեան մը վերածած է: Իր գրութիւնները Յիսուսի առաքելութեան եւ առակներուն յստակ, հակիրճ եւ լրիւ դիւրամերձ բացատրութիւններն են: Անոր այս նպաստաւոր հրատարակութիւնը կարգացողը, անտարակոյս պիտի առաջնորդուի, դէպի նոր հասկացողութեան մը՝ նկատմամբ հոգեւոր կեանքին: Նոյնիսկ անոնք, որոնք տարբեր մեկնաբանութիւնները կը նախընտրեն, պիտի ոգեւորուին ու պիտի խորհրդածեն ճարտարօրէն ներկայացուած հիմնական նիւթին վրայ: Յուսալից եմ որ բժշ. Սվաճեանի հմայիչ վերլուծումները կարգացողը ինձ նման, ոգեւորիչ եւ խորաթափանց կը գտնէ:

Նկատի առէք Ս. Գիրքին հետեւեալ գեղեցիկ նախադասութիւնը. «Երանի՛ այն մարդուն՝ որ իմաստութիւն կը գրտնէ, եւ այն մարդուն՝ որ հանճար կը ստանայ»: (Առակաց Գ:13)

Վերապատուելի Դոկա. Սողոմոն Նիկոսեան
Աստուածաբանութեան Դոկտոր
Թորոնթոյի Համալսարան

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Ա

Երբ Առաքելական եկեղեցւոյ սկզբնական շրջաններուն, Քրիստոնէական հաւատքին հիմքերը որոշելու համար տիեզերական ժողովները կը գումարուէին, այդ ժողովներու ընթացքին բաւական տարակարծութիւններ գոյութիւն ունեցած են, որոնք նոյնիսկ պատճառ եղած են որպէսզի եկեղեցւոյ մէջ բաժանումներ տեղի ունենան: Բաժանման գլխաւոր պատճառներէն մին Յիսուս Քրիստոսի բնոյթն էր:

451ին գումարուեցաւ Քաղկեդոնի ժողովը, որուն գլխաւոր հարցն էր Յիսուս Քրիստոսի բնոյթը. Ան մէկ բնոյթ ունէ՞ր՝ Աստուածային, թէ ոչ երկու բնոյթ՝ Աստուածային եւ մարդկային: Հայերը Աւարայրի պատերազմի պատճառով այս ժողովին չմասնակցեցան: 506 թուականին արեւելեան քրիստոնեաներուն Դուին գումարած ժողովին, Քաղկեդոնի ժողովին առնուած որոշումները վերջնականապէս կը մերժուին: Որով քրիստոնէութեան մէջ կը գոյանայ երկու տեսակէտ եւ երկու դաւանանք: Ոմանք կը պնդէին, թէ Քրիստոս միայն մէկ բնոյթ ունէր՝ Աստուածային, իսկ ուրիշներ Յիսուս Քրիստոսին կը վերագրէին երկու բնոյթ՝ թէ՛ Աստուածային եւ թէ՛ մարդկային: Եկեղեցիներու միջեւ, մինչեւ այսօր, այս «հաւատք»ի տարբերութիւնը կը շարունակուի: Այս կացութիւնը ինծի մեծ զարմանք կը պատճառէ: Անտարակոյս Քրիստոս Աստուած է եւ Երրորդութեան «Անձ»երէն մին: Հետեւաբար Աստուած միայն մէկ բնոյթ ունի՝ Աստուածային: Բայց Յիսուս Քրիստոս ունէր երկու բնոյթ, թէ՛ մարդկային եւ թէ՛ Աստուածային: Եթէ Յիսուս մարդկային բնոյթ չունենար, գերմարդկային (superhuman) կ'ըլլար, հետե-

ւաբար մեր՝ մարդոց մակարդակին վրայ չէր ըլլար, որով իր հետեւեալ ըսածն ալ անիմաստ կ'ըլլար.

«... Ըմէն ամէն ասէ՛մ թէ որ Լաւապո՛յն
յի՞ս Կոորթս Կոր էս Կորթե՛մ, էս նա՛
Կորթեացէ էս մեթամեթս է՛սս խան Կնոյնս
Կորթեացէ ... »: (Յովհաննու ԺԴ:12)

«Ճշմարտապէս, ճշմարտապէս կը յայտարարեմ ձեզի. Ա՛ն որ կը հաւատայ ինծի, ի՛նք ալ պիտի ընէ այն գործերը՝ որ ես կ'ընեմ, եւ անոնցմէ աւելի՛ մեծ գործեր պիտի ընէ, ...»:

Եթէ Յիսուս մարդկային բնոյթ չունենար, մարդիկ շատ դիւրութեամբ պիտի ըսէին. «Ան Աստուած է եւ հրաշքներ կը գործէ, մենք մարդ ենք եւ չենք կրնար նման հրաշքներ գործել»: Նոյնիսկ այսօր, շատեր այս նոյն գաղափարը ունին: Բայց այդ գաղափարը սխալ է եւ Յիսուսի ըսածները անտեսել ու անոնց չհաւատալ կը նշանակէ: Քանի որ ըստ վերեւ տեղադրուած Յիսուսի խօսքին՝ մէջբերումին, մենք ալ կարողութիւնը ունինք նման արարքներ՝ «հրաշքներ» գործելու, անշուշտ, եթէ իր ըսածներուն հաւատանք, հետեւինք եւ գործադրենք, որպէսզի նման կարողութեան տէր ըլլանք: Միթէ իր աշակերտներն ալ, մարդ ըլլալով հանդերձ, նման հրաշքներ չգործեցի՞ն:

«Եւ ՚ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս յՈրդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօր: Միածին, այսինքն՝ յեութենէ Հօր: Աստուած յԱստուծոյ ըյս ՚ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ, յԱստուծոյ ճշմարտէ ծնունդ եւ ոչ արարած: Նոյն ինքն ՚ի բնութենէ Հօր՝ որով ամենայն ինչ եղև յերկինս եւ ՚ի վերայ երկրի, երեւելիք եւ աներեւոյթք: Որ յաղագս մեր մարդկան եւ վասն մերոյ փրկութեան՝ իջեալ յերկնից՝ մարմնացաւ,

մարդացաւ, ծնաւ կատարեալապէս 'ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն՝ Հոգւովն սրբով: Որով էառ մարմին, Հոգի, եւ միտ, եւ զամենայն որ ինչ է 'ի մարդ, ճշմարտապէս եւ ո՛չ կարծեօք»:

Վերեւ տեղադրուած «Հաւատամք»-էն առնուած մասը ցոյց կու տայ, թէ Յիսուս Քրիստոս երկու բնոյթ ունէր: Առաջինը Իր Աստուածային բնոյթն էր, որ շեշտուած է այս բառերով. «յեւթեւէ Հօր» եւ «Աստուած ճշմարիտ»: Իր երկրորդ բնոյթն ալ Իր մարդկային բնոյթն էր, որ դարձեալ շեշտուած է հետեւեալ նախադասութիւնով. «Որով էառ մարմին, Հոգի, եւ միտ, եւ զամենայն որ ինչ է 'ի մարդ, ճշմարտապէս եւ ո՛չ կարծեօք»:

Հետեւաբար, Աւետարանին մէջ ներկայացուած Յիսուս Քրիստոսի խօսքերը պարտ ենք նման հայեացքով եւ նման հասկացողութեամբ մեկնաբանել:

Ան երբեմն խօսած է իբր Աստուած՝ Քրիստոս եւ երբեմն ալ իբր մարդ՝ Յիսուս: Այս գիրքին մէջ երբ գրուած է. «Յիսուս» ըսաւ կամ ըսած է, կը նշանակէ թէ Ան խօսած է իբր մարդ: Իսկ եթէ գրուած ըլլայ «Քրիստոս» ըսաւ կամ ըսած է, կը նշանակէ թէ Աստուած է որ խօսած է:

«Եւ մարտ-ցեալ աշակերտին ասեմն ցնաւ .
Ընդէ՞ր առակօ՞ղ խօսիս ընդ նոսա: Նա
դաստիարակն էր եւ ասէ՛ ցնոսա . Բանսի
յեւ դո՛ւստա՛լ է գիտել զխորհորդա
արեւոյն-բեւանն երկնից, եւ նոցա շէ՛
դո՛ւստալ: Գի՞ ոյր գո՛ցէ՛ դասն՝ նմա եւ
յաւելցի, եւ ոյր ոշն՝ գո՛ցէ՛ եւ զոր
ոննիցին Բարձրցի՛ ի նմանէ: Վասն ա՛յնորիկ

առանկօ՛ղ խօսիմ ընդ նոսա՛ս. զի գեասանէն՝ է-
ո՛չ գեասանէն, է- լսէն՝ է- ո՛չ լսէն, է-
ո՛չ առնո՛ւն ՚ի միտ: Ե- կարարի առ նոսա՛ս
մարգարէո՛ւթիւնն Եսայայ՝ որ ասէ. Լսելով
լսո՛ւք զի՛նք՝ է- մի՛ իմաստ զի՛նք, է- գեասանէլով
գեաստի՛նք՝ է- մի՛ գեաստի՛նք: Զի Նաննիւրայա-
սիւրի ժողովրդեանս այսորիկ, է- ակընջօ՛ղ
ի-րեանց ժանո՛ւնս լսա՛նք. է- զաշա
ի-րեանց կարո՛ւցին, զի մի՛ երթէ՛նք գեացե՛ն
աշօ՛ղ՝ է- ակննջօ՛ղն լսո՛ւցեն՝ է- արդիւն-
իմաստիւն, է- դարձցին՝ է- Բժշկեցի՛ց
զնոսա՛ս: Բայց յեր երանի՛նք է աշացո՛ւմ զի
գեասանէն, ակընջաց յերոց՝ զի լսէն: Ամէն
ասէ՛մ զի Բաղդա՛մ մարգարէ՛նք է- արդարէ՛նք
ցանկացան գեասանէլ զոր գեասանէլո՛ւք՝ է- ո՛չ
գեասի՛նք, է- լսել զոր լսէ՛նք՝ է- ո՛չ
լսա՛նք»: (Մատթէոս ԺԳ: 10-17)

«Աշակերտները մօտենալով՝ ըսին իրեն. «Ինչ ո՞ւր
առականերով կը խօսիս անոնց»: Ինք ալ պատասխանեց
անոնց. «Քանի որ ձեզի՛ տրուած է գիտնալ երկիրքի
թագաւորութեան խորհուրդները, բայց անոնց տրուած
չէ: Որովհետեւ ո՛վ որ ունի անոր պիտի տրուի ու
առատութեան մէջ պիտի ըլլայ. իսկ ո՛վ որ չունի,
ունեցածն ալ անկէ պիտի առնուի: Ուստի առականերով
կը խօսիմ անոնց, քանի որ տեսնելով՝ չեն տեսներ, ու
լսելով՝ չեն լսեր, ո՛չ ալ կը հասկնան: Անոնց վրայ
պիտի իրագործուի Յապիի մարգարէութիւնը՝ որ կ'ըսէ.
Շատ պիտի լսէք՝ բայց պիտի չհասկնաք. շատ պիտի
տեսնէք՝ բայց պիտի չըմբռնէք: Որովհետեւ այս

ժողովուրդին սիրաբար թանձրացաւ, եւ իրենց ականջներով ծանր լսեցին ու գոցեցին իրենց աչքերը, որպէսզի աչքերով չտեսնեն, ականջներով չլսեն, սիրտով չհասկնան, եւ դարձի չզգան, ու ես չբժշկեմ զանոնք: Բայց երանի՜ ձեր աչքերուն՝ որ կը տեսնեն, եւ ձեր ականջներուն՝ որ կը լսեն: Որովհետեւ ճշմարտապէս կը յայտարարեմ ձեզի թէ շատ մարդարէներ եւ արդարներ ցանկացին տեսնել ձեր տեսածները՝ ու չտեսան, եւ լսել ձեր լսածները՝ ու չլսեցին»:

«Եւ իբրեւ եղեւ ասանչիանն, Հարցին ցնա որ պնովաւն էին աշակերտո՞վն Հանդերձ՝ պատահան: Եւ ասէ ցնոսա. Չէպ գոտեալ է Գիտէ՛լ պիտրահոտոտա արժայոտութեան Աստուծոյ: Բայց նոցա որ արտախնդն էն՝ ամենայն ինչ ասակո՞վ լինի: Զի տեսանելով տեսցեն՝ եւ մի՛ տեսցեն, եւ լսելով լսուիցեն՝ եւ մի՛ իմաստցին. պի մի՛ երբէ՛վ տարչցին՝ եւ թողցին նոցա:» (Մարկոս Դ: 10-12)

«Երբ առանձին էր, իր շուրջը եղողները՝ տասներկուքին հետ Հարցուցին իրեն այս առակին մասին: Եւ ըսաւ անոնց. «Ձեզի տրուած է գիտնալ Աստուծոյ թագաւորութեան խորհուրդը, բայց անոնց որ դուրսէն են՝ ամէն ինչ առեղծուած կ'ըլլայ. որպէսզի շատ տեսնեն՝ բայց չըմբռնեն, շատ լսեն՝ բայց չհասկնան, ու դարձի չզգան եւ իրենց մեղքերը չներուին»:

«Հարցանելին պնա աշակերտո՞վն թէ պի՞նչ իցէ ասակն: Եւ նա՛ ասէ. Չէպ գոտեա՛լ է պիտրահոտոտա արժայոտութեան Աստուծոյ, Բայց այլոցն ասակո՞վ պի տեսցեն՝ եւ մի՛ տեսցեն, եւ լսուիցեն՝ եւ մի՛ իմաստցին»:

(Ղուկաս Ը :9-10)

«Իր աշակերտները Հարցուցին իրեն. «Ի՞նչ է իմաստը այս առակին»: Ան ալ ըսաւ. «Ձեզի՛ տրուած է Հասկնալ Աստուծոյ Թագաւորութեան խորհուրդները, բայց ուրիշներուն՝ առակներով կը խօսիմ. որպէսզի նայելով՝ չտեսնեն, ու լսելով՝ չհասկնան»»:

Վերեւ տեղադրուած այս երեք մէջբերումները, առնուած երեք տարբեր Աւետարաններէ, կը ներկայացնեն Յիսուսի եւ Իր աշակերտներուն միջեւ տեղի ունեցած նոյն դէպքը՝ խօսակցութիւնը: Ըստ այս համարներուն բացայայտօրէն յայտնի է, թէ Յիսուս Աստուծոյ Թագաւորութեան խորհուրդին (mystery) թագուն՝ գաղտնի գիտութիւնը կը սորվեցնէր իր աշակերտներուն, որպէսզի անոնք եւս կարենային Աստուծոյ Թագաւորութեան փորձառութիւնը ունենալ: Յիսուս դարձեալ բացայայտ կը շեշտէ, թէ հասարակութեան միայն առակներով կը խօսէր, որպէսզի անոնք, որոնք այդ թագուն գիտութիւնը ստանալու պատրաստ չեն եւ հետեւաբար արժանի չեն, ճշմարտութիւնը լսելով հանդերձ զայն չհասկնան: Յիսուս տարբեր բառերով ալ Իր այս գաղափարը կը յայտնէ, երբ Ան կ'ըսէ.

«Սի՛ր Կայէ պարբոս-ըն-ն՝ շանց, Է- մի՛ արկանէի պմարգարի՛ր յ յեր առաջի խոսաց, պի մի՛ առ ո՛րն կոխիցէն պնոսա, Է- դարչ- Էալ Էրգիթոս-ցանիցէ՛ն պշեպ»: (Մարքոս Լ:6)
«Սուրբ բանը մի՛ տաք շուներուն՝ ու ձեր մարգարիտները մի՛ նետէք խոզերուն առջեւ, որպէսզի չկոխկրտեն վանոնք իրենց ոտքերուն տակ, եւ դառնալով չբզբտեն ձեզ»:

Այս վերջին մէջբերումը միանգամայն Յիսուսի կողմէ Իր աշակերտներուն տրուած ազդարարութիւն մըն էր, որպէսզի իրենց սորված Աստուծոյ Թագաւորութեան թագուն գիտութիւնը հասարակ հանրութեան

չպարզեն: Անտարակոյս աշակերտները՝ բոլորն ալ հաւատարիմ Յիսուսի, չհակասեցին իրենց տրուած այս պատգամին: Ուրեմն Նոր Կտակարանին մէջ չորս աւետարաններէ զատ կան բոլոր նամակները, որոնց մեծամասնութիւնը Պօղոս գրած է, անոնք կը ներկայացնեն պարզապէս բարոյական օրէնքներ՝ տրուած հանրութեան, որոնք օգտակար են անհատին, որպէսզի ան կարենայ Աստուածահաճոյ կենցաղ մը կերտել: Բայց անոնք, Յիսուսին Իր աշակերտներուն սորվեցուցած, վերոյիշեալ թագուն գիտութիւնը բացայայտօրէն չեն ներկայացնիր: Անտարակոյս անոնք ալ գրութեան մէջ թագնուած որոշ տեղեկութիւններ կու տան, բայց այս վերջիները միայն բացայայտ կ'ըլլան անոնց, որոնք պատրաստ են զանոնք «տեսնելու» եւ հասկնալու: Ապա թէ ոչ անոնք կու տան միայն մակերեսային հաւատալիքներ: Առաքեալները այս թագուն գիտութիւնը տուին որոշ անձերու, որոնք արժանի նկատեցին այդ գիտութեան գաղտնիքը ստանալու: Եւ այդ անձերը եղան աշակերտներուն յաջորդողները եւ «եկեղեցին» առաջնորդողները, որ այսօր մենք եպիսկոպոս կը կոչենք, հետեւաբար իրենց հովանաւորած եկեղեցին ալ կոչուեցաւ «առաքելական»: Այս առաջնորդներն ալ, նման իրենց նախնիքներուն, գաղտնի պահեցին այդ թագուն գիտութիւնը եւ հասարակութեան չպարզեցին: Բայց տարիներու եւ դարերու ընթացքին կամաց կամաց անոնք ալ մոռցան այդ թագուն գիտութիւնը:

Ինչպէս վերեւ յիշուած Քաղկեդոնի ժողովը, նմանապէս 325 թուականին գումարուած Նիկիոյ տիեզերական ժողովը այդ մոռացութեան ցայտուն վկայութիւններէն է: Նիկիոյ ժողովին յայտնի էր թէ ներկայ եպիսկոպոսներուն մէջ անհամաձայնութիւն կը տիրէր: Կը թուէր թէ անոնք ոչ տեղեակ էին եւ ոչ ալ կը գործադրէին այդ թագուն գիտութեան տուեալները,

որպէսզի գոնէ իրենք՝ եկեղեցւոյ առաջնորդները, այդ Աստուծոյ թագաւորութեան փորձառութիւնը ունենային: Իսկ եթէ ունենային, անհամաձայնութիւն ալ գոյութիւն պիտի չունենար: Հարկաւ, բացառութիւնները միշտ յարգելի են: Ներկայ եպիսկոպոսներուն 318-ը համաձայնած են:

Այս թագուն գիտութեան նկատմամբ եղած է հետեւեալ բաղդատականը. «Մոմին բոցը մարելունման պիտի պլպլայ, բայց բնաւ պիտի չմարի, օր մը դարձեալ պիտի փայլի»:

«Զեղէ՞՞՞ն ՉախՉախե՛ալ ո՛չ փշրեացէ ե-
պրապրոյնն առկայթեալ ո՛չ շիջուացէ մին-
չե- Հանցէ ՚ի յաղթու-թիւնն պրապրասրանն» :
(Մարթէոս ԺԲ:20)

«Պիտի չփշրէ ՉախՉախուած եղեգը ու պիտի չմարէ պլպլացող պատրոյգը, մինչեւ որ իրաւունքը հասցնէ յաղթութեան»:

Ինչպի՞սի «քրիստոնեաներ» պէտք է ըլլանք. Յիսուս Քրիստոսի հետեւող քրիստոնեաներ, ապա թէ ոչ Պօղոսի եւ աշակերտներուն սորվեցուցածներուն՝ գրութիւններուն մակերեսային հասկացողութեան հետեւող քրիստոնեաներ: Չեմ ըսեր, թէ անոնք պէտք չէ կարդալ, բայց պէտք է հասկնանք, թէ անոնք թագուն գիտութեան մասին բացայայտ չեն գրուած: Ուրեմն պէտք չէ այդ գրութիւնները մակերեսային՝ բառացի հասկացողութեամբ ընդունինք եւ այդ հայեացքը փոխարինենք Յիսուսի բուն սորվեցուցածներուն հետ: Այս ուղղութեամբ պարզ եւ նիւթերը հանրածանօթ օրինակ մը տալ պատշաճ կը նկատեմ եւ օգտակար կրնայ ըլլալ վերեւ ներկայացուած տեսակէտը աւելի լաւ հասկնալու համար: Կան համարներ որոնք կ'ակնարկեն Յիսուսի արիւնին մասին (Յբեսացիս Բ:13, Եբրայեցիս Ժ:19, ԺԲ:24, ԺԳ:20, Ա. Պետրոս Ա:2, Ա. Յովհաննու

Ա:7), բայց անոնց սխալ մեկնաբանութեամբ կան յառաջ եկած յարանուանութիւններ, որոնք կ'ըսեն. «Յիսուսի արիւնով լուացուած ու սրբուած եմ, հետեւաբար՝ փրկուած»: Իսկ Յիսուս կ'ըսէ. «Ուաչդ առ եւ ինծի հետեւէ» (Ղուկաս Թ:23): Ո՞րն է ճիշդը:

Անտարակոյս նամականերուն մէջ ալ պահուած բազմաթիւ ճշմարտութիւններ կան, ինչպէս նաեւ շատ հրաշալի եւ օգտակար յորդորներ, արտայայտութիւններ՝ ինչպէս Պօղոսի «սիրոյ» մասին գրածը (Ա. Կորնթացիս ԺԳ:1-13):

Միջնադարեան շրջանին Մարթին Լութէր (Martin Luther) Հռովմի Կաթողիկէ Առաքելական Եկեղեցին մեղադրած է Աւետարանը հանրութենէ պահած ըլլալուն համար: Ինք, Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ բռնած այդ ընթացքին իբր բողոք, Աւետարանը հանրութեան մատչելի կ'ընէ եւ կը հիմնէ «բողոքական» եկեղեցին, որ այսօր «Աւետարանական Եկեղեցի» անուամբ կը կոչուի: Կաթողիկէ Առաքելական Եկեղեցւոյ բռնած ընթացքը արդեօ՞ք ճիշդ էր: Այն օրուայ հանրութեան գիտակցութեան կամ, աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել, խաւարամբտութեան մակարդակին համաձայն, անոնք արդեօք կը խորհէին, թէ Աւետարանին մէջ գրուածները հանրութեան կողմէ սխալ պիտի հասկցուէին եւ «Քրիստոնէութիւնը»՝ Յիսուսի սորվեցուցած փրկութեան ճանապարհէն ալ աւելի՞ պիտի շեղէր: Բոլոր անոնք, որոնք այդ թագուն գիտութիւնը հասկնալու եւ իւրացնելու պատրաստ չէին, Աւետարանին գրութիւնները մակերեսային, բառացի եւ սխալ հասկացողութեամբ մը պիտի մեկնաբանէին: Աս ըսել չէ թէ առաքելական եկեղեցիները իրենց թերութիւնները չունէին: Բայց պէտք չէ հոս անոնց մասին աւելի արտայայտուիլ, քանի որ այս գիրքին նիւթը եւ նպատակը այդ չէ: Մարթին Լութէրի բռնած ընթացքին բուն պատճառն ալ այդ թերութիւն-

ներն էին: Աւետարանին հանրութեան մատչելի դառնալէն յետոյ, այսօր կը տեսնենք, թէ ինչպիսի սխալ մեկնաբանութիւններու հետեւանքով բազմաթիւ «բողոքական» յարանուանութիւններ ի յայտ եկած են: Ընդհանրապէս մէկ համարի մը վրայ հենելով, եւ ընդհանուր առմամբ անոր ալ սխալ մեկնաբանութեամբ, նոր-նոր եկեղեցական յարանուանութիւններ կազմուած են: Յայտուն օրինակ մըն է՝ այսօրուայ «վերստին ծնունդ» ունեցողներու խմբակ՝ եկեղեցին, որ յառաջ եկած է Յիսուսի Նիկողեմոսին ըսած «պէտք է մարդ վերստին ծնանի որպէսզի կարենայ Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել» խօսքէն: Արդեօք իսկապէս գիտե՞նք թէ Յիսուս ինչ ըսել ուզեց Նիկողեմոսին: Յիսուս ուրիշներուն ալ տարբեր պատուէրներ տուաւ: Ունեւոր երիտասարդին, որ կ'ուզէր յաւիտենական կեանքին արժանի ըլլալ, ըսաւ. «գնա՛ ունեցածդ ծախէ եւ աղքատներուն բաժնէ եւ հետեւէ ինձի»: (Մատթէոս ԺԹ:16-22) Զարմանալիօրէն այդ յորդորին ոչ ոք հետեւած է եւ այդ հիման վրայ ալ նոր «եկեղեցի» մը չէ կազմուած, որովհետեւ մարդ աշխարհին կապուած է եւ նիւթապաշտ է: Որով մարդ Յիսուսի սորվեցուցածներէն զատած է անոնք, որոնք իր վրայ ոչ մէկ պարտականութիւն կամ պատասխանատուութիւն կը դնեն, ի բաց առեալ՝ «կը հաւատամ, հետեւաբար փրկուած եմ» նախադասութիւնը տեւաբար կրկնելէ: Կարելի է շատ մը յարանուանական օրինակներ տալ, բայց մեր նպատակին համար այսքանը բաւ է:

Յիսուս կը քարոզէր «ներքին»-ին մասին, իսկ հրեաներուն միտքը զբաղ էր «արտաքին»-ով, հետեւաբար չհասկցան Յիսուսի ըսածները: Նմանապէս այսօր դարձեալ Աւետարանը կը գրէ «ներքին»-ին մասին, իսկ մենք զբաղ «արտաքին»-ով, չենք հասկնար գրուածներուն բուն իմաստները: Նմանապէս, քարոզիչներուն

մեծամասնութիւնն ալ գրուածներուն սխալ ըմբռնումով կը քարոզեն սխալ «քրիստոնէութիւն» մը, քան թէ Յիսուսի սորվեցուցած «քրիստոնէութիւն»ը: Աս ալ կը համապատասխանէ Յիսուսի հետեւեալ ըսածին.

«Թո՛ղ յը գոտի պնտաս. կոյրէ են՛ կորայ
առաջնո՛րդէ: Կոյր կորի յորժամ
առաջնորդէ՛ սխալէ՛, եւ երկո՞ղին ՚ի
խորխորաց անկանին» : (Մատթէոս ԺԵ:14)

«Թողուցէ՛ք զանոնք. իրենք կոյր են, ու կոյրերու առաջնորդ: Եթէ կոյրը առաջնորդէ կոյրը՝ երկուքն ալ փոսը պիտի իյնան»:

«... Մի՛շէ կարիցէ՞ կոյր կորի
առաջնորդել, ոչ ապա՞շէն երկո՞ղին ՚ի
խորխորաց անկանիցին» : (Ղուկաս 9:39)

«... Կոյրը կրնա՞յ առաջնորդել կոյրը. միթէ երկուքն ալ փոսը պիտի չիյնա՞ն»:

Երջանկայիշատակ Գարեգին Ա. կաթողիկոսի վախճանումէն յետոյ հրատարակուած «Աստուածաբանութիւն» խորագրեալ իր գիրքին մէջ գրուած է հետեւեալը. (էջ30)

«Բայց նոյն ատեն խորքով կը տարբերի այլ գիտութիւններէ, որովհետեւ մինչ ամէն գիտութիւն իր փորձարկումին ենթակայ ունի իր առարկան, եւ կամ՝ ինք կը ստեղծէ զայն, աստուածաբանութիւնը իր նիւթին տարրերը ունի ի յառաջագունէ սուեալ աւելի ճշգրիտ՝ յայտնեալ: Սակայն պէտք է գիտնալ թէ այն տարրերը սրուած են կամ յայտնուած ոչ թէ համանուագ, միաժամանակ կամ միաւորեալ ձեռով այլ յառաջատուական ընթացքով մարդկային ընկալութեան համապատասխան եղանակով»:

Վեհափառը նաեւ կը մատնանշէ, թէ Աստուածաշունչը Աստուածայայտնութեան արտայայտութիւն մըն է, որ Հին Կտակարանի մէջ սկսած է նուազ քանակով՝ ըստ մարդու հասկացողութեան մակարդակին եւ իր գազաթնակէտին հասած Յիսուս Քրիստոսով: Ուրեմն այս Աստուածայայտնութիւնն ալ կը կազմէ մեր՝ եկեղեցիին կրօնքը եւ դաւանանքը: Այս ուղղութեամբ վեհափառը գրած է. (էջ36)

«Դաւանանքը եկեղեցւոյ Համար արժէք ունի մանաւանդ անով, որ Հաւատացեալներու կրօնական կեանքի զսպանակը կը կազմէ: Առանց խոր Համողման եւ նոյն ձեւով ըմբռնման՝ ճշմարտութիւն մը կարելի չէ ապրիլ եկեղեցւոյ պահանջած Համայնական կերպով եւ կենդանի եղանակով: Այդ իմաստով է, որ Գրիգոր Տաթևացի կ'ըսէ. «Դաւանութեամբ հաւատոյն՝ Աստուած ի մարդ հանգչի եւ մեր յԱստուած յարիմք»»:

Մարթին Լութէրի շրջանի միջնադարեան խաւար դարերէն մինչեւ այսօր համայն մարդկութեան գիտակցութեան մակարդակը որոշ չափով յառաջացում մը ունեցած է, ինչպէս նաեւ գիտութիւնը եւ արուեստագիտութիւնը (technology): Գիտութիւնը արտաքինը քննելով հասած է տեղ մը, որ այլեւս կարող չէ անկէ անդին անցնիլ աւանդական միջոցառումներով: Գիտունները որոշ չափով շուարած, կամաց կամաց կը հասնին այն եզրակացութեան, թէ պրպտումը պէտք է ուղղութիւն փոխէ՝ արտաքինէն դէպի ներքինին: Հետեւաբար իրենց հետազօտութիւնները կը սկսին կեդրոնանալ գիտակցութեան (consciousness) վրայ: Անոնք տակաւին զայն կը փնտռեն արտաքինին մէջ: Դժուար է վարժութիւններէ ձերբազատուիլ: Այս հիման վրայ այսօրուայ մարդը, ընդհանուր առմամբ աւելի ուսեալ եւ լայնախոհ, պէտք է կարող ըլլայ իր միտքը աւելի բաց պահելով եւ զայն

հաւատալիքներով չզբաղեցնելով, չխափանել իր անձին մէջ Աստուածայայտնութեան կարելիութիւնը:

Վեհափառը գրած է. (էջ48)

«Արդ, եկեղեցին ալ, Հետեւողութեամբ Քրիստոսի յայտնութեան ուղիղ Հասկացման Համար, ունի իր պաշտօնական մեկնաբանութիւնը, որ Ս. Հոգւոյն առաջնորդութեամբ կատարուած ըլլալուն Համար ունի բացարձակ արժէք:

«Ասով Հանդերձ եկեղեցին իրեն չի վերապահեր Ս. Գրքի ընթերցման մեկնաչորհր: Ս. Գրքի ընթերցումը ոչ թէ ի՛ր իրաւունքն է միայն, այլեւ իրեն մասնակցող ամէն անդամի՝ Հաւատացեալի պարտականութիւնը, իբրեւ Հոգւետր կրթութեան, կրօնական ապրումի եւ դաստիարակութեան աղբիւր»:

Ոչ թէ Հայ ըլլալու հպարտութեան պատճառով, այլ եթէ լրջօրէն եւ հասկնալու նպատակով ուսումնասիրենք, պիտի տեսնենք թէ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին, աննման ուրիշ եկեղեցիներու, իր ծէսերուն ինչպէս նաեւ խորհուրդներուն մէջ կը պարունակէ Յիսուսի սորվեցուցած կատարելութեան ուղին, որով անոր ժամերգութիւններու շարգաւորումը կը ներկայացնէ մարդկային կեանքը եւ զայն կ'ուղղէ քայլ առ քայլ դէպի այդ կատարելութեան:

Վեհափառը դարձեալ գրած է. (էջ50)

«Բայց Աւետարանները բնականաբար յայտնութեան բացարձակ ամբողջութիւնը չէին ներկայացներ: Նաեւ Պօղոս Առաքեալ իր կարգին ներկայացուց միայն այն՝ որ իրեն ծանօթ էր, այլեւ այն՝ որ պարագաներուն Հետ անհրաժեշտ գտաւ պարզելու: Ո՛չ Աւետարաններուն Հեղինակները եւ ո՛չ Պօղոս Առաքեալ

ունեցած էին ծրագիր մը ամբողջական եւ
Համադրեալ ձեւով ներկայացնելու Քրիստոսի
յայտնութիւնը: Ինչ որ կը յիշէին եւ պարագա-
ներու բերումով օգտակար կը Համարէին՝
զանոնք յայտնեցին»:

Վեհափառին ըսածն ալ այն է, թէ ինչպէս վերեւ
նշեցի, Աւետարանին մէջի գրութիւնները Յիսուսին Իր
աշակերտներուն սորվեցուցած Աստուծոյ թագաւո-
րութեան թագուն գիտութիւնը՝ Աստուծայայտնու-
թեան միջոցը բացայայտօրէն չէին ներկայացնէր:

Այս հիման վրայ պարտ ենք ուսումնասիրել Ս.
Գիրքը եւ ասիկա ամէն հաւատացեալի պարտականու-
թիւնն է, որպէսզի ան կարենայ իմաստաւորել իր
կեանքը: Պէտք է նաեւ հասկնանք, թէ հոն կայ թագուն
գիտութիւն մը, որ ան հոն բացայայտօրէն չէ ներկա-
յացուած եւ պարտ ենք Ս. Հոգու առաջնորդութեամբ
զայն գտնել եւ հասկնալ:

Յիսուս մեզի սորվեցուց եւ տուաւ «կատարելու-
թեան ուղին»՝ այսինքն կատարեալ ըլլալու միջոցը:
Ինք բացայայտօրէն մեզի ըսած է, թէ մեր կեանքի
նպատակը կատարեալ ըլլալն է: Յիսուս ըսաւ.

«Երբ եղերո՛ւ ի դո՛ւ ի կարարեա՛լ ի, որպէս
եւ Հայրն յեր երկնա՝որ կարարեա՛լ է»:
(Մատթէոս Ե:48)

«Ուրեմն դուք կատարեալ եղէք՝ ինչպէս ձեր երկնաւոր
հայրը կատարեալ է»:

«Ո՛չ է աշակերտ լա՛ւ ինն զվարդապետ
Խոր, ամենայն կարարեալն՝ եղիցի ի Թրե՛-
զվարդապետ՝ որ Խոր» : (Գուհաս .9:4)

«Աշակերտը իր վարդապետէն գերիվեր չէ. բայց ամէն
կատարեալ աշակերտ՝ իր վարդապետին պէս պիտի
ըլլայ»:

Ըստ Յիսուսի յորդորին արդեօք մեր պարտականու-
թիւնը չէ՞ կատարեալ ըլլալ եւ իրեն նմանիլ: Միթէ
Յիսուս մեր վարդապետը չէ՞: Մարդուս աշխարհիկ
կեանքը այդ կատարելութեան ձգտելու համար մեզի
տրուած առիթ մըն է եւ զայն իրականացնել մեր
կեանքերուն՝ անձերուն մէջ մեր պարտականութիւնն է:
Ահա՛ աս է փրկութիւնը եւ ոչ սպասել մահուան,
որպէսզի «փրկուինք»: Հետեւեալ մէջբերումը առնուած
է Պէյրութ հրատարակուած «Կատարելութեան ուղին»
խորագրեալ գիրքին յառաջաբանէն՝ Խաժակ Գալուստ-
եան եւ Արմէն Կոկիկեան ստորագրութեամբ: (էջ 19)

«Այս առումով, կրօններն ու տարբեր բնոյթի
գաղափարախօսութիւնները առհասարակ ի
յայտ կու գան որպէս գաղափարներու սպորոզ,
կենդանի ու թափանցիկ ամբողջութիւն կամ
համակարգ: Յիսուս Քրիստոսի կեանքն ու
պատգամը, արդարեւ, ա՛յլ բան էին քան
պատասխան՝ մէկ կողմէ ընդհանրապէս մարդու
գոյութեան եւ, անկախաբար ժամանակի հաս-
կացողութենէն, մարդու գոյութենական հարցին,
իսկ միւս կողմէ տուեալ պատմական ժամանա-
կաշրջանի պայմաններէն բխող հասարակական
հարցերուն: Իբրեւ այդ հարցերուն պատասխան,
Յիսուսի կեանքը ապրող օրինակ է, իսկ անոր
պատգամը՝ թափանցիկ, հասկնալի համարեայ
բոլորին կողմէ:

«Այն այդ կրօններն ու գաղափարախօսութիւն-
ները, սակայն, շատ յաճախ ժամանակի
ընթացքին կը կորսնցնեն իրենց կենդանութիւնն
ու թափանցիկութիւնը, կը դառնան կաղապար-
ուած, քարացած պարունակով գաղափարներու
համակարգ, շարժումը կը դառնայ անկենդան

Հաստատութիւն, սկզբնական յստակ ու թափանցիկ պատգամը կը պարուրուի շղարհներով ու քօղելով եւ կը դառնայ խորհրդաւոր ու անթափանց: Ձեակերպութիւնը, սովորամոլութիւնը, ծէսերը եւ նախապաշարումները յաճախ կու գան առաջնակարգ տեղ գրաւելու սկզբնական էական գաղափարին նկատմամբ: Վարդապետութիւններն ու գաղափարախօսութիւնները հետզհետէ կը մասնուին էափոխութեան ենթարկուելու, ինչպէս նաեւ անհասնելու ու խաւերու կողմէ քաղաքական նպատակներով շահագործուելու վտանգին»:

Մարդ արարած ընդհանուր առմամբ կատարելութեան ուղիէն շեղած ըլլալուն պատճառաւ, Աստուծոյ շնորհներէն մ'ի՛ն՝ իմաստութիւնն ալ իրմէ կը խուսափի: Ասոր հետեւանք ինք կ'ըլլայ խաւարամտութեան տէր եւ այդ խաւարամիտ միտքով ալ կը մեկնաբանէ Ս. Գիրքը: Ներկայացուած արարքները եւ խօսքերը, որ պէտք են իրենց բառացի իմաստով հասկցուին, որովհետեւ անոնք իր յիշողութեան՝ փորձառութեան մաս չեն կազմեր, ան կը կարծէ, թէ անոնք վերացական, փոխաբերական իմաստ ունին եւ նման հայեացքով զանոնք կը մեկնաբանէ: Տարօրինակը այն է, թէ երբ արարք մը կամ խօսք մը մասնաւոր վերացական, փոխաբերական իմաստով մը ներկայացուած է, ան կը նախընտրէ զայն իր բառացի իմաստովը ընդունիլ, որովհետեւ փոխաբերական իմաստը իր բռնած ուղիին համապատասխան չէ: Նման մօտեցում մը Յիսուսի սորվեցուցածները ամբողջովին կը խեղաթիւրէ:

Այս գիրքին նպատակը ինքնառուսուցման ջանք մըն է, սորվելու եւ հասկնալու Յիսուս Քրիստոսի սորվեցուցած եւ Աւետարաններուն մէջ ներկայացուած, երբեմն բացայայտ եւ ընդհանուր առմամբ

Թագուն իմաստասիրութեան եւ աւելի կարեւոր
փրկութեան, կատարելութեան ուղին:

Իմաստովին Շօր Յիսուս, տո՛ւր ինձ իմաստովին՝
զբարիս խորհել եւ խօսել եւ գործել առաջի քո յամենայն
ժամ: Ի չար խորհրդոց, Ի բանից եւ Ի գործոց փրկեա՛ զիս.
Եւ ողորմեա՛ քո արարածոց եւ ինձ բազմամեղիս:

* * *

Բ

Այս գիրքիս բովանդակութիւնը կը ներկայացնէ
իմ այօրուայ խորհելակերպը, մտածելակերպը:
Նկատի ունենալով որ ամէն ինչ հիմնուած է օրուայ
փորձառութիւններու վրայ, կարելի է յառաջիկային
տարբեր ձեւով ալ արտայայտուիմ:

Այսքան էջերուն մէջ եթէ կան ուշադրութենէ
վրիպած սխալներ, ընթերցողին ներողամտութեան
կ'ապաւինիմ:

* * *

Գ

Գլուխ Բ - «Յաւելուածական» բաժնի մէջ տեղադ-
րուած գրութիւնները իմս չեն, համացանցէն առնուած
եւ իմ կողմէ հայերէնի թարգմանուած գրութիւններ
են, որոնց մէկ մասին հեղինակները յայտնի չեն:

* * *

Գերբարձր գերբողինն հեղեհեցէ՛ ի :

Չգերբարձր գերբողինն սորվեցուցէ՛ ի :

Գերբարձր շգերբողը սզրարարեցէ՛ ի :

Չգերբարձր շգերբողէնն հեռացէ՛ ի :

Անհոյս (Բ.Ա. 551-479)

-Ա-

ՅԻՍՈՒՄԻ ԿԵԱՆՔԷՆ
ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԿԵԱՆՔԷՆ ԴՐՈՒՄԳՆԵՐ

Այս առաջին գիրքին մէջ նկատի պիտի առնուի Աւետարանին մէջ ներկայացուած Յիսուսի աշխարհային կեանքէն հետեւեալ դրուագները եւ իր գլխաւոր արարքները:

- Յիսուսի մկրտութիւնը
- Յիսուս անապատին մէջ եւ Յիսուսի փորձութիւնը
- Կանայի Հարսնիքը
- Յիսուս կը խաղաղեցնէ փոթորիկը
- Յիսուս կը քալէ ջուրին վրայ
- Յիսուս կը կերակրէ ամբոխը
- Յիսուսի այլակերպութիւնը
- Յիսուսի յաղթական մոտաքը Երուսաղէմ
- Յիսուս կ'երթայ տաճար
- Յիսուս կ'անիծէ թզենին
- Յիսուս կ'այցելէ Մարթայի ու Մարիամի
- Յիսուս կ'ուտէ գատիկը Իր աշակերտներուն հետ
- Յիսուսի բժշկութիւնները
- Յիսուս մեռելները կը յարուցէ
- Յիսուսի խաչելութիւնը
- Յիսուսի թաղումը եւ Յարութիւնը

Ընդհանուր առմամբ կը խորհինք, թէ Յիսուսի արարքները կը ներկայացնեն Իր գերմարդկային բնոյթը: Հետեւաբար կ'ըսենք. «Ան Աստուծոյ որդի է եւ կրնայ հրաշքներ գործել» եւ զինք կը պաշտենք: Անտարակոյս, պարտ ենք Ձինք պաշտել, քանի որ Ինք աշխարհի վրայ Աստուած յայտնաբերելով մեզի սորվեցուց կատարելութեան ուղին, որպէսզի մենք ալ, Իր օրինակին հետեւելով, նման Իրեն, կարողանանք այդ Աստուածայայտնութիւնը իրականացնել մեր անձերուն մէջ: Ինք, նաեւ իր անհուն ողորմածութեամբ, մարդոց կորսնցուցած անդորրութիւնը զանազան կերպերով իրենց ետ վերադարձուց: Բայց իրականութեան մէջ Իր ամէն մի արարքը մեզի տրուած դաս մըն էր:

ՅԻՍՈՒՄԻ ԱՎՐՏՈՒԹՅԱՆ

Ի՞նչ է մկրտութեան խորհուրդի նպատակը եւ իմաստը ըստ ընդհանուրի հասկացողութեան (Տես նաեւ «Լոյս Ի Լուսոյ Բ. (Զարթօնք) գիրքի Գլուխ Բ.-ի «Մկրտութեան Խորհուրդը» գրութիւնը (էջ 113-116): Ըստ ընկալեալ սովորութեան մկրտութիւնը, որ եկեղեցւոյ առաջին խորհուրդն է, կը կատարուի մեղքերու թողութեան համար: Ըստ Աւետարանին Յովհաննէս կը մկրտէր մեղքերու թողութեան համար:

«Եւ Է՛կն յամենայն կողմն Յորդանանու,
խարոսէ՛լ մկրտութիւնն ապաշխարութեան՝ ի
Խողոս-Խիւն մեղաց»: (Ղուկաս Գ: 3)

«Ան ալ եկաւ Յորդանանի շրջակայքը եւ ապաշխարութեան մկրտութիւն կը քարոզէր՝ մեղքերու ներումին համար»:

Առաջին հերթին մկրտութիւնը չափահասներու համար էր, բայց եկեղեցւոյ մէջ, յետագային, մանկամկրտութիւնը սովորութիւն դարձաւ, որուն նպատակը մանուկին, որ անմեղ կը համարենք, Ազամական մեղքէն սըրբուիլն էր եւ միանգամայն Քրիստոնէական համայնքին պատկանելիութեան նշանը եւ բարի գալուստը: Մկրտութեան խորհուրդը, որպէս եկեղեցւոյ խորհուրդ-

ներու առաջինը, Ս. Հոգիի գորութեան անձէն ներս մուտքին ճամբան կը բանայ: Ըստ Քրիստոնէութեան «փրկուածներու» աղանդին մկրտութիւնը կը նկատուի իրենց «վերստին ծնունդը»՝ յարութիւնը: Ինչպէս Յիսուս Քրիստոս գերեզմանէն յարութիւն առաւ, նմանապէս իրենք ալ մկրտութեան ատեն երբ ջուրին մէջ կը մխրճուին, զայն կը համարեն գերեզմանը մտնելը եւ ջուրէն դուրս ելքն ալ՝ յարութիւնը:

Մկրտութեան մասին տրուած այս կարճ տեղեկութիւնէն վերջ, նկատողութեան առնենք Յիսուսի մկրտութիւնը: Յիսուս ինչո՞ւ մկրտուեցաւ: Յիսուս մեղաւոր է՞ր, որ իր մեղքերուն թողութեան համար մկրտուեցաւ: Քա՛ւ լիցի: Յիսուս անմեղ էր, հետեւաբար իր մեղքերուն թողութեան համար մկրտութեան պէտք չունէր: Յիսուս վերստին ծնունդի ալ պէտք չունէր եւ մկրտութիւնն ալ իրեն համար «յարութիւն»ը չէր ներկայացնէր, որով ինք աւելի վերջ ճշմարտապէս մեռելներէն յարութիւն պիտի առնէր:

Ոմանք կ'ըսեն, թէ Յովհաննէս Մկրտիչ Հրեաներուն Եսասնեան (Essene) աղանդին կը պատկանէր եւ մկրտութիւնը այդ աղանդին պատկանելիութեան «մտից արարողութիւն»ն (initiation ceremony) էր: Ըստ անոնց Յիսուս ալ մկրտուեցաւ, որպէսզի այդ աղանդին անդամակցի: Անհաւատալի է որ փրկիչ մը, որ աշխարհ եկած է համայն մարդկութեան համար, փափաքէր պատկանիլ որեւէ աղանդի մը: Համայն մարդկութիւնը սիրող անձ մը կարելի չէ որ խտրութիւն դնէ խմբակներու միջեւ եւ պատկանելով անոնցմէ մէկուն, անոր առանձնաշնորհում տուած ըլլայ: Կարելի է ըսել, թէ մկրտութիւնը իր առաքելութեան սկսելու «մտից արարողութիւն»ն էր:

Իսկ մկրտութեան երրորդ նպատակն ալ Ս. Հոգիի գորութեան ճամբան բանալն էր: Յիսուս արդէն Ս.

**Հոգիի զօրութեամբ լի էր, հակառակ այս իրողութեան
Ս. Հոգիի յաւելեալ զօրութիւնը իր անձէն ներս խուժեց:**

«Եւ իբրեւ մկրտեցաւ Յիսուս, ... Եւ
աւա Քացան նմա երկինք, Եւ ետեսս սուրբին
Մարտիոյ սբ իջանէր իբրեւ սաղաւնի Եւ
Գայր 'ի վերայ նորա»: (Մարտեոս Գ: 16)

«Երբ Յիսուս մկրտուեցաւ, ... եւ աւա՛ երկինքը
բացուեցաւ ու տեսաւ Աստուծոյ Հոգին, որ աղաւնիի
պէս կ'իջնէր ու կու գար իր վրայ»:

**Յիսուս մկրտուելով Ի՞նչ դաս էր, որ ուզեց մեզի
սորվեցնել: Յովհաննէս, որ Յիսուսը առաջուց բնաւ չէր
տեսած, Անոր ունեցած զօրութեան մակարդակէն
անմիջապէս Ձինք ճանչցաւ եւ ինքզինք արժանի
չգտաւ Ջայն մկրտելու: Բայց Յիսուս զինք ստիպեց:**

«Եւ Յովհաննէս արգելո՞ւ սնա՛ Եւ ասէ.
«Ինչ պիտոյ է 'ի վէն մկրտել Եւ դո՞ւ՛ աս-
ի՞ն Գաս»: Պատասխանի ետ Յիսուս՝ Եւ ասէ
ցնա. «Թո՞յլ դո՞ւր աստ՛մ, սբ այսպէս վայել
է մեզ լնուլ սամէնայն արդարութիւնն» Եւ
ասա ի՞նչ էր նմայ»: (Մարտեոս Գ: 14-15)

«Յովհաննէս կ'արգիլէր զայն ու կ'ըսէր. «Ես պէտք է
որ մկրտուիմ քեզմէ՛ ու դո՞ւն կու գաս ինձի»: Յիսուս
պատասխանեց անոր «Թո՞յլ տուր հիմա, որովհետեւ այս-
պէս կը պատշաճի մեզի, որ գործադրենք
արդարութիւնը իր ամբողջութեամբ»: Այն ատեն թոյլ
տուաւ անոր»:

**Ըստ Յովհաննէսի արտայայտութեան, Յիսուս մկրտու-
թեան կարիքը չունէր: Ի՞նչ էր այն արդարութիւնը
որուն համար Յիսուս պնդեց որ ինք պէտք էր
մկրտուէր:**

Մկրտութեան հիմնական «առարկան» ջուրն է:

Ջուրը ի՞նչ կը նշանակէ: Ջուրը փոխաբերաբար ի՞նչ իմաստներով գործածուած է: Ան գործածուած է մի քանի զանազան իմաստներով: Առաջին փոխաբերական իմաստը այն է, թէ Ջուրը կը ներկայացնէ աշխարհիկ Ֆիզիքական կեանքը: Աս շատ դիւրին է ըմբռնել, որովհետեւ կենսաբանական օրէնքներու համաձայն եթէ աշխարհի վրայ Ջուր գոյութիւն չունենար, կեանք ալ գոյութիւն պիտի չունենար: Հետեւաբար Ջուրը կեանքի կենսատու նիւթն է: Երկրորդ փոխաբերական իմաստն ալ այն է, թէ ան Ս. Հոգիի գորութիւնը կը ներկայացնէ: Յայտնութեան գիրքին մէջ կը կարդանք.

«Եւ եցոյց ինչ մաշոօր Գեոյ կենդանի
ջրոյ՝ սառնադեակ որ ելանէր յաթոօոյն
Ասորոջոյ եւ Գառննն»: (Յայտնութիւն ԻԲ: 1)
«Նաեւ ցոյց տուաւ ինծի կեանքի ջուրի գետ մը՝
բիւրեղի պէս փայլուն, որ կը բխէր Աստուծոյ ու
Գառնուկին գահէն»:

Հետեւաբար Ջուրը նաեւ կեանքի կենսատու գորութիւնը կը ներկայացնէ, որ Ս. Հոգիի գորութիւնն է: Ջուրը նաեւ մաքրութեան նշանն է: Ջուրին չորրորդ փոխաբերական իմաստն ալ մարդկային զգացումները ներկայացնելն է:

Յիսուս իր մկրտութեամբ մեզի կը յայտնէր մեր կեանքի նպատակը: Ան մեզի «կ'ըսէր» ապրեցէք այս աշխարհիկ կեանքը (Ջուրին առաջին փոխաբերական իմաստը) բայց գիտցէք, թէ միայն այս Ֆիզիքական կեանքի միջոցին աստուածայայտնութիւնը մեր անձերուն մէջ իրականացնելը կարելի է: Այս վերջինն ալ կարելի է Ս. Հոգիի գորութեան հոսքին ճամբան բանալով (Ջուրին երկրորդ փոխաբերական իմաստը): Ամէն անձի մէջ այդ գորութեան ներկայութիւնը անձին հոգին՝ Քրիստոսն է, որ կը ներկայացնէ Ս. Հոգիի գորութիւնը անձին մէջ: Ուրեմն Քրիստոս է, որ

այդ զօրութեան ակն է եւ մեզմէ կախեալ է, որ աստի-
ճանով Զինք կը յայտնաբերենք մեր անձերուն մէջ:

«Եւ ես՝ ո՛չ Գրիգէի զնա ալ որ արախեացն
զիս մկրտել ջրով նա՛ ասաց ցիս. Յոյր
վերայ ցեասանիցեա զհոգիին, զի իջանիցէ ե-
ւանգիչիցի՝ ի վերայ նորա նա՛ է՝ որ մկրտէ
հոգեւորն Սրբով»: (Յովհաննէս Ա:33)

«Ես չի՛նք ճանչնար զայն, բայց ան որ զրկեց զիս
ջուրով մկրտելու, ի՛նք ըսաւ ինձի. «որո՛ւն վրայ որ
տեսնես թէ Հոգին կ'իջնէ ու կը մնայ, անիկա՛ է՝ որ
Սուրբ Հոգեւորով կը մկրտէ»»:

Յիսուս Քրիստոս նաեւ իր առաքեալներուն պատուիրեց.

«Գնացէ՛ ի ալոս-ճեպե՛ս՝ աշակերտեցէ՛ ի
զամենայն Հելլասնոսս. մկրտեցէ՛ ի զանոնք
յանոսն հօր՝ եւ Որդոսյ՝ եւ հոգեոսյ
սրբոսյ: Ոսոսեցէ՛ ի նոցա պաճե՛լ զամենայն՝
որ ինչ պատուիրեցի յեզ: Եւ աճաւասիկ
եւ ընդ յէ՛զ եմ զամենայն ասորս՝ մինչե-
՛ի կատարաւ աշխարհի»: (Մատթէոս ԻԲ:19-20)

«Ուրեմն գացէ՛ք, աշակերտեցէ՛ք բոլոր սոցերը,
մկրտեցէ՛ք զանոնք Հօր, Որդիին եւ Սուրբ Հոգիին
անունով: Սորվեցուցէ՛ք անոնց պահել ամէն ինչ որ
պատուիրեցի ձեզի: Եւ ահա՛ ամէն օր ես ձեզի հետ եմ՝
մինչեւ աշխարհի վախճանը»:

**Յիսուս Քրիստոս իր այս պատուէրով աշակերտներուն
կը հրահանգէր հանրութեան սորվեցնել «կատարելու-
թեան ուղին»՝ ճիշդ Աստուածահաճոյ կենցաղը, որպէս-
զի անոնք պատրաստ ըլլային եւ կարողանային Ս.
Հոգիի յաւելեալ զօրութեան հոսքի «դռները» բանալ եւ
իրականացնել Աստուածայայտնութիւնը իրենց անձե-**

րուն մէջ, որ է աշխարհիկ կեանքին բուն նպատակը:

Չուրը նաեւ նշանն է մաքրութեան: Ս. Հոգիի զօրութիւնը Յիսուսի վրայ իջաւ երբ Ան Չուրէն դուրս ելաւ: Այս արարքով Յիսուս նաեւ մեզի ցոյց տուաւ այն ինչ որ պարտ ենք իրագործել մեր անձերուն մէջ: Ս. Հոգիի զօրութիւնը՝ շնորհները ստանալէ առաջ պարտ ենք մեր անձերը մաքրել: Ի՞նչ կը նշանակէ անձը մաքրել: Անձը կը մաքրուի երբ անհատը բոլոր մահացու մեղքերէ ինքզինք կը ձերբազատէ եւ առաքինութիւններ կը կերտէ ու եսասիրութեան վերջ կու տայ:

Չուրին չորրորդ փոխաբերական իմաստն ալ մարդկային զգացումները ներկայացնելն է: Հետեւաբար, մկրտութեան միջոցին, երբ Չուրին մէջ կը մխրըճուի, կը նշանակէ թէ մեր զգացումներուն ազդեցութեան տակ կը խեղդուինք, բայց Չուրէն դուրս գալն ալ կը նշանակէ զգացումներէն ձերբազատուիլ, այսինքն զգացումներուն վրայ իշխանութիւն ունենալ եւ անոնցմէ տարուած հակազդեցութիւններու տեղի չտալ:

Որպէս ամփոփում. Յիսուս, որ Ինք մկրտուելու պէտք չունէր, մկրտուեցաւ որպէսզի մեզի ցոյց տայ, թէ ինչ պարտ ենք ընել մեր կեանքին մէջ, որպէսզի կարողանանք Իրեն նմանիլ՝ կատարեալ ըլլալ, այսպէսով Աստուածայայտնութիւնը մեր մէջ իրականացնել: Երբ նկատի առնենք Չուրին չորս փոխաբերական իմաստները, Յիսուսի սորվեցուցածները բացայայտ կ'ըլլան: Առաջին հերթին Աստուածայայտնութիւնը մեր մէջ պէտք է այս աշխարհիկ կեանքի ընթացքին իրականացնենք: Երկրորդ, աս ալ կարելի է մեր հոլութեան մէջ միայն Ս. Հոգիի ներգործումով: Այս վերջինն ալ կարելի է նախ մտքի մաքրութեամբ, այսինքն մահացու մեղքերէ ձերբազատուիլ, խորհուրդներէ սրբուիլ եւ մաքրուիլ եւ յետոյ զգացումներու վրայ բացարձակ իշխանութիւն կերտելով:

ՅԻՍՈՒ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ԱԷՋ ԵՒ ԻՐ ՓՈՐՃՈՒԹԻՒՆ

Յիսուս իր մկրտութենէ վերջ, Ս. Հոգիի զօրութեամբ լի, անապատի մէջ մեկուսացաւ: Ինք 40 օր ծոմ պահելէ յետոյ սատանայէն՝ իր «Ես»-էն փորձուեցաւ:

«Յայնժամ վարեցաւ Յիսուս յանապատ 'ի Ըոգիոյն՝ փորձել 'ի սատանայէ: Եւ պահելալ պատաստան զիս եւ պատաստան Գիշեր՝ ապա խաղցեաւ»: (Մարգէնոս Դ:1-2)

«Այն ատեն Յիսուս անապատը տարուեցաւ Սուրբ Հոգիէն՝ Չարախօսէն փորձուելու համար: Քառասուն ցերեկ ու քառասուն գիշեր ծոմ պահելէ ետք՝ անօթեցաւ»:

«Եւ նոյնժամայն՝ Ըոգին Ըանել՝ պնասանապատ: Եւ էր նա անդ պատարս խառաստան փորձեալ 'ի սատանայէ: Եւ էր ընդ Գապանա, եւ Ըրեշտակէ պաշտօնն պնաս»:

«Իսկոյն Հոգին անապատը մղեց զայն: Քառասուն օր և ուն էր՝ անապատին մէջ՝ Սատանայէն փորձուած. զա-

զաններու Հետ էր՝ եւ Հրեշտակները կը սպասարկէին իրեն»։ (Մարկոս Ը:12-13)

«Եւ Յիսուս լի՛ Հոգիով արժով դարձա՛ւ ՚ի Յորդանանէ. Եւ վարէ՛ր Հոգւովն յանապապ, առաջ խառասոսն փորձեալ ՚ի սապանայէ: Ե՛ւ ոչ եկեր, Եւ ո՛չ արժ յառաջն յայնոսիկ. Եւ ՚ի նոցա՛ խաղցեա՛ւ»: (Ղուկաս Գ:1-2)

«Յիսուս՝ Սուրբ Հոգիով լեցուած՝ վերադարձաւ Յորդանանէն, ու Հոգիէն տարուեցաւ անապատը, ուր քառասուն օր փորձուեցաւ Չարախօսէն: Այդ օրերը ոչինչ կերաւ. եւ այդ օրերուն լրանալէն ետք՝ անօթեցաւ»:

Այս արարքին միջոցաւ Յիսուսի մեզի տուած դասը հսկայական է: Այս արարքին մէջ նկատողութեան պէտք է առնուին զանազան տուեալներ եւ հասկնալ անոնց իմաստները, քանի որ անոնցմով Յիսուս կու տար իր ուզած դասը:

Նկատի առնուելիք կէտերը հետեւեալներն են.

ա- Ինչո՞ւ քառասուն օր:

բ- Ինչո՞ւ անապատ:

գ- Ծոմապահութիւնը:

դ- Երեք փորձութիւններուն իմաստը:

Ա- Ինչո՞ր քառասուն օր.

Քառասունը յատկանշական թիւ մըն է: Մովսէս Սինա լեռան վրայ քառասուն օր կեցաւ: Երբ հրեաները Եգիպտոսէն ելան քառասուն տարի անապատին մէջ թափառեցան: Եղիա ծոմապահութեամբ քառասուն օր քալեց: Նոյի ժամանակ աշխարհի վրայ քառասուն օր ջրհեղեղ եղաւ: Յիսուս իր յարութենէն յետոյ քառասուն օր աշխարհի վրայ մնաց: Ըստ թուագիտութեան քառասուն թիւը շատ իմաստալից է (Տես «Լոյս ի Լուսոյ» (Ա.) դիւբլին մէջ Գլուխ Ը. «Ի՞նչ է թուագիտութիւնը» գրութեան մէջ

էջեր 261-264): Թուագիտութեան մէջ բոլոր բարդ թիւերուն միաթիւերը իրարու հետ գումարելով միաւորի կը վերածուի, հետեւաբար 40 թիւն ալ $4+0 = 4$ կ'ըլլայ: Թուագիտութեան մէջ չորս թիւը ստեղծագործութիւնը, աշխարհիկ մարդկային կեանքը եւ փորձառութիւն կը ներկայացնէ: Միթէ Յիսուս ալ, ինչպէս մեր բոլորին կը պատահի, իր մարդկային բնոյթին՝ «Ես»-ին տուած փորձութեան փորձառութեանը չենթարկուեցա՞ւ: Այսինքն ինչպէս մենք բոլորս ենթակայ ենք եւ ընդհանրապէս կը յաղթուինք, ինք ալ իր «Ես»-ին բռնապետութեան փորձառութիւնը ունեցաւ, բայց աննման մեզի, ինք յաղթեց: Յիսուս պարտ էր մեր մակարդակին իջնել եւ այս փորձառութենէն անցնիլ, որպէսզի մեզի ցոյց տար, թէ ինչ որ ինք կ'ընէ, մենք ալ իր նման կարող ենք նոյնը ընել: Ապա թէ ոչ, ինչպէս շատեր տակաւին կ'ըսեն, մարդ պիտի ըսէր. «Ան Աստուած է կրնայ ընել, մենք մարդ ենք եւ չենք կրնար»: Այս հայեացքը սխալ է: Ինչ որ Յիսուս ըրաւ, ըսաւ թէ մենք ալ կրնանք ընել եւ նոյնիսկ աւելին:

«... Ամէն ամէն ասե՛մ թէ որ Ըսասորայն յիս պարթա պոր ես Գորթեմ, եւ նա՛ Գորթեացե եւ մեծամեծա ե՛ս իան պնոյնս Գորթեացե . . . »: (Յովհաննու ԺԳ:12)

«Ճշմարտապէս, ճշմարտապէս կը յայտարարեմ ձեզի. Ա՛ն որ կը հաւատայ ինծի, ի՛նք ալ պիտի ընէ այն գործերը՝ որ ես կ'ընեմ, եւ անոնցմէ աւելի՛ մեծ գործեր պիտի ընէ, ...»:

«Եւ նա՛ ասէ ցնոսա . Վասն թերահասարոյն յերոյ: Ամէն ասե՛մ յեպ . եթէ ունիցի՛ Ըսասորայն իան պնա՛յր մանանխոյ, ասասջի՛ լերինս այամիկ՝ փոխեա՛ց ասորի

անդր, ե- յոխեացի՛, ե- ո՛չինչ անհնարին
լիցի յե-զ» : (Մարթէոս ԺԷ:19)

«Յիսուս ըսաւ. «Ձեր թերահաւատութեան պատճառով,
քանի որ ճշմարտապէս կը յայտարարեմ ձեզի. «Եթէ
մանանեխի հատիկի չափ հաւատք ունենաք, պիտի ըսէք
այս լեբան. «Փոխադրուէ՛ ասկէ հոն», ու պիտի
փոխադրուի, եւ ոչինչ անկարելի պիտի ըլլայ ձեզի»»:

Յիսուս նաեւ մարդկութեան ցոյց կու տար, թէ
մարդու համար ալ իր «Ես»-ին յաղթելով կարելի էր
Աստուածայայտնութեան փորձառութիւնը ունենալ իր
անձին մէջ:

Բ- ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՆԱՊԱՏ:

Անապատը պարապութիւն կը ներկայացնէ: Անա-
պատի մէջ «ոչինչ» կայ, որ մարդը զբաղեցնէ: Հետեւա-
բար անապատը նաեւ իր վերացական իմաստով կը
ներկայացնէ մտքին «անապատը», այսինքն խորհուրդ-
ներէ մաքրուած միտքը: Յիսուս անապատ գնաց աղօթե-
լու, խոկալու, իր միտքը խորհուրդներէն սրբելու համար:

«Երանի այնոցիկ՝ որ սուրբ են սրբի-ւ, զի

նոյա պԼսպոս-աժ րե-սցեն» : (Մարթէոսի Ե:8)

«Երանի՛ անոնց որ սրտով մաքուր են, վասն զի անոնք
պիտի տեսնեն Աստուած»:

Սուրբ սիրտը խորհուրդներէ եւ զգացումներէ
մաքրուած՝ սրբուած միտքն է:

Ըստ Մարկոսի Աւետարանէն վերեւ դրուած մէջ-
բերումին, անապատին մէջ Յիսուսի հետ կային նաեւ
զազաններ: Չարմանալիօրէն զազանները Ձինք չբզկ-
տեցին: Անասունները մարդոցմէ շատ աւելի զգայուն
են եւ աւելի Աստուծոյ զօրութեան ներկայութեան
տեղեակ: Յիսուս խոկալով իր զօրութեան թրթռացու-
մի յաճախականութեան որակը բարձրացուցած էր եւ
զազանները զայն զգալով իրեն չեն վնասած: Քանի որ
անապատին մէջ «ոչինչ» կայ, զազաններուն ներկայու-

Թիւնը յատկանշական է: Աս նաեւ ունի իր վերացական իմաստը: Յիսուսի սրբուած, խորհուրդներէ մաքրուած միտքին միակ թշնամին «գազան»-ն էր, որ իր հետ էր: Այդ «գազանը» իր «Ես»-ը՝ սատանան էր: Յիսուս իր «Ես»-ին յաղթելով չձգեց որ «գազան»ը Ձինք «բզկտէ»: Իսկ մենք՝ մեղաւորներս, մեր «Ես»-երուն կապուած, կ'արտօնենք որ «գազանը» մեզ թէ՛ բարոյապէս եւ թէ՛ հոգեպէս «բզկկ-բզկկ» ընէ: Բայց ըստ Յիսուսի սորվեցուցած դասին, մենք ալ թէ՛ կարելիութիւնը եւ թէ՛ կարողութիւնը ունինք ըսելու «Ետիս գնա՛ սատանայ», հարկաւ, եթէ բարձր գիտակցութիւն կերտելով, իմաստութեան տէր ըլլանք եւ ճիշդ դատողութեամբ եւ զատողութեամբ ճշմարտութեան, կատարելութեան ուղիէն չչեղինք:

Գ- ԾՈՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ:

Երբ Յիսուսի աշակերտները չկարողացան բուժել լուսնոտ տղան, Յիսուս զայն բուժեց: Երբ վերջը, աշակերտները իրեն հարցուցին, թէ իրենք ինչո՞ւ չէին կարողացած բուժել, Յիսուս տուաւ հետեւեալ պատասխանը.

«Վասն իերաւա-արո-իւան յերոյ: . . .

Բայց ա՛յս ապօ ո՛չ ի-ի՛ էլանէ, ե՞իւ ոչ

աղօթի-ի՛ է- պաւով»: (Մարգէնոս ԺԷ:19-20)

«Զեր թերաւատութեան պատճառով ... Սակայն այս տեսակը ուրիշ բանով դուրս չ'ելլեր, բայց միայն աղօթքով ու ծոմապահութեամբ»:

Հետեւաբար ծոմապահութեամբ եւ աղօթքով՝ խոկալով Յիսուս յաւելեալ զօրութիւն ամբարեց: Որով աշակերտները երբ Յիսուսի հետ էին ծոմապահութիւն չէին ընէր:

Բայց լաւ գիտցուած իրողութիւն մըն է, որ երբ մարդ արարած մէկ շաբաթ ջուր չիմէ կը մահանայ, իսկ եթէ ջուր իմէ բայց ոչ մի բան ուտէ, մէկ ամիսէն կը մահանայ: Երկու պարագային ալ անձը նախ տկար

կը մնայ եւ յետոյ կը մահանայ: Բայց Յիսուս, մէկ ամիսէն աւելի՝ քառասուն օր, ոչ կերաւ եւ ոչ ալ խմեց եւ առանց իր առողջութեան խանգարման, անապատէն քաղաք վերադառնալու կորովը եւ կարողութիւնը ունէր: Աս կը թուի Աստուծոյ դրած կենսաբանական օրէնքներուն դէմ ըլլալ: Ոմանք կ'ըսեն թէ Յիսուս Աստուած էր, հետեւաբար կարող էր օրէնքներուն դէմ գործել: Այս հայեացքը սխալ է: Աստուած իր դրած օրէնքին դէմ չի գործեր: Ինչպէս վերեւ գրուած է Յիսուս այդ քառասուն օրը մեզի պէս իբր մարդ ապրեցաւ: Պէտք չէ մոռնանք, թէ մեզի նման, Յիսուս կատարեալ մարդ էր եւ ոչ գերմարդկային եւ ունէր մարդկային բնոյթ:

Մարդ արարած ապրելու՝ իր Ֆիզիքական գոյատեւման համար ինչպէս ջուրի, նոյնպէս ալ իր կերածէն ստացած քիմիական՝ տարրական զօրութեան պէտք ունի: Բոլորին կողմէ շատ լաւ գիտցուած իրողութիւն մըն է, որ առանց ջուրի եւ առանց արեւի աշխարհին վրայ կեանք գոյութիւն պիտի չունենար: Մարդու մարմնին 60%-70%ը ջուր է: Ներկայացուած մանր տարբերութիւնը կախում ունի անհատին տարիքէն: Մարմնին ջուրը անընդհատ կը պակսի՝ շոգիանալով մեր արտաշնչած օդին հետ, ինչպէս նաեւ մեր քրտինքին միջոցով: Բայց ջուրին մեծ մասը միզելով մարմինէն դուրս կ'ելլէ: Միզելը կարեւոր է, որով մեր կերածներուն հետեւանք, մարսողութեան պատճառով յառաջ եկած անբաղձալի բաղադրութիւնները, որոնք կարող են մարմինը թունաւորել, երիկամունքներու միջոցով կը գտուին, որ պարտ ենք միզելով մարմինէն արտաքսել: Հետեւաբար գոյատեւելու համար, մարմնէն պակասած ջուրն ալ պարտ ենք ետ առնել ջուր խմելով:

Ինչպէս վերեւ գրուած է, աշխարհի վրայ նաեւ առանց արեւի զօրութեան կարելի չէ գոյատեւել:

Բոլոր կեանքերը իրենց կենսական զորութիւնը արեւէն կը ստանան: Դարձեալ բոլորին յայտնի է, թէ բոլոր բոյսերը արեւի լոյսէն կը ստանան իրենց զորութիւնը եւ զայն կը փոխեն քիմիական զորութեան: Անասունները եւ մարդիկ ալ բոյսերը ուտելով կը ստանան արեւին այդ զորութիւնը: Բոյսը արեւին եւ կենդանիներուն միջեւ զորութեան փոխանցման միջնորդն է: Մարդն ալ անասունին միսը ուտելով, արեւէն եկած զորութիւնը կը ստանայ թէ՛ բոյսին եւ թէ՛ անասունին միջնորդութեամբ: Բայց պէտք չէ մոռնանք, թէ անասունը որոշ չափով այդ զորութեան բարձր որակով թրթռացումի յաճախականութեան մասը արդէն սպառած է իր գոյատեւման համար: Հետեւաբար, երբ մսեղէն կ'ուտենք, ցած որակով յաճախականութիւն ունեցող զորութիւնն է որ կը ստանանք: Այդ զորութիւնը բաւ է ապրելու համար, բայց ոչ առողջութիւնը պահելու համար: Միթէ բժիշկները չե՞ն ըսեր. «Քիչ միս կերէք, աւելի առողջապահական է բուսեղէն ուտելը»: Միթէ մսակեր անասունները աւելի վայրենի բնոյթ չունի՞ն, իսկ բուսակերներու բնոյթը շատ աւելի խաղաղ չէ՞: Արդեօ՞ք կարելի է որ մարդ կարենայ այդ արեւին զորութիւնը ուղղակի արեւէն առնել: Եթէ անձը կարողանայ իր գիտակցութեան մակարդակը բարձրացնելով այդ գիտութեան տիրանալ, ինչո՞ւ չէ: Այսօր աշխարհի վրայ կան անձեր, որոնք առանց ուտելու եւ խմելու կ'ապրին: Կայ անձ մը, որ 60 տարի է ի վեր ոչ կերած է եւ ոչ ալ խմած, սակայն կ'ապրի: Բժիշկները զարմացած են ու չեն հաւատացած: Անոնք զինք տասը օր հիւանդանոց հսկողութեան տակ պահած են: Չանազան քնութիւններէ յետոյ որոշած են, թէ անհատին բոլոր ներքին գործարանները երիտասարդի մը գործարաններու առողջութիւնը ունին: Տասը օրուան հսկողութեան միջոցին անոնք ստուգած են, թէ

ան ոչ կ'ուտէ եւ ոչ ալ կը խմէ: Այդ անձը նաեւ ոչ կը միզէ եւ ոչ ալ աղիքներէ արտաքսում կ'ունենայ: Մարդու այս կարողութիւնը կոչուած է (breatharianism) եւ անոնք իրենց կենսատու զօրութիւնը ուղղակի արեւէն կը ստանան՝ շնչառութեան միջոցին: Շատեր փորձած են այդպէս ապրիլ, բայց սովամահ եղած են: Անոնք, որոնք գիտակցութեան այդ մակարդակին չեն հասած եւ այդ գիտութեան տեղեակ չեն, պէտք չէ փորձեն: Յիսուս անկէ շատ աւելիին տեղեակ էր:

Զօրութիւնը որովհետեւ արեւէն կու գայ, անցեալին ինչպէս մարդկութեան մեծամասնութիւնը, նոյնպէս Հայերն ալ արեւապաշտ եղած են, առանց գիտնալու, թէ արեւն ալ կենսատու զօրութեան բուն աղբիւն՝ Ս. Հոգիին եւ մեր միջեւ միջնորդ է: Միթէ արեւն ալ Աստուածային զօրութեամբ չէ՞ կազմուած եւ ստեղծագործութեան մաս չի՞ կազմեր: Մարդ արարած կարողութիւնը ունի իր կենցաղը շտկելով եւ կատարելութեան ուղին գտելով Ս. Հոգիի զօրութեան ճամբան բանալ, որպէսզի Ան, գետի նման, Աստուծմէ իր անձին մէջ հոսի: Միթէ պատարագին վերաբերումի ատեն սարկաւազը չ'ըսե՞ր՝

«Համբարձէք, ի շխանք, զբրունս ձեր ի վեր.
Համբարձցին դրունք յաւիտենից եւ մոյցէ
Թագաւոր փառաց»:

Հոս «դուռ»երը կը ներկայացնեն մեր խակրաները՝ զօրութեան կեդրոնները, ուրկէ Ս. Հոգիի կենսատու զօրութիւնը մեր անձերէն ներս կը գործէ: «Թագաւոր փառաց»-ն ալ Ս. Հոգիի զօրութիւնն է: Ինչպէս վերեւ գրուած է ջուրը նաեւ փոխաբերաբար կը ներկայացնէ Ս. Հոգիի զօրութիւնը:

«Եւ եցոյց ինչ մաշո՞ւր գեղ կէնդանի
ջրոյ՝ սառնադեասկ որ Ելանէր յաթոոոյն

Ասորո-ժոյ է- Գառ-ինն» : (Յայտնութիւն ԻԲ:!)
«Նաեւ ցոյց տուաւ ինծի կեանքի ջուրի գետ մը՝
բիւրեղի պէս փայլուն, որ կը բխէր Աստուծոյ ու
Գառնուկին գահէն»:

Վերեւ նշուած «բիւրեղի պէս փայլուն» ջուրը կը
ներկայացնէ կենսատու զօրութեան թրթռացումի յա-
ճախականութեան որակին բարձրութիւնը, որովհետեւ
«միջնորդներու» կողմէ մասամբ չէ սպառած եւ տկարա-
ցած: Յիսուս քառասուն օրէն շատ ալ աւելի երկար ծոմ
պահելու կարողութիւնը ունէր, որովհետեւ ան «երկնա-
յին մանանայով»՝ Ս. Հոգիի զօրութեամբ կ'ապրէր:
Բայց մեզի պէս մեղաւորներուն համար ծոմապահու-
թիւնը, նոյնիսկ երեք օր, դժուար է: Եսայեայ մարգա-
րէն նախ ծոմապահութեան հետեւեալ ձեւը կատարել
կը յանձնարարէ, որպէսզի յետոյ Յիսուսի նման
Փրզիքական ծոմապահութեան մակարդակին հասնինք:

«Ն զայնպիսի պահու ընդրեցի՝ ասէ Տէր :
Եյլ լո՛յժ պնծիւնն անիրաւութեան . խնկեա՛
պխարդախութիւնն բռնութեան վաճառաց
խոյ : Երչակեա՛ պնդելալս ըողութեամբ, է-
զամենայն մոռուակս անիրաւութեան
պատատեա՛ : Բրդեա՛ խողջելոց պահաց խո,
է- զաղխարս անյարկս որա՛ր ՚ի ցոռն խո .
էթէ ցոռանիցեա պմերկս՝ պղեցո-ցանիջի՛ր,
է- յընդանեաց պասակի խոյ՝ զակն մի՛
արկանիցեա : Յայնժամ ժա-ալեացի կանո-խ
լոյս խո, է- բժշկութիւնն իւզ վաղվաղակի
Ըսացէ . է- Գնացէ աս-աջի խո

արդարո՞ւմ ինչ է, եւ փակուի՞ն Աստուծոյ
պէ՛տ փակեացի՞ն:» (Եսայեայ՝ՕԸ:6-8)

«Իմ ընդունած ծոմապահութիւնս՝ Անիրաւութեան կապերը քակելը, Լուծին կապերը թուլցնելը, Հարստահարութիւն կրողները ազատ թողուլը, Ամէն լուծ կտրելը, Հացդ անօթիին բաժնելը, Թափառական տնանկները տունը ընդունիլը, Մերկ մը հագուեցնելը Ու մարմինդ անտեսելն է: Այն ատեն քու լոյսդ առաւօտի պէս պիտի ծագի Ու բժշկութիւնդ շուտով պիտի յայտնուի: Քու արդարութիւնդ քու արջեւէդ պիտի երթայ Ու Տէրոջը փառքը քու տեսէդ քեզ պիտի պաշտպանէ:»:

Ուստի մենք նախ պարտ ենք անձնասիրութենէ ծոմ պահել, որպէսզի արժանանանք Ս. Հոգիի շնորհներուն:

Ըստ Աւետարանին Յիսուս 40 օր անապատին մէջ մնաց: Աւետարանը բացայայտ չէ, թէ այդ 40 օրը ըստ Յիսուսի բարձր գիտակցութեան չափովն էր, թէ մեր ցած գիտակցութեան: Ինչպէս «Լոյս ի Լուսոյ Գ. - Տիեզերական Օրէնքները» գիրքիս «Գիտակցութիւնը եւ ժամանակը» խորագրեալ է. գլխուն մէջ գրուած է, ժամանակը յարաբերական է նաեւ գիտակցութեան մակարդակի հետ: Եթէ Աւետարանին մէջ գրուած 40 օրը կը համապատասխանէ Յիսուսի ունեցած գիտակցութեան մակարդակին, վերեւ տրուած բացատրութիւնը բաւարար է հասկնալու Յիսուսի տոկալը այդ երկար ծոմապահութեան: Բայց, եթէ 40 օրը կը համապատասխանէ մեր գիտակցութեան մակարդակին, այսինքն մեր փորձառութեան, այն ատեն շատ հաւանական է որ այն ինչ որ մեզի 40 օր տեւած էր, Յիսուսի հասած բարձր գիտակցութեան մակարդակին, կրնար թերեւս միայն մէկ ժամ տեւած ըլլալ եւ իր մարմինն ալ ապրած միայն մէկ ժամ: Հետեւաբար սովամահ ըլլալը կամ չըլլալը հարց մը չէր ըլլար: (Տես նաեւ Լոյս ի Լուսոյ Գ. Տիեզերական Օրէնքները գիրքիս «Գիտակցութիւնը եւ ժամանակը» խորագրեալ է. գլուխը)

Դ- ԵՐԵՔ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՄ ԻՎԱՍՏԸ:

Երբ ստեղծագործութեան վեցերորդ օրը Աստուած բոլոր կենդանիները ստեղծեց՝ ներառեալ մարդը, տեսաւ, թէ անոնք բարի էին: Եթերօրդ օրը Աստուած մարդուն տուաւ իր անհատականութիւնը եւ այս անգամ չըսաւ, թէ ան բարի է: Ստեղծագործութեան մէջ ամէն ինչ «երկուութեան» ենթակայ է: Նմանապէս մարդուն անհատականութիւնն ալ երկու բեւեռներ ունի՝ թէ՛ դրական եւ թէ՛ ժխտական (տես նաեւ «Լոյս Ի Լուսոյ Գ. - Տիեզերական Օրէնքները» գիրքիս «Անհատականութիւն» խորագրեալ Զ. գլուխը): Մարդու անհատականութեան դրական բեւեռը հաղորդութեան մէջ է իր հոգիին՝ էութեան՝ Քրիստոսի հետ, իսկ ժխտական բեւեռն ալ կը ներկայացնէ իր «Ես»-ը: Միթէ չենք ըսե՞ր եւ Ս. Գիրքին մէջ չէ՞ գրուած. «Սատանան ըմբոստացաւ եւ ուզեց Աստուծոյ գահը նստիլ»: Ո՞վ եւ ո՞ւր էր սատանան եւ ո՞ւր է Աստուծոյ գահը: Անտարակոյս Աստուծոյ գահը իր տաճարին մէջն է: Բայց ո՞ւր է Աստուծոյ տաճարը: Ըստ Աւետարանին, Աստուծոյ տաճարը ամէն մի անհատի մարմինն է, հետեւաբար Աստուծոյ գահն ալ ամէն մի անհատի «սրտին» մէջն է: Ուրեմն ի՞նչ կը նշանակէ. «սատանան ուզեց Աստուծոյ գահը նստիլ»: Սատանան՝ անձին «Ես»-ը ուզեց, որ ինք կառավարէ մարդը, քան թէ մարդ կառավարուի Քրիստոսի կողմէ, որ անձին ճշմարիտ էութիւնն է: Աստուած մարդուն նաեւ տուած է ազատ կամք, որպէսզի ան այդ ազատ կամքով իրականացնէ Աստուածայայտնութիւնը եւ հետեւաբար իր մէջ Աստուծոյ ներկայութեան գիտակից ըլլայ: Բոլոր անասունները նոյնիսկ մէկ մասը վայրենի ըլլալով հանդերձ Աստուծոյ հետ են, բայց անգիտակցաբար: Միթէ երբ Աստուած զանոնք ստեղծեց չըսա՞ւ, թէ անոնք «բարի» են: Միայն մարդ կարողութիւնը ունի իր մէջ Աստուածայայտնութեան գիտակցութիւնը

ուներնայ: Անձին «Ես»-ը շատ խորամանկ է եւ կը գործածէ ամէն ինչ որ պիտոյ է, որպէսզի մարդուն կեանքին սանձերը ինք առնէ: Ան մարդուն կու տայ աշխարհիկ ցանկութիւններ, Ֆիզիքական հաճոյքներ, մտային երջանկութիւն եւ իմացական գոհունակութիւններ, որպէսզի մարդուն վրայ ունեցած իր բռնապետութիւնը չկորսնցնէ: Ան նաեւ առանց վարանումի ամէն տեսակի խաբէբայութիւն, խորամանկութիւն, սուտ, նենգութիւն, խոտոր եւ մոլոր միջոցառումներ կը գործածէ: Խեղճ մարդն ալ, անգիտակից իր ճշմարիտ էութեան՝ Քրիստոսին, կարծելով թէ ինք եւ իր «Ես»-ը նոյնն են, կը բարի անոր եւ իր անկումին ճամբան կը բանայ: Մարդուն «Ես»-ը՝ սատանան, անձին մէջ կը յառաջացնէ ամէն տեսակի «մեղք»՝ անձնասիրութիւն, ատելութիւն, անտարբերութիւն, դաւաճանութիւն, անգթութիւն, վայրագութիւն, հպարտութիւն ...: Աստուած մարդուն ազատ կամք տուած ըլլալուն համար, մարդուն ներքին Քրիստոսը՝ իր էութիւնը, ամենեւին մարդուն չի միջամտեր՝ չի ստիպեր, ապա թէ ոչ մարդ ազատ կամք ունեցած պիտի չըլլար: Քրիստոս միշտ կը զգուշացնէ, եթէ, անշուշտ, մարդ այդ ներքին լուռ ձայնը մտիկ ընէ եւ ըստ այնմ գործէ:

Ըստ Աւետարանին. Յիսուս Սուրբ Հոգիէն անապատ տարուեցաւ, որպէսզի «Չարախօս»-էն փորձուի: Արդեօ՞ք կարելի է, որ «սատանան» Աստուած փորձել յանդգնի: Իսկ եթէ նոյնիսկ յանդգնի, արդեօ՞ք Աստուած կը փորձուի: Ուրեմն ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ Յիսուս փորձութեան ենթարկուեցաւ: Պէտք չէ մոռնանք թէ Յիսուս մեզի նման կատարեալ մարդ էր:

Ինք մարդու մակարդակի իջնալով ինքզինք ենթարկեց բոլոր այն բաներուն, որ մարդ կ'ենթարկուի՝ ներառեալ ամէն տեսակի փորձութեան, որպէսզի մեզի սորվեցնէ եւ զգուշացնէ այդ փորձութիւններուն

չեն թարկուելի եւ չխոտորիլ կատարելու թեան ուղիէն:

Այս հիման վրայ ուսումնասիրենք թէ ի՞նչ էին Յիսուսի փորձութիւնները եւ ի՞նչ էր իր մեզի սորվեցուցածները: Յիսուս երեք փորձութիւններու են թարկուեցաւ: Ինչո՞ւ ոչ աւելի, կամ պակաս:

«Եւ ասէ ցնա սարասնայ. Եթէ որդի՛ ես Աստուծոյ, ասա՛ խարիսյո՛ւմի՛կ՝ պի՛ Ըս՛ց լիցի:

Պատասխանի՛ ետ նմա Յիսուս՝ Եւ ասէ. Գրեալ է՛ Եթէ ո՛չ Ըսցիս՝ միայն կեցցեմ մարդ, այլ ամենայն բանիս Աստուծոյ»: (Ղուկաս Գ:3-4)

«Եւ Չարախօսը ըսաւ անոր. «Եթէ Աստուծոյ Որդին ես, ըսէ՛ այդ քարին՝ որ հաց ըլլայ: Յիսուս պատասխանեց անոր. «Գրուած է. Միայն հացով չէ որ մարդը պիտի ապրի, հապա՛ Աստուծոյ ամէն խօսքով»»:

«Եւ մատուցեալ փորձիչն՝ ասէ ցնա. Եթէ որդի՛ ես Աստուծոյ՝ ասա՛ պի՛ խարիսնի՛ս այսօրի՛կ հաց լինիցին: Սա պատասխանի՛ ետ Եւ ասէ. Գրեալ է՛ Եթէ ո՛չ Ըսցիս՝ միայն կեցցեմ մարդ, այլ ամենայն բանիս որ ելանէ՛ ՚ի Բերանոյ Աստուծոյ»: (Մատթէոս Գ:3-4)

«Եւ Փորձիչը մօտենալով անոր՝ ըսաւ. «Եթէ դուն Աստուծոյ Որդին ես, ըսէ՛ որ այս քարերը հաց ըլլան» Ան ալ պատասխանեց. «Գրուած է. Միայն հացով չէ որ մարդը պիտի ապրի, հապա ամէն խօսքով՝ որ կ'ելի Աստուծոյ բերանէն»»:

Աւետարանին մէջ գրուած է, թէ Յիսուս քառա-

սուսն օր ծոմապահոթենէ յետոյ անօթեցաւ: Հետեւաբար սատանան զինք փորձեց «ուտելու» զգացումով: Ասեղաւ Յիսուսի առաջին փորձութիւնը: Վստահաբար պարզապէս իմաստը եւ նպատակը հաց ուտելը եւ չուտելը չէր: Անօթի մարդուն համար հաց ուտելը ոչ փորձութիւն է եւ ոչ ալ մեղք: Մարդ ապրելու համար սնունդի պէտք ունի, որ իր կերած կերակուրէն կ'առնէ: Ճիշդ է թէ աշխարհի վրայ, հակառակ գոյութիւն ունեցող առատութեան, կան ժողովուրդներ որ սովամահ կ'ըլլան, որովհետեւ անգութ մարդիկ ուտեստեղէնը կը գործածեն իբր զէնք: Բայց ընդհանուր առմամբ մարդ արարած կ'ուտէ ոչ թէ ապրելու համար, այլ կ'ապրի ուտելու համար: Ուստի ուտելը Ֆիզիքական հաճոյքի միջոց եղած է, ապա թէ ոչ ինչն^օ միայն համեղ կերակուրներ կը փնտռենք: Յաճախ, նամանաւանդ տարիքը յառաջացած մարդոցմէ, որոնց գրգռանիւթերը (hormones) այլեւս պակասած են, հետեւաբար սեռային հաճոյքները՝ ոչ հրապուրիչ եւ մարմինները յոգնած, որով պտոյտի կորովը պակասած, կ'իմանանք: «Միակ հաճոյքը որ մնաց, այդ ալ ուտելն է»: Յիսուսի այս փորձութիւնը ոչ թէ միայն ուտելը կը ներկայացնէ այլ բոլոր Ֆիզիքական հաճոյքները, որոնց «ետեւէն վազելով» մարդ իր կատարելութեան ուղիէն կը շեղի:

Յիսուսի տուած պատասխանն ալ հետաքրքրական է: Ան կ'ըսէ. «Միայն հացով չէ որ մարդը պիտի ապրի, հապա ամէն խօսքով՝ որ կ'ելլէ Աստուծոյ բերանէն»: Ընդհանուր առմամբ իր այս պատասխանը մարդ կ'ըմբռնէ որոշ չափով վերացական իմաստով մը եւ կը կարծէ թէ ան ահնարկ մըն է Աւետարանին մէջ գրուածներուն, կամ Յիսուսի խօսքերուն: Հոս, որոշ իրողութիւն մը կայ, որով մարդ Յիսուսի սորվեցուցածներուն հետեւելով է, որ «յաւիտենական կեանքի» պիտի արժանանայ: Բայց Յիսուսի տուած պատասխա-

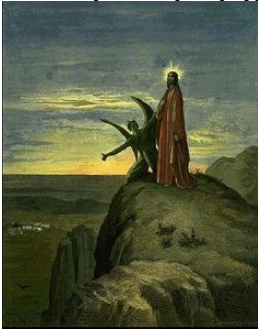

նին բուն իմաստը նախ բառացի իմաստն է եւ կայ նաեւ տարբեր վերացական իմաստ մը: Ինչպէս վերեւ գրուած է, մարդ ապրելու համար կարելի է իր կենսատու զօրութիւնը առնել արեւէն կամ նոյնիսկ շիտակ անոր ակէն՝ Ս. Հոգիէն, առանց որեւէ միջնորդի՝ բոյսի կամ կենդանիի միսի: Յիսուս արդէն քառասուն օր Ս. Հոգիի միջոցաւ ապահոված էր իր կենսատու զօրութիւնը: Իսկ բուն վերացական իմաստն ալ այն է, թէ մարդ փոխանակ ժամանակաւոր եւ ճղճիմ Ֆիզիքական հաճոյքներ հետապնդելու, կարողութիւնը ունի վայելելու Աստուածային յաւիտենական երանութիւնը: Աս միայն կարելի կ'ըլլայ իր անձին մէջ Աստուածայայտնութեամբ, երբ Ս. Հոգիի զօրութիւնը առատապէս կը հոսի իր էութեան մէջ: Ս. Հոգիի զօրութիւնը Աստուծոյ «Խօսք»ը՝ «Բան»ն է: Իր ըսել ուզածը այն է թէ մարդ կ'ապրի այս պարզ հաճոյքներուն համար, բայց նաեւ կրնայ զատել ամբողջովին տարբեր երանութեան կեանք մը: Մենք ալ պարտ ենք Յիսուսի ըրածին եւ սորվեցողցածին պէս մերժել մեզ գրաւող զանազան Ֆիզիքական հաճոյքները: Սկսինք ամենէն պարզով, վերջ տալով խնճոյքներուն: Մեր գիտակցութեան մակարդակը տակաւին յարմար չէ, որ կարողանանք ապրիլ առանց ուտելու, բայց գոնէ ուտենք ապրելու համար, ոչ թէ ապրինք ուտելու համար:

Հոս պարտ ենք նաեւ աւելցնել ամէն տեսակի Ֆիզիքական հաճոյքները: Հարկաւ վերեւ յիշուած սեռային հաճոյքները ասոնց գլխաւորներէն մին է: Անտարակոյս սեռային յարաբերութիւնները հաճելի են, որովհետեւ Աստուած զայն ստեղծեց հաճելի ըլլալով: Եթէ հաճելի չըլլար մարդ սեռային յարաբերութիւն պիտի չունենար, հետեւաբար զաւակ պիտի չունենային եւ մարդկութիւնն ալ, որ է Աստուածայայտնութեան միջոցը, պիտի կորսուէր եւ պիտի

չգոյատեւէր: Ուրեմն սեռային յարաբերութեան նպատակը պէտք է ըլլայ ծննդաբերութիւնը եւ ոչ միայն Փիզիքական հաճոյքը: Յիսուս մեզի ըսել կ'ուզէ, թէ եթէ իսկական հաճոյք կը փնտռենք պարտ ենք անտեսել «Ես»-ին տուած ժամանակաւոր աշխարհիկ հաճոյքները եւ հետապնդենք յաւիտենական երանութիւնը, որ կը գերազանցէ բոլոր աշխարհիկ Փիզիքական, մտային եւ իմացական հաճոյքները:

Յիսուսի երկրորդ փորձութիւնն էր հետեւեալը:

«Դարչեալ առնու աթէ պնա
աստանայ 'ի լեառն մի Բարձր
յոյժ, եւ ցոցանէ նմա պամե-
նայն Եագաորոշիւնա աշխար-
Հի, եւ պիտու նոցա, եւ ասէ

ցնա . Չայս ամենայն իւզ ցոց' ելել
անկեալ երկիրդագանիցեա ինչ: Յայնժամ
ասէ ցնա Յիսուս . Երբ յեցո իմ աստանայ .
պի Գրեալ Տեառն Աստուծոյ ինձ երկիր
դագան, եւ պնա միայն պաշտեացեա »:
(Մարգէնոս Դ: 8-10)

«Չարախօսը դարձեալ առաւ Հանեց զայն չափազանց բարձր լեռ մը, ցոյց տուաւ անոր աշխարհի բոլոր թագաւորութիւններն ու անոնց փառքը, եւ ըսաւ անոր. «Ասոնք բոլորը պիտի տամ քեզի, եթէ իցնաս՝ երկրպագես ինձի»: Այն ատեն Յիսուս ըսաւ անոր. «Ետե՛ւս գնա՛ Սատանա՛յ, որովհետեւ գրուած է. Տէրո՛ջ՝ քու Աստուծոյդ երկրպագէ, ու միայն զի՛նք պաշտէ»:

«Եւ Հանեալ զնա՝ ՚ի լեառն մի Բարձր՝
Եցո՛յց նմա զամենայն Բաճառորութիւնս
աշխարհի ՚ի վայրկեան ժամանակի: Եւ ասէ
ցնա սասրանայ. Բէ՛ւ զ Կայսր ամենայն
իշխանութիւն եւ զԿառս սոցա, զի ինչ
Կոտեալ եւ ում կամիմ՝ Կոմ զսա: Երդ
դու ելել անկեալ Երկիր պատանիցեա սուջի
իմ, Վէ՛ւ ի Երկրի ամենայն: Պատասխանի Եր
նմա Յիսուս՝ եւ ասէ. Գրեա՛լ է, Երկիր
պատցեա Տեառն Ասորոջոյ վում, եւ զնա՛
միայն պաշտօնացեա»: (Ղուկաս Դ: 5-8)

«Չարախօսը՝ Հանելով զայն բարձր լեռ մը՝ ցոլցոց
անոր երկրագունդին բոլոր թագաւորութիւնները
վայրկեանի մը մէջ, ու Չարախօսը ըսաւ անոր. «Այս
ամբողջ իշխանութիւնը եւ անոնց փառքը պիտի տամ
քեզի. որովհետեւ ինծի յանձնուած է, ու որո՛ւն որ
ուզեմ՝ կու տամ զայն: Ուրեմն եթէ դուն իմ առջեւ
իյնալով երկրպագես, բոլորը քուդ պիտի ըլլան»: Յիսուս
պատասխանեց անոր. «Գրուած է. Տէրո՛ջ՝ քու
Աստուծո՛յդ երկրպագէ, եւ միայն զի՛նք պաշտէ»:

*Այս երկրորդ փորձութեան ընթացքին սատանան՝
Յիսուսի «Ես»-ը զինք կը փորձէ գործածելով Յիսուսի
իմացականութիւնը (intellect): Յիսուս բարձր գիտակցու-
թեան (consciousness) տէր, հետեւաբար շատ մը թագուն
գիտութիւններուն հմուտ եւ այդ գիտութիւններուն
շնորհիւ բարձր կարողութեան տէր, շատ դիւրութեամբ
կրնար կայսրութիւններու ղեկը ձեռք առնել: Աս
կարելի կ'ըլլար եթէ ինք, իր ազատ կամքով իր
մարդկային կեանքին ղեկը իր «Ես»-ին տար: Աս է
«սատանային երկրպագել»ու իմաստը: Մահկանացու
մարդուն համար նման արարք մը շատ տրամաբանա-*

կան կրնայ ըլլալ: Եթէ մարդ արարած ունի մասնաւոր կամ յաւելեալ կարողութիւններ, անոնք պարտ է օգտագործել հանրութեան՝ ընկերութեան օգտին համար եւ ո՛չ եսասիրութեամբ՝ անձնասէր նպատակներու համար: Դժուար է կատարելութեան ուղին: Միթէ մեր «Ես»-ն ալ շատ անգամ, մեր իմացականութեամբ տրամաբանելու կարողութիւնը գործածելով, մեզ չի՞ համոզեր զատելու ըստ իր կամքին, քան թէ հետեւինք մեր ներքին լուռ ձայնին: Մարդու տրամաբանելու կարողութիւնը շատ հետաքրքրական է եւ սոսկալի ճկուն եւ ընդհանրապէս կը հաւաստիացնէ, թէ իր տեսակէտը լաւագոյնն է: Հետեւեալ պատահած իրողութիւնը ասոր ցայտուն մէկ օրինակն է: «Հաւատացեալ» ոսկերիչ մը, որ «վերստին ծնունդ» ունեցած է եւ «փրկուած»-ներու խմբակին կը պատկանի կը ջանայ յաճախորդի մը ազամանդ մատանի մը ծախել \$1000ի եւ գինը մինչեւ \$900ի կ'իջեցնէ, բայց դժբախտաբար յաճախորդը գինը դարձեալ բարձր կը գտնէ եւ մատանին չզնսած կը մեկնի: Յետոյ ուրիշ յաճախորդ մը կուգայ, աւելի նիւթականով օժտուած եւ ի վերջոյ խանութպանը կը յաջողի նոյն մատանին \$1700ի ծախել: Հոն գտնուող իր ընկերը, յաճախորդը մեկնելէն յետոյ, հարց կու տայ, թէ ըրածը՝ յաճախորդը խաբելը, ճիշդ է՞ր: Պատասխանը կ'ըլլայ. «Աստուած զիս սիրելուն համար այդ յաճախորդը ինծի զրկեց, իբր պարգեւ, որ աւելի շահ ընեմ»: Զարմանալին այն է, թէ մարդ արարած նոյնիսկ Աստուած իր գործած մեղքին բաժնեկից կ'ընէ եւ ինքզինք յանցաւոր չզգար: Ահա, աս է մարդու իմացականութեան տրամաբանելու կարողութիւնները եթէ արտօնենք, որ ան իր «Ես»-ին կողմէ գործածուի: Որքան որ փորձութիւնը սատանայէն՝ «Ես»-էն կուգայ, Աստուած ալ անոնց միջոցով մեզ կը զատէ եւ կը զտէ:

«... Եւ ջեռուցից պնասս որպէս ջեռնու արժաւի,
Եւ փորշեցից պնասս որպէս փորշի ոսկի ...» :
(Զատարեա ժԳ:9)

«...Զանոնք պիտի գտեմ՝ ինչպէս անծաթը կը գտուի. Զանոնք պիտի փորձարկեմ ինչպէս ոսկին կը փորձարկուի ...»:

Յիսուս իր այս փորձութեամբ մեզի ցոյց տուաւ, թէ մենք, մեր իմացականութեամբ եւ անոր շնորհած տրամաբանելու կարողութեամբ նեցուկ պէտք է ըլլանք մեր ազատ կամքին, որ ան հետեւի եւ ընտրէ խորհիլ, խօսիլ ու գործել ըստ Քրիստոսէն եկած ներքին լուռ ձայնին եւ պարտ ենք միշտ կատարելութեան՝ ճշմարտութեան ուղին գտակ: Ահա՛, աս է իմաստը երկրպագութեան, ընդունիլ Քրիստոսի՝ ներքին լուռ ձայնին յորդորը կամ թելադրութիւնը: Յիսուս ըսած է, թէ երկու տիրոջ չենք կրնար ծառայել:

«Ոչ ո՛վ կարէ երկուց տերանց ծառայել .

կամ պմին ադիցէ՛՝ Եւ պմէանս սիրիցէ ...»

(Մարտեոս Զ:24)

«Մարդ մը չի կրնար երկու տիրոջ ծառայութիւն ընել . վասն զի կամ մէկը պիտի ստէ եւ միւսը սիրէ...»

Ուստի մենք ալ կամ կ'երկրպագենք մեր «Ես»-ին, կամ ալ մեր ներքին Քրիստոսին: Ըստ Յիսուսին ըսածին. «Գրուած է. Տէրո՛ջ քու Աստուծո՛յդ երկրպագէ՛, եւ միայն զի՛նք պաշտէ՛», հետեւաբար մենք ալ պարտ ենք միշտ զիտակցութեամբ ապրիլ, որովհետեւ աս ալ Քրիստոսէն եկած ներքին լուռ ձայնին մտիկ ընելն է՝ իրեն երկրպագութիւն ընել է եւ Զինք պաշտել:

Եթէ ուշադրութիւն ընենք Ղուկասի եւ Մատթէոսի Աւետարաններուն մէջ երկրորդ եւ երրորդ փորձութիւններուն շարքը փոփոխ են: Այս գրութեան մէջ անոնց շարքը ներկայացուած է ըստ Ղուկասի Աւետարանին:

«Յայնժամ առեալ ածէ զնա սա-
րանայ՝ ՚ի խաղախն սորբէ, եւ կա-
ցոցանէ զնա՝ ՚ի ղերայ աշտարակի
դաճարին, եւ ասէ ցնա. Եթէ որդի
ես Աստուծոյ, արկ զիւզ աստի՝ ՚ի

ժայր. զի Գրեալ է՝ Թէ Հրեշտակաց ի-րոց
դաստի-իրեալ է զասն ին՝ եւ ՚ի ղերայ յե-
րարչցեն զիւզ, զի մի՛ երբէ՛ւ Հարցես զիւրի
զոքն ին: Եսէ ցնա դարձեալ Յիսուս. Գրեալ
է՝ Թէ ո՛չ փորձեսցես զՏէր Աստուծոյ ին»:

Մատթէոս Դ:5-7

«Այն ատեն Չարախօսը առաւ տարաւ զայն սուրբ
քաղաքը, կայնեցուց զայն տաճարին աշտարակին վրայ, եւ
ըսաւ անոր. «Եթէ դուն Աստուծոյ Որդին ես, վա՛ր նետէ
քեզ ասկէ. որովհետեւ գրուած է. Իր Հրեշտակներուն
պիտի Հրահանգէ քեզի Համար, որ իրենց ձեռքերուն վրայ
կրեն քեզ, որպէսզի քարի՛ մը չզարնես ոտքդ»: Յիսուս
ըսաւ անոր. «Դարձեալ գրուած է. Մի՛ փորձեր Տէրը՝ քո
Աստուծոյ»»:

«Եւ ած զնա յԵրուսաղէմ, եւ կացո՛յց ՚ի
ղերայ աշտարակի դաճարին, եւ ասէ ցնա.
Եթէ որդի՛ ես Աստուծոյ, ա՛րկ զիւզ աստի
՚ի ղայր: Զի Գրեալ է՝ Եթէ Հրեշտակաց
ի-րոց դաստի-իրեալ է զասն ին, դաճել
զիւզ: Զի ՚ի ղերայ յե-
րարչցեն զիւզ, զի մի՛
երբէ՛ւ Հարցես զիւրի
զոքն ին:

**Պատասխանի եր Զիսուս՝ Էս ասէ. Լսացեալ
է, Բէ ո՛չ փորձեսցես զՏէր Լսարուս՝ ին»:**

Ղուկաս Դ:9-12

«Ապա տարաւ զայն Երուսաղէմ, կայնեցուց տաճարին աշտարակին վրայ, եւ ըսաւ անոր. «Եթէ դուն Աստուծոյ Որդին ես, վա՛ր նետէ քեզ ասկէ, որովհետեւ գրուած է. Իր հրեշտակներուն պիտի հրահանդէ քեզի համար՝ որ պահեն քեզ, եւ իրենց ձեռքերուն վրայ պիտի կրեն քեզ, որպէսզի քարի՛ մը չգարնես ոտքդ»: Յիսուս պատասխանեց անոր. «Ըսուած է. Մի՛ փորձեր Տէրը՝ քու Աստուածդ»»:

Այս երրորդ փորձութեան մէջ սատանան կ'օգտագործէ Յիսուսի միտքը՝ զգացումները: Մտային գործառնութիւնը կը կեդրոնանայ խորհուրդներու վրայ երբ ան կը գործէ ուղեղի միջոցով եւ զգացումներու վրայ երբ ան կը գործէ «սրտի» միջոցով: Սատանան փորձեց Յիսուսի հպարտութիւնը գործածել, որպէսզի Ան, Ինքզինքին փաստելով իր հասած գիտակցութեան եւ գիտութեան մակարդակը, հպարտ զգար: Հպարտութիւնը, սատանային ամէնէն կարեւոր, զօրաւոր եւ ընդհանրապէս վերջին յաղթուկն (trump card) է: Ճիշդ ասոր համար անոնք, որոնք ասդին անդին կը յայտարարեն, թէ փրկուած են, կը յայտնաբերեն իրենց հպարտութիւնը, ինչ որ յոխորտանք է: «Ես»-ը մարդուն կու տայ կատարելութեան ուղիին մէջ յաջողած ըլլալու հպարտութիւնը, որ տարիներու իր աշխատանքը մէկ վայրկեանի մէջ կ'ոչնչացնէ եւ ցոյց կու տայ թէ անձը, հակառակ իր կերտած բոլոր առաքինութիւններուն, տակաւին կապուած է իր «Ես»ին: Միթէ Ս. Գիրքին մէջ Աստուած չ'ըսե՞ր. «Ես նախանցոտ Աստուած եմ»:

**«Զի Լսարուս յանանչոյ, որէր Լսարուս ին ՚ի
միջի ինամ» . (Բ. Օրինաց 9:15)**

«որովհետեւ Տէրը՝ քու Աստուածդ, որ ձեր մէջն է՝

նախանձախնդիր Աստուած է ...»:

«Ոչ ո՛վ կարէ երկո՛ց գերանց շառաայել .
կամ սմինն ասրիցէ եւ սմեանն օրրիցէ, կամ
սմինն մեծարիցէ՝ եւ սմեանն արհամարիցէ .
ոչ կարէ՛ի Աստուածոյ շառաայել եւ
մամոնայի» : (Մատթէոսի 9 : 24)

«Ոչ մէկը կրնայ ծառայել երկու տէրոջ . որովհետեւ
կամ պիտի ստէ մէկը եւ սիրէ միւսը . կամ պիտի յարի
մէկուն ու արհամարէ միւսը : Չէք կրնար ծառայել
Աստուծոյ եւ մամոնային» :

«Որ խնդրիցէ սանձն իւր ասրեցո՛ցանէլ,
կորո՛սցէ սնա . եւ որ կորո՛սցէ,
ասրեցո՛սցէ սնա» : (Գոկասոս ժէ : 33)

«Ով որ ջանայ փրկել իր անձը՝ պիտի կորսնցնէ զայն .
իսկ ով որ կորսնցնէ իր անձը՝ պիտի ապրեցնէ զայն» :

Որ օրրէ սանձն իւր՝ արձակէ սնա . եւ որ
ասրեայ սանձն իւր յաշխարհիս յայսմիկ, ՚ի
կեաննս յա՛խրեանականս պաճեացէ սնա» :
(Յովհաննոս ժԲ : 25)

«Ան որ կը սիրէ իր անձը՝ պիտի կորսնցնէ զայն՝ եւ
ա՛ն որ կ'ստէ իր անձը այս աշխարհի մէջ՝
յաւիտեանական կեանքին համար պիտի պահէ զայն» :

Այս վերջին երկու մէջբերումներուն համաձայն,
Յիսուս կը կրկնէ բառերով, այն ինչ որ ինք ցոյց տուաւ
իր աշխարհիկ մարդկային կեանքին մէջ : Ինք ամբող-
ջովին անտեսեց իր «Ես»-ը եւ ըսաւ . «Ետե՛ւս գնա, Սա-
տանայ» : Երբ սատանան՝ «Ես»-ը տեսաւ որ չյաջողեցաւ
Յիսուսը խաբել Փրզիքական հաճոյքներով, իմացական
եւ մտային միջոցառումներով, թողուց եւ հեռացաւ
Անկէ :

«Լոյս է թող զնա սաստանայ. է- ահա՝
Հրեշտակի մասրեանն է- պաշտէին զնա» :
(Մատթէոս Դ:11)

«Այն ատեն Չարախօսը թողուց զայն, եւ Հրեշտակները մօտեցան ու սպասարկեցին անոր»:

«Եւ կատարեալ զամէնայնն իորձո-թիննս
սաստանայի, ՚ի քա՛յ եկայ ՚ի նմանէ առ-
ժամանակ մի» : (Դու-կաս Դ:13)

«Երբ Չարախօսը լմնցուց ամբողջ փորձութիւնը, ատեն մը հեռացաւ անկէ»:

*Ինչպէս «Լոյս ի Լուսոյ Գ. - Տիեզերական օրէնք-
ները» գիրքիս «Մարդակազմութիւն» խորագրեալ Ա.
Գլուխին մէջ (էջ 36-39) եւ «Լոյս ի Լուսոյ Բ. - Զարթօնք»
գիրքիս «Կրօնքը եւ Գիտութիւնը» խորագրեալ Ա.
գլուխին վերջաւորութեան «Մարդկային Բնութիւնը
խորագրեալ գրութեան մէջ (էջ 88) ներկայացուած է,
մարդ այս աշխարհին մէջ կը գործէ իր մարմնի,
միտքի եւ իմացականութեան միջոցով: Հետեւաբար,
Յիսուս անապատի մէջի իր երեք փորձութիւններուն
միջոցով մեզի կը սորվեցնէ ուշադիր ըլլալ եւ «Ես»-ին
գործածած երեք միջոցառումներէն՝ Փիզիքական,
մտային եւ իմացական, որեւէ մէկուն չեն թարկուիլ:
Ահա՛, աս է Յիսուսի փորձութիւններուն երեք հաս
ըլլալուն իմաստը:*

*Մարդ, «Ես»-ին՝ սատանային բոլոր յարձակում-
ներուն դիմադրելու համար պարտ է զօրաւոր կամք
ունենալ: Զօրաւոր կամքն ալ արդիւնքն է հաւատքի,
սիրոյ եւ վստահութեան: Ուր որ վստահութիւն չկայ,
հոն հաւատք չի կրնար ըլլալ: Ուր որ հաւատք չկայ, հոն
սէր չի կրնար ըլլալ: Ուր որ սէր չկայ, հոն Աստուծոյ
յայտնութիւնը չի կրնար ըլլալ:*

ԿԱՆԱՅԻ ՀԱՐՍԱՆԻՔԸ

Յիսուս Կանայի Հարսանիքին էր, որ իր առաջին «Հրաշք»-ը գործեց (Տես Յովհաննուս աւետարան Բ:1-11): Մարդիկ, ներառեալ Յիսուսի աշակերտները, որպէսզի հաւատան, նշան՝ Հրաշք կը փնտռէին, ինչ-որ բացայայտ է Աւետարանի վերեւ նշուած բաժնին վերջին համարէն:

«Զա՛յս արար սկիզբն նշանաց Յիսուս ՚ի Կանա Գալիլէացոց եւ յայտնեա՛յց սփռուս իւր եւ Հասարացի՛ն ՚ի նա աշակերտո՛ւն նորս»: (Յովհաննոս Բ:11)

«Յիսուս իր նշաններուն սկիզբը ըրաւ ասիկա՝ Գալիլեայի Կանա քաղաքին մէջ, եւ ցոյց տուաւ իր փառքը, ու իր աշակերտները հաւատացին իրեն»:

Բայց Յիսուս իր այս արարքով մեզի շատ աւելի կարեւոր դաս մըն էր որ կու տար: Յիսուս ինչո՞ւ Հարսանիքը գատեց իր առաջին «Հրաշք»-ին համար: Իրողութիւնը այն է, թէ Յիսուս ինք չգատեց Կանայի Հարսանիքը իբր իր առաջին «Հրաշք»-ը: Ինք ընդառաջեց իր մօր խնդրանքին: Ինչպէս Աստուած մարդուն հոգին տուած է, հետեւաբար Զինք Հայր կը կոչենք, մարդուն մայրն ալ իրեն իր մարմինը տուած է: Ինչպէս

անձ մը պարտ է պաշտել եւ հնազանդ ըլլալ իր երկնային Հօր նաեւ պարտ է հնազանդ ըլլալ եւ պաշտել իր երկրային հայրն ու մայրը: Հայր կամ մայր բարկացնել կը նշանակէ Աստուած բարկացնել: Հօր կամ մօր անհնազանդ ըլլալ կը նշանակէ Աստուծոյ անհնազանդ ըլլալ: Հայր ու մայր արհամարհել կը նշանակէ Աստուած արհամարհել: Երբ մեր ծնողքը մեզմով ուրախ են կը նշանակէ, թէ Աստուած ալ մեզմով ուրախ է:

Եթէ Յիսուսի առաջին «հրաշք»ին ժամանակը եկած չըլլար, իր մայրն ալ, Կանայի հարսանիքին, զայն առաջարկած պիտի չըլլար, որովհետեւ ինչ որ կը պատահի Աստուծոյ կամքով կը պատահի: Որով, մայրն էր որ Աստուծոյ կամքը Յիսուսին յայտնեց: Յիսուս, հակառակ որ ինքզինք տակաւին պատրաստ չէր նկատեր, իր մօր հնազանդելով Աստուծոյ՝ իր Հօրն էր որ կը հնազանդէր: Ան նաեւ մեզի կը սորվեցնէր նախ միշտ հնազանդիլ մեր ծնողաց, բայց աւելի կարեւորը, ընդունիլ ամէն ինչ որոնց կ'ենթարկուինք մեր աշխարհիկ կեանքի ընթացքին, որովհետեւ ինչ որ մեզի կը պատահի՝ լաւ ու վատ, Աստուծոյ կամքն է: Լաւ պատահարները իր վարձատրութիւններն են, իսկ վատերն ալ՝ իր տուած դասերը: Պէտք չէ մոռնանք, թէ մենք մեր ճակատագրին ստեղծիչն ենք, ինչպէս նաեւ անոր յառաջ բերած բոլոր պատահարներուն: Ուստի պարտ ենք ընդունիլ ամէն ինչ ուրախութեամբ եւ եթէ հնար է, սորվիլ մեզի տրուած դասերը, որպէսզի անոնք չկրկնուին: Այսպէսով Յիսուս նաեւ հնազանդութեան օրինակ եղաւ:

Քանի որ Յիսուսի մարմինը իր մօր կողմէ իրեն տրուած էր, մայրն ալ կը ներկայացնէր մարմնային աշխարհիկ կեանքը: Զուրը գինիի փոխելու թելադրութիւնը մօրմէն եկաւ, հետեւաբար մարդուն ալ աշխարհիկ կեանքէն յաւիտենական կեանքի փոփոխու-

Թիւնն ալ, պէտք է պատահի հոս՝ աշխարհի վրայ, երբ անհատը տակաւին այս մարմնին մէջ կը բնակի: Այս փոփոխութեան թելադրութիւնն ալ պէտք է դայ իր անհատականութեանն, որ աշխարհիկ կեանքին կը պատկանի:

Այս հրաշքին հարսանիքի մը միջոցին կատարուելը յատկանշական է, որով աշխարհի վրայ ամէն անհատ հարսնետր մըն է եւ աշխարհիկ կեանքն ալ հարսանիքը եւ հարսանեկան խնճոյքը կը ներկայացնէ: Այս հարսանիքին փեսան Քրիստոսն է եւ հարսն ալ՝ ամէն մի անհատ: Հարսանիքին նպատակը հարսին եւ փեսային իրար միանալն է: Երկուքին մէկ ըլլալն է: Այս ուղղութեամբ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ առաւօտեան ժամերգութեան վերջին երգին վերջին տունը՝ «Սիօնի Որդիք...»-ը բացայայտ կը պարզէ այդ իրողութիւնը: Հետեւեալ մէջբերումը «Լոյս ի Լուսոյ Գ. - Տիեզերական Օրէնքները» գիրքիս «Խոկում» խորագրեալ Ե. գլուխէն առնուած է:

«Հետեւեալ մէջբերումը «Առաւօտեան ժամերգութեան» վերջաւորութեան «Նորաստեղծեալ երգին վերջին տունն է: Քանի խոկումը կարելոր է «Զարթօնք»-ին համար, հոս, յարմար է այս մէջբերումին կարճ մեկնաբանութիւնը ներկայացնել:

«Սիօնի որդիք, զարթիք, հարսին լուսոյ տուք աւետիք. եթէ փեսայն քո յարուցեալ յաղթեաց մահու իշխանութեամբ. դայ պսակէ զքեզ փառօք, ել ընդ առաջ պճնեալ զարդուք. երգեա՛ երգ նոր յարուցելոյն, ննջեցելոյ կենաց պտղոյն»:

«Սիօնի որդիք»-ը կը նշանակէ Աստուծոյ որդիները, այսինքն մենք՝ համայն մարդկութիւնը, որովհետեւ Սիօնը «Վերին Երուսաղէմ»-ն է: «Զարթիք» արթնցէք կը նշանակէ, այն

«Զարթօնք»-ը՝ գիտակցութեան մակարդակի բարձրացումը, որուն մասին այս գիրքին մէջ բազմիցս ակնարկուած է: «Հարսին լուսոյ տուք աւետիք»: մեր կեանքին նպատակը Աստուծոյ միանալն է, որ կը կոչուի անձին մէջ Աստուածայայտնութիւն: Ուրեմն մենք Լոյսին, որ մեր ներքին Քրիստոսը կը ներկայացնէ, հարսերն ենք: Ինչպէս պսակի արարողութեամբ հարս եւ փեսայ կը միանան եւ մէկ հոգի եւ մէկ մարմին կ'ըլլան, որ միականութիւնը կը ներկայացնէ, մենք ալ պարտ ենք միականութիւնը յայտնաբերել, հարսի մը նման միանալով փեսային՝ Քրիստոսին: Ուրեմն մեզի՝ Լոյսին հարսերուն է որ աւետիսը՝ բարի լուրը կը տրուի: Իսկ ի՞նչ է բարի լուրը. Փեսային գալը եւ մեզ փառքով պսակելը: «Եթէ փեսայն քո յարուցեալ՝ յաղթեաց մահու իշխանութեամբ»-ը ակնարկ է Յիսուսի իսաչելութեան եւ յարութեան, ինչպէս նաեւ մեր ներքին Քրիստոսին, որ կը քնանայ: Յիսուս մեռցուեցաւ անձնասէրներու կողմէ, որոնք չուզեցին իրենց կենցաղին փոխուիլը՝ այն ինչ որ Յիսուս կը քարոզէր: Նմանապէս մեր անձերուն մէջ ալ մեր «Ես»-երուն հետեւանք Քրիստոս կը ննջէ: Մենք ալ Քրիստոս իսաչած եւ մահուան դատապարտած ենք: Բայց Ան յարութիւն պիտի առնէ: Մեր մէջն ալ Քրիստոս պէտք է իր քունէն արթննայ՝ յարութիւն առնէ: Եթէ փեսան՝ Քրիստոս արթննայ, «գայ պսակէ զքեզ փառօք»՝ միանալով Քրիստոսի, իր փառքով անձին մէջ Աստուածայայտնութիւնն ալ կ'իրականանայ: Հարսը՝ մենք, պէտք է այս պսակադրութեան համար պատրաստ ըլլանք: Հետեւաբար կը յանձնարարուի. «եւ ընդ առաջ

պճնեալ զարդուք»: Նախ պարտ ենք մենք զմեզ պատրաստել այս միացումին: Հարս մը երբ իր հարսանիքին պիտի երթայ, ինք միայն անհրաժեշտ երկու բան պէտք է ընէ եւ ուրիշ ոչինչ: Նախ ինք պէտք է իր հաւանութիւնը տայ, թէ այդ փեսային հետ է որ կ'ուզէ ամուսնանալ, ինչ որ համապատասխան է անձին Աստուծոյ միանալու տենչանքին: Երկրորդն ալ հարսանիքի օրուան համար պէտք է ինքզինք զարդարէ: «Պճնեալ զարդուք»-ն ալ անձին մէջ Աստուածայայտնութեան համար անհրաժեշտ ինքնազարդարումն է: Հետեւաբար մարդ ինքզինք պէտք է զարդարէ այն բոլոր յատկութիւններով, որ ներկայացուած է այս գիրքին «Տիեզերական Օրէնքները» խորագրեալ գլխու վերջաւորութեան: «Երգեա՛ երգ նոր յարուցելոյն»-ն ալ անձի կենցաղին ամբողջովին փոխուելու անհրաժեշտութիւնն է: Մեր ապրած կեանքը մեր երգած երգն է: «Նոր երգ երգէ»-ն կը նշանակէ կենցաղի փոփոխութիւն եւ երգը կ'երգուի «Յարուցեալ»-ին, որ կը նշանակէ այդ նոր կենցաղին Աստուածահաճոյ ըլլալը: Յարուցեալը հարկաւ Քրիստոս է եւ ինք մարդուն՝ «ննջեցելոց», կեանքի պտուղն է: Քանի որ մարդը հոգեկան քունի մէջ է, հետեւաբար Քրիստոս ալ «ննջեցելոց»՝ քնացողներուն կեանքի պտուղն է, այսինքն «Զարթօնք»-ի միջոցը»:

Ինչպէս այլուր՝ նախորդ «Լոյս ի Լուսոյ» գիրքերուս մէջ բազմիցս նշուած է, ստեղծագործութիւնը երկուութեան վրայ հիմնուած է: Հետեւաբար մարդ արարած ալ երկու տեսակ է՝ արու եւ էգ: Հարսնիքին նպատակը այս երկուքին միացումովը մէկ ընտանիք կազմելն է, որ կը ներկայացնէ միականու-

Թիւնը: Նմանապէս, մարդն ալ ունի թէ՛ իր «Ես»-ը եւ թէ՛ Քրիստոսը, բազմած Իր գահին վրայ՝ մեր մարմնին մէջ: Մենք որո՞ւ հետ պիտի միանանք, որո՞ւն հարսը պիտի ըլլանք, Քրիստոսի՞ թէ՛ սատանային: Մարդուն Քրիստոսի հետ միանալովն ալ միականութիւնը ի յայտ կու գայ: Մարդն ալ միականութեան անդրադարձով կը հասկնայ, թէ՛ ամէն ինչ նոյն ճշմարտութիւնը կը ներկայացնէ եւ միայն անոր զանազան արտայայտութիւններն է: Այդ միականութեան գիտակցութիւնն ալ անձին մէջ Աստուածայայտնութիւնը կը ներկայացնէ:

Նաեւ յատկանշական է Յիսուսին ջուրը գինիի փոխելը: Ինչպէս նախապէս յիշուած էր, ջուրին փոխաբերական իմաստներէն մին ալ աշխարհիկ կեանքը ներկայացնելն էր: «Լոյս ի Լուսոյ» (Ա.) գիրքիս ԺԴ. գլուխին Պատարագի Մեկնաբանութեան մէջ գինիին կենսատու Ս. Հոգին ներկայացնելուն մասին գրուած է: Յարմար կը նկատեմ հոս զայն մէջբերել.

«Հացը կը ներկայացնէ մարմինը սնուցանող ամենակենսական ուտեստեղէնը եւ գինին՝ կեանք տուող արիւնը: Եթէ մէկու մը արիւնը քամէք անձը կը մեռնի: Ուրեմն ա՛յս բոլորին իմաստն է. այս Ֆիզիքական կեանքը ապրեցէք զիս յիշելու համար, այսինքն մեր կեանքին նպատակը, Քրիստոս յիշել եւ զայն լրիւ արտայայտել է: Արիւնը՝ գինին, կը ներկայացնեն կեանքը, եւ կեանքը տուող Ս. Հոգիի զօրութիւնը:

Օմար Խայեամ իր մէկ քառեակին մէջ կ'ըսէ.

«Գինի խմել եւ գեղեցիկը սիրելը աւելի լաւ է քան երկերես մոլեռանդները մտիկ ընելը. եթէ գինովը եւ սիրահարը դժոխք պիտի երթան ոչ ոք դրախտը պիտի չտեսնէ»:

Վերեւ նշուած գինովնալը Ս. Հոգիով գինով-

նայուլ մասին է եւ սիրահարիլը՝ սիրահարիլն է
Աստուծոյ:

«Ընդ էին թակոյկէ կճեանի վեց՝ ըսոյ

սրբոթեանն Հրէից . . . »: (ՅովՀաննու Բ: 6)

«Հոն վեց քարէ կարաս դրուած էր՝ Հրեաներուն
մաքրուելու սովորութեան համաձայն. ...»:

Նաեւ յատկանշական է «կարաս»ներուն թիւը:
Ինչո՞ւ վեց եւ ոչ ուրիշ թիւ մը: Նախ քննենք անոնց
նպատակը: Անոնք կը ծառայէին մաքրութեան՝ սրբաց-
ման համար: Անտարակոյս, Փիզիքական մաքրութիւնը
փոխաբերաբար կը ներկայացնէ անձին հոգեւոր սրբա-
ցումը: Այս սրբացումը կարելի է գիտակցութեան մա-
կարդակի բարձրացումով եւ բարձր որակով զօրու-
թեան հոսքով: Զօրութիւնը անձէն ներս կը գործէ եթէ
հոսքին ճամբան բաց է, իսկ հոսքին ճամբան ալ անձին
զօրութեան կեդրոնները՝ խակրաներն են: Մարդ եօթը
կեդրոններ ունի: Երբ զօրութիւնը առատօրէն հոսի եւ
արտայայտուի եօթերորդ խակրայէն, Աստուածայայտ-
նութիւնն ալ անձին մէջ ի յայտ կու գայ: Յիսուս վեց
«կարաս»ները ջուրով լեցնել տալէ յետոյ ջուրը փոխեց
գինիի: Նմանապէս մարդ արարած ալ պարտ է իր
առաջին վեց խակրաներուն «ջուրը»՝ ցած յաճախակա-
նութեամբ զօրութիւնը, փոխել «գինիի»՝ բարձր յաճա-
խականութեամբ զօրութեան, որպէսզի զօրութիւնը
հասնի եօթերորդ խակրային եւ Աստուածայայտնու-
թիւնն ալ իրականանայ անձին մէջ:

Հետեւաբար Յիսուս ջուրը գինիի փոխելով մեզի
ցոյց կու տայ մեր կեանքին նպատակը: Մենք ալ պարտ
ենք այս աշխարհիկ կեանքի ընթացքին եւ անոր
միջոցաւ եւ զայն փոխելով հետապնդել կատարելու-
թեան ուղին եւ յաւիտենական կեանքին արժանանալ՝
Քրիստոսի հարսը ըլլալ:

ՅԻՍՈՒՍ ԿՐ ԽԱՂԱՂԵՑԱԷ ՓՈԹՈՐԻԿՈ

Մատթեոս Ը : 23-27

Մարկոս Դ : 35-41

Դևակաս Ը : 22-25

Յիսուսի փոթորիկը խաղաղեցնելու արարքը ընդհանրապես կը մեկնաբանուի իբր փաստ իր «գերմարդկային» գորուծեան տէր ըլլալուն, քանի որ նոյնիսկ իր աշակերտները այդ գաղափարը կը յայտնեն:

«... Որպիսի՛ ոչ իցէ սա, սի էւ Ը՛ճճ՛

էւ Զո՛վ Ընապանդին սմա»: (Մատթեոս Ը : 27)

«... Ինչպիսի՛ մարդ է ասիկա, որ նոյնիսկ հովերը եւ ծովը կը հնազանդին իրեն»:

Շատեր կ'ըսեն. «Ան Աստուծոյ որդի էր, հետեւաբար իշխանութիւն ունէր իր ստեղծած բնութեան վրայ, բայց մենք մարդ ենք եւ չենք կրնար նման արարքներ գործել»: Նման հայեացք մը սխալ է: Յիսուսի մէջ Աստուած մարդեղացած էր եւ ապրեցաւ իբր մարդ: Յիսուս մարդկութեան մէջ Աստուծոյ յայտնութիւնն էր: Վերոյիշեալ հայեացքը նաեւ Յիսուսի ըսածներուն եւ սորվեցուցածներուն հակառակ է: Բազմաթիւ համարներով Յիսուս մեզի ըսած է, թէ մենք ալ կարող ենք նման արարքներ գործել, նոյնիսկ իր ըրածներէն աւելի մեծ բաներ ընել: Հետեւեալ մէջբերումները կը ստուգեն այդ իրողութիւնը.

«... Ամէն ասէ՛մ յէս, ելէ ունիցիչ
Հասարակ լիան սլահար մանանայ, ասասջիչ
լերինս այսմիկ՝ փոխեա՛ց ասորի անդր, ե-
փոխեացի. եւ ո՛չ շինչ անհարին լիցի յէս» :
(Մարշէոս ԺԷ:19)

«Եթէ մանանեիս հատիկի չափ հաւատք ունենաք, պիտի
ըսէք այս լերան. «Փոխադրուէ՛ ասկէ հոն», ու պիտի
փոխադրուի, եւ ոչինչ անկարելի պիտի ըլլայ ձեզի»:

«Ելէ ունիցիչ Հասարակ լիան սլահար
մանանայ, եւ ասիցէ՛ թըթէնսօ՛յս այսմիկ.
խլեա՛ց եւ ցնկեա՛ց ՚ի Ժողոս, ե-
հնազանդեացի՛ յէս» : (Ղուկաս ԺԷ:6)

«Եթէ մանանեիս հատիկի չափ հաւատք ունենայիք,
կրնայիք ըսել այս թթենիին. Արմատախի՛լ եղիր եւ
տնկուէ՛ ծովուն մէջ. ան ալ պիտի հնազանդէր ձեզի»:

«... Ամէն ամէն ասէ՛մ թէ որ Հասարակս
յիս ստործս սոր ես Գործեմ, եւ նա՛
Գործեացե եւ մեծամեծս է՛ս լիան սնոյնս
Գործեացե . . . » : (Յովհաննոս ԺԴ:12)

«Ճշմարտապէս, ճշմարտապէս կը յայտարարեմ ձեզի.
Ա՛ն որ կը հաւատայ ինձի, ի՛նք ալ պիտի ընէ այն
գործերը՝ որ ես կ՛ընեմ, եւ անոնցմէ աւելի՛ մեծ գործեր
պիտի ընէ, ...»:

*Յիսուս, բարձր գիտակցութեան տէր նաեւ հմուտ բնու-
թեան բազմաթիւ թազուն զօրութեան օրէնքներուն, իր
ունեցած գիտութիւնը գործածելով կարող էր բնու-
թեան հինգ տարրերուն վրայ ազդել: Ինչպէս «Լոյս ի
Լուսոյ Գ. - Զարթօնք» գիրքիս մէջ գրուած է (էջ 80),
այդ հինգ տարրերն են. Նիւթ, Զուր, Օդ, Կրակ եւ Եթեր:
Եթերը «միջոց»-ը (space) կը ներկայացնէ, «միջոց»-ը*

պարապոլիսիան չէ, այլ ան Ս. Հոգիի զօրութիւնը կը պարունակէ եւ կը ներկայացնէ: Պէտք չէ մոռնանք, թէ որքան որ «միջոց» բառը (space) կը նշանակէ, հայերէնի մէջ ան նաեւ (means) կը նշանակէ: Այսօր նոյնիսկ մարդիկ սկսած են բնութեան վրայ որոշ չափով ազդեցութիւն ունենալ: Իրենց գիտութիւնը տակաւին շատ նախնական է: Անոնք յաջողած են ամպերը «սերմանելով» (seeding) որոշ վայրեր անցրել տեղացնել: Բոլոր անոնք, որոնք այդ իմացականութիւնը՝ գիտութիւնը չունին, չեն կրնար անձրեւ տեղացնել:

Հետեւաբար Յիսուսի այս արարքը պարտ է տարբեր նպատակ մը եւ իմաստ մը եւս ունենալ: Հոս յարմար է մէջբերում մը ընել «Լոյս ի Լուսոյ (Ա.)» գիրքիս «Աստուած կա՞յ թէ չկայ» խորագրեալ Դ. գլուխէն.

«Երբեմն մենք ալ մարդկութեան մէջ կը տեսնենք հովերու եւ փոթորիկներու հետեւանք կոտորած երեւցող ցոլացումներ, որոնք կը կոչենք մարդկային տկարութիւններ: Հովերը կը ներկայացնեն մեր խորհուրդներուն փոթորիկները, իսկ ալիքները՝ մեր զգացումներուն փոթորիկները: Անոնց ազդեցութեան տակ կոտրած կը թուինք ըլլալ եւ ընկղմելու վտանգի մէջ, նման Գալիլեայի ծովուն վրայի աշակերտներուն նաւուն: Բայց վախ պէտք չէ ունենանք՝ Քրիստոս նաւուն մէջ է, անկարելի է որ այդ նաւը ընկղմի: Միայն պէտք է Զինք արթնցնել, որպէսզի հանդարտեցնէ հովերը եւ ծովերը՝ այսինքն խորհուրդներու եւ զգացումներու փոթորիկները»:

Հետեւաբար այս հիման վրայ, հովը փոխաբերաբար կը ներկայացնէ մարդոց խորհուրդներու փոթորիկը: Իսկ ջուրին՝ ծովուն ալիքներն ալ փոխաբերա-

բար կը ներկայացնեն մարդոց զգացումներուն՝ յուզումներուն փոթորիկները: Մարդ արարած այս երկուքին պատճառով «ընկղմելու», այսինքն մահուան վտանգի մէջն է: Այս մահը Ֆիզիքականը չէ այլ հոգեկան մահն է, այսինքն մեռնիլ Աստուծոյ թագաւորութեան: Անոնք, որոնք իշխանութիւն կը կերտեն իրենց խորհուրդներուն եւ զգացումներուն վրայ եւ կը կարողանան զանոնք զսպել, կարող կ'ըլլան նաեւ Աստուած տեսնել: Միթէ Յիսուս չըսա՞ւ.

«Երանի այնոցիկ՝ որ սորէ եւ սրտիւն, զի

նո՛ւա զԼսարո՛ւս արեօցեն»: (Մարգեհոն Ե: 8)

«Երանի՛ անոնց որ սրտով մաքուր են, վասն զի անոնք պիտի տեսնեն Աստուած»:

«Միտքը՝՝ արեան շրջման համար մարմնի գործարաններէն մին, փոխաբերաբար մարդուն միտքը կը ներկայացնէ: Միտքը երբ կը գործէ ուղեղի միջոցաւ խորհուրդներու տեղի կու տայ, իսկ երբ ան կը գործէ սրտի միջոցաւ՝ զգացումներու եւ յուզումներու: Բայց խորհուրդներուն եւ զգացումներուն վրայ այդ իշխանութիւնը ինչպէ՞ս ձեռք ձգել: Հասարակ մարդուն համար նման կարողութիւն մը ձեռք ձգել անկարելի կը թուի: Պէտք չէ մոռնանք, թէ միտքը «Ես»-ին հնազանդ է եւ «Ես»-ն ալ կը ստեղծէ բազում խորհուրդ եւ զգացումներ, որպէսզի անձը չկարողանայ «սուրբ սիրտ» կերտել: Եթէ անձը կարողանայ «սուրբ սիրտ» կերտել, այդ կը նշանակէ «Ես»-ին մահը:

Նաւը կը ներկայացնէ մարդը՝ իր մարմինը: Նաւուն մէջի աշակերտներն ալ անհատին զանազան յատկութիւնները: Իսկ Յիսուս, որ կը քննայ նաւուն մէջ, կը ներկայացնէ ամէն մի անձին իր ճշմարիտ էութիւնը՝ Քրիստոս: Ինչպէս Յիսուս ծովին ու հովին փոթորիկը հանդարտեցուց, մենք ալ կարող կ'ըլլանք մեր մտային՝ խորհուրդներու եւ զգացումներու փոթո-

ըիկը դադրեցնել միայն մեր ներքին Քրիստոսը արթնցնելով: Մարդկութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, փարած իր «Ես»-ին, կ'անտեսէ Քրիստոս, հետեւաբար ինք իր խաւարամտութեան հետեւանք գոնէ իր մտքին մէջ Զայն դատապարտած է «ննջելու»:

Ինչպէ՞ս արթնցնել ներքին Քրիստոսը:

Նախ պէտք է դժգոհ ըլլանք մեր ներկայ հոգեկան վիճակէն եւ հասկնանք մեր անհատականութեան կործանումի վտանքը: Աս կը համապատասխանէ աշակերտներուն ընկղմելու վախին եւ այդ վախին յառաջ բերած խուճապին: Երբեմն լուրջ հիւանդութիւն մը կամ արկած մը մարդուն «էութիւնը» կը ցնցէ եւ պատճառ կ'ըլլայ որոշ չափով կենցաղի փոփոխութեան: Այդ անդրադարձը ինչո՞ւ առանց աղէտի մը չըլլայ: Երբ մարդ արարած իր կեանքին մէջ նման անդրադարձ մը ունենայ, այն ատեն կը գիտակցի իր գործած բոլոր սխալներուն՝ մեղքերուն եւ կ'որոշէ իր կեանքին սանցերը առնել իր «Ես»-էն եւ տալ Քրիստոսի: Այս է իմաստը նաեւ վերստին ծնունդին: Այնուհետեւ ինք կ'ընթանայ կատարելութեան ուղիէն, միշտ կը գործէ ըստ իր ներքին լուռ ձայնին, որ Քրիստոսի կամքը կը ներկայացնէ եւ կը սկսի գիտակցաբար ապրիլ, որով իր խորհուրդ, խօսք ու արարքներուն որեւէ մէկը ծագում չ'առներ իր զգացումներէն որպէս հակազդեցութիւն, այլ կ'ըլլայ միայն օգտակար բոլորին: Մարդ պէտք չէ ճշմարտութեան ուղիէն շեղի: Եթէ նոյնիսկ ճշմարտութիւնը խօսելով ինք վնաս պիտի կրէ, պարտ է միշտ ճշմարտութիւնը պաշտպանել:

Իսկ «սուրբ սիրտ» կերտելու միջոցն ալ աղօթելն է: Աղօթքն ալ պէտք է ըլլայ ամենավեհ ձեւով՝ խոկալով, այսինքն միտքը կեդրոնացած միայն Քրիստոսի վրայ, զսպելով միւս բոլոր խորհուրդները եւ զգացումները:

ՅԻՍՈՒ ՎՈՐ ԲԱԼԷ ԶՈՒՐԻՆ ՎՐԱՅ

Մատթեոս ԺԳ: 22-32

Մարկոս Գ: 45-52

Յովհաննէս Գ: 15-21

Յիսուս իր աշակերտները նաևով կը ղրկէ եւ Ինք լեռ կ'ելլէ աղօթելու: Յիսուսի աղօթքը անտարակոյս խոկալն էր: Յետոյ Ինք լիճին եզերքը կ'իջնէ եւ ջուրին վրայէն քալելով դէպի աշակերտներուն թիավարած նաւակին մօտ կ'երթայ: Պետրոս ալ կը փափաքի ջուրին վրայ քալել, բայց մէկ կամ երկու քայլ առնելէ յետոյ զօրաւոր հովէն եւ փոթորիկէն կը վախնայ եւ կ'ընկղմի: Պետրոս կ'աղաղակէ. «Տէր փրկէ՛ զի՛ս»: Յիսուս ձեռքէն կը բռնէ եւ երկուքն ալ նաւ կը մտնեն: Յատկանշական

է նաեւ փոթորիկին անմիջական դադրելը:

Այս արարքով Յիսուս մեզի ի՞նչ ուզած էր սորվեցնել: Այլուր նշուած էր, թէ ջուրին փոխաբերական իմաստներէն մին ալ զգացումն էր: Յիսուս ջուրին վրայ քալելով, մեզի կը յայտնէր, թէ Ինք Իր մտքին՝ խորհուրդներուն եւ զգացումներուն վրայ բացարձակ իշխանութիւն ունէր: Ըստ Աւետարանի Պետրոս ալ փորձեց ջուրին վրայ քալել, բայց երկու քայլ առնելէ վերջ «վախցաւ», հետեւաբար ընկղմեցաւ եւ խեղդուելու վտանգի մէջ կը գտնուէր: Պետրոսի վախը ցոյց կու տայ, թէ ան իր մտքին՝ զգացումներուն վրայ իշխանութիւն չունէր: Յատկանշականը եւ զարմանալին այն էր, որ երբ Յիսուս նաւը բարձրացաւ, փոթորիկըն ալ դադրեցաւ:

Շատեր կը կարծեն, թէ այս արարքը պարզապէս Յիսուս Քրիստոսի Աստուծոյ Որդի ըլլալուն համար, բնական օրէնքները գերազանցելու Իր կարողութիւնը ցոյց կու տայ: Ինչպէս առաջուց գրուած է, նոյնիսկ Աստուած Իր դրած օրէնքներուն դէմ չի գործեր: Յիսուս, իր հասած բարձր գիտակցութեամբ, տեղեակ էր նաեւ Աստուծոյ դրած շատ մը ուրիշ բնական օրէնքներուն, որ մեզի համար այսօր տակաւին թագուն կը մնան: Հետեւաբար Ինք այդ օրէնքներէն օգտուելով քալեց ջուրին վրայ, ինչ որ մեզի անկարելի կը թուի: Այսօր կան անձեր՝ «եօգայան»-ներ (yogi), որոնք, բնութեան այդ թագուն օրէնքներուն հմուտ, ձգողութեան օրէնքին դէմ կարող են գետնէն վեր բարձրանալ եւ սաւառնիլ:

Այս արարքով Յիսուս անգամ մը եւս մեզի կ'ազդարարէր եւ կը սորվեցնէր, թէ պարտ ենք մեր մտքին վրայ լրիւ իշխանութիւն ունենալ, եթէ կը փափաքինք յաւիտենական կեանքի արժանանալ: Յիսուսի նաւ մտնելն ալ կը նշանակէ, թէ մեր կեանքին մէջ՝

մեր բոլոր խորհուրդ, խօսք ու արարքներուն ակը պէտք է մեր ներքին Քրիստոսի ներկայութեան արդիւնքը եւ փաստը ըլլայ, քան թէ անոնք ծագում առնեն մեր «Ես»-էն, որոնք արդիւնք են հակազդեցութիւններու: Ինչպէս առաջուց գրուած էր, նաւը փոխաբերաբար անհատին մարմինը կը ներկայացնէ: Երբ Քրիստոս Տէրն է այդ մարմինն՝ անձին բոլոր մտային փոթորիկներն ալ կը դադրին եւ անձը իր անդորրութիւնը կը գտնէ:

Վախը բոլոր զգացումներուն ամենէն զօրաւորն է եւ ուղեղային այլասերութիւն կը յառաջացնէ եւ մարդը «անդամալոյծ» կ'ընէ: Աս իրողութիւն մըն է թէ՛ Ֆիզիքական եւ թէ՛ հոգեկան կեանքի մէջ: Վախը մեր առօրեայ կեանքին մէջ ալ որեւէ մի արարքի իրականացման միշտ արգելք կը հանդիսանայ: Վախը, միւս բոլոր զգացումներուն ետին պահուած, կը ներկայանայ որպէս տարբեր զգացում մը: Օրինակի համար բարկութիւնը. անձը կը վախնայ, որ զինք տկար համարեն, հետեւաբար ոյժ ցոյց տալու համար բարկութեամբ կը հակասէ: Վախը նաեւ երբեմն կը ներկայանայ իբր խոնարհութիւն եւ հեզութիւն: Ասոնք, որքան որ դրական յատկութիւններ ըլլալ կը թուին, եթէ վախէ յառաջ կու գան, այլեւս առաքինութիւններ չեն այլ՝ տկարութիւն: Խոնարհութիւն եւ հեզութիւն պէտք են զօրաւոր կամ քէն յառաջ գան, քան թէ վախէն:

Մենք ալ պարտ ենք մեր ներքին Քրիստոսը արթնցնել վախէ ինչպէս նաեւ բոլոր միւս անպէտ խորհուրդ եւ զգացումներէ ձերբազատուիլ եւ վստահիլ Աստուծոյ: Մենք ալ պարտ ենք մեր գիտակցութեան մակարդակը բարձրացնել, որպէսզի Պետրոսի նման «չընկղմինք»: Ըստ Յիսուսի ըսածին, մենք ալ կարող ենք թագուն գիտութիւններու տէր դառնալ, բայց կարեւորը այդ չէ, այլ՝ Աստուածապաշտութիւնը:

ՅԻՍՈՒՍ ԿՐ ԿԵՐԱԿՐԷ ԱՄԲՈՒՆ

Մաթթեոս ԺԳ: 13-21

Մարկոս : 30-44

Ղուկաս Թ: 10-17 ՅովՀաննու : 1-14

Մաթթեոս ԺԵ: 32-38

Մարկոս Ը: 1-10

Ընդհանուր առմամբ կը կարծուի թէ Յիսուս հինգ հազար հոգի կերակրեց, որովհետեւ այդ թիւը գրուած է Աւետարանին մէջ: Բայց հինգ հազարը միայն այր մարդիկն էին: Կային նաեւ կիներ եւ մանուկներ, ուրեմն թիւը շատ աւելի բարձր էր: Դարձեալ կը կարծուի թէ Յիսուս մէկ անգամ նման արարք՝ «հրաշք» մը գործեց: Այդ ալ ճիշդ է, որով Յիսուս երկրորդ անգամ մը եւս կերակրեց չորս հազար այր մարդիկ նաեւ յաւելեալ կիներ եւ մանուկներ: Յիսուս «հինգ հազարը» կերակրեց հինգ նկանակը եւ երկու ձուկերը բազմացնելով: Երբ բոլորն ալ կշտացան տասներկու կողով լեցուեցաւ մնացած բեկորներով: Դարձեալ Յիսուս կերակրեց «չորս հազարը» այս անգամ եօթը նկանակը ու քանի մը մանր ձուկերը բազմացնելով: Այս անգամ ալ մնացած բեկորներով եօթը զամբիւղ լեցուեցաւ:

Առաջին հերթին նկատի առնենք ձուկը, որ երկու անգամին ալ ամբոխին կերածն էր: Հաւանական է ըսել, թէ Յիսուսի առաքեալներուն մէկ մասը ձկնորսներ էին, հետեւաբար զարմանք պէտք չէ պատճառէ, թէ իրենց քով գտնուած ուտեստեղէնն ալ ձուկ ըլլար: Եթէ քայլ մը աւելի առաջ երթանք, կարելի է հարց տալ, թէ ինչո՞ւ Յիսուս իր աշակերտները ձկնորսներէ զատեց: Յիսուս ինք էր, որ ըսաւ. «Ձեզ մարդու որսորդ պիտի ընեմ»: «Լոյս ի Լուսոյ» (Ա.) գիրքիս «Ի՞նչ է Աստղագիտութիւնը» խորագրեալ Ը. գլխուն մէջ բացայայտ օրինակներով գրուած է, թէ Ս. Գիրքի մէջի բոլոր արարքներուն ընթացքը միշտ հետեւած է աստղագիտութեան շրջաններուն: Յիսուս «Խոյ»-ի (Ram) շրջանին վերջաւորութեան եկաւ եւ ինք կոչուած է «Գառն Աստուծոյ»: Իր մահուամբ «Խոյ»-ի շրջանը վերջացաւ: Ինք մեզի ցոյց կու տար աստղագիտութեան յաջորդ գալիք շրջանը, որ «Ձկներ»-ու (Pisces) շրջանն էր: Նաեւ պէտք չէ մոռնանք, թէ սկզբնական ժամանակներուն ձուկը Քրիստոնէութեան նշանն էր: Յունարէն լեզուով «Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ որդի փրկիչ» նախադասութեան բառերուն առաջին տառերով կը կազմուի ձուկ բառը (ΙΧΘΥΣ):

Երբ Յիսուս մի քանի նկանակ եւ ձուկերը առաւ, Աւետարանը կը գրէ. «գոհացա՛ւ» եւ աշակերտներուն տուաւ որ ժողովուրդին բաժնեն: Աս ալ մեզի դաս մըն է, որ պէսզի մենք ալ Յիսուսի նման քիչով գոհանանք, բայց արդիւնաբեր ըլլանք՝ բազում ողորմածութեամբ:

Անտարակոյս մեզի նման խաւարամիտ մեղաւորներու համար Յիսուսի ըրածը մեծ «հրաշք» մըն էր: Բայց պէտք չէ մոռնանք, թէ ամէն ինչ Ս. Հոգիի զօրութեան մէկ արտայայտութիւնն է, երբ անձը այդ զօրութեան բոլոր թագուն գիտութիւններուն հմուտ է, նաեւ կարող կ'ըլլայ Անոր արտայայտութիւնը

Իրագործել՝ ըստ իր կամքին: Յիսուս իր այս արարքով մեզի ցոյց տուաւ, թէ կենսատու զօրութեան բուն աղը Ս. Հոգին է: Բայց մարդ արարած իր խաւարամտութեան հետեւանք անկէ կրնայ օգտուիլ միայն միջնորդներու (արեւի, բոյսի եւ միսի) միջոցաւ:

Յիսուս նաեւ ցոյց տուաւ, թէ ինք ամենեւին խտրութիւն չէր ըներ եւ կերակրեց բոլորը՝ թէ՛ ունեւորը եւ թէ՛ աղքատը, թէ՛ այրերը եւ թէ՛ կիները, թէ՛ չափահասները եւ թէ՛ մանուկները, թէ՛ Հրեաները եւ թէ՛ այլ ազգերը, թէ՛ «բարիները» եւ թէ՛ «չարերը» ...: Շատ հաւանական էր, որ այդ ամբոխներուն մէջ կը գտնուէին անձեր, որոնք ապագային «խաչը հանէ՛» պիտի պոռային: Հետեւաբար մեր կեանքի ընթացքին մենք ալ պարտ ենք միշտ բոլորին կարեկցիլ առանց խտրութեան եւ պէտք չէ նկատի առնենք ազգութիւն, կրօնք եւ այլն: Աւետարանին մէջ գրուած է. «Յիսուս գթաց անոնց վրայ»: Մենք ալ իր օրինակին հետեւելով պէտք է գթասիրտ ըլլանք նա մանաւանդ մեզմէ տկարին:

Յիսուսի այս արարքը նաեւ ցոյց կու տայ Ս. Հոգիի շնորհներուն առատութիւնը եւ Ս. Հոգիի առատաձեռնութիւնը բնութեան միջոցաւ: Բայց մենք, մեր խաւարամտութեան յառաջ բերած եսասիրութեամբ, կը խափանենք այդ առատութիւնը եւ ազահոլութեամբ կ'ապականենք հողը, ջուրը եւ օդը, յառաջացնելով հիւանդութիւն եւ չարչարանք, քան թէ՛ առողջութիւն եւ երջանկութիւն: Յիսուս նաեւ բուժեց հիւանդները, որոնք հոն կը գտնուէին: Յիսուս՝ Քրիստոսի ներկայութիւնն էր, իսկ եթէ մենք հիմա մեր յառաջ բերած ապականութեան միջոցաւ հիւանդ կ'ըլլանք, կը նշանակէ, թէ կը խափանենք Քրիստոսի մեր մէջ ներկայութիւնը, որպէսզի Ան մեզ բուժէ: Մենք ալ կը հնձենք այն ինչ որ ցանած ենք:

ՅԻՍՈՒՄԻ ԱՂԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Մատթեոս ժե: 1-9

Մարկոս թ: 1-12

Դևակաս թ: 28-36

Աստուած մարդեղացաւ Յիսուսի մէջ: Ան իջաւ մարդու մակարդակին, որպէսզի կարողանայ օրինակներով մեզի ցոյց տալ եւ սորվեցնել, թէ իբր մարդ մենք ալ նոյն կարելիութիւնը եւ կարողութիւնը ունինք ընելու այն բոլորը, ինչ որ Ինք ըրաւ: Անտարակոյս, մարդու համար այդ կարելի պիտի ըլլար միայն եթէ ինք ալ փափաքէր Յիսուսի օրինակին եւ սորվեցուցածներուն հետեւէր, կատարելութեան ուղիէն ընթանար եւ սորվեցուցածները իրականացնելու ուղղութեամբ ալ ջանք թափէր: Բոլոր ստեղծագործութիւնը Աստուծոյ «մարմին»-ը կը ներկայացնէ, հետեւաբար Աստուած ամէն տեղ է, ներառեալ մեր մէջ:

«Է- այս էն ա-եդի՛նչ զոր լո-ա՛ն ա- ՚ի նմանէ՛ ե- պարմե՛նի՛ յե-զ. զի Լսորո-ա՛ծ լո՛յս է, ե- խա-ար ՚ի նմա շի՛նչ, ե- ո՛չ մի»: «Ասիկա է այն պատգամը որ իրմէ լսեցինք ու ձեզի

կ'իմացնենք, թէ՛ Աստուած լոյս է ու անոր մէջ բնաւ
խաւար չկայ:» (Լ. Թ՝-դը Յովհաննոս Լ:5)

Երբ առաքեալը կը գրէ. «Աստուած Լոյս է», ինք
ըսել կ'ուզէ, թէ Աստուած զօրութիւն է: Որովհետեւ այդ
զօրութիւնը մեզ ալ կազմած է, կը նշանակէ թէ մենք
ալ Աստուծոյ մէկ արտայայտութիւնն ենք: Մենք ալ
Զինք յայտնաբերելու կարողութիւնը ունինք: Յիսուս
այլակերպելով, այս կարողութիւնն էր որ մեզի ցոյց
տուաւ եւ սորվեցուց: Ինչպէս Յիսուս Աստուծոյ որդի
է, ըստ Աւետարանին, մենք ալ Աստուծոյ որդիներն
ենք: Ինչպէս Յիսուսի մկրտութեան ատեն, նոյնպէս իր
այլակերպութեան միջոցին ալ երկինքի ամպերէն ձայն
մը կ'ըսէր.

«... Դա՛ է որդի իմ սիրելի ընդ որ Ըս-

ճեցայ, դա՛ս լոսարոտ է»: (Մարթեոս ԺԷ: 5)

«Այս է իմ սիրելի Որդիս՝ որուն հաճեցայ. անոր մտիկ
ըրէք»:

Մեր եւ Յիսուսի տարբերութիւնը այն է, թէ մեր
բռնած ընթացքը Աստուծոյ հաճելի չէ, հետեւաբար
մենք ալ իր որդիները ըլլալով հանդերձ իրեն հաճելի
հետեւաբար իր սիրելի որդիները չենք:

«Մի Ասորոսա՞ծ է- Ըսյր ամենեցոսն, որ ՚ի

վերայ ամենայնի, է- ընդ ամենեան, է-

յամենեան ՚ի մեզ»: (Եփեսոսցիս Դ:6)

«Մէկ է Աստուած եւ բոլորին Հայրը, որ բոլորէն վեր,
բոլորին հետ եւ ձեր բոլորին մէջն է»:

«Ան է զիջի՞նք որդի՞նք Ըօր յերոյ որ յերկնան

է. Ան պարեգակն ի-ր Ժաղէ ՚ի վերայ

Հարաց է- Բարեաց, է- ամէն անչրէ- ՚ի

վերայ արդարոց է- մեղս-որաց»: :

(Մարթեոսի Է:45)

«Որպէս զի ձեր երկնաւոր Հօրը որդիներն ըլլաք՝ վասն զի իր արեւը կը ծագեցնէ թէ՛ չարերուն եւ թէ՛ բարիներուն վրայ եւ անձրեւ կը դրկէ թէ՛ արդարներուն եւ թէ՛ մեղաւորներուն վրայ»:

Յիսուս իր այլակերպութեամբ մեզի ցոյց տուաւ այն ինչ որ ճշմարտութիւնն է: Ինք իր մէջ յայտնաբերեց Քրիստոսի՝ Ս. Հոգիի զօրութեան մարմնացումը: Մենք ալ եթէ մեր կարողութիւնը եւ ուժերը այդ ուղղութեամբ սպառենք, մենք ալ կը կարողանանք այլակերպիլ: Ահա՛, աս է Աստուածայայտնութիւնը անձին մէջ: Ստեղծագործութիւնը պատրանքային է, ճշմարտութիւն մը չէ եւ մենք կ'ապրինք պատրանքային կեանք մը՝ երազ մը: Այսօր, նոյնիսկ ամբողջական բնագիտութիւնն (*quantum physics*) անգամ փաստած է, թէ «աշխարհ»՝ ստեղծագործութիւնը միայն ողջագիր (*holograph*) մըն է եւ ոչ իրողութիւն:

Այսօրուայ բնագիտութեան գիտցուած օրէնքներուն եւ գիտութեանց համաձայն կայ ելեկտրամագնիսական զօրութիւն մը, որուն յատկութիւնները փոփոխակի են կախեալ իր թրթռացումի յաճախականութենէն: Անոր մէջէն անոնք, որոնք ցած յաճախականութիւն (*frequency*) ունին տեսանելի չեն: Անոր մէջէն, անոնց, որոնց յաճախականութիւնը որոշ մակարդակի մը կը հասնի, ան «տեսանելի» կ'ըլլայ: Իրականութեան մէջ, ոչ թէ լոյսը տեսանելի կ'ըլլայ, այլ անոր ցոլացումով ամէն ինչ տեսանելի կ'ըլլայ: Երբ յաճախականութիւնը շատ ակելի բարձրանայ, այդ «լոյսին» կարողութիւններն ալ ակելի կը բազմանան, կը շատնան, ինչպէս է թափանցելիութեան յատկութիւնը:

«... եւ ՚ի լեառն կալ յաղօթս: Եւ ՚ի կալն նմա յաղօթս՝ եղէր Գեորգի Երեւանց նորա այլակէ՛րոյ. եւ փոխեցաւ Ըանդերջ

նորա եւ եղեւ սոյնորա՛կ փայտոռնն» : (Ղուկաս
Թ: 28-29)

«... լեռը ելաւ աղօթելու: Մինչ կ'աղօթէր, իր երեսին տեսքը փոխուեցաւ, եւ իր պատմուճանը ճերմակ ու փայլուն եղաւ»:

Ըստ Ղուկասի Աւետարանին, Յիսուս Իր երեք աշակերտներուն հետ լեռը ելաւ աղօթելու, խոկալու: Խոկալով Ինք յաւելեալ Ս. Հոգիի զօրութիւնն ամբարեց, Իր գիտակցութեան մակարդակը բարձրացուց, բարձրացուց նաեւ Իր զօրութեան յաճախականութիւնը եւ այդ զօրութեան մակարդակին ձգձարտութիւնը տեսանելի եղաւ, այն ինչ որ մենք կը կոչենք «այլակերպութիւն»: Եւ ի՞նչ է ճշմարտութիւնը: Ճշմարտութիւնը այն է, թէ ամէն ինչ, ներառեալ մենք, միայն Աստուծոյ զօրութիւնն ենք, արտայայտուած զանազան կերպարանքներով եւ կարողութեամբ, այսինքն զանազան յաճախականութիւններով:

Երկու տարեկան մանուկի մը եւ չափահաս մարդու մը միջեւ արդեօք տարբերութիւն մը կա՞յ: Բնականաբար պիտի ըսենք. «այո»: Բայց մանուկն ալ մարդ է, մենք ալ: Մանուկն ալ երկու աչք, երկու ականջ, մէկ քիթ, մէկ բերան, երկու ձեռքեր եւ երկու ոտքեր ունի, մենք ալ: Մանուկն ալ ներքին գործարաններ ունի, մենք ալ: Մանուկն ալ կը քնանայ, կ'ընտէ եւ կը խմէ, մենք ալ: Ուրեմն ո՞ր է մանուկին եւ մեր միջեւ եղած տարբերութիւնը: Միթէ մանուկին իր հասակով եւ կշիռքով մեզմէ աւելի պզտիկ ըլլա՞ն է: Աս այդքան կարեւոր չէ: Իսկ աւելի կարեւորը այն է, թէ մանուկին հասկնալու եւ ըմբռնելու ու գործելու կարողութիւնները տկար են: Հոգեկան գետնի վրայ Յիսուս կը ներկայացնէ չափահասութիւնը, իսկ մենք տակաւին «մանուկներ» ենք: Մանուկի նման, ո՛չ կը հասկնանք, թէ Աստուծոյ մի արտայայտութիւնն ենք

եւ ո՛չ ալ կը կարողանանք ձշմարտութիւնը յայտնաբերել մեր անձերուն մէջ: Յիսուս աս էր, որ ջանաց մեզի սորվեցնել: Իր այլակերպութեամբ աս էր, որ մեզի փաստեց: Բայց մարդու ուղեղը մանուկի ուղեղի նման չէ, այլ լրիւ կազմուած է: Մանուկը ի բնութենէ անկարող է: Իսկ մենք, կարողութիւնը ունենալով հանդերձ, եսասիրութեամբ զմեզ անկարող ըրած ենք: Մենք մեր ազատ կամքով ընտրած ենք սիրել պատրանքը իր բոլոր հաճոյքներով եւ տաժանքներով, քան թէ սիրենք ձշմարտութիւնը եւ Անոր շնորհած երանութիւնը: Այս իրողութիւնը այն աստիճանի գրաւած է համայն մարդկութիւնը, որ նոյնիսկ անոնք, որոնք իսկապէս կը փափաքին հետեւիլ Յիսուսի սորվեցուցածներուն, չեն տեսներ կամ հասկնար Անոր ըսածներուն իրողութիւնը եւ զանոնք կը յարմարցնեն իրենց «վատ» կենցաղին: Անոնք այն աստիճան կապուած են այս պատրանքին, որ փրկութիւնը մահէն յետոյ կ'ուզեն եւ ոչ հոս՝ աշխարհի վրայ:

Բնագիտութիւնը փաստած է, թէ ժամանակը յարաբերական (relative) է: «Լոյս ի Լուսոյ Գ. - Տիեզերական Օրէնքները» գիրքիս «Գիտակցութիւնը եւ ժամանակը» խորագրեալ է. գլխուն մէջ ցոյց տրուած է, թէ ժամանակը նաեւ գիտակցութեան մակարդակի հետ յարաբերական է: Այն պարագային երբ անձը կարողանայ լոյսի արագութեամբ ճամբորդել, ժամանակը չ'անցնիր: Նմանապէս, անձը երբ այդ այլակերպութեան պատճառ գիտակցութեան մակարդակին հասնի, դարձեալ ժամանակը չ'անցնիր: Ուրեմն զարմանք պէտք չէ պատճառէ, թէ Յիսուս խօսեցաւ Եղիայի եւ Մովսէսի հետ: Որովհետեւ առանց ժամանակի, բոլորն ալ յաւիտենականութեան մէջ էին ժամանակի դրութենէ դուրս: Այսօր նոյնիսկ բնագիտութիւնը կը յայտարարէ, թէ անցեալին ինչ որ պատահած է, հիմա ինչ որ կը

պատահի եւ ապագային ինչ որ պիտի պատահի, բոլորն ալ ներկայի մէջ միանգամայն կ'ըլլան: Միթէ ներկան ալ յաւիտենական չէ՞:

Յիսուս Քրիստոս երկու բնոյթ ունէր՝ Աստուածային եւ մարդկային: Յիսուս իր այլակերպութեամբ մեզի ցոյց տուաւ Քրիստոս՝ իր Աստուածային բնոյթը: Մեր մէջ այս բնոյթը իբր հունտ «հողին»՝ մարմինն մէջ կը քնանայ: Միթէ մարմինն ալ հողէն եկած չէ՞:

«Եւ սրբեղծ Տէր Աստուած զմարդն հող յերկրէ. եւ փշեաց յերեսս նորա շունչ կենդանի, եւ եղև մարդն յօգի կենդանի»: (Ծնունդի Բ: 7)
«Տէր Աստուած զետնի հողէն ձեւակերպեց մարդը՝ անոր ունդերէն կեանքի շունչ փչեց. եւ մարդը ապրող անձ եղաւ»:

Պէտք չէ՞, որ այդ հունտը ծլի: Պէտք չէ՞, որ ննջող Քրիստոս արթնցնենք: Կան յարանուանութիւններ, որոնք կը քարոզեն Քրիստոս ընդունիլ իրենց հոլթեան մէջ եւ չեն հաւատար, թէ Քրիստոս արդէն հոն է, ապա թէ ոչ կեանք պիտի չունենայինք: Վստահ եմ իրենց ըսել ուզածը այն է, թէ կ'ուզեն Քրիստոս արթնցնել: Բայց պէտք չէ մոռնանք, թէ Աստուած սէր է, հետեւաբար պէտք չէ՞ որ իբր այդ զարթօնքին ցայտուն օրինակ մենք ալ այդ սէրը, որ Քրիստոսի ներկայութիւնը եւ արտայայտութիւնն է, յայտնաբերենք: Մէրը յօժարութիւն է: Մէրը խանդաղատանք է: Մէրը ողորմութիւն է: Մէրը երջանկութիւն է: Մէրը ուրախութիւն է: Մէրը գոհունակութիւն է: Մէրը գոհողութիւն է: Մէրը գթասիրտ ըլլալն է: Մէրը խորութիւն չընել է: Մէրը Աստուածապաշտութիւն է: Եթէ մենք որոշ չափով Քրիստոս յայտնաբերած ըլլանք մեր անձերուն մէջ, փոխան շարունակ «Օրհնեալ է Տէր» յայտարարելու, պէտք չէ՞ որ վերեւ յիշուած բոլոր սիրոյ յատկութիւնները մեր առօրեայ կեանքին մէջ բոլորին բացայայտ ըլլան:

Քանի որ նիւթը Յիսուսի այլակերպութիւնն է, հոս յարմար է պատահած դէպքին նկատմամբ մի քանի վերլուծումներ ընել: Հետեւեալ մէջբերումը «Լոյս Ի Լուսոյ Գ. - Տիեզերական Օրէնքները» գիրքիս «Գիտակցութիւնը եւ Ժամանակը» խորագրեալ է. գլուխէն է եւ կը ներկայացնէ Այլակերպութեան միջոցին Յիսուսի հասած բարձր գիտակցութեան մակարդակը եւ հետեւաբար ժամանակին աւելի դանդաղ ընթացումը:

Յիսուսի այլակերպութեան (Մատթ. ԺԷ.1-8) ատեն ալ վստահաբար իր գիտակցութեան մակարդակն ալ աւելի բարձրացած էր, որ Աւետարանին մէջ իր չափանիշով ներկայացուած այլակերպութիւնը կարճ ժամանակ մը կը թուի տեւած ըլլալ, բայց երեք աշակերտներուն, անոնց շատ աւելի ցած գիտակցութեան մակարդակին հետեւանք, շատ աւելի երկար տեւած ըլլալու էր, որովհետեւ անոնք առաջարկեցին վրաններ շինել: Վստահաբար անիմաստ պիտի ըլլար կարճ ժամանակի մը համար վրաններ կազմել:

Յիսուս իր մէջ Քրիստոսը լրիւ յայտնաբերած էր, հետեւաբար ինք այլակերպութեան միջոցին յաւիտենականութեան մէջ կը գտնուէր, այսինքն՝ ժամանակի դրութենէ դուրս: Միթէ Մովսէս եւ Եղիա ալ Աստուծոյ հետ յաւիտենականութեան մէջ չէ՞ին: Որով Յիսուսի անոնց հետ խօսիլը պէտք չէ՞ զարմանք պատճառէ: Ոչ Մովսէսը եւ ոչ ալ Եղիան թաղուած են, որով անոնց գերեզմանները անյայտ են: Ս. Գիրքի մէջ Մովսէսի համար գրուած է. «Աստուած զայն թաղեց», իսկ Եղիայի համար կրակէ կառքով եւ ձիերով անհետացաւ: Գրուած է. «Եւ ահա կառք հրեղենք եւ երիվարք հրեղենք - (Թագաւորութեանց Դ. Բ:11)»: (Տես նաեւ այս գիրքին «Յիսուսի Թաղումը եւ Յարութիւնը» բաժինը:

ՅՐԱՌԻՄ ԵՎ ԵՐՈՒՍՏՅԱՆ ՄՈՒՏԵՐ ԵՐՈՒՄԱՊԷՆ

Մատթեոս ԻԸ: 1-10

Մարկոս ԺԸ: 1-11

Ղուկաս ԺԹ: 29-40 Յովհաննես ԺԲ: 12-19

Հետեւեալ մէջբերումը «Հոգեհանգիստ»ի արարողութեան շարականներէն միուն վերջին տունն է:

Ի վերին Երուսաղէմ, ի բնակարանս Հրեշտակաց, ուր Ենովք եւ Եղիաս կան ձերացեալ աղանակերայ, ի դրախտին Եդեմական պայծառացեալ արժանապէս. Ողորմած Տէր, ողորմեա՛ հոգւոյն մեր ննջեցերոց:

«Վերին Երուսաղէմ»-ը կը ներկայացնէ «յաւիտենական կեանք»-ը: Շարականին մէջ ան նաեւ ներկայացուած է որպէս Եդեմի դրախտը: Անշուշտ պէտք է հասկընալ, թէ ատիկա որոշ վայր մը չէ, որով գիտենք, թէ ինչպէս ժամանակը, «միջոց»-ն (space) ալ ստեղծուած է, որով յարաբերական է եւ պատրանքային: Յաւիտենականութիւնը ժամանակի եւ միջոցի՝ պատրանքի դրութենէ դուրս ըլլալն է: Հետեւաբար Եդեմի դրախտը վայր մը չէ, այլ՝ գիտակցութեան մակարդակ մը: Ըստ վերոյիշեալ մէջբերումին կը թուի, թէ Ենովք եւ Եղիա այդ գիտակցութեան մակարդակին հասան՝ փրկութեան ար-

Ժանացան, հետեւաբար «պայծառացեալ» կը գոյատեւեն: Շարականը նաեւ կ'ըսէ, թէ անոնք «աղաւնակերպ» կը գոյատեւեն: Աղաւնին փոխաբերաբար Ս. Հոգիի զօրութիւնը կը ներկայացնէ: Պէտք է մոռնալ, թէ Յիսուսի մկրտութենէն վերջ Ս. Հոգին աղաւնակերպ Անոր վրայ իջաւ: Շարականին վերջին նախադասութիւնն ալ Աստուծմէ ննջեցեալներուն համար Իր ողորմութիւնը խնդրելն է: Ընդհանուր առմամբ կը կարծուի, թէ ննջեցեալները մեզմէ վերջնականաբար բաժնուած սիրելիները կը ներկայացնեն: Դարձեալ, պէտք է մոռնալ, թէ մենք բոլորս յաւիտենական կեանքին համար ննջեցեալներ ենք:

Այս բացատրութեան հիման վրայ վերլուծենք, թէ Յիսուս ինչ կ'ուզէր մեզի սորվեցնել իր Երուսաղէմ յաղթական մուտքով: Յիսուսի Երուսաղէմ մուտքը եւ փրկուած անձին «վերին Երուսաղէմ» յաւիտենական կեանքի մուտքին իրարու հետ ունեցած փոխաբերական իմաստը վստահաբար դիւրըմբռնելի է: Յիսուս Իր այս արարքով ցոյց կու տայ, թէ ինչպէս կարելի է զայն իրականացնել:

Առաջին հերթին անձը պարտ է յաղթական ըլլալ: Անոր իմաստը անձին իր «Ես»-ը յաղթահարած ըլլալն է: Այս նոյն գաղափարը մեզի մեր Եկեղեցոյ Ս. Պատարագին միջոցով ալ կը ներկայացուի: Երբ քահանան Պատարագելու համար կը զգեստաւորուի, այնպէս կը թուի, թէ մարտի մըն է որ կը պատրաստուի: (տես նաեւ Լոյս ի Լուոյ (Ա.) գիրքիս «Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցոյ Սուրբ Պատարագի Մեկնաբանութիւն» խորագրեալ ԺԴ. գլուխը): Այդ մարտը «Ես»-ին դէմ մղուած պատերազմ մըն է: Եթէ այդ պատերազմէն յաղթական դուրս ելլենք, կ'արժանանանք Աստուծոյ հետ յաղորդուելու: Պատարագի վերջաւորութեան յաղորդութեան խորհուրդի իմաստն ալ աս է: Առանց «Ես»-ին յաղթելու յաւիտենական կեանքի մուտքը՝ փրկուելը անկարելի է:

Յիսուս, իր այս արարքով մեզի կու տայ երկրորդ պատգամ մը, գուցէ անուղղակի, թէ յաւիտենական կեանքին մուտքը իրականացնելու համար անձը պէտք է հեզ եւ խոնարհ ըլլայ: Ինք աս մեզի ցոյց տուաւ աւանակի մը վրայ նստելով քան թէ՝ ձիու մը վրայ:

Բայց աւանակին՝ անասունին վրայ նստիլը ունի տարբեր իմաստ մը եւս: Մարդ արարած անասուններու եւ Աստուծոյ միջեւ գոյութիւն ունեցող կապն է: Մարդ իր անհատականութեան շնորհիւ ունի մարդկային բնոյթ, իսկ անասունները՝ անասնական: Անոնք իրենց բնոյթը փոխելու կարողութիւնը եւ կարելիութիւնը չունին: Ինչպէս Յիսուս նստած էր անասունի վրայ, նմանապէս ալ Քրիստոս նստած է մարդու անասնական մարմնոյն «վրայ»՝ մէջ: Երկրորդը առաջինին փոխաբերական իմաստն է: Մարդ իր կենցաղով եւ բռնած ընթացքով միշտ կ'օրօրուի իր անհատականութեան երկու բեւեռներուն միջեւ եւ այդ է որ կը կոչենք մարդկային բնոյթ: Սակայն մարդ իր բնոյթը փոխելու կարողութիւնը եւ կարելիութիւնը ունի: Երբ ան իր անհատականութեան ժխտական բեւեռին՝ իր «Ես»-ին կը փարի, իր բնոյթն ալ կը փոխուի եւ կ'ըլլայ անասնական, ինչ որ «սատանայական» կը կոչենք: Բայց ինք, իր ազատ կամքով, նաեւ կարող է ընտրել իր անհատականութեան դրական բեւեռը: Այս պառագային ալ անհատը կ'արտայայտէ Աստուածային բնոյթ մը, որ կը կոչենք Աստուածայատնութիւնը անձին մէջ: Հետեւաբար պէտք է՞ որ Յիսուսին ցոյց տուած օրինակին հետեւինք եւ մեր կենցաղը ուղղենք:

Յիսուսի Երուսաղէմ մուտքի ընթացքին ժողովուրդին ցոյց տուած խանդավառութիւնն ալ կը ներկայացնէ անձի մը փրկութեամբը յառաջ եկած երկնային «ուրախութիւնը»: Աւետարանին մէջ ալ գրուած է.

«... Ուրախ եղերո՞ւ է ընդ իս, զի Գոթի՛

պոռնիկներն իմ պէտքերսն են: Լաւ՛մ պիտի ապագայ
է ուրախութիւնն յերկինս վասն միայ մեզա-
ւորի որ ապաշխարիցէ . . . »: (Ղուկաս ԺԵ: 6-7)
«... Ուրախացէ՛ք ինձի հետ, որովհետեւ գտայ կորուսած
ոչխարս: Կը յայտարարեմ՝ ձեզի թէ այսպէս
ուրախութիւն պիտի ըլլայ երկինքը մէկ մեղաւորի
համար՝ որ կ'ապաշխարէ, ...»:

Նաեւ յատկանշական է Յիսուսին փարիսեցիներուն
տուած այն պատասխանը, որ Ան տուաւ անոնց երբ
անոնք ամբողջին փառաբանիչ աղաղակներուն համար
առարկեցին եւ փափաքեցան որ Յիսուս զանոնք լռեցնէ:

«Լաւ՛մ յեզ՛ պիտի ելլէ դո՛ւք՝ լռեացէն՝
խորի՛նչդ աղաղակեացէն» : (Ղուկաս ԺԹ: 40)
«Կը յայտարարեմ՝ ձեզի. եթէ ատոնք լռեն՝ քարերը
պիտի աղաղակեն»:

Յաւիտենականութեան մուտքը զօրութեան մա-
կարդակի վրայ է եւ ոչ Ֆիզիքականի: Մարդուն հոգին
Ս. Հոգիի զօրութիւնն է: Բայց ստեղծագործութեան
մէջ, ամէն ինչ Ս. Հոգիի զօրութեամբ գոյացած է, հետե-
ւաբար «քարերը պիտի աղաղակեն»-ն ալ ասոր ակնարկ
մըն է: Տակաւին վերջերս գտնուած Թովմասի Աւետա-
րանին մէջ Քրիստոս ըսած է. «Վերցուցէ՛ք զետնի քարը
եւ զիս հոն կը գտնէք»: Բոլոր տիեզերքը կը ցնծայ,
որովհետեւ ստեղծագործութիւնը իր ստեղծման նպա-
տակին հասած կ'ըլլայ: Այս նպատակն ալ Աստուածա-
յայտնութիւնն է, բայց ոչ անգիտակցաբար, այլ՝
գիտակցաբար, որ կարելի է միայն մարդու միջոցաւ:

Հետեւաբար Յիսուսի Երուսաղէմ մուտքը մեզի
համար դաս մըն է, որպէսզի մենք ալ, իր սորվեցու-
ցածներուն հետեւելով, կ'արողանանք «վերին Երուսա-
ղէմ»՝ յաւիտենական կեանք մտնելու արժանանալ: Ահա՛
աս է փրկութիւնը եւ ոչ թէ միայն «փրկուած եմ» ըսելը:

ՅԻՍՈՒՍ Կ'ԵՐԹԱՅ ՏԱՃԱՐ

Մատթեոս ԻԸ: 12-16

Մարկոս ԺԸ: 15-19

Լուկաս ԺԹ: 45-48

Յովհաննոս Բ: 13-22

Յիսուս Երուսաղէմի տաճարը զնաց եւ խարազանով դուրս վռնտեց բոլոր արջառ, ոչխար եւ աղանի ծախողները ինչպէս նաեւ լուծաշափոխները: Աս դէպքը առաջին անգամն էր, որ Իր կեանքի ընթացքին Յիսուս բարկութիւն ցուցաբերած էր, որովհետեւ գրուած է. «Քու տանդ նախանձախնդրութիւնը կլանեց զիս»: Այն բոլոր անոնք, որ առեւտուրով տաճարը կը պղծէին ինք զանոնք դուրս հանեց ինչպէս նաեւ անոնց բերած բոլոր «կենդանիները»: Յիսուս տաճարին սրբութեան նկատմամբ նախանձախնդիր էր:

Այս արարքը կարելի է պարզապէս եւ շատ դիւրութեամբ մեկնաբանել իբր տաճարի սրբավայր ըլլալը եւ Յիսուսի նախանձախնդրութիւնը այդ սրբութեան նկատմամբ ինչպէս նաեւ Իր անհանդուրժողական դիրքը այդ սրբութեան պղծութեան: Այսօր, մեր եկեղեցին

մեզի համար ալ սրբավայր է եւ երբ դռնէն ներս մտնենք բացարձակ յարգանքով եւ երկիւղածութեամբ կը վարուինք:

Յիսուս իր այս արարքով շատ աւելի լուրջ դաս կու տար: Ան այս դասը աւելի բացայայտ ըրաւ երբ ըսաւ. «Քակեցէ՛ք այս տաճարը, ու երեք օրուան մէջ պիտի կանգնեցնեմ զայն», որ ակնարկ մըն էր իր խաչելութեան եւ յարութեան: Ուրեմն տաճարը կը ներկայացնէ մեր մարմինները: Հետեւաբար Յիսուսի նման մենք ալ պարտ ենք նախանձախնդիր ըլլալ այդ տաճարին՝ մեր մարմիններուն եւ միշտ զայն սուրբ պահել: Յիսուս անասունները դուրս հանեց, մենք ալ նմանապէս պարտ ենք հեռացնել մեր անասնական բնոյթը եւ չենթարկուիլ անոր խորհուրդ, խօսք ու արարքներուն: Իսկ վաճառողները եւ լուծայափոխները, որոնք պղծած էին տաճարը, կը ներկայացնեն բոլոր մեր անբաղձալի յատկութիւնները: Այն բոլորը, որոնք Յիսուս տաճարէն դուրս վռնտեց, կը ներկայացնեն եօթը մահացու մեղքերը, որոնք կը պղծեն մեր հոգեկան կեանքը: Մենք ալ պարտ ենք զանոնք մեր «տաճար»-ներէն դուրս «վռնտել»: Որո՞ւ արտօնութեամբ Երուսաղէմի տաճարը նման պղծութեան ենթարկուած էր: Անտարակոյս, քահանայապետին արտօնութեամբ: Իսկ մենք որո՞ւ արտօնութեամբ եօթը մահացու մեղքերով պղծուած ենք: Մեր «քահանայապետ»-ն ալ մեր «Ես»-ն է: Յիսուս միշտ յորդորած է զսպել զգացումները եւ ինք զայն նաեւ իր կենցաղով եւ արարքներով բազմիցս մեզի ցոյց տուաւ: Յիսուս նոյնիսկ յորդորեց սիրել մեր թշնամիները եւ ապտակ զարնողին դարձնել մեր միւս երեսը, փոխանակ բարկութեամբ հակազդելու: Բայց այս անգամ Յիսուս ինք չզսպեց իր բարկութեան զգացումը: Հետեւաբար մենք ալ, իրեն նման, պարտ ենք բացարձակ

բարկուժեամբ վանել բոլոր այն անբաղձալի յատկուժիւնները, ներառեալ եօթը մահացու մեղքերը, մեր «տաճարներ»-էն: Աս է մեզի արտօնուած միակ բարկուժիւնը եւ աս է մեզի արտօնուած միակ «պատերազմ»-ը, այն «պատերազմ»ը, որ պարտ ենք մղել մեր «Ես»-ին դէմ: Յաջողութեան պարագային, մեր անձերուն մէջ Աստուածայայտնութիւնը կրնանք իրականացնել: Հետաքրքրական է, թէ Յիսուս տաճարէն ինչո՞ւ եօթը բան դուրս վռնտեց: Նախ վերլուծենք առաջին երեքը. արջառ, ոչխար եւ աղանի: Այս երեք անասունները կը ներկայացնեն մեր անասնական բնոյթը, այն երեք մահացու մեղքերը՝ «Մուլութիւն», «Բղջխտհութիւն» եւ «Բարկութիւն», որոնք կը խափանեն Ս. Հոգիի զօրութեան հոսքը առաջին երեք խակրաներէն, որոնք հասարակաց են թէ՛ մարդոց եւ թէ՛ անասուններուն: Տաճարէն վտարուած յաջորդ երեքը, վերոյիշեալ անասունները վաճառողներն էին: Ասոնք կը ներկայացնեն մեր մարդկային բնոյթին անբաղձալի կողմը եւ հետեւեալ երեք մահացու մեղքերը՝ «Նախանձ», «Որկրամոլութիւն» եւ «Ազահութիւն»: Ասոնք կը խափանեն Ս. Հոգիի զօրութեան հոսքը յաջորդ երեք խակրաներէն: Յիսուսի տաճարէն վտարածներուն եօթերորդն ալ լուծայափոխներն էին: Անոնք ալ կը համապատասխանեն եօթերորդ մահացու մեղքին, որ «Հպարտութիւն»ն է, որ կը խափանէ Ս. Հոգիի զօրութեան հոսքը եօթերորդ խակրային: Հպարտութիւնը մահացու մեղքերու ամէնէն զօրաւորն է եւ անձին համար անկէ ձերբազատուիլը ամէնէն դժուարն է: Զայն մեր «տաճարէն» վանելը կարելի է միայն Քրիստոսով, «Ես»-ը անտեսելով եւ միտքը կեդրոնացնելով անձին իր ներքին Քրիստոսին վրայ:

ՅԻՍՈՒՄ Կ՛ԱՆԻԾԷ ԹՁԵՆԻՆ

Մաթթեոս ԻԸ: 18-22   Մարկոս ԺԸ: 12-14, 20-24

Յիսուս անօթեցած թղենիին մօտեցաւ, որպէսզի թուզ ուտէ: Որովհետեւ տակաւին թուզի ժամանակ չէր, թուզ չգտաւ եւ թղենին անիծեց. «Ասկէ ետք ո՛չ մէկը պտուղ ուտէ քեզմէ յաւիտեան»: Կարճ ժամանակ յետոյ թղենին չորցած էր: Ըստ Աւետարանի, տրուած դասը հաւատքի զօրութեան դաս մըն էր: Այն ինչ որ մարդ առանց տատամսումի եւ հաւատքով ըղձայ, զայն պիտի ստանայ: Պարտաւորիչ է, որ փափաքը աղօթքով ըլլայ եւ աղօթքն ալ մաքուր սրտով, կեդրոնացած միտքով եւ բոլորին ներած:

Յիսուս բազմիցս հաւատքի զօրութեան մասին խօսած էր: Ան փոխանակ թղենին չորցնելու, զայն կարճ ժամանակուայ մէջ պտղաբեր դարձնելու կարողութիւնն ալ ունէր: Յիսուս արդեօք ինչո՞ւ ծառը չորցուց: Յիսուս, թերեւս իր այս արարքով, մեզի տարբեր դաս մը եւս տալ ուզեց: Ենթադրենք, թէ փոխաբերական իմաստով, թղենին կը ներկայացնէ մարդը, ամէն մի անհատ: Ճիշդ է, թէ թղենին պտուղ տալու որոշ ժամանակը ունի, բայց մարդ արարած հոգեպէս «պտղաբեր» ըլլալու համար որոշ ժամանակի չի

կարօտիր: Հետեւաբար Յիսուսին մեզի սորվեցուցածը այն էր, թէ բոլոր անոնք, որ հոգեպէս «պտղաբեր» չեն մահուան դատապարտուած են: Ինչպէս նախորդ հրատարակութիւններու մէջ մատնանշուած է, մարդ անհատականութիւն մը ունի եւ այդ անհատականութեան միջոցաւ իր անձին մէջ Աստուածայայտնութիւնը իրականացնելու կարողութիւնը եւ կարելիութիւնը ունի եւ փորձառականօրէն գիտակցելու ամենուրեք Աստուծոյ ներկայութեան: Ահա՛, աս է հոգեպէս պտղաբեր ըլլալը: Եթէ անհատը այս աշխարհիկ կեանքի ընթացքին չյաջողի այդ Աստուածայայտնութիւնը իրականացնել, իր մարմնոյն մահուան հետ իր անհատականութիւնն ալ կը մեռնի, կ'երթայ: Ճիշդ է, թէ անձին հոգին Աստուծոյ ետ կը վերադառնայ, բայց ոչ իր անհատականութիւնը: Իսկ փրկութիւնը մարմնոյն մահէն ետք անհատականութիւնը պահելն է: Աւետարանին մէջ այս գաղափարը տարբեր ձեւով ալ ներկայացուած է.

«Զի թողանէ մեղաց մահ ի.» (Հովհաննէս 9:23)

«Որովհետեւ մեղքին վարձատրութիւնը մահ է»

Եթէ նման հայեացքով կարդանք թզենիին պատահածով Աւետարանին տուած դասը, ան շատ աւելի իմաստալից կ'ըլլայ: Այսինքն Յիսուս ըսել կ'ուզէ, թէ առանց տատամսումի, հաւատքի եւ տենչանքի հետեւանք, մենք մեր կեանքին նպատակը՝ Աստուածայայտնութիւնը իրականացնելու կարողութիւնը ունինք: Իսկ եթէ այդ նպատակը չիրականացնենք՝ «պտղաբեր» չըլլանք, մենք ալ թզենիին նման մահուան պիտի դատապարտուինք: Մահը չի սպասեր, որ մենք պտղաբեր ըլլանք եւ որեւէ ատեն կրնայ գալ, ինչպէս թզենիին պատահեցաւ: Հետեւաբար կատարելութեան ուղին պարտ ենք ներկային մէջ հետապնդել եւ չսպասել վաղուան:

ՅԻՍՈՒ Վ՛ԱՅԵԼԷ ՄԱՐԹԱՅԻ ՈՒ ՄԱՐԻԱՄԻ

Մարթա՛ Մարթա, դու՝ Հոգաս՛ էս սխաղոմ
ի-ի՛նչ սխաղեալ ես. Բայց ասո՛ր՝ սակա՝ ինչ պիտոյ
է. Մարիամ մասն Բարի ընդրեաց, որ ո՛չ
Բարձրի ՚ի սմանէ:» (Ղուկաս Ժ: 41-42)

«Մարթա՛, Մարթա՛, դուն շատ բաներու համար կը
մտահոգուիս եւ իրար կ'անցնիս. բայց մէ՛կ բան պէտք է,
ու Մարիամ ընտրեց այդ լաւ բաժինը, որ պիտի
չառնուի իրմէ»:

**Դարձեալ նախորդ հրատարակութիւններուս մէջ
այս դէպքին իմաստին մասին գրուած էր: Յիսուս պար-
զապէս կ'այցելէ երկու քոյրերուն: Մին՝ Մարիամ, իր
ոտքերուն քով նստած, իրեն մտիկ կ'ընէր, իսկ միւսը՝
Մարթա, սպասարկութեան համար ճաշ պատրաստելով
զբաղ էր: Մարթա փափաքեցաւ որ իր քոյրն ալ իր քով
գար եւ օգնէր: Երբ Մարթա քոյրը կը կանչէ, Յիսուս
Աւետարանէն տեղադրուած վերելի մէջբերումը կ'ըսէ:**

**Յիսուս իր այս արարքով դարձեալ մեզի կարեւոր
դաս մը կու տայ: Անտարակոյս, Մարիամ եւ Մարթա**

մարդկույթեան ամէն մի անհատը կը ներկայացնեն: Յիսուս Քրիստոսի, երկու քոյրերուն տունը այցելու-
թիւնը կը ներկայացնէ Քրիստոսի «այցելութիւնը»՝
ներկայութիւնը մեր՝ իւրաքանչիւր անհատի մէջ:
Այցելութեան երկու քոյրերու ըլլալը հետաքրքրական
է: Իւրաքանչիւր անձի անհատականութիւնն ալ երկու
բեւեռներ ունի, թէ՛ ժխտական եւ թէ՛ դրական: Մար-
թա, որ զբաղ էր, կը ներկայացնէ մեր անհատականու-
թեան ժխտական բեւեռը, որ բազմաթիւ աշխարհիկ
խորհուրդներով, ցանկութիւններով եւ փափաքներով
մեր միտքերը կը զբաղեցնէ, հետեւաբար միտքը Քրիս-
տոսի վրայ կեդրոնանալու համար ազատ չէ: Մարիամ,
որ պարզապէս նստած Յիսուսին մտիկ կ'ընէր, կը
ներկայացնէ մեր անհատականութեան դրական բեւեռը,
որ Քրիստոսի հետ հաղորդակցութեան մէջ է: Յատկա-
նըշական է նաեւ Յիսուսի գործածած «ընտրեց» բառը:
Մարդ արարած ալ ազատութիւնը ունի ընտրելու իր
անհատականութեան ժխտական բեւեռը եւ «Մարթա»
մը ըլլալ՝ զբաղ աշխարհիկ հետապնդումներով եւ միտ-
քը զբաղեցնել բազմաթիւ խորհուրդներով: Ան, նաեւ,
կարող է ընտրել իր անհատականութեան դրական բեւե-
ռը եւ «Մարիամ» մը ըլլալ՝ հաղորդակցիլ իր ներքին
Քրիստոսին հետ: Մենք ալ պարտ ենք մեր խորհուրդ-
ները եւ զգացումները զսպել եւ անոնցմէ չտարուիլ:
Խորհուրդներէ եւ զգացումներէ՝ յուզումներէ սրբուած,
մաքրուած միտքը Քրիստոսի հետ հաղորդուելու պատ-
րաստ կ'ըլլայ: Սրբուած միտքն ալ, կեդրոնանալով
միայն Քրիստոսի վրայ, Աստուած տեսնելու միջոցը
կ'ըլլայ: Միթէ չէ՞ գրուած.

«Երանի այնոցիկ՝ որ սորբ են սրբիւնէ, զի

նովա զԼսարուած ցիւցեն:» (Մարթէոս Ե: 8)

«Երանի՛ անոնց որ սրտով մաքուր են, վասն զի անոնք
պիտի տեսնեն Աստուած:»

ՅԻՍՈՒՄ Կ՛ՈՒՏԷ ՉԱՏԻՎՈՒ ԻՐ ԱՆՎԿԵՐՏՆԵՐՈՒՄ ՀԵՏ

Մարտի 17-29

Մարկոս 12-25

Դավիթ 7-23

Յովհաննոս 1-30

Լ. Կորնթացիս ԺԼ: 23-25

Յիսուսի վերջին ընթրիքը, երբ Ինք «Զատիկը» կերաւ իր աշակերտներուն հետ, պարտ ենք հետեւեալ կէտերը նկատի առնելով վերլուծել:

ա- Վայրը, ուր անոնք Զատիկը կերան:

բ- Յիսուսին՝ իր աշակերտներուն ոտքերը լուալը:

գ- Յուդայի մատնութիւնը:

դ- Հացին եւ գինիին օրհնութիւնը:

ա- Վայրը, ուր անոնք ՉԱՏԻՎՈՒ ԿԵՐԱՆ

Վերեւ նշուած Աւետարանի թէ՛ Մարկոսի եւ թէ՛ Ղուկասի համարները բացայայտօրէն կը մատնանշեն այն վայրը, ուր Յիսուս իրենց ըսած էր, թէ Զատիկուայ ընթրիքը պիտի ուտէին: Այս համարներուն մէջ երկու յատկանշական կէտեր կան: Առաջինը՝ Երկու աշակերտները, որ քաղաք ղրկուեցան, ինչպէ՞ս պիտի գիտնային վայրը: Յիսուս իրենց ըսած էր, թէ երբ սափորով ջուր կըրող մարդ մը տեսնէք, հետեւեցէք այդ մարդուն եւ որ տունը որ մտնէ, այդ տանտիրոջ ըսէք, թէ հոն պիտի

ՊԵՏԱԵՐ: 1

ուտենք ընթրիքը: Աւետարանին մէջ այդ տեղեկութիւնը ինչո՞ւ գրուած է: Այդ տեղեկութիւնը ի՞նչ օգուտ կրնայ ունենալ: Եթէ այդ տեղեկութիւնը որեւէ օգուտ մը պիտի չունենար, հոն աւելցուելը անիմաստ կ'ըլլար: Շատ հաւանաբար Յիսուս մեզի «վրան գոց» տեղեկութիւն մը տալ ուզած էր: Պատկեր 1-ը կը ներկայացնէ աստղագիտութեան կենդանակամարի (երբեմն ալ Աղթարք) (zodiac) համաստեղութիւններէն (constellation) «Զրկիր/Զրհոս»-ի (Aquarius) համաստեղութիւնը: «Լոյսի Լուսոյ» գիրքիս «Աստղագիտութիւն» խորագրեալ Ը. գլխուն մէջ ներկայացուած էր վերոյիշեալ տեղեկութեան իմաստը, զորս ստորեւ տեղադրուած է: Անկէ առաջ նաեւ պարտ ենք նկատի առնել, թէ ինչո՞ւ համար մատնանշուած է ընթրիքին վերնատան մը մէջ տեղի ունենալը: Ինչո՞ւ այդ տեղեկութիւնը տալ եւ այս տեղեկութիւնը ի՞նչ օգուտ կրնայ ունենալ: Ասոր իմաստն ալ տրուած է նոյն մէջբերումին մէջ:

«Կարեւոր է նաեւ Աւետարանը կարգալ առանց նախապաշարումի եւ կարծիքներու նախայղացումի: Այն ատեն կարելի կ'ըլլայ տեսնել որոշ իրողութիւններ: Կարգանք հետեւեալ երկու համարները.

«Եւ ասա՛վէ Երկոս, յաշակերթոսց անոյ՛
 Եւ ասէ ցնոսս. Երթայ՛ ՚ի խաղա՛ն, Եւ
 Իբրեւ մօրանիցէ՛ ՚ի խաղա՛ն՝ պարասԷեացէ
 յեւ այր մի, որ ասփոր ջրոյ յոսոս անիցի,
 Եւ Երթայ՛ զԷեթ նորա: Եւ յոր ցոսն
 մօրանիցէ, ասասշի՛ ցօրանոսիբն. վարդա-

այեցի ասէ՛ր ո՞ր էն իջազանէն, ո՞ր
աշակէրդօղա ուրիշեմ պարտիկն: Եւ նա
ցոփեցէ յեւ ղերնասորուն մի մեծ՝ պարտար-
եալ. անդ պարտասորեաջի՛ն մեզ»: (Մարկոս
ԺԴ: 13-15)

«Յիսուս իր աշակերտներէն երկուքը դրկեց ու ըսաւ
անոնց. «Գացէք քաղաքը ու ձեզի մարդ մը պիտի
պատահի՝ որ ուսին վրայ ջուրի սափոր մը կը տանի,
գացէ՛ք անոր ետեւէն: Ուր որ մտնէ, տանը տեղովը
ըսէք. «Վարդապետը կ'ըսէ, Ո՞ւր է օթեւանը, ուր աշա-
կերտներուս Հետ մեկտեղ կարենամ գատիկը ուտել»: Ան
ալ ձեզի յարգարուած ու պատրաստ մեծ վերնատուն մը
պիտի ցուցնէ. Հոն պատրաստեցէք մեզի»:»

«Եւ ասէ ցնոսա. ասա՛ իբրեւ միասնեցէ՛ ՚ի
խաղաղէն, պարտաւեացէ յեւ այր մի բարձեալ
ասփոր ջրոյ. Երբիջի՛ն պէտք նորա՛ ՚ի ցոփեմ
յոր միասնեցէ. Եւ ասաջի՛ն պարտասորե
ցանն. ղարտարայեցի ասէ ինչ. ո՞ր էն
զանէն իմ, յորո՞ւմ պարտաւէն ուրիշեմ
աշակէրդօղա Հանդերձ: Եւ նա ցոփեցէ յեւ
զերնասորուն մի մեծ պարտարեալ, Եւ անդ
պարտասորեաջի՛ն»: (Ղուկաս ԻԲ: 10-12)

«Ըսաւ անոնց. «Երբ քաղաքը մտնէք, ձեզի մարդ մը
պիտի պատահի, որ ուսին վրայ ջուրի սափոր մը ունի-
անոր ետեւէն գացէք այն տունը, ուր ինք կը մտնէ:
Այն տանտիրոջ ըսէք. «Վարդապետը կ'ըսէ՛. Ո՞ւր է
օթեւանը ուր աշակերտներուս Հետ մեկտեղ գատիկը
կարենամ ուտել»: Ան ալ ձեզի յարգարուած մեծ
վերնատուն մը պիտի ցուցնէ, Հոն պատրաստեցէք»:»

**Կարելի է՞ որ ջուրի սափորով մարդը, իր բառա-
ցի իմաստէն աւելի, ակնարկ մը ըլլայ «Ջրկիր»-ի**

դարաշրջանի ներկայացման: Եթէ նման հայեացքով կարգանք, կարելի կ'ըլլայ հետեւցնել որ Յիսուս կ'ըսէր, թէ համայն մարդկութիւնը Քրիստոսի հետ պիտի հաղորդուի «Ջրկիր»-ի դարաշրջանին, որովհետեւ Զատիկի տօնին առթիւ, վերջին ընթրիքին, հաղորդութեան խորհուրդը դրուեցաւ: Կարելի է որ մարդկային բարեշրջում եւ գիտակցութեան մակարդակի բարձրացում ըլլայ յաջորդ դարաշրջանին: Թերեւս ճիշդ այդ պատճառով ալ զատիկը տօնեց վերնատան մը մէջ՝ տան բարձր յարկին մէջ, որ կը ներկայացնէ գիտակցութեան մակարդակի բարձրացում»:

բ- ՅԻՍՈՒՍԻ ԻՐ ԱՇԿԵՐՏՆԵՐՈՒՄ ՈՏՔԵՐԸ ԼՈՒԱՅԸ

Յիսուս ինչո՞ւ իր աշակերտներուն ոտքերը լուաց: Ինք, ինչ որ առաջուց բերանացի ըսած էր լերան քարոզին մէջ եւ այլուր, հոս գործնականօրէն ցոյց տուաւ:

«Երանի Հէպոց, պի նո՛վա ժառանգեացէն

պէրկիր»: (Մաթթէոսի Ե:5)

«Երանի՛ հեգերուն, վասն զի անոնք պիտի ժառանգեն երկիրը»:

«Որ Բարձրագույնը պաննն՝ խոնարհեացի՛,
է- որ խոնարհեցուցանէ պաննն՝
Բարձրագույն՝» : (Մարտի 12)

«Ո՛վ որ բարձրացնէ ինքզինք՝ պիտի խոնարհի, իսկ ո՛վ
որ խոնարհեցնէ ինքզինք՝ պիտի բարձրանայ»:

Ոտնլուային վերոյիշեալ իմաստը, առ հասարակ,
կը թուի բացայայտ ըլլալ: Ըստ այդ իմաստին, մենք ալ
Յիսուսի նման պարտ ենք խոնարհ եւ հեզ ըլլալ եւ ոչ
հպարտ: Արդեօք կարելի է՞, որ ան նաեւ ունենայ աւելի
կարեւոր իմաստ մը, որ Յիսուս Իր այս արարքով
ուզեց մեզի սորվեցնել: Լուալը՝ սրբելու եւ մաքրելու
միջոցն է: Յիսուս Քրիստոս Իր այս արարքով կ'ուզէր
մեզի ցոյց տալ եւ ըսել, թէ անձին «հոգեկան»՝ մտային
սրբութիւնը միայն Քրիստոսով կարելի է: Որպէսզի
միտքը մաքրուի, սրբուի՝ հետեւաբար անձը սրբանայ,
պարտ է միտքը կեդրոնացած ըլլայ անձին ներքին
Քրիստոսին վրայ: Նման կեդրոնացումը կը փոխէ նաեւ
անձին բոլոր խորհուրդ, խօսք ու արարքները: Այնուհե-
տեւ անոնք կ'ըլլան գիտակցաբար եւ անձը կ'ապրի ըստ
իր ներքին լուռ ձայնին՝ Աստուծոյ կամքին: Նման
կենցաղ մը կը բարձրացնէ անձին գիտակցութեան
մակարդակը եւ կ'իրականացնէ Աստուծայայտնու-
թիւնը իր մէջ:

Գ- ՅՈՒՂԱՅԻ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

Ստորեւ տեղադրուած է Աւետարանէն համարներ,
որոնք կը ներկայացնեն Յուդայի մատնութեան
նկատմամբ Յիսուսի գուշակութիւնը եւ Յիսուսի
Յուդային տուած հրահանգը. «Ինչ որ պիտի ընես՝
չուտո՛վ ըրէ»: Այս համարները կը ներկայացնեն նաեւ
Յիսուսի ըսած «վա՛յ»ը՝ նկատմամբ մատնութիւնը
կատարողին, ինչպէս նաեւ Յուդայի զղջումը եւ
ինքզինքին տուած պատիժը:

« Լմէն ասե՛մ յեւ, զի մի՛ ոմն ի յեւջ
մասինեւո՛ց է զիսի . . . Որո՞րի մարտոյ
երթա՛յ՝ որոյէա Գրեալ է զասն նորա . Բայց
զա՛յ մարտոյն այնմի՛ն՝ յոյր յեա որո՞րն
մարտոյ մասինեացի : Լաւ էր նմա՛ թէ չէ՛ր
Զնեալ մարտն այն » : (Մարթէոս ԻԶ : 21 եւ 24)

« Ճշմարտապէս կը յայտարարեմ ձեզի թէ ձեզմէ մէկը
պիտի մատնէ զիս : Իրապէս մարդու Որդին կ'երթայ՝
ինչպէս գրուած է իր մասին, բայց վա՛յ այն մարդուն՝
որուն միջոցով մարդու Որդին կը մատնուի : Այդ
մարդուն լաւ պիտի ըլլար՝ որ ծնած չըլլար » :

« Եւ ի Թրեւ Բասմեցան՝ Եւ զի Թ ուրեմն,
ասէ Յիսուս . Լմէն ասե՛մ յեւ՝ զի մի՛ ոմն
յեւջ՝ մասինեւո՛ց է զիս, որ ուրե՛ իսկ
ընդիս : . . . Եյլ որո՞րի մարտոյ երթա՛յ՝
որոյէա Եւ Գրեալ է զասն նորա . Բայց զա՛յ
իցէ մարտոյն այնմի՛ն՝ յոյր յեա որո՞րն
մարտոյ մասինեացի : Լաւ էր նմա՛ ի թէ
չէ՛ր իսկ Զնեալ մարտն այն » : (Մարկոս
ԺԳ : 18 եւ 21)

« Երբ սեղան նստան եւ կ'ուտէին, Յիսուս ըսաւ .
« Ճշմարտապէս կը յայտարարեմ ձեզի թէ ձեզմէ մէկը՝
որ Հիմա ինծի Հետ կ'ուտէ, պիտի մատնէ զիս » ...
Արդարեւ մարդու Որդին կ'երթայ՝ ինչպէս գրուած է
իրեն Համար . բայց վա՛յ այն մարդուն, որուն միջոցով
կը մատնուի մարդու Որդին : Այդ մարդուն լաւ պիտի
ըլլար՝ որ ծնած չըլլար » :

« Բայց ա՛նասին՝ յեան մասին իմոյ ընդ
իս ՚ի սեղանս : Եւ որո՞րի մարտոյ ըսոյ

ասահմանելոյն երբեք չի բաց զնայ մարդոցն
այնմիկ յոյր չե՛ռն մասրնիցի» : (Դոհաս
ԻԲ : 21-22)

«Բայց ահա՛ զի մատնողին ձեռքը ինծի հետ՝ այս
սեղանին վրայ է : Իրաւ է թէ մարդու Որդին կ'երթայ՝
ինչպէս սահմանուած է : բայց վա՛յ այն մարդուն՝ որուն
միջոցով կը մատնուի ան» :

«Զայս իբրեւ ասաց Յիսուս, խոռվեցա՛ւ
յոգի եւր, զկայեա՛ց եւ ասէ . Ըմէն ամէն
ասե՛մ չե՛ս, զի մի ոմն՝ ի չէնջ մասրնելոց է
զիս : ... Եւ յեղոյ պատարանն՝ ապա եմոսոյ՝ ի
նա ասարանայ : Եւ ասէ ցնա Յիսուս . Երբ՝
որ զինչ ահանելո՛ցն էւ արա՛ զաղաղակի» :
(Յովհաննոս ԺԳ : 21 էւ 27)

«Երբ Յիսուս ըսաւ ասիկա՛ վրդովեցաւ իր հոգիին մէջ՝
եւ վկայեց՝ ըսելով . «Ճմարտապէս, ճմարտապէս կը
յայտարարեմ՝ ձեզի թէ ձեզմէ մէկը պիտի մատնէ զիս» :
... Պատահէն ետք՝ Սատանան մտաւ անոր ներքը . ուստի
Յիսուս ըսաւ անոր . «Ինչ որ պիտի ընես՝ շուտով
ըրէ» :

«Եւ ասէ . Մեղա՛յ զի մասրնեցի զարիւն
արդար : Եւ նո՛վա ասէն . Մեզ՝ չէ՛ մոյշ,
դո՛ւս Գիտիս : Եւ ընկէց զարժաթն ՚ի
դաճարին՝ եւ Գնաց, եւ չոգաւ
խեղդեցա՛ւ » : (Մարթէոս ԻԷ : 4-5)

«Եւ ըսաւ . «Մեղանչեցի՛ անմեղ արիւն մատնելով» :
Անոնք ըսին . «Մեզի ի՞նչ, դո՛ւն անդրադարձիր» : Ան ալ
ձգեց արծաթը տաճարին մէջ, դուրս ելաւ, ու զնաց՝
խեղդեց ինքզինք» :

**Շատ կարեւոր է, որ վերլուծենք վերոյիշեալ
դէպքը : Յիսուս վերեւի խօսքերով խորիմաստ դաս մը**

տուած է որ կորիզը կը կազմէ մեր աշխարհիկ կեանքին՝ կենցաղին:

Նախ նկատողութեան առնենք այն իրողութիւնը, թէ Յուդայի կատարելիք մատնութիւնը առաջուց գիտցուած էր: Այս իրողութիւնը յայտնի է Յիսուսի գուշակութենէն: Յիսուսի հետեւեալ խօսքէն ալ յայտնի է, թէ Յիսուսի չարչարանքը, խաչելութիւնը ու մահը առաջուց որոշուած, սահմանուած էր. «Իրաւ է թէ մարդու Որդին կ'երթայ, ինչպէս սահմանուած է»: Ուրեմըն, Յիսուսի մահը առաջուց սահմանուած էր, նոյնիսկ մահը, ըստ Հին Կտակարանի, դարեր առաջ գուշակուած էր: Հետեւաբար արդեօք ճիշդ է Յուդան մեղադրել: Երբ այդ գուշակութիւնը եղած էր, Յուդա նոյնիսկ չէր ծնած: Բայց մինչ այդ պէտք չէ մոռնանք Յիսուսի տուած «վա՛յ»-ը, երբ Ան կ'ըսէ. «Այդ մարդուն լաւ պիտի ըլլար՝ որ ծնած չըլլար»: Յիսուսին ըսածը ճիշդ էր, որով կը տեսնենք, թէ նոյնիսկ Յուդա իր ըրածին չկրցաւ հանդուրժել: Գնաց ու ինքզինք կախեց:

Հարցը այն է, թէ Յուդա ազատ կամք ունէ՞ր, թէ ոչ: Ասիկա շատ կարեւոր հարց մըն է, որովհետեւ ան կը վերաբերի նաեւ կեանքի ընթացքին մեր առած որոշումներուն. մենք ազատ կամք ունի՞նք, թէ ոչ: Կ'ըսենք, թէ Աստուած ամէն ինչ գիտէ, թէ՛ անցեալը, թէ՛ ներկան եւ թէ՛ ապագան: Հետեւաբար Աստուած նաեւ գիտէ այն բոլորը, զորս անցեալին ըրած ենք, ներկային կ'ընենք, ինչպէս նաեւ ապագային այն ինչ որ պիտի խորհինք, խօսինք ու գործենք: Կարելի է մարդուն ազատ կամք ունենալու գաղափարը ընդունիլ եւ զայն դիւրութեամբ հաշտեցնել այն գաղափարին հետ, թէ Աստուած գիտէ ինչ որ անցեալին ըրած ենք եւ ինչ որ ներկային մէջ կ'ընենք: Բայց հարցը կը դժուարանայ երբ կ'ըսենք, թէ Աստուած գիտէ այն ինչ որ պիտի ընենք ապագային, որովհետեւ մենք այդ խորհուրդ,

խօսք ու արարքին որոշումը տակաւին մեր ազատ կամքով չենք տուած: Եթէ մարդու տակաւին չառած որոշումը, Աստուծոյ գիտակցութեամբ, առաջուց «սահմանուած» է, այնպէս կը թուի թէ, մարդ արարած ազատ կամք չունի: Փիլիսոփաները հազարաւոր տարիներէ ի վեր չեն կարողացած այս հարցը լուծել եւ այսօր այս նիւթին շուրջ կան զանազան հայեացքներ: Շատ հաւանական է որ Յիսուս այս դէպքով եւ անոր նկատմամբ իր ըսածներով մեզի կը յայտնէր փիլիսոփաներուն լուծել չկարողացած հարցին պատասխանը: Աստուած բոլոր ստեղծագործութիւնը կատարեց, ներառեալ բոլոր անասունները ու մարդը: Ստեղծագործութեան մէջ ամէն ինչ կ'ընթանայ ըստ իր բնոյթին եւ կը թուի ազատ կամք չունենալ: Բայց նաեւ կ'ըսենք թէ Աստուած մարդը ստեղծեց միւս կենդանիներէն տարբեր, տալով անոր իմացականութիւն եւ ազատ կամք: Բայց եթէ Ծննդոց Գիրքը ուշադրութեամբ կարդանք, պիտի տեսնենք, թէ Աստուած մարդը վեցերորդ օրը ստեղծեց, միւս բոլոր շնչող կենդանիներուն հետ եւ ըսաւ թէ անոնք «բարի» են: Հետեւաբար մարդը միւս կենդանիներէն տարբերութիւն մը չունէր: Մարդուն միւս կենդանիներէն ունեցած տարբերութիւնը ծագեցաւ եօթերորդ օրը: Աստուած, հանգստանալէ ու օրը սրբացնելէ առաջ, մարդուն տուաւ անոր անհատականութիւնը: Ամենեւին չէ գրուած, թէ Աստուած մարդուն անհատականութեան համար «բարի է» ըսած ըլլար: Ուրեմն, արդեօ՞ք ճիշդ է, թէ մարդ ազատ կամք չունի: Բայց բոլորս ալ զանազան որոշումներ տալու փորձառութիւնը ունինք եւ կը շարունակենք յաճախ նոր որոշումներ առնել: Կարելի է՞, որ այդ որոշումները չըլլան ըստ մեր կամքին եւ ըլլան համաձայն ուրիշ կամքի մը: Նախորդ գիրքերու մէջ, նամանաւանդ «Լոյս ի Լուսոյ Բ. Զարթօնք», «Լոյս ի Լուսոյ Գ. Տիեզերական

օրէնքները» եւ «Խոկում», նաեւ վերեւ, յիշուած է, թէ մարդ արարած զօրութեան «մարմին» մը ունի, որուն թրթռացումի յաճախականութիւնը կախեալ է իրմէ, իր կենցաղէն՝ իր խորհուրդ, խօսք ու արարքներէն: Բայց կը թուի թէ այդ խորհուրդ, խօսք ու արարքներն ալ կախեալ են իր զօրութեան թրթռացումի յաճախականութենէն, այսինքն անոնք կը համապատասխանեն իր զօրութեան մարմնին պարունակած տեղեկութեան: «Լոյս ի Լուսոյ Գ. - Տիեզերական օրէնքները» գիրքիս Զ: գլխուն մէջ տեղեկութիւն տրուած էր մարդու անհատականութեան մասին: Ան երկու բեւեռներ ունի, թէ՛ դրական եւ թէ՛ ժխտական: Ժխտական բեւեռը անձին «Ես»-ը՝ սատանան կը ներկայացնէ, իսկ դրական բեւեռն ալ հաղորդութեան մէջ է անձին Հոգիին՝ Քրիստոսի հետ: Մարդ արարած իր բոլոր կեանքի ընթացքին նման միւս բոլոր կենդանիներուն, ըստ իր բնոյթին, կը խորհի, կը խօսի ու կը գործէ: Հետեւաբար այն բոլոր որոշումները, որ կ'առնենք մեր ազատ կամքով չեն, այլ անոնք բոլորն ալ կը համապատասխանեն մեր բնոյթին: Ուրեմն ինչո՞ւ պատժել մարդասպանը: Ան գործած է ըստ իր բնոյթին: Բայց պէտք է մոռնանք, թէ մարդ ազատ կամքով կարող է փոխել իր բնոյթը: Ահա՛, ասոր մէջ է, որ մարդուն ազատ կամք ունենալը կը կայանայ: Հոս յարմար է Յիսուսի մատնութեան նկատմամբ Աւետարանի յաջորդ գրութիւնը մէջբերել. «Պատառէն ետք՝ Սատանան մտաւ անոր ներսը»: Ընդհանուր առմամբ մարդիկ կը կարծեն, թէ սատանան արտաքին էակ մըն է, որ դուրսէն կը մտնէ անձի մը մէջ եւ կը պարտադրէ, որ անձը վարուի ըստ անոր կամքին: Աս հայեացքը սխալ է, ինչպէս նաեւ սխալ է «Յիսուս Քրիստոս»-ը իրենց մէջ հրաւիրելը: Որոշ աղանդներ կամ յարանուանութիւններ նման հաւատալիքներ ունին: Քրիստոս ամէն էութեան կեանքը եւ հոգին է, հետեւա-

բար մեզի կը մնայ միայն մեր կեանքին ղեկը իրեն յանձնել: Ամէն անհատի «Ես»-ը՝ սատանան ալ իր մէջն է եւ դուրսէն չի գար: Մարդ կը կերտէ բնոյթ մը, որ հակում ունի իր անհատականութեան դրական բեւեռին, կամ անոր ժխտական բեւերին: Հետեւաբար իր բոլոր առած որոշումները կը ներկայացնեն կամ իր ներքին Քրիստոսի՝ Աստուծոյ կամքը կամ իր «Ես»ին՝ սատանային կամքը: Երկու պարագային ալ անհատը կը թուի ինք ազատ կամք չունենալ: Բայց այս հայեացքն ալ սխալ է, որով անհատը կը թուի ազատ կամք ունենալ զատելու համար, թէ ինք պիտի հետեւի Քրիստոսի կամքին, ապա թէ ոչ իր «Ես»-ին՝ սատանային: Ընդհանուր առմամբ մարդ կը ճոճի երկուքին միջեւ՝ երբեմն կը գործէ ըստ Աստուծոյ կամքին, երբեմն ալ սատանային: Իսկութեան մէջ մարդ իր բոլոր որոշումները ինք կ'առնէ, ըստ իր բնոյթին: Իր բնոյթն ալ մարդ ինք կերտած է եւ կարող է զայն փոխել: Իր բնոյթը կախեալ է զինք կազմող զօրութեան թրթռացումի յաճախականութենէն: Այդ զօրութեան յաճախականութիւնն ալ ինք իր հասած գիտակցութեան մակարդակով կերտած է: Երբ Աւետարանը կը գրէ. «Սատանան մտաւ անոր ներսը», կ'ուզէ ըսել, թէ Յուդա, իր «Ես»-ին ազդեցութեան տակ, ունեցաւ որոշ խորհուրդներ, որոնք փոխեցին զինք կազմող զօրութեան թրթռացումի յաճախականութիւնը դէպի ցած մակարդակի մը, հետեւաբար ինքն ալ «զատած» եղաւ իր «Ես»-ին կամքին հետեւիլ: Յիսուս Քրիստոս՝ բարձր գիտակցութեան տէր, կարող էր անձերուն զօրութեան որակը տեսնելու եւ զանոնք դատելու եւ անոնց բնոյթը գիտնալու եւ տեսնելով Յուդայի զօրութեան ցած թրթռացումի յաճախականութիւնը, ըսաւ. «Սատանան մտաւ անոր ներսը»: Եթէ Յուդա Աստուծոյ կամքին հետեւէր եւ «սատանան իր մէջ չմըտնէր» ի՞նչ պիտի ըլլար կացութիւնը: Յիսուսի մահը

առաջուց որոշուած էր: Հետեւաբար Յուդա Յիսուսը մատնել պիտի մերժէր: Բայց մինչ այդ Յիսուսի մահը Աստուծոյ կամքն էր: Վերջին ընթրիքէն յետոյ, Գեթսեմանիի պարտէզը, նոյնիսկ Յիսուս ինք, Իր աղօթքին մէջ բացայայտ ըսած է իր Հօր՝ Աստուծոյ. «Քու կամքը ըլլայ եւ ոչ իմս»: Հետեւաբար Յիսուսի մահը Աստուծոյ կամքն էր: Յուդա կը թուի ծնած ըլլալ այս արարքին համար: Եթէ Յուդա Յիսուսը մատնել մերժէր, շատ հաւանական է որ Յիսուս անոր պիտի ստիպէր երթալ ու Իր գտնուած տեղը քահանայապետներուն ըսել, որպէսզի գան եւ Զինք ձերբակալեն: Յուդա այդ պիտի ընէր հակառակ իր փափաքին, պարզապէս Յիսուսի հնազանդելու համար եւ անիծեալ պիտի չըլլար, որովհետեւ իր ըրածը մատնութիւն պիտի չըլլար այլ հնազանդութիւն: Բայց Յիսուս Քրիստոս ընտրեց Աւետարանին մէջ նշուածը, որպէսզի մեզի դաս մը եւս սորվեցնէ: Արդեօք կարելի է՞ որ Յիսուս գիտակցաբար ընտրեց վատ զօրութեան որակով Յուդան, որպէս Իրեն աշակերտ: Մեզ կազմող զօրութիւնը՝ Աստուծոյ զօրութիւնը՝ Ս. Հոգին է: Ս. Հոգիի զօրութենէն որքան կ'օգտուինք կախեալ է մեզմէ եւ մեր բնոյթն ալ՝ մեր ընտրած զօրութեան որակէն: Եթէ մեր որոշումները եւ բոլոր մեզի պատահած լաւ ու վատ դէպքերը կախեալ են մեր բնոյթէն, չենք խորհիր, թէ մեր բնոյթը որոշող զօրութեան ազը՝ Աստուած, պիտի չգիտնայ կամ գուշակէ մեր կենցաղը՝ վարուելակերպը:

Մարդ արարած երեք յատկութիւններ ունի, որ միւս կենդանիները կը թուին չունենալ: Բայց այս հայեացքն ալ սխալ է: Թերեւս, մարդ արարածէն զատ միւս կենդանիները այդ երեքը միասնաբար չունենան:

Անհատին առաջին յատկութիւնը իր միտքը կեդրոնացնելու կարողութիւնն է, որմէ ինք շատ հագուագիւտօրէն կ'օգտուի: Կարգ մը կենդանիներ իրենց միտ-

քը շատ աւելի լաւ կը կեդրոնացնեն: Այս նշմարելու համար բաւ է դիտել օձի մը կամ առիւծի մը իր մտքին իր որսին վրայ կեդրոնացումը: Միտքը կեդրոնացած ապրիլը՝ գիտակցաբար ապրիլն է, որ բոլոր նախկին գիրքերուս մէջ բազմիցս մատնանշուած է: Աղօթքին ամենավեհ ձեւին՝ խոկումին նպատակն ալ նախ միտքը մարզել է, որպէսզի ան կեդրոնանալու վարժուի: Խոկումին երկրորդ հանգրուանն ալ, կեդրոնանալու վարժուած միտքը, կեդրոնացնելն է անձին իր ներքին Քրիստոսին վրայ: Նման կեդրոնացումով է, որ անձին բոլոր խորհուրդ, խօսք ու գործքերը կ'ըլլան ըստ Աստուծոյ կամքին:

Անհատին երկրորդ յատկութիւնը դատելու եւ գատելու կարողութիւնն է: Աս կը համապատասխանէ իր ազատ կամքին, որուն մասին վերեւ գրուած է: Բայց դժբախտաբար մարդ միշտ իր անհատականութեան երկու բեւեռներուն միջեւ կը ճօճի եւ կը թուի ըլլալ մին կամ միւսը ընտրելու անկարող: Հարկաւ միշտ բաձառութիւններ կան: Ճշմարիտ սուրբերը յաջողած են ընտրել իրենց անհատականութեան դրական բեւեռը, որ հաղորդութեան մէջ է Քրիստոսի հետ: Իսկ վայրենի մարդասպաններ, որոնք ուրիշներու ցաւ պատճառելէ հաճոյք կը զգան, ընտրած են իրենց անհատականութեան ժխտական բեւեռը՝ սատանան: Ընդհանուր առմամբ մարդ այս երկուքին միջեւ կը գործէ, երբեմն կը յարի իր «Ես»-ին, երբեմն ալ՝ Քրիստոսի: Ահա՛, աս է մարդուն ունեցած ազատ կամքը. ընտրել իր կեանքին վարիչը: Ատկէ յետոյ իր բոլոր արարքները կ'ըլլան ըստ իր ընտրած վարիչին կամքին:

Անձին երրորդ յատկութիւնն ալ իր անհատականութիւնը անտեսելու կարողութիւնն է: Երբ անձը անտեսէ իր անհատականութիւնը, կ'անտեսէ նաեւ իր «Ես»-ը: Միայն այն ատեն է որ իր մէջ Աստուածայայտ-

նութիւնը կ'իրականանայ: Միայն այն ատեն Յիսուս Քրիստոսի նման կրնայ ըսել. «Ես եւ Հայր իմ մի եմք»: Կան յարանուանութիւններ, որոնք կը քարոզեն փրկութիւն եւ կան «փրկուած»-ներու խմբակներ, որոնք ասդին ու անդին «փրկուած ենք» կ'ըսեն: Փրկութիւնը Աստուծոյ կողմէ անհատին տրուած պարգեւ մըն է, երբ ան կը կարողանայ իր կեանքին նպատակը իրականացնել՝ Աստուած իր մէջ յայտնաբերել: Այդ պարգեւը, անձին, իր մարմնոյն մահէն յետոյ, իր անհատականութիւնը պահելն է: Կեանքին նպատակը՝ Աստուածայայտնութիւնը, կ'իրականանայ երբ անձը կ'անտեսէ իր անհատականութիւնը: Անոնք, որոնք ինքզինքնին փրկուած կը համարեն, ցոյց կու տան, թէ իրենք տակաւին կապուած են իրենց անհատականութեան եւ իրենց «Ես»-երուն, հետեւաբար անկարող են իրենց մէջ իրականացնել իրենց կեանքին բուն նպատակը՝ Աստուծայայտնութիւնը: Հետեւաբար ինչպէ՞ս կարելի է առանց կեանքին նպատակը իրականացնելու փրկութեան պարգեւը ստանալ:

Մարդ արարած երբեմն կը գործէ ըստ իր անհատականութեան դրական բեւեռին եւ երբեմն ալ՝ ժխտականին: Ան երբեմն ալ կը վարանի, երկուքին միջեւ կը տատանի: Հետեւաբար, մնայուն եւ վճռականօրէն չի գատեր իր կեանքին վարիչը: Ճիշդ ասոր համար ալ երբեմն կ'ենթարկուի իր խորհուրդ, խօսք ու գործքերուն, իր կերտած ճակատագրին յառաջ բերած ազդեցութիւններուն, երբեմն դրական, կեանքի հաճելի եւ երբեմն ալ ժխտական վատ պատահարներուն:

դ- ՀԱՅՐԱ ԵՒ ԳՐԱԻՐԱ ՕՐՀԱՈՒԹԻՒՄԸ

Յիսուս, այս վերջին ընթրիքին, ուզեց մեզի սորվեցնել մեր կեանքին նպատակը, որ Աստուծոյ հետ յաղորդուիլն է: Հետեւաբար ինք հացին եւ գինիին օրհնութեամբ հաղորդութեան խորհուրդը դրաւ: Հետեւեալ

մէջըբերումը «Լոյս ի Լուսոյ» (Ա.) գիրքիս «Հայաստան-եայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Ս. Պատարագի Մեկնաբանութիւն» խորագրեալ ԺԴ. գլուխէն առնուած է եւ կը բացատրէ հացի եւ գինիի օրհնութեան իմաստը:

«Ասոր կը յաջորդէ «ՅԻՇԱՏԱԿ»-ը. Յիսուս վերջին ընթրիքին ըսաւ. «Այս ըրէք զիս (Քրիստոս) յիշելու համար» եւ հացը ու գինին առաւ եւ ըսաւ.

«Ը-ե՛վ կերէ՛լ այս է Մարմին իմ, որ վասն ձեր ե- քազմաց բաշխի, 'ի խա-ո-րի-ն ե- 'ի Խողո-րի-ն մեղաց» եւ շարունակեց «Ըրբէ՛լ 'ի սմանէ ամենե՛վեան, այս է արի-ն իմ նորոյ ո-խոյի, որ յազա՛ն ձեր ե- քազմաց Ըեղանէ, 'ի խա-ո-րի-ն ե- 'ի Խողո-րի-ն մեղաց»:

Հացը կը ներկայացնէ մարմինը սնուցանող ամենակենսական ուտեստեղէնը եւ գինին՝ կեանք տուող արիւնը: Եթէ մէկու մը արիւնը քամէք անձը կը մեռնի: Ուրեմն ա՛յս բոլորին իմաստն է. այս Ֆիզիքական կեանքը ապրեցէք զիս յիշելու համար, այսինքն մեր կեանքին նպատակը, Քրիստոս յիշել եւ զայն լրիւ արտայայտել է: Արիւնը՝ գինին, կը ներկայացնեն կեանքը, եւ կեանքը տուող «Prana»-ն՝ Ս. Հոգին:

Օմար Խայեամ իր մէկ քառեակին մէջ կ'ըսէ.

«Şarap içip güzel sevmek mi daha iyi, iki yüzü softaları dinlemek mi. Sarhoşla aşık cehenneme gidecekse, kimselerin göreceği yoktur cenneti.»

«Գինի խմել եւ գեղեցիկը սիրելը աւելի լաւ է քան երկերես մոլեռանդները մտիկ ընելը. եթէ գինովը եւ սիրահարը դժոխք պիտի երթան, ոչ ոք դրախտը պիտի չտեսնէ»:

Անշուշտ իր ակնարկութիւնը Ս. Հոգիին կամ «Prana»-ին մասին է: Երբ կ'ըսէ գինի խմել եւ գինովնալ, ակնարկութիւնը Ս. Հոգիով գինովնալու մասին է եւ սիրահարելը՝ սիրահարելն է Աստուծոյ, այն սէրը որուն համար քիչ առաջ մատնանշեցինք սարկաւազի «լցեալ սիրով» բաժնին մէջ: Նոյն բաղդատութիւնը կը տեսնենք նաեւ արեւազալի արարողութեան մէջ երբ կ'երգուի «Ճգնաւորք» երգին վերջին տունը, ուր կ'ըսուի.

«Կամա-որ պարարա՞ւ, մանկո-նէ պիօ՞ւ է-
կարարեալ իմաստ-բեամբ, որէ փոխանակ
կախին՝ արբի՞ւ զգինին զմայլեցո-ցիչ»:

Խնդրանքը կ'ըլլայ անոնց, որոնք կամաւոր իրենց «Նա»-ը զոհած են, այսինքն պատարագ ըրած են եւ այս ըրած են կատարեալ իմաստութեամբ, եւ փոխանակ կաթին, որ մարմինը կը կերակրէ, «խմեցին զմայլեցուցիչ գինին», որ կը նշանակէ Ս. Հոգին: Քահանան կ'ըսէ

«Եւ զէոյս՝ ի շոյոց իւզ մարտ-ցանեմէ ըստ
ամենայնի էւ յաղախ ամենեցո-ն» .

«Քուկդ՝ որ քեզմէ է՝ քեզի կը նուիրենք բոլորի կողմէ՝
բոլորին համար»:

Աս ալ կը շեշտէ, որ միակ ճշմարտութիւնը Աստուած է: Ինչ որ մարդ արարած Աստուծոյ կը նուիրէ, արդէն կը պատկանի Աստուծոյ եւ եկած է Աստուծամէ: Մեր նուէրը եւ զոհը ուրեմն պէտք է ըլլայ, Յիսուսի նման, զոհել մեր «Նա»-ը խաչին վրայ որպէսզի Քրիստոս լրիւ ի յայտ գայ մեր մէջ, այսինքն յարութիւն առնէ մեր մէջ, աս է

Քրիստոսի երկրորդ գալուստը, որ մենք ոչ իմացական, այլ գործնականորեն գիտակից ըլլանք իր ներկայութեան, ճիշդ ասոր համար ըսաւ. «խաշդ առ եւ ետեւես եկույ»:

Գինիին կեանք ըլլալը վերեւ յիշուած է: Հետեւեալ համարին մէջ Յիսուսին իմած բաժակը ակնարկ մըն է աշխարհիկ կեանքին:

«Ո՛ր Գիտէ՛ք զինչ խնորե՛ք. կարե՛՛ք ըմպել զբաժանն՝ զոր ե՛ս ըմպելոց եմ, կամ մկրտութիւնն՝ զոր ես մկրտելոցն եմ մկրտել»:

(Մարկոս Ժ: 38)
«Յիսուս ըսաւ անոնց. «Ձէք գիտեր ի՞նչ կը խնդրէք: Կրնա՞ք խմել այն բաժակը՝ որ ես կը խմեմ, եւ մկրտուիլ այն մկրտութեամբ՝ որով ես կը մկրտուիմ»»:

«Եւ զքոյս 'ի քոյոց ...» մէջբերումէն ետք, աւելի դիւրին է հասկնալ, թէ միակ ճշմարտութիւնը Աստուած է եւ բոլոր ստեղծագործութիւնը կը ներկայացնէ Իր մարմինը: Հետեւաբար, մենք ալ ստեղծագործութեան մէջ ըլլալով մաս կը կազմենք Աստուծոյ մարմնին եւ ամէն մի անհատ Աստուծոյ մարմնին մէջ «բջիջ» մը կը ներկայացնէ: Ընդհանուր առմամբ մարդ արարած կ'ապրի իբր թէ ինք անկախ էութիւն մըն է: Այս հայեացքը հետեւանքն է իր խաւարամտութեան: Իբր օրինակ նկատի առնենք մեր մարմնին մէկ բջիջը: Արդեօք այդ բջիջը լուր ունի՞, թէ ինք հսկայ մարմնի մէկ մանր մասնիկն է: Չեմ կարծեր: Շատ հաւանական է որ այդ բջիջը միայն գիտակից ըլլայ իր անմիջական դրացի բջիջներու ներկայութեան: Բայց ինք պարտականութիւն մը ունի, գորս իր կարողութեան արտօնած լաւագոյն ձեւով կը կատարէ, ի շահ լման մարմնին օգտին: Շատ հաւանաբար, ինք այս վերջին կացութեան տեղեակ չըլլայ: Երբեմն «եսասէր» բջիջներ, անտեսելով իրենց բուն պարտականութիւնը, որ է ընդհանուր մարմնին օգտին ծառայել, հոգ չէ, թէ ան ըլլայ

անգիտակցաբար, առանց հետեւանքը խորհելու, իրենց տեսակը կը բազմացնեն, այսինքն «եսասիրութեամբ» կը գործեն: Մենք այս բազմացումը քաղցկեղ կը կոչենք: Նման բջիջները կը կարենք ու մեր մարմիններէն կը հանենք, այսպէսով զանոնք «մահուան կը դատապարտենք»: Նմանապէս, ամէն մի անհատ Աստուծոյ մարմնին մէջ բջիջ մըն է եւ ամէն մի անհատ պարտականութիւն մը ունի եւ պարտ է այդ պարտականութիւնը լիովին կատարել յօգուտ ընդհանուր մարմնին՝ այսինքն Աստուծոյ յայտնութեան: Ստեղծագործութիւնը Աստուծոյ արտայայտութիւնն է: Մարդուն ունեցած գիտակցութիւնը իր մարմնի բջիջին ունեցած գիտակցութենէն շատ աւելի բարձր է: Մարդը, նաեւ, իր գիտակցութիւնը շատ աւելի բարձրացնելու կարողութիւնը ունի: Ան կարող է ոչ միայն իմացականօրէն, այլ նաեւ փորձարականօրէն գիտակցիլ, թէ ինք միայն «բջիջ» մըն է Աստուծոյ մարմնին մէջ: Ահա՛, աս էր Յիսուս Քրիստոսի, հաղորդութեան խորհուրդով մեզի սորվեցնել ուզածը, ապրիլ մեր այս «բջիջ»-ային՝ աշխարհիկ կեանքը, բայց զայն կատարել «յիշելու համար զինք», գիտակցիլ իրեն՝ Քրիստոսի: Իսկ եթէ անհատը գործէ եսասիրութեամբ, ինք կ'ըլլայ «քաղցկեղի բջիջ» մը Աստուծոյ մարմնին մէջ, հետեւաբար իր վախճանն ալ կ'ըլլայ այն նոյն վախճանը, որուն կ'ենթարկուին մեր մարմնի քաղցկեղի բջիջները: Ղուկասի Աւետարանէն ստորեւ տեղադրուած մէջբերումը ցոյց կուտայ Քրիստոսի խօսքը, թէ այս մեր Ֆիզիքական կեանքին նպատակը Քրիստոս՝ Աստուած յիշելն է եւ ըստ այնմ ապրիլ: Իսկ զինն օրհնելով Յիսուս մեզի կը յայտնէ, թէ իր կեանքին նպատակը, ներառեալ իր մահը, մեր կեանքին մէջ մեզի կատարելութեան ուղին սորվեցնելու համար եղած է: Յիսուս մեռաւ որպէսզի Քրիստոս յարութիւն առնէ: Իսկ Յովհաննու

Աւետարանէն առնուած երկրորդ մէջբերումը կը հաստատէ, թէ մենք Աստուծոյ մարմնին մէջ միայն «բջիջ» մըն ենք: Քրիստոս, որ թատունկը որպէս օրինակ, փոխաբերական իմաստով կը գործածէ:

«Եւ ասեալ Հաց Գոհացա՛ւ, ե՞քե՛կ եւ եր նոցա՛՝ եւ ասէ. Ա՛յս է մարմնն իմ, որ վասն Քաջմաց ցոտեալ, զա՛յս արասջի՛նչ աս իմոյ յիշարակի: Նոյնպէս եւ զՔաժակն յեր ընթրեա՛ցն աս՛՝ եւ ասէ. Ա՛յս Քաժակ է նո՛ր ոտոց իմոյ արեամբ վասն յեր Ընդելոյ»: (Գուգաս ԻԲ: 19-20)

«Այս Հաց առաւ, շնորհակալ եղաւ, կտրեց ու տուաւ անոնց, եւ ըսաւ. «Ա՛յս է իմ մարմինս՝ որ կը տրուի ձեզի համար. ըրէ՛ք ասիկա՛ իմ յիշատակիս համար»: Նոյնպէս ալ բաժակը առաւ ընթրիքէն ետք, եւ ըսաւ. «Այս բաժակը նո՛ր ուղտն է՛ իմ արիւնովս՝ որ կը թափուի ձեզի համար»:

«Ե՛ս եմ ո՛րքն ճշմարտից՝ եւ Հայր իմ մշակէ՛: Ըմենայն ոտոց որ յի՛ս է՛՝ եւ ո՛չ թերեւ պրոտո-ղ կորեւ զնա. եւ ամենայն որ թերեւ պրոտո-ղ՝ սրբե՛ զնա, զի աստե՛ւլ եւս պրոտո-թեր լիցի: Դոտ՛ն արդէն իսկ սո՛ւրբ է՛ն վասն Քանին՝ զոր խօսեցայ ընդ յեւ: Կայե՛նչ յիս՛՝ եւ ես ՚ի յե՛ւ: Որպէս ո՛ւտն ո՛չ կարեւ պրոտո-ղ թերեւ յանձնե իրմէ եթէ չիցե՛ Հասարակեալ յո՛րքն, նոյնպէս եւ դո՛ւտ՛ն՝ եթէ ո՛չ յիս Հասարակեալ իցե՛ն: Ես

Եմ որք՝ եւ դուռնի՝ ո՛ւր որ Հասարակական է
յիս՝ եւ ես՝ ի նա՛, նա՛ Բերե պարտաւոր յոյժ-
պի առանց իմ ո՛չինչ կարելի առնել: Եթէ
ո՞չ ո՛չ է Հասարակական յիս, է՛լ նա արդարեւ
Բերե պարտաւոր, եւ պարտաւորեալ՝ եւ
Ժողովուրդն պնաս, եւ ՚ի Հո՛ւր արկանեն՝ եւ
այրի: Եթէ կայելի յիս, եւ Բանիկն իմ ՚ի
չէ՛ պայտան, պարտաւոր կամ ինչ կամ ինչ
եւ լինիցի՛ յիս: Յա՛յա՛նի փառաւորեալ՝
Հայր իմ, պի պարտաւոր յոյժ Բերիցելի, եւ
Եղիցի իմ աշակերտի:» (Յովհաննու ժԵ:ԻԾ)

«Ես եմ ճշմարիտ որթատունկը, եւ իմ Հայրս՝ մշակն է:
Ամէն ճիւղ՝ որ իմ վրաս է ու պտուղ չի բերել, կը
վերցնէ գայն. իսկ ամէն ճիւղ որ պտուղ կը բերէ՝ կը
մաքի գայն, որպէսզի ա՛լ աւելի պտուղ բերէ: Դուք
արդէն մաքուր էք այն խօսքով՝ որ ըսի ձեզի: Ի՛մ մէջս
մնացէք՝ ու ես՝ ձեր մէջ. ինչպէս ճիւղը չի կրնար
ինքիմէ պտուղ բերել՝ եթէ որթատունկին վրայ չմնայ,
նոյնպէս ալ դուք չէք կրնար՝ եթէ իմ մէջս չմնաք: Ես
որթատունկն եմ, եւ դուք ճիւղերն էք. ան որ իմ մէջս
կը մնայ, ու ես՝ անոր մէջ, անիկա՛ շատ պտուղ պիտի
բերէ, որովհետեւ առանց ինձի ոչինչ կրնաք ընել: Եթէ
մէկը իմ մէջս չմնայ, ան դուրս կը նետուի՝ ճիւղի մը
պէս, եւ կը չորնայ. գանոնք կը ժողովեն ու կրակը կը
նետեն, եւ անոնք կ'այրին: Եթէ դուք մնաք իմ մէջս, ու
իմ խօսքերս ալ մնան ձեր մէջ, ի՛նչ որ ուզէք՝ պիտի
խնդրէք, եւ պիտի ըլլայ ձեզի: Իմ Հայրս կը
փառաւորուի՝ երբ դուք շատ պտուղ բերէք. այսպէս՝ իմ
աշակերտներս կ'ըլլաք:»

**Հոս յարմար է մանրամասն մեկնաբանել Յովհաննու
աւետարանէն վերեւ տեղագրուած Քրիստոսի
խօսքը՝ տուած դասը: Երբ Քրիստոս կ'ըսէ. «Ես եմ**

Ճշմարիտ որթատունկը» կ'ուզէ ըսել, թէ բոլոր ստեղծագործութիւնը զինք կը ներկայացնէ, որովհետեւ «որթատունկը» փոխաբերաբար գործածուած է ներկայացնելու լրիւ ստեղծագործութիւնը: Աս կը համապատասխանէ վերեւ գրուածին, թէ բոլոր ստեղծագործութիւնը Աստուծոյ մարմինն է: «Եւ իմ Հայրս՝ մշակն է:» նախադասութիւնն ալ ակնարկ մըն է, թէ բոլոր ստեղծագործութիւնը յառաջ եկած է Աստուծոյ զօրութեամբ՝ Ս. Հոգիով: Այդ զօրութեան Ֆիզիքական արտայայտութիւնն ալ Քրիստոսն է, հետեւաբար Աստուծոյ մարմինն ալ Քրիստոսն է: Այս ուղղութեամբ հետեւեալ մէջբերումը յարմար է հոս տեղադրել:

«Որպէս մարմին մի է, եւ անդամս
Բազումս ունի. եւ ամենայն Բազում
անդամէ մարմնոյն՝ մի մարմին է. նոյն-
պէս եւ Քրիստոս: (Ը Արնշապիւ ժԲ:12)

«Քանզի ինչպէս մարմինը մէկ է եւ շատ անդամներ ունի, եւ այն մարմինն բոլոր անդամները, թէեւ շատ են, բայց մէկ մարմին են, նոյնպէս Քրիստոս ալ»:

Հայր Աստուած բոլորին ահը՝ հետեւաբար մշակն է: «Ամէն ճիւղ, որ իմ վրաս է ու պտուղ չի բերեր, կը վերցնէ զայն. իսկ ամէն ճիւղ որ պտուղ կը բերէ, կը մնաքրէ զայն, որպէսզի ա՛լ աւելի պտուղ բերէ:»-ն կը նշանակէ ամէն մէկ անհատի ինչպէս նաեւ ստեղծագործութեան մէջ ամէն ինչի, որ իր յայտնութեան չի ծառայեր, կը նետուի, կ'անհետանայ, իսկ անոնք, որոնք իր յայտնութեանը կը ծառայեն, անոնք աւելի կը խնամուին, աւելի Ս. Հոգիի շնորհներուն կ'արժանանան եւ աւելի պտղաբեր կ'ըլլան, աւելի կը սրբանան: «Ի՛մ մէջս մնացէք, ու ես՝ ձեր մէջ. ինչպէս ճիւղը չի կրնար ինքիրմէ պտուղ բերել, եթէ որթատունկին վրայ չմնայ, նոյնպէս ալ դուք չէք կրնար եթէ իմ մէջս չմնաք:»-ն ալ դարձեալ

ակնարկ մըն է, թէ մենք Աստուծոյ մարմինն մաս կը կազմենք, հետեւաբար Քրիստոսի «մէջ»-ն ենք, հոգ չէ թէ այդ ըլլայ անգիտակցաբար: Բայց պէտք չէ մոռնանք, թէ Աստուծոյ զօրութիւնն է որ մեզ կազմած է, որով մենք ալ Ֆիզիքական գոյութիւն ունինք, հետեւաբար Քրիստոս ալ մեր «մէջ»-ն է: «Որովհետեւ առանց ինծի ոչինչ կրնաք ընել:»-ն ալ ակնարկ մըն է այն ճշմարտութեան, թէ մեր հոգին, կենսատու զօրութիւնը, մեր մէջ Քրիստոսի ներկայութիւնն է եւ առանց իր ներկայութեան ոչինչ կրնանք ընել: Արդեօք կարելի է՞, որ այդ հոգին չունեցող դիակ մը կարողանայ որեւէ բան ընել: Ան միայն անշարժ կը մնայ եւ կը փտի: «Եթէ դուք մնաք իմ մէջս, ու իմ խօսքերս ալ մնան ձեր մէջ, ի՛նչ որ ուզէք՝ պիտի ինդրէք, եւ պիտի ըլլայ ձեզի»-ն ալ ակնարկ մըն է մեր կատարելութեան ուղիին մէջ մնալու եւ անընդհատ մեր բնոյթը փոխելու ջանք թափելու, դէպի դրական բեւերին, դէպի մեր ներքին Քրիստոսին: Երբ յաջողինք մեր գիտակցութեան մակարդակին եւ հետեւաբար զօրութեան թրթռացումին յաճախականութիւնը բարձրացնել, ինչ որ փափաքինք պիտի ըլլայ, ըստ Աստուծոյ կամքին, հետեւաբար մեր փափաքը պիտի իրականանայ, որովհետեւ ան, որ մենք կը կարծենք, թէ մենք կը փափաքինք, Աստուծոյ կամքն է: Անկարելի է որ Աստուծոյ կամքը չիրականանայ: Հետեւեալ համարն ալ Քրիստոսի կողմէ դարձեալ կրկնութիւն մըն է, որ կը բացայայտէ նոյն գաղափարը:

«... Եմէն ամէն ասե՛մ Զի պոր ինչ
խնդրեցէ՛ ՚ի Լօրէ իմմէ յանուան իմ Գապէ՛
ջեպ»: (Յովհաննու Ժ:9:23)

«... Ճշմարտապէս՝ ճշմարտապէս կը յայտարարեմ ձեզի ի՛նչ որ խնդրէք Հօրմէն՝ իմ անունովս՝ պիտի տայ ձեզի»:

Դժբախտաբար շատեր իրենց աղօթքներուն մէջ, իրենց «Շա»-էն ծագած փափաքները Աստուծոյ կը ներկայացնեն եւ իրենց աղօթքը կը վերջացնեն «Յիսուս Քրիստոսի անունով կը խնդրենք» բառերով, կարծելով թէ իրենց խնդրանքները պիտի իրականանան: «Իմ անունով խնդրէք Հօրմէն»-ը ակնարկ է մեր բնոյթին Քրիստոսի բնոյթին մօտենալուն, հետեւաբար մեր խնդրանքներն ալ կ'ըլլան ըստ Աստուծոյ կամքին: «Իմ Հայրս կը փառաւորուի երբ դուք շատ պտուղ բերէք. այսպէս, իմ աշակերտներս կ'ըլլաք»-ն ալ ակնարկ է անձին մէջ Աստուածայայտնութեան: Երբ անձին մէջ Աստուածայայտնութիւնը կ'իրականանայ, Աստուած ալ փառաւորուած կ'ըլլայ: «Շատ պտուղ բերել»-ն ալ անհատին սրբանալը եւ ասոր գազաթնակէտն ալ, անձին իր կեանքին բուն նպատակին իրականացումն է, որ է Աստուածայայտնութիւնը իր անձին մէջ:

Վերոյիշեալ մէջբերումներուն մեկնաբանութիւններուն հիման վրայ պէտք է վերլուծենք վերնատան մէջ պատահածները եւ վերջին ընթրիքին իմաստը եւ մեզի սորվեցուցած հսկայական դասը, թէ ինչպէս պարտ ենք ապրիլ մեր աշխարհիկ կեանքը, ինչպիսի կենցաղի մը պէտք է տէր ըլլանք: Ահա՛, աս է հաղորդութեան խորհուրդին իմաստը՝ գործնականօրէն յաղորդուիլ Քրիստոսի հետ: Աս կարելի է, եթէ մեր միտքը Իր վրայ կեդրոնացած է: Երբ միտքը, մարդուն ուղեղին միջոցաւ, կեդրոնացած կը գործէ, բոլոր խորհուրդները կ'անհետանան եւ միայն կը մնայ Քրիստոս: Երբ կեդրոնացած միտքը կը գործէ սրտի միջոցաւ, բոլոր զգացումները եւ յուզումները անհետացած կ'ըլլան եւ միայն կը մնայ սէրը եւ Քրիստոսի միանալու տենչանքը:

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բոլոր արարողութիւններուն, ծէսերուն եւ խորհուրդներուն, ինչպէս

նաեւ Յիսուսի դրած հաղորդութեան խորհուրդին մասնակցիլ շատ կարեւոր է, որովհետեւ այս արարքով մենք մեզի կը յիշեցնենք մեր կեանքին բուն նպատակը: Հաղորդութեան խորհուրդին նախընթաց ապաշխարութիւնն ալ մեր բնոյթը, դէպի մեր անհատականութեան դրական բեւեռը փոխելու խոստումն է: Այսպէսով կը կարողանանք իրականացնել մեր կեանքին այն բուն նպատակը՝ Աստուածայայտնութիւնը:

Հաղորդութեան խորհուրդը ստանալը մեղք գործել, յետոյ մեղայ ըսել եւ հաղորդութիւն առնելով մեղքերուն սրբուած ըլլալը կարծել եւ դարձեալ երթալ եւ մեղք գործել եւ դարձեալ գալ մեղայ ըսել եւ հաղորդութիւն առնելու պարզ գործողութիւնը չէ: Եթէ անձին մէջ հիմնական փոփոխութիւն մը չըլլայ՝ բնոյթի եւ կենցաղի բարելաման անկեղծ ջանք մը, հաղորդութիւնն ալ կը դառնայ պարզապէս ականդութիւն մը, առանց անձին որեւէ հոգեկան օգուտի: Կարելի՞ է խորհիլ, թէ նման մտածելակերպով հաղորդութեան մօտենալով կրնանք Աստուած խաբել: Նոյնիսկ եթէ անձը հաղորդութիւն չառնէ, սակայն նման խորհուրդ մը ունենայ, այդ Աստուած արհամարհել է եւ մեղք: Հետեւաբար, երբ կը խորհինք հաղորդութիւն առնել, պէտք է գիտնանք, թէ ինչ է մեր նպատակը եւ ըստ այնմ որոշենք եւ սրբութիւնը պատշաճ կերպով ստանալու պատրաստուինք: Այնուհետեւ մեր կեանքն ալ, խորհուրդ, խօսք ու արարքները, պէտք է փոխուին եւ հետեւին կատարելութեան ուղիին:

«Մի՛ խաբի՛, Լսարանս ո՛չ արժամարժի:

Զի՛ գոր ինչ սերմանէ մարդ պնոյն է-
Ընչեացէ՛»: (Գողաթացիս .9:7-8)

«Մի՛ խաբուիք՝ Աստուած չի ծաղրուիր, որովհետեւ ի՛նչ որ մարդ կը սերմանէ՝ գա՛յն ալ պիտի հնձէ»:

Քրիստոս ինչո՞ւ հացին համար «Աս իմ մարմինս է» ըսաւ եւ գինիին համար ալ՝ «Աս իմ արիւնս է»:

Բոլոր ստեղծագործութիւնը կը ներկայացնէ Աստուծոյ մարմինը: Հետեւաբար ստեղծագործութեան մէջ ամէն ինչ Աստուծոյ մարմինն է, ներառեալ հացը:

Քրիստոս ինչո՞ւ հացը եւ գինին զատեց:

Որովհետեւ երբ հացը կ'ուտենք, կարճ ժամանակ յետոյ ան հաց ըլլալէ կը դադրի եւ մեր մարմնին մաս կը կազմէ, ինչպէս գինին ալ գինի ըլլալէ կը դադրի, հեղուկ ըլլալով արիւնին մաս կը կազմէ, կը հոսի ու կը շրջի մարմնին մէջ, հետեւաբար մարմնին մաս կը կազմէ:

Հաղորդութեան խորհուրդով Յիսուս Քրիստոս ալ մեզի մեր կեանքին նպատակին դասը տուաւ: Ինչպէս վերեւ յիշուած է, ամէն անհատ ալ Քրիստոսի մարմնին մէջ բջիջ մըն է եւ այդ մարմնին մաս կը կազմէ, բայց անգիտակցաբար, կը կարծենք թէ իրարմէ անջատ եւ Աստուծմէ անջատ անհատներ ենք: Հացի եւ գինիի նման մենք ալ պարտ ենք մեր «Ես»-ը կորսնցնել ու լուծուիլ Քրիստոսի մէջ, նոյնանալ իր հետ եւ աս ընել գիտակցաբար: Ահա՛, աս է հաղորդութեան իմաստը:

ՅԻՍՈՒՄ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

Յիսուս այնքան շատ անհատներ բուժեց, որ եթէ Աւետարանին մէջի բոլոր բժշկութեան համարները հոս տեղադրուին, հաւանական է, որ լման էջ մը լեցնեն: Անոնցմէ մի քանի հատը ստորեւ տեղադրուած է:

Այսօրուայ բժշկութիւնը բաւական յառաջացած կը նկատուի: Բայց այս հայեացքը սխալ է: Անտարակոյս, եթէ զայն բաղդատենք հարիւր տարուայ առաջուայ բժշկութեան հետ կը տեսնենք, թէ հսկայական յառաջացում կայ: Նաեւ պէտք է հասկնանք, թէ այն ինչ որ բժշկութիւնը այսօր կարող է ընել, բաւականին նախնական է: Բժիշկները կը ջանան բուժել հիւանդացած մարմինը եւ տակաւին չեն հասկցած, թէ ինչո՞ւ անհատը կը հիւանդանայ եւ ի՞նչ է հիւանդութեան բուն պատճառը: Ճիշդ է, թէ որոշ հիւանդութիւններու անմիջական պատճառը կը թուի իրենց յայտնի ըլլալ: Իրենց ունեցած գիտութեան հիման վրայ անոնք

հիւանդները նաեւ կը յորդորէն եւ կը զգուշացնեն որպէսզի հիւանդութիւնը չկրկնուի: Անոնց գտած եւ գիտցած պատճառները միայն բուն պատճառին եւ հիւանդութեան միջեւ գտնուող «միջնորդ»-ներն են: Հիւանդութեան բուն պատճառը իրենց յայտնուելէ կը խուսափի: Յիսուս երբ հիւանդ մը կը բուժէր, Ան կը բուժէր հիւանդութեան բուն պատճառը: Հետեւաբար առանց հիւանդութեան պատճառին, հիւանդութիւնն ալ կ'անհետանար: Որեւէ հիւանդութեան մը բուն պատճառը անձին զօրութեան թրթռացումի յաճախականութեան տկարացումն է, ինչպէս նաեւ Ս. Հոգիի կենսատու զօրութեան մարմնին բոլոր մասերուն պատշաճօրէն եւ ներդաշնակօրէն շտարածուելուն հետեւանքն է: Ասոր պատճառն ալ մեր կենցաղով եւ մահացու մեղքերով մեր զօրութեան կեդրոններէն՝ խակրաներէն զօրութեան հոսքին մեր արգելք հանդիսանալն է (Տես նաեւ «Լոյս ի Լուսոյ Բ. - Զարթօնք» գիրքիւ «Հիւանդութիւն» խորագրեալ Գ. գլուխը): Անհատին Փիզիքական հիւանդութիւնը ամենավերջին հանգրուանն է: Մարմինը չհիւանդացած զօրութիւնը երկար ժամանակ արդէն «հիւանդ» եղած է եւ վերջապէս կ'արտայայտուի իբր Փիզիքական տկարութիւն: Անհատին զօրութեան մարմինն ալ «հիւանդ» կ'ըլլայ՝ իր մեղքերուն հետեւանք:

Յիսուս Քրիստոս կը բուժէր հիւանդին զօրութեան մարմինը: Ճիշդ ասոր համար չորս Աւետարաններուն մէջ ալ բազմիցս կը կարդանք, թէ երբ Յիսուս Քրիստոս կը բուժէր, յաճախ կ'ըսէր. «Մեղքերդ ներուած են»:

«Խոսարողան էղերոտ միմեանց պմեղս, եւ աղօթն արարել է ՚ի վերայ միմիանց, որպէս զի Բժշկեաջիէ» • (Յակոբոս Ե:16)

«Ոտատովանեցէք իրարու ձեր յանցանքները, եւ աղօթեցէք իրարու համար, որպէսզի բժշկուիք ...»:

«Յեպ այսորիկ Գրանէ պնա Յիսոսն ՚ի
դասարինն է- ասէ ցնա. Աւասասիկ
ողջացար, մի՛ է-ս մեղանշեր, պի մի՛ շար
է-ս ինչ լինիցի չէպ» : (Յովհաննոս Է:14)

«Անկէ ետք Յիսուս՝ գտնելով զայն տաճարին մէջ՝
ըսաւ անոր. «Ահա՛ բժշկուեցար. ա՛լ մի՛ մեղանշեր՝ որ
աւելի գէշ բան չպատահի քեզի»»:

«Ասան որոյ ասեմ չէպ. Խողեալ լիցին սմա
մեղէ ի-ր Բապոսմէ, պի յոյժ սիրեաց : Զի
որոսմ շաք Խողոսոս՝ շաք սիրէ, է-
որոսմ սակա՝ սակա : Ե- ասէ ցնա .

Խողեալ լիցին չէպ մեղէ չէ» : (Ղոսկաս Է:47-48)

«Ասոր համար կ'ըսեմ քեզի. ներուած են ասոր շատ
մեղքերը վասն զի շատ սիրեց. բայց որու որ քիչ կը
ներուի անիկա քիչ կը սիրէ: Ու ըսաւ անոր. քու
մեղքերը ներուած են»:

**Յիսուս Քրիստոս նաեւ յաճախ կ'ըսէր. «Քու
հաւատքդ քեզ բուժեց»:**

«Ե- ասէ ցնա. Արի՛ Գնա, պի Հասա՛դի չէ
կեցոցին պիչեց» : (Ղոսկաս ԺԷ:19)

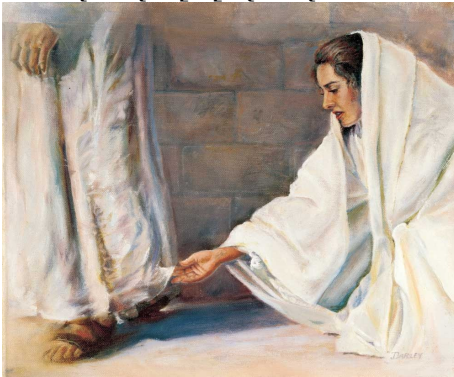
«Եւ ըսաւ անոր. Կանգնէ՛ ու գնա՛. Հաւատքդ բժշկեց
քեզ»:

**Երբ Յիսուս Քրիստոս կը բժշկէր, իրմէ հիւանդին
զօրութիւն կը փոխանցէր՝ բուժելով անոր զօրութեան
մարմինը: Բայց այդ զօրութիւնը ընդունիլը կախեալ
էր հիւանդին ունեցած հաւատքէն: Զօրաւոր հաւատքով
հիւանդ մը կարող էր Քրիստոսի զօրութենէն օգտուիլ
նոյնիսկ առանց Յիսուսի կանխագիտակցութեան:
Հետեւեալ մէջբերումը ասոր ցայտուն մէկ օրինակն է.**

«Եւ կ'ըն մի՛ էր 'ի ցիւտացիտան թեան
արեան յամաց երկոցասանից, ո՛չ էր լիեալ
Հնար յոմեղէ թշկել: Մայրոցեալ յեօյ
մերջեցա՛ւ - 'ի խանցս Հանդերձի նորա-
ւե նոյն ժամայն՝ էկա՛ց թշոտմն արեան
նորա: Եւ ասէ Յիսոս. Ո՞վ է որ
մերջեցաւ յիս: Իբրեւ ամենեղեան
որանային, ասէ Պէ՛րոս՝ էւ որ ընդ
նմա էին. Վա՛րդապետ՝ ժողովո՛ւրդդ
պնդեն էւ նեղեն պէ՛տ: Եւ ասէ
Յիսոս. Ո՞ն մերջեցաւ յիս, խանչի
Գիտացի՛ էիւ պօրութիւն էլ յինէն:
Իբրեւ էրես կ'ընն՝ թէ ո՛չ ժաշկեցաւ 'ի
նմանէ, է՛կն դողալով՝ էւ անկա՛ւ ասաջի
նորա թէ զասն որո՞յ իրաց մերջեցաւ 'ի
նա, էւ պարմեա՛ց ասաջի ամենայն
ժողովրդեանն. էւ թէ ո՞րպէս թշկելցաւ
սոթամայն: Եւ ասէ. Բաջալերեա՛ց
դոսար՝ Հասարդ խ կեցոցի՛ն պէ՛տ,
է՛րթ 'ի խաղաղութիւն» : (Ղուկաս Ը:43-48)

«Կին մը, որ արիւնահոսութիւն ունէր տասներկու տարիէ
ի վեր, եւ իր ամբողջ ունեցածը ծախսած էր
բժիշկներուն՝ բայց ո՛չ մէկէն կրցած էր բուժուիլ,
ետեւէն մօտեցաւ՝ անոր հանդերձին քղանցքին դպաւ,
եւ իր արիւնահոսութիւնը անմիջապէս դադրեցաւ: Ու
Յիսուս ըսաւ. «Ո՞վ էր ան՝ որ դպաւ ինձի»: Երբ բոլորը
կ'ուրանային, Պետրոս եւ իրեն հետ եղողները ըսին»

«Վարդապետ, բազմութիւնը քեզ կը սեղմէ ու կը ճնշէ, եւ կ'ըսես. Ո՞վ դպաւ ինձի»: Յիսուս ըսաւ. «Մէկը դպաւ ինձի, որովհետեւ գիտակցեցայ թէ գորութիւն մը դուրս ելաւ ինձմէ»: Երբ կ'ինը տեսաւ թէ ըրածը անկէ թաքուն չմնաց, դողալով եկաւ, անոր առջեւ ինկաւ, եւ ամբողջ ժողովուրդին առջեւ յայտարարեց անոր թէ ի՛նչ պատճառով դպեր էր անոր, եւ թէ ի՛նչպէս անմիջապէս բժշկուեցաւ: Յիսուս ըսաւ անոր. «Քաջալերուէ՛, աղջիկ, հաւատքդ բժշկեց քեզ. գնա՛ խաղաղութեամբ»:»

Նաեւ տես

Մարթէոս

Թ: 20-22

է-

Մարկոս

Ե: 25-34

Այս օրինակէն յայտնի է, թէ բժշկութիւնները կ'ըլլային զօրութեան մակարդակի վրայ եւ զօրութեան փոխանցումով: Բժշկուող անձը պարտ էր ընդունակ ըլլալ այդ զօրութեան: Անձին զօրութեան տկարութեան պատճառն ալ իր մեղքերն էին եւ այդ մեղքերուն իր զօրութեան մարմնին վրայ յառաջ բերած հակազդեցութիւններն էին, զօրութեան դարմանումովն ալ մեղքերուն հակազդեցութիւնն ալ անհետացած կ'ըլլար, հետեւաբար իր մեղքերն ալ ներուած: Այն անձը, որ իր հիւանդութեան հետեւանք իր հայեացքը, խորհելակերպը եւ իր կենցաղը չէ փոխած, չի կրնար այդ զօրութեան ընդունակ ըլլալ: Վստահաբար կային շատ ուրիշ հիւանդներ, որոնց Յիսուս չբժշկեց:

Մարդ ընդհանուր առմամբ երեք տեսակ մեղք կը գործէ (Տես նաեւ «Լոյս ի Լուսոյ Բ. - Զարթօնք» գիրքիս «Մարդը»

խորագրեալ Դ. գլխուն մէջ էջեր 244-248): Առաջին երկուքը Հայր Աստուծոյ եւ Որդւոյն՝ Քրիստոսի դէմ եղած մեղքերը ներելի են: Բայց Ս. Հոգիին դէմ եղած մեղքերը ամենեւին ներելի չեն:

«Ամէն ասեմ յեւ, պի ամենայն թողցի որդեաց մարդկան մեղք՝ եւ Հայհոյութիւնն՝ որչափ եւ Հայհոյեացեն, Բայց որ Հայհոյեացէ պնդին սորբ, ոչ ունիցի թողութիւն յաւիտեան, այլ պարտապան լիցի յաւիտեանիցն մեղաց»: (Մարկոս Գ: 28-29)

«Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի թէ՛ ամէն մեղք պիտի ներուի մարդոց որդիներուն եւ Հայհոյութիւնները՝ որչափ որ Հայհոյեն. Բայց ով որ Սուրբ Հոգիին դէմ Հայհոյէ, յաւիտեան թողութիւն պիտի չունենայ, Հապա յաւիտեանական դատաստանին պարտաւոր պիտի ըլլայ»:

«Եւ ամենայն որ ասէ Բան պորդեաց մարդոց, թողցի նմա. Բայց որ պնդին սորբ Հայհոյեցէ, մի թողցի նմա»: (Ղուկաս ԺԲ: 10)

«Ամէն ով որ Որդի մարդոյ դէմ բան ըսէ, պիտի ներուի անոր, բայց ան որ Սուրբ Հոգիին դէմ Հայհոյութիւն ընէ, պիտի չներուի անոր»:

«... ամենայն մեղք էւ Հայհոյութիւնն թողցին մարդկան, Բայց պնդեացն Հայհոյութիւնն մի թողցի»: (Մարկոս ԺԲ: 31)

«... Ամէն մեղք ու Հայհոյութիւն պիտի ներուի մարդոց. բայց Սուրբ Հոգւոյն դէմ եղած Հայհոյութիւնը պիտի չներուի մարդոց»:

Ս. Հոգիի զօրութեամբ գոյացած եւ կազմուած ամէն ինչի հանդէպ գործուած մեղքերը կը նկատուին Ս. Հոգիի դէմ գործուած մեղք: Պէտք է նկատողութեան

առնուի, թէ ստեղծագործութեան մէջ ամէն ինչ Ս. Հոգիի զօրութեամբ կազմուած է:

«Ելլ ես ասեմ եղև ամենայն որ Բարկանայ
եղբօր իրոմ գարասարգոց, պարգասոր
լիցի դարասարանի: Եւ որ ասիցեցեղբայր
իւր յիմար, պարգասոր լիցի ասելնի: Եւ որ
ասիցեցեղբայր իւր մորոս, պարգասոր լիցի
'ի Գեղեհն Հրոյն»: (Մատթէոս Ե:22)

«Բայց ես կը յայտարարեմ ձեզի. Ո՛վ որ զուր տեղը
բարկանայ իր եղբօր դէմ՝ արժանի պիտի ըլլայ դատաստանի: Ո՛վ որ «սպուշ» ըսէ իր եղբօր՝ արժանի պիտի ըլլայ ատեանի դատապարտութեան: Ո՛վ որ «յիմար» ըսէ իր եղբօր՝ արժանի պիտի ըլլայ գեհնի կրակին»:

Հետեւաբար այն բոլոր մեղքերը, որ կը գործենք՝ ստախօսութիւն, գողութիւն, ծուլութիւն, հայհոյութիւն, ազահութիւն, որկրամոլութիւն, մարդասպանութիւն, անասուններուն եւ բնութեան դէմ անզգամութիւն ..., բոլորն ալ Ս. Հոգիի դէմ գործուած մեղքեր են: Այս հիման վրայ պարտ ենք այդ մեղքերուն յառաջ բերած պատիժները կրել եւ անոնց մեզի սահմանած պարտքերը «վճարել»: Եթէ Ս. Հոգիի դէմ եղած մեղքերը աններելի են, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ, որ Յիսուս Քրիստոս հազարաւոր մարդիկ բուժելով անոնց մեղքերը ներեց եւ զիրենք այդ մեղքերուն յառաջ բերած չարչարանքներէն ազատեց: Աններելի մեղքերուն պատիժները անպայման պէտք է «վճարուին»: Այսպէսով բուժուող անձերը իրենց սահմանուած «պարտք»-երը լրիւ «վճարած» չեղան: Յիսուս Քրիստոս իր ողորմածութեամբ, զիրենք բուժելով, անոնց վերաբերող պարտքերը ինք իր վրայ առաւ: Եւ անոնց յառաջ բերած «պարտք»-երն ալ պատճառ եղան իր չարչարանքներուն եւ խաչելութեան: Յիսուս իր մահուամբ

այդ բոլոր պարտքերը «վճարեց»:

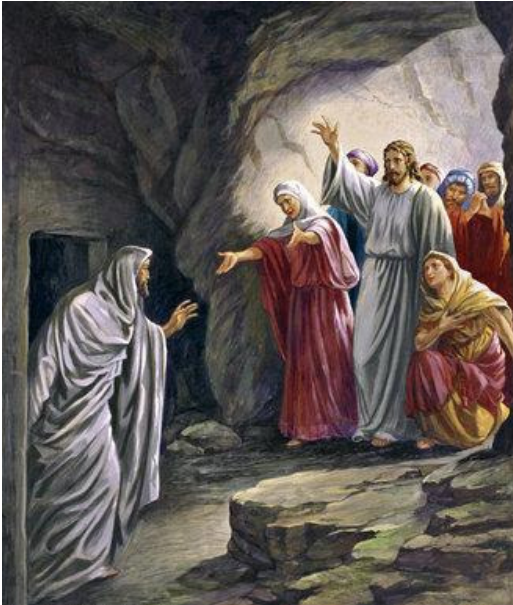
«Եւ եկեալ Յիսուս ՚ի Կոնստանդնուպոլս, ետեալ զի զոգանչն նորա անկեալ զնէր Կոստանդնուպոլս: Ասլա՛ւ զՅիսուսն նորա՛ եւ Երեմի զնա ջերմնն. յո՛րն եկաց՝ եւ պաշտէր զնա: Իբրեւ եղև երեկոյ՝ մատուցին առ նա զԻսահարա Քաղոմաս, եւ Եւան՝ զսյան Քանիւ. եւ զամենայն Հիւանդան Քաղաքաց: Զի լցցի՛ Քանն՝ որ ասացաւ ՚ի Յիսուսն Եսայայ մարգարէի. Սա՛ զՀիւանդանութեանս մեր զերացո՛յց, եւ զցաւս մեր Եբարձ»: (Մատթէոս Ը:14-17)

«Երբ Յիսուս եկաւ Պետրոսի տունը, տեսաւ թէ անոր գոբանչը պառկած էր՝ տենդով հիւանդացած: Բռնեց անոր ձեռքէն, ու տենդը թողուց զայն: Ան ալ ոտքի ելաւ եւ կը սպասրկէր անոնց: Երբ իրիկուն եղաւ, շատ դիւաճարներ բերին անոր. խօսքով դուրս հանեց չար ոգիները, ու բռնեց բոլոր ախտաւորները, որպէսզի իրագործուի Եսայի մարգարէին միջոցով ըսուած խօսքը. «Ան ստանձնեց մեր հիւանդութիւնները եւ կրեց մեր ախտերը»:»

Նոյնիսկ այսօր, իր համբարձումէն ետք, Յիսուս Քրիստոս իր ողորմածութեամբ կարող է մեր մեղքերը «ներել», անոնց յառաջ բերած պարտքերը ինք իր վրայ առնել: Բայց մենք ո՞րքան կը սիրենք Ձինք: Եթէ իսկապէս կը սիրենք, արդեօք կարելի է՞, որ մենք մեր ուզած մեղքը գործենք եւ յետոյ սպասենք, որ անոր յառաջ բերած պատիժը Յիսուս Քրիստոս կրէ: Նման հայեացք մը եսասիրութեան գազաթնակէտն է եւ ինքնին աններելի մեղք մը կը թուի ըլլալ: Բայց Որդւոյն դէմ եղած մեղքը ներելի է, եթէ անձը

ճշմարտապէս ապաշխարած ըլլայ: Որոշ պարագաներուն երբ անձ մը, նամանաւանդ պատանիները անպատեհ վարմունք մը ունենան, միթէ չենք գործածեր ժողովրդային առածը, որ կ'ըսէ. «Նորէն Քրիստոսը խաչը կը հանես»: Արդեօք կարելի՞ է, որ անձ մը օրէնքին դէմ գործէ եւ այդ արարքին հետեւանք բանտարկութեան դատապարտուի եւ փափաքի, որ իր սիրած մէկ անձը՝ զաւակը, ամուսինը կամ կինը, իր տեղ բանտարկուի: Եթէ մարդ իր տառապանքը իր սիրած մարդուն չի փոխանցեր, ինչպէս կ'ըլլայ, որ իր այդ տառապանքը Յիսուս Քրիստոսի փոխանցէ, աղօթէ, որ Յիսուս Քրիստոս զինք այդ տարապանքէն ազատէ: Նման խորհուրդներս մը Յիսուս Քրիստոսի ողորմածութիւնը անտեղիօրէն եւ չարաչար շահագործել է: Անձը պարտ է որ ընդունի իրեն սահմանուած պատիժը եւ միայն աղօթէ, որ Աստուած իրեն կարողութիւն, ընդունակութիւն եւ համբերութիւն պարգեւէ, որպէսզի ինքն ալ տոկայ իր մեղքին յառաջ բերած հակազդեցութեան՝ պարտքին, մինչեւ որ բոլոր պարտքերը «վճարուին»: Եւ աս թող ըլլայ իր Յիսուս Քրիստոսէն խնդրած ողորմութիւնը: Յիսուս Քրիստոս ողորմած է եւ մարդասէր, հետեւաբար երբ անձը իր մեղքին արդիւնքը կ'ընդունի եւ «դասը» կը սորվի ու այլեւս չի կրկնէր նոյն մեղքը, Յիսուս Քրիստոս ալ իր ողորմածութեամբ կը թեթեւցընէ անձին տառապանքը: Մեղքերուն յառաջ բերած հակազդեցութիւնները՝ պարտքերը, մեր օգտին համար են, որպէսզի մենք մեր «դասը» սորվելով զմեզ հոգեպէս բարելաւենք եւ այսպէսով արժանի ըլլանք Աստուծոյ թագաւորութեան: Եթէ չենք ուզեր հիւանդութիւններ, անախորժ վատ պատահարներ մեր կեանքերուն մէջ, պարտ ենք զատել կատարելութեան ուղին եւ աղօթքին ամենապէհ ձեւը՝ խոկումը, որ երանութեան միջոցն է:

ՅԻՍՈՒԱ ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ ԿՐ ԵԱՐՈՒՅԷ

Յովհաննոս

ԺԸ : 1-44

*

Ղուկաս

Է : 11-17

Ը : 40-42, 49-56

*

Մարտինոս

Թ : 18-19, 23-26

*

Մարկոս

Ե : 22-24, 35-43

Ըստ Աւետարաններուն, Յիսուս Քրիստոս երեք անգամ մեռելները յարուց: Ասոնցմէ ամենէն լաւ գիտցուածը՝ Յիսուսի սիրելի ընկերոջ Ղազարոսի յարութիւնն էր, որ տեղի ունեցաւ իր մահէն չորս օր վերջ, երբ արդէն թաղուած էր: Երկրորդը՝ այրի կնոջ մը միակ որդին էր: Երբ յուղարկաւորութեան միջոցին դազաղը գերեզման կը տանէին, Յիսուս Քրիստոս գթաց մօրը եւ գաւակը յարուց: Երրորդն ալ իշխանի մը հիւանդ աղջիկն էր: Մինչեւ Յիսուսի անոնց տունը հասնիլը աղջիկը արդէն մեռած էր: Յիսուս Քրիստոս անոր ձեռքէն բռնելով գայն ոտքի հանեց եւ յարուց:

Այս երեք դէպքերուն վերջին երկուքին ատեն Յիսուս ըսաւ. «Մի՛ լաք, ան մեռած չէ, հապա կը քնանայ»: Իշխանին տասներկու տարեկան աղջկան ձեռքէն բռնեց, հետեւաբար դպաւ անոր եւ ըսաւ. «Աղջիկ, ոտքի՛ ելիր»: Իսկ այրի կնոջ տղուն դազաղին

դպաւ եւ ըսաւ. «Երիտասարդ, քեզի՛ կ'ըսեմ: Ուրբի՛ ելիր»: Տղան ալ դագաղին մէջ վեր ելաւ եւ նստաւ: Հարցը երբ Ղազարոսի յարութեան կու գայ, Յիսուս Քրիստոս երբ իմացաւ, թէ ան հիւանդ էր երկու օր եւս ուշացուց իր այցելութիւնը եւ ըսաւ.

«Ի՞բրէ՛ս լո՛ւսա՛ Յիսո՛ս, աա՛ւ. Լյն
Ըի՛անդո՛ւթի՛ն չէ՛ 'ի մա՛Ը ալ զաան
փառապն Լսոյո՛ւթոյ. զի փառաա՛ո՛ր լիցի
որդի Լսոյո՛ւթոյ այնմ'իկ»: (Յովհաննոս ժԵ:4)

«Այս հիւանդութիւնը մահուան համար չէ՛՝ հապա
Աստուծոյ փառքին համար, որպէսզի Աստուծոյ Որդին
փառաւորուի անով»:

Ըստ այս համարին, Յիսուս գիտէր, թէ Ղազարոս պիտի մեռնէր: Կը թուի, թէ այս բոլորը տեղի ունեցան ցոյց տալու «Աստուծոյ փառքը»: Այս համարը, շատ դիւրութեամբ, կարելի է մեկնաբանել իբրեւ Յիսուսի գործած «հրաշքով» իր փառաւորուիլը: Բայց կարելի՞ է, որ Յիսուս Քրիստոս, որ իր «Ես»-ին՝ սատանային, անապատին մէջ յաղթած էր, եւ իր բոլոր զգացումներուն վրայ իշխանութիւն ունէր, հպարտութեամբ իր փառաւորուելուն համար որեւէ արարք մը պիտի գործէր կամ խօսք մը ըսէր: Քրիստոս իր այս խօսքով ցոյց կու տայ, թէ համայն մարդկութիւնը իր փառքը, իր կեանքը, որ իր մէջ Աստուծոյ ներկայութիւնն է, միայն Քրիստոսի շնորհքովն է որ ունի: Երբ Քրիստոս՝ մարդուն հոգին, մարմնին մէջ ներկայ ըլլայ, մարմինն ալ կեանք կ'ունենայ: Քրիստոս, «Այս հիւանդութիւնը մահուան համար չէ, հապա Աստուծոյ փառքին համար, որպէսզի Աստուծոյ Որդին փառաւորուի անով» խօսքով, որ մեռած մարմնի յարութեան մասին ակնարկ մըն է: Ան, փոխաբերական իմաստով, նաեւ մեզի ըսել կ'ուզէ, թէ մեր հոգեկան մահէն ալ միայն Քրիստոսով կարելի

է յարութիւն առնել: Անձին մէջ Աստուածայայտնութեան իրականացումովն ալ մարդուն հութիւնը՝ Քրիստոս՝ Աստուծոյ Որդին, փառաւորուած կ'ըլլայ:

«Զայս իբրեւ ասաց, յեր այսորիկ ասէ ցնոսս. Ղազարոս թարեկամ մեր ննջեաց այլ երթամ զի զարթոցից զնա»: (Յովհաննոս ժԼ. II)

«Այս բաները խօսելէ ետք՝ ըսաւ անոնց. «Ղազարոս՝ մեր բարեկամը՝ քնացած է. բայց կ'երթամ՝ որպէսզի արթնցնեմ զայն»:»

«Յայնժամ ասէ ցնոսս Յիսոս՝ յայցոնսպէս. Ղազարոս մեռաւ. եւ ես որսախ եմ զնան յեր զի դուք ճաւարտաջիւղի ինչ, զի ես չեմ անդ. թայց արդ եկայի երթիցս՝ և աս նա»: (Յովհաննոս ժԼ. 14-15)

«Այն ատեն Յիսուս բացորոշապէս ըսաւ անոնց. «Ղազարոս մեռաւ. ու ես ուրախ եմ ձեզի Համար՝ որ Հոն չէի, որպէսզի դուք Հաւատաք. բայց եկե՛ք՝ երթանք անոր»:»

Ինչպէս Յիսուս Քրիստոս իր յարուցած երկու պատանիներուն Համար ըսաւ, թէ անոնք չեն մեռած այլ կը քնանան, նոյնպէս ալ Ղազարոսի Համար ըսաւ, թէ ան կը քնանայ: Ան, այս անգամ, քնանալ բառը գործածեց «ննջեցեալ» իմաստով, ինչպէս մենք այսօր կը գործածենք, երբ կ'ուզենք ըսել մեռեալ: Ինք այս անգամ ամենեւին չըսաւ, թէ Ղազարոս չէ մեռած: Երբ աշակերտները ըսուածը բառացի իմաստով Հասկցան, կարծեցին, թէ Ղազարոս իսկապէս կը քնանար: Իրենց այս սխալ Հասկացողութիւնը շտկելու նպատակաւ Յիսուս բացայայտօրէն ըսաւ, թէ Ղազարոս մեռած էր: Երբ Քրիստոս կ'ըսէ քնացած է, իր Հայեացքը մեր Հայեացքէն շատ տարբեր է:

Աստուած բոլոր տիեզերքի մէջ միակ ճշմարտու-

Թիւնն է: Ուստի, ինչպէս բոլոր ստեղծագործութիւնը, այդ ստեղծագործութեան մէջ ալ ամէն մի անհատ, Աստուծոյ մէկական արտայայտութիւններն են: Անձին ճշմարտութիւնը իր հոգին է՝ Քրիստոսը, որ Աստուծոյ ներկայութիւնն է իր մէջ: Անձին գիտակցութեան մակարդակը կը ներկայացնէ իր մէջ գոյացած Աստուածայայտնութեան քանակը: Քրիստոս, Յիսուսի մէջ մարդեղանալով եւ շնորհիւ Յիսուսի կերտած բարձր գիտակցութեան մակարդակին, մեզի ցոյց տուաւ մարդուն իր մէջ Աստուածայայտնութեան անհուն գիտակցութեան քանակը իրականացնելու կարելիութիւնը: Սովորական մարդը, երբ արթուն է, շատ աւելի ցած գիտակցութեան մակարդակ մը ունի, հետեւաբար Յիսուսէն շատ աւելի նուազ քանակով կ'արտայայտէ ճշմարտութիւնը իր մէջ: Սուրբերը, սովորական մարդէն շատ աւելի բարձր գիտակցութեան տէր, ճշմարտութիւնը կ'արտայայտեն շատ աւելի բարձր քանակով: Մարդը երազի միջոցին ալ աւելի նուազ քանակով կ'արտայայտէ ճշմարտութիւնը եւ խորունկ քունի մէջ ալ շատ աւելի նուազ: Երբ մարմինը կը մեռնի, անհատին գիտակցութիւնը արտայայտող միջոցը՝ ուղեղը, գիտակցութեան ընդունակ «գործիքը» այլեւս գոյութիւն չ'ունենար, հետեւաբար գիտակցութեան մակարդակն ալ գոյութիւն չ'ունենար, որով այլեւս ճշմարտութիւնը այդ անձին միջոցաւ չի յայտնուիր: Բայց պէտք է մոռնալ, թէ անձին հոգին անմահ է, նոյնիսկ մարմնին մահէն յետոյ ալ Աստուծոյ հետ է: Եթէ հոգին ներկայ ըլլալով հանդերձ չ'արտայայտուիր, կը նշանակէ, թէ ան շատ խորունկ քունի մը մէջ է եւ որեւէ գիտակցութեան մակարդակ չ'ունի, որով Յիսուսի «չէ մեռած, ապա կը քնանայ» ըսելը զարմանք պէտք է պատճառէ: Ծիշդ այս իմաստով ալ մեր Եկեղեցին մեռեալները ննջեցեալ կը կոչէ:

«Ըսէ ցնա Յիսուս. Ե՛ս եմ յարո-թիւն ե-
կեանք որ Հաւարայ յիս, Թէպէտ ե-
մեռանի՛ կեցցէ՛. եւ ամենայն որ կենդանի՛
է՛ եւ Հաւարայ՛ յիս, մի՛ մեռցի՛ ՚ի
յաւ-թրեանչ . . . »: (Յովհաննոս ժԱ.25-26)

«Յիսուս ըսաւ անոր. «Ե՛ս եմ յարութիւնն ու կեանքը:
Ա՛ն որ կը Հաւատայ ինծի, թէեւ մեռնի՛ պիտի ապրի-
Եւ ո՛վ որ կ'ապրի եւ կը Հաւատայ ինծի՛ յաւիտեա՛ն
պիտի չմեռնի»: ...»:

Երբ Քրիստոս այս համարին մէջ կ'ըսէ. «Ես եմ կեանքը», բացայայտօրէն կը յայտարարէ, թէ Քրիստոս մեր կեանքն է, մեր գիտակցութիւնն է եւ անձին «ողջ» ըլլալն ալ Անոր անհատին մէջ ներկայութեան հետեւանքն է:

Փոխաբերական իմաստով ալ, Քրիստոս ակնարկ մը կ'ընէ մեր հոգեկան մահուան: Երբ Քրիստոս, որ մեր էութիւնն է, կ'ըսէ. «Ես եմ յարութիւնը», կ'ուզէ ըսել, թէ կարող է մեզ յարուցանել մեր հոգեկան մահէն: Իր հետեւեալ խօսքը ամենակարեւորն է. «Ա՛ն որ կը Հաւատայ ինծի, թէեւ մեռնի՛ պիտի ապրի»: Քրիստոսի այս ըսածը ակնարկ մըն է հոգիին վերամարմնացման, որ առիթ կուտայ անհատին իրականացնելու իր կեանքին բուն նպատակը՝ Աստուածայայտնութիւնը իր մէջ: «Թէեւ մեռնի՛ պիտի ապրի» խօսքն ալ ակնարկ մըն է մարմնի մահուան, բայց հոգիին անմահութեան: Քրիստոսի հետեւեալ ըսածն ալ. «Եւ ո՛վ որ կ'ապրի եւ կը Հաւատայ ինծի, յաւիտեա՛ն պիտի չմեռնի», ակնարկ մըն է «փրկութեան»: Իրեն հաւատալը կը ներկայացնէ անձին իր դատելու եւ զատելու կարողութեամբ իր կեանքին սանձերը ոչ թէ իր «Ես»-ին, այլ իր ներքին Քրիստոսին տալու որոշումն է: Ամէն ինչ որ ստեղծուած է սկիզբ մը ունի, ամէն ինչ որ սկիզբ մը ունի, հետեւաբար ունի

նաեւ վախճան մը: Որովհետեւ բոլոր Ֆիզիքական մարմինները ստեղծուած են, ունին սկիզբ եւ վերջ, այսինքն մահ: Քանի որ մարդ արարած ալ ստեղծուած է, ինք ալ ենթակայ է մահուան. նոյնիսկ սուրբերը: Յիսուս անգամ խաչին վրայ մեռաւ: Մարդուն մարմինն հետ կը մեռնի նաեւ իր անհատականութիւնը: Բայց, երբ Քրիստոս կ'ըսէ. «յաւիտեան պիտի չմեռնի», կ'ուզէ ըսել, նոյնիսկ մարմինը մեռնի, անձին անհատականութիւնը յաւիտեան պիտի ապրի: Հետեւաբար անձը՝ այսինքն իր անհատականութիւնը պիտի չմեռնի: Ահա՛, աս է փրկութիւնը: Երբ «յաւիտեան պիտի ապրի» կ'ըսէ, չի նշանակեր, թէ անվերջ ժամանակ պիտի ապրի, այլ պիտի գոյատեւէ յաւիտենականութեան մէջ, ժամանակի դրութենէն դուրս:

«Յիսուս իբրեւ երեսնամեակի լաւ տղայ որ ընդ նմայն էին Հրեայքն՝ լայնն, խոռվեցա՛ւ՝ յառի իւր իբրեւ պայրացեալ»: (Յովհաննէս ԺԷ.33)
«Ուրեմն երբ Յիսուս տեսաւ զայն՝ որ կու լար, եւ անոր հետ եղող Հրեաները՝ որոնք կու լային, սրբողեցաւ իր հոգիին մէջ ու վրդովեցաւ,»:

«Յիսուս դարձեալ պայրացեալ ընդ մի՛րս իւր, Գա՛յ ՚ի Գերեզմանն»: (Յովհաննէս ԺԷ.38)
«Ուրեմն Յիսուս՝ դարձեալ սրբողելով ինքնիր մէջ՝ գնաց գերեզման. ...»

Յիսուս ինչո՞ւ «սրբողեցաւ» եւ «վրդովեցաւ»: Ինք երբ միակ զաւակը մահացած լացող կիներ տեսաւ, ոչ թէ սրբողեցաւ կամ վրդովեցաւ, այլ գոթ ցոյց տուաւ: Յիսուս, որ իր բոլոր զգացումներուն վրայ կ'իշխէր եւ կարող էր զանոնք զսպել, յանկարծ ազդուեցաւ: Ինչ է՞ր այն պատճառը, որով հետեւանք Յիսուս իր անդորրութիւնը կորսնցուց: Կարելի՞ է, որ Ան տեսաւ լացող ժողովուրդը, փոխաբերական իմաստով ալ անոնց խաւա-

ըամտութիւնը եւ անհաւատութիւնը, ըսաւ հետեւեալը.

«Լաւ ցնա Յիսուս. Ո՞չ ասացի չէզ էլէ

Հաւապաստան՝ արեցէ՛ս պիտի՛սան Լապոս-Չոյ» :

(Յովհաննէս ժԼ.40)

«Յիսուս ըսաւ անոր. «Քեզի չըսի՞ թէ պիտի տեսնես Աստուծոյ փառքը՝ եթէ հաւատաս»»:

Կարելի՞ է, թէ Յիսուսի սրղողութեան եւ վրդո-վութեան համար տարբեր պատճառ մը եւս ըլլայ: Այս նիւթին շուրջ աւելի տեղեկութիւն տրուած է ստորեւ «Յիսուս լացաւ», ինչպէս նաեւ Յիսուսի խաչելութեան եւ մահուան բաժիններուն մէջ:

«Եւ իբրեւ ՚ի վէ՛ր ասին պի՛մն Յիսուս

ամբարշտ պաշտ իր ՚ի վէր, եւ ասէ. Հայր՝

Գոհանա՛մ պի՛ն պի լոսար ինչ: Եւ ես

Գիտէի՛ պի յամենայն ժամ լաեա ինչ, այլ

վասն ժողովրդեանս որ շո՛ւրջ կան ասնեմ՝

պի Հաւապաստան թէ դոս աստէցեր

պիս» : (Յովհաննէս ժԼ.41-42)

«Ուստի վերցուցին քարը: Յիսուս բարձրացուց իր աչքերը եւ ըսաւ. «Հայր շնորհակալ եմ քեզմէ՛ որ լսեցիր զիս: Ու ես գիտէի թէ ամէն ատեն կը լսես զիս. բայց ըսի չուրջս կայնող բազմութեան համար՝ որպէսզի հաւատան թէ դո՛ւն զրկեցիր զիս»:

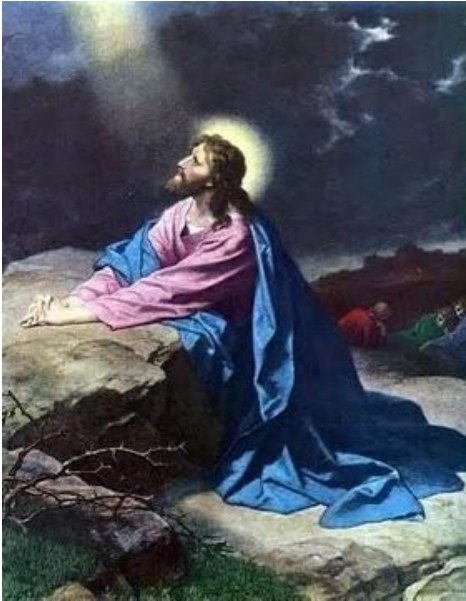
Յիսուս վերելի աղօթքով շնորհակալութիւն կը յայտնէ իր Հօր՝ Աստուծոյ, Ղազարոսը յարուցելու իր փափաքը իրականացնելու կարողութիւնը տալուն համար: Այս արարքով ժողովուրդն ալ պիտի հաւատայ թէ Յիսուս Աստուծոյ կողմէ զրկուած էր: Ամէն անհատի հոգին Աստուծոյ հոգիին մէկ մասնիկն է: Ամէն անձ Աստուծոյ կողմէ աշխարհ կը զրկուի: Ըստ Աւետարանին, միթէ բոլորս ալ Աստուծոյ որդիներ չե՞նք: Այս

խօսքով Յիսուս կը յայտնէ թէ Աստուած՝ Քրիստոս, միշտ պատրաստ է մեր փափաքները լսելու եւ իրականացնելու, անշուշտ եթէ հաւատք ունենանք եւ մեր միտքերը կեդրոնացուցած ըլլանք իր վրայ: Այս փափաքներու իրականացումով մենք ալ կը գիտակցինք, թէ մենք ալ Աստուծոյ կողմէ զրկուած ենք:

«Յիսուս» լացաւ»: (Յովհաննէս մ.Լ.35

Յիսուս ինչո՞ւ լացաւ: Ինչպէս վերեւ նշուած է, Յիսուս իր զգացումներուն վրայ բացարձակ իշխանութիւն ունէր: Հակառակ ասոր Յիսուս երեք անգամ իր զգացումները ցոյց տուաւ: Երկու անգամ լացաւ, մին՝ Ղազարոսի յարութենէն առաջ, իսկ միւսը՝ Երուսաղէմի վրայ: Երրորդը իր ցուցաբերած բարկութեան զգացումն էր, երբ Ան վաճառողները եւ գնողները տաճարէն դուրս վռնտեց: Ղազարոսի գերեզմանին մօտ ներկայ գտնուող հրեաները կարծեցին, թէ Յիսուս Ղազարոսը շատ սիրելուն պատճառով է որ կու լայ: Շատ բնական է, որ անձ մը իր մէկ սիրելիին կորուստին համար յուզուի ու լայ: Յիսուս շատ լաւ գիտէր, թէ Ղազարոս յարութիւն պիտի առնէր: Հետեւաբար Յիսուս իր սիրելի բարեկամը դարձեալ պիտի տեսնէր, որով լալն ալ անիմաստ կ'ըլլար: Արդեօք Յիսուսի Ղազարոսը յարուցանելը Ղազարոսի համար լաւ բան մը չէ՞ր: Գրուած է, թէ Ղազարոսի յարութենէն ետք քահանայապետները խորհրդակցեցան նման Յիսուսի, Ղազարոսն ալ սպաննել: (Յովհաննու ԺԲ:10) Չենք գիտեր, թէ Ղազարոսը սպաննելու խորհուրդը իրականացաւ, թէ ոչ: Իսկ Յիսուսի Երուսաղէմի վրայ լացը իր վիշտը եւ տխրութիւնն էր, որ կը յայտնէր Երուսաղէմի ժողովուրդին համար, որոնք իրենց կենցաղին հետեւանք պիտի ենթարկուէին շատ մը չարչարանքներու Երուսաղէմի կործանումով: Ինչ որ պատահեցաւ վաթսուներեք տարի յետոյ:

ՅԻՍՈՒ Ա՛ՆՈՐԹ ԳԵԹԱԵՄԱՆԻ ԱԷՉ

Մ ասորելեոս

ԻԶ : 36-46

*

Մ արկոս

ԺԴ : 32-42

*

Ղոսկաս

ԻԲ : 39-46

Յիսուս գիտակից իր վախճանին, նախ քան իր ձերբակալումը, Գեթսեմանիի պարտեզը աղօթելու գնաց: Իր այս արարքով Ինք ցոյց կու տար իր մարդկային բնոյթը:

«Յայնժամ ասէ ցնոսսա. Տրդո՛ւմ է ոգի իմ մինչեւ ՚ի մահ, կացէ՛լ ասոր՝ եւ սկեցէ՛լ ընդ իս: ... կաց յաղօթս՝ եւ ասէ. Հա՛յր իմ, ելել Ընա՛ր է՝ անցցէ՛ Բաժակս այս յինչն, Բայց ո՛չ որոյեա ես կամիմ, այլ որոյեա դո՛ւ: ... Արթո՛ւն կացէ՛լ եւ աղօ՛թս արարէ՛լ՝ զի մի՛ անկանխելի ՚ի փորձոթիւնն, Ըոգիս յօժա՛ր է՝ Բայց մարմինս րկա՛ր» : (Մ ասորելեոս ԻԶ : 38-41)

«Այն ատեն ըսաւ անոնց. «Իմ անձս չափազանց տրտում է՝ մեռնելու աստիճան: Հո՛ս մնացէք եւ արթո՛ւն կեցցէք ինձի հետ»: ... եւ աղօթեց՝ ըսելով. «Իմ Հա՛յրս, եթէ կարելի է՝ այս բաժակը թող անցնի ինձմէ: Բայց ո՛չ թէ ինչպէս ե՛ս կ'ուզեմ, Հապա՛ ինչպէս դո՛ւն կ'ուզես»: ... Արթո՛ւն կեցցէք եւ աղօթեցէ՛ք, որպէսզի չմտնէք փորձութեան մէջ: արդարեւ հոգիւն յօժար է, բայց մարմինը՝ տկար»:

«Յայնժամ ասէ ցնոսաս. Տրդո՛ւմ է անշն իմ մինչեւ՝ ՚ի մահ, մնացէ՛վ ասդ՝ եւ արթո՛ւն կացէվ: ... Եւ ասէ. Աբբա՛, Հա՛յր, ամենայն ինչ վեպ Հնարասո՛ր է, անցո՛ պէտժակս պայս յինէն: Բայց ո՛չ որպէս ես կամիմ՝ այլ որպէս դո՛ւ կամիս» : (Մարկոս ԺԴ: 34, 36)

«Հետեւաբար ըսաւ անոնց. «Իմ անձս չափազանց տրտում է՝ մեռնելու աստիճան. հո՛ս մնացէք եւ արթո՛ւն կեցցէք»: ... Ան ըսաւ. «Աբբա՛, Հա՛յր, ամէն բան կարելի է քեզի. հեռացո՛ւր այս բաժակը ինձմէ: Բայց ո՛չ թէ ինչպէս ե՛ս կ'ուզեմ, Հապա՛ ինչպէս դո՛ւն կ'ուզես»:

«Եւ ասէր. Հա՛յր՝ եթէ կամիս՝ անցո՛ պէտժակս պայս յինէն. Բայց ո՛չ իմ կամի՛ այլ վո՛յդ լիցին: Եւ երեւցաւ նմա Հրեշտակ յերկնից՝ եւ պրայցոցանէ՛ր պնա. եւ եր ՚ի ցաղնատի, եւ մրատիւրոթեամբ եւս կայր յաղօթս եւ Հոռէին ՚ի նմանէ վրդոնէ իբրեւ պկայլակս արեան՝ ոչոսն ոչո՛ւն Հեղեալ ՚ի յերկր» : (Ղուկաս ԻԲ: 42-44)

«Եւ կ'ըսէր. «Հա՛յր, եթէ փախաքիս՝ հեռացո՛ւր այս բաժակը ինձմէ. բայց ո՛չ իմ կամքս՝ Հապա քո՛ւկղ թող ըլլայ»: Երկինքէն Հրեշտակ մը երեւցաւ իրեն, ու կը զօրացնէր զինք: Ճգնաժամի մէջ ըլլալով՝ աւելի՛

Չեմեռանդութեամբ կ'աղօթէր, եւ իր քրտինքը՝ դետին
ինկոլ արիւնի մեծ կաթիլներու պէս էր»:

Վստահաբար Յիսուս մահէն չէր վախնար, բայց որեւէ
անձ հաճոյք չ'առներ մարմնային՝ Փրզիքական ցաւէն:
Յիսուս ալ վերջին աղերսանք մըն էր, որ Իր Հօր՝
Աստուծոյ կը ներկայացնէր, որպէսզի եթէ կարելի էր
Զինք ազատէր այս գալիք տառապանքէն: Բայց երբ Յի-
սուս կ'ըսէ. «Քու կամքդ ըլլայ եւ ոչ իմն», ցոյց կու տայ,
թէ Ինք Իր մարդկային կեանքը կ'ապրի ըստ Աստուծոյ
կամքին: Երեք տարի առաջուց անապատին մէջ Ինք
որոշած էր ապրիլ ըստ Աստուծոյ կամքին: Հետեւաբար,
Յիսուս մեզի դաս մըն է, որ կու տար: Մենք ալ պարտ
ենք մեր կեանքի բոլոր վատ պատահարները եւ ցաւերը
ընդունիլ: Յիսուս Իր ողորմածութեամբ Իր կրելիք
չարչարանքները՝ որոնք ուրիշներու «պարտքերն» էին,
ընդունեց, իսկ մեր վատ պատահարները՝ մեր չարչա-
րանքները մեր «պարտքերն» են: Մեր աղօթքներուն
նպատակը պէտք չէ անոնցմէ ազատիլ ըլլայ, այլ մեր
աղօթքները պէտք է ըլլան Աստուծոյ կամքը խնդրել:
Մեր քաշած ցաւին համար տխրելով հանդերձ, ուրախ
պէտք է ըլլանք, որ պարտք մըն է, որ կը վճարենք եւ
դաս մըն է, որ կը սորվինք: Եթէ նման մօտեցումով
աղօթենք, ինչպէս հրեշտակը Յիսուսին երեւցաւ եւ
Անոր զօրութիւն տուաւ, նմանապէս ալ Աստուած մեզի
կարողութիւնը կու տայ տոկալու եւ համբերութեամբ
սպասելու վատ պատահարին վախճանը:

Յիսուս, այս ձիթենիներու լերան վրայ էր, որ Իր
անդորրութիւնը երկրորդ անգամ կորսնցուց: Առաջի-
նը Ղազարոսը յարուցանելէն առաջ էր եւ ըստ Աւետա-
րանին Յիսուս «սրդողած եւ վրդոված» էր: Արդեօք
կարելի՞ է, որ Ղազարոսի յարութեան ատեն, Յիսուս
յիշեց իր չարչարանքներուն եւ մահուան մօտեցումը:
Երբ Յիսուս հիւանդները կը բուժէր, անոնց «պարտքե-
րը»՝ մեղքերը Ինք Իր վրայ կ'առնէր: Արդեօք կարելի՞

է, որ երբ Յիսուս մեռելները կը յարուցաներ Իր աշխարհիկ կեանքի օրերէն անոնց կու տար, երկարելով անոնց կեանքը, բայց կըճատելով Իրը:

Յատկանշական է նաեւ երեք աշակերտներուն Յիսուսի հետ ըլլալը: Երբ Յիսուս աղօթելու համար մեկուսացաւ, փափաքած էր որ աշակերտները արթուն մնան եւ աղօթեն: Երեք անգամ անոնց քով վերադարձաւ, երեք անգամ ին ալ զանոնք քնացած գտաւ: Մարդ արարած իր դժուարին եւ տաժանելի ժամերուն ոյժ կ'առնէ իրեն ընկերակցող բարեկամ, ընկեր ու սիրելիներէն: Հետեւաբար Յիսուս ալ իր այս դժուարին ժամերուն փափաքեցաւ, որ իր սիրելի աշակերտները իրեն նեցուկ կանգնին եւ իր հետ աղօթեն: Որովհետեւ իր աշակերտները փոխանակ աղօթելու կը քնանային, իրեն նեցուկ կանգնելու համար ներկայութիւն մը չէին:

Այդ պահը Յիսուսի աղօթքի պահն էր: Աղօթքը Աստուծոյ հետ հաղորդուելու միջոցն է եւ միջնորդի պէտք չկայ: Աշակերտներուն քնանալը ցոյց կու տայ, թէ Յիսուս մինակ մնացած էր իր Հօր՝ Աստուծոյ հետ: Նմանապէս մենք ալ երբ կ'աղօթենք պարտ ենք մեկուսանալ եւ նման հասկացողութեամբ մը աղօթել:

Երբ մեր կեանքի ընթացքին դժուարութիւններու կ'ենթարկուինք, Յիսուսի նման պարտ ենք զանոնք առանձինն դիմազրաւել, որովհետեւ անոնք մեր «պարտք»-երն են, զորս պարտ ենք «վճարել»: Ոեւէ անձ չի կրնար մեր տեղը այդ «պարտք»-ը «վճարել»: Մինչ այդ պէտք չէ մոռնանք, թէ Յիսուս իր ողորմածութեամբ իր վրայ առաւ ուրիշներուն մեղքերը: Եթէ կան անձեր, որոնք Յիսուսի նման ծայրայեղ սէր, գուժ եւ ողորմածութիւն ունին, անոնք յօժարաբար կը ջանան թեթեւցնել իրենց սիրելիներուն ցաւերը: Աս ալ Աստուծոյ մէկ պարգեւն է, եթէ մենք մեր դասը սորված ենք:

ՅԻՍՈՒՍ ԽԱՉԵԼՈՒԹԻՒՄԸ

Մատթեոս ԻԷ : 32-55

Մարկոս ԺԵ : 21-41

Լուկաս ԻԳ : 26-49

Յովհաննոս ԺԹ : 17-30

Յիսուս ինչո՞ւ չարչարուեցաւ եւ խաչուեցաւ: Ինչո՞ւ 33 տարեկան երիտասարդ տարիքին Յիսուսի աշխարհիկ կեանքը վերջ գտաւ:

Այս երկու հարցումներուն առաջինին պատասխանը գուցէ աւելի դիւրին ըլլայ ըմբռնել: Ամէն անհատ, որ այս աշխարհին վրայ կ'ապրի, ենթակայ է Աստուծային տիեզերական «ինչ որ ցանես ան կը հնձես» անխախտելի օրէնքին: Հետեւաբար ամէն անհատ իր բոլոր խորհուրդ, խօսք ու արարքներուն յառաջ բերած հունձքերը քաղելու ստիպուած է: Անհատը երբ Աստուածահաճոյ կենցաղով մը կ'ապրի, իր կեանքի պատահարներն ալ հաճելի կ'ըլլան: Բայց երբ անհատին կենցաղը սատանայական է, իր «Ես»-ին յառաջ բերած մեղքերով լեցուն, իր կեանքի տեւողութեան բոլոր պատահարներն ալ կ'ըլլան մէյ-մէկ չարչարանք: Յիսուս մեղաւոր չէր, հետեւաբար ինչո՞ւ այս անբաղձալի վախճանին, չարչարանքներու ենթարկուեցաւ:

Մատթէոսի Աւետարանէն հետեւեալ մէջբերումը բացայայտ կերպով կը պատասխանէ այս հարցումին.

«Իբրեւ եղեւ երեկոյ՝ մարոցին առ նա
դիւանարս թաղոմս, եւ եւան՝ն պայտան
թանիւ. եւ պամենայն Հիւանդոսն թշշկեաց :
Զի ցցի՛ թանն՝ որ ասացաւ՝ ի յեւն
Եսայայ մարգարէի. Սա՛ պիւանդոսն թիւնս
մեր վերացո՛ցց, եւ պցաւս մեր եթարչ՝» :

(Մարգէնոս Ը:16-17)

«Երբ իրիկուն եղաւ, շատ դիւանարներ բերին անոր.
Խօսքով դուրս հանեց չար ուղիները, ու բուժեց բոլոր
ախտաւորները, որպէսզի իրագործուի Եսայի մարգարէին
միջոցով ըսուած խօսքը. «Ան ստանձնեց մեր
հիւանդութիւնները եւ կրեց մեր ախտերը»»:

*Միթէ չե՞նք ըսեր. «Յիսուս մարդկութեան մեղքե-
րուն համար մեռաւ»: Ամէն անհատ իր գործած մեղքե-
րուն համար պատասխանատու է եւ պարտական:*

*Լաւ հասկնալու համար նկատողութեան առնենք
հետեւեալ փոխաբերութիւնը: Անձ մը տուն դնելու
համար դրամատունէն պարտք դրամ կ'առնէ: Փոխաբե-
րական իմաստով աս իր գործած մեղքն է: Օր մը ինք
այդ գումարը իր տոկոսով պարտ է դրամատան ետ
վճարել: Աս իր մեղքին յառաջ բերած պարտքն է: Ինք
չարաչար կ'աշխատի որպէսզի կարենայ պարտքը
վճարել: Աս կ'ըլլայ իր մեղքին յառաջ բերած հոնձքը,
չարչարանքը: Իսկ եթէ անկարող է դրամը ետ վճարել,
դրամատունն ալ տունը իր ձեռքէն կ'առնէ ու կը ծախէ:
Աս ալ կը համապատասխանէ անհատին կեանքին մէջի
դժբախտ եւ տաժանելի պատահարներուն: Զինք սիրող
բարեկամ մը կը խղճայ իր ներկայ կացութեան եւ
զինք այդ դժբախտութենէն ազատելու համար անհատին
դրամատան ունեցած պարտքը ինք կը վճարէ: Նիւթա-*

կան վնասը ինք կը կրէ, որպէսզի իր բարեկամը իր անդորրութիւնը գտնէ: Բայց, եթէ բարերար բարեկամը վստահ չըլլար իր ընկերոջ իր կարողութենէն վեր պարտքերու տակ չմտնելու դասը սորված ըլլալը, պիտի չ'օգնէր:

Յիսուս ալ, որ համայն մարդկութիւնը կը սիրէր, իր ողորմածութեամբ բոլոր անոնց, որոնք իրենց կեանքի պատահարներէն, հիւանդութիւններէն իրենց դասը սորված էին, ինք վճարեց անոնց բոլոր պարտքերը: Հետեւաբար Յիսուս չչարչարուեցաւ եւ չխաչուեցաւ իր մեղքերուն համար, այլ բոլոր անոնց մեղքերուն, պարտքերուն համար, որ ինք բժշկեց: Վերոյիշեալ մէջբերումին մէջ աս բացայայտ գրուած է հետեւեալ ձեւով. «Ան ստանձնեց մեր հիւանդութիւնները եւ կրեց մեր ախտերը»: Այս հիման վրայ այսօր շատեր կ'ըսեն թէ Յիսուս Քրիստոս մեռաւ ընդհանուր մարդկութեան մեղքերուն համար: Այսինքն աշխարհի սկիզբէն մինչեւ Յիսուսի ապրած ժամանակ անձերու, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց համար, որոնք ապագային ալ աշխարհ պիտի գան, մինչեւ աշխարհի վերջը: Այս տեսակէտին մէջ որոշ իրողութիւն մը կայ, քանի որ Յիսուս իր կեանքով համայն մարդկութեան ցոյց տուաւ կատարելութեան ուղին: Բայց ինք չմեռաւ այդ բոլորին մեղքերուն համար: Ստորեւ այս ուղղութեամբ աւելի մեկնաբանութիւն տրուած է:

Երկրորդ հարցումին, թէ Յիսուս ինչո՞ւ երիտասարդ տարիքին խաչուեցաւ եւ մեռաւ, պատասխանը խնդրոյ առարկայ է, որովհետեւ Աւետարաններուն մէջ այս ուղղութեամբ որեւէ համար չկայ: Արդեօք կարելի՞ է, որ հետեւեալ համարին մէջ նշուած Յիսուսի Ղազարոսի գերեզմանին առջեւ սրդողիլը եւ վրդովիլը հետեւանքն էին ստորեւ տրուած եզրակացութեան:

«Յիսուս իբրեւ երեւ զնա զի լայր է որ

ընդ նմայն լին Շրեայֆն՝ լայն, խոռովեցա՛ւ -
յոգի իր իբրեւ պայրացեալ»։ (Յովհաննէս ԺԼ.33)
«Ուրեմն երբ Յիսուս տեսաւ զայն՝ որ կու լար, եւ անոր
հետ եղող Հրեաները՝ որոնք կու լային, սրբողեցաւ իր
հոգիին մէջ ու վրովեցաւ»։

Ընդհանուր առմամբ Յիսուսի քարոզչութիւնը, որ կը
հակասէր օրուայ իշխանութեան խեղաթիւրած կրօնքին
եւ զիրենք անհանգիստ կ'ընէր, պատճառ եղաւ, որ
Յիսուսը մահուան դատապարտեն։ Բազմաթիւ անգամ-
ներ փորձած էին Յիսուսը մեռցնել, բայց Յիսուս միշտ
փախուստ տուած էր։

«Եւ լցա՛ն ամենեւին Քարկոսթեամբ՝ ՚ի
Ժողովրդեանն՝ իբրեւ լաւին պայն։ Եւ
յարոցեալ Հանին պնա արդատոյ խաղաֆին,
եւ ածին պնա մինչեւ յարդեանն լերինն՝
յորոյ վերայ խաղաֆն նոցա շնինեալ էր,
Գաւազէ՛ ժ առնել պնա։ Եւ նա՛ անցեալ

ընդ մէջն նոցա Գնա՛յր»։ (Դու-կաս Ի։28-30)
«Ժողովարանին մէջ բոլորն ալ զայրոյթով լեցուեցան՝
երբ լսեցին այս խօսքերը. ուստի կանգնելով՝ դուրս
հանեցին զայն քաղաքէն, եւ տարին զայն մինչեւ այն
լերան ցցուած ծայրը՝ որուն վրայ իրենց քաղաքը
կառուցանուած էր, որպէսզի բարձր տեղէն վար նետեն
զայն։ Բայց ինք՝ անոնց մէջէն անցնելով՝ գնաց»։

Բայց Յիսուս գիտնալով իր վախճանը, Յուդան զրկեց
որ գան եւ Զինք ձերբակալեն։ Վերոյիշեալ «Յիսուս
մեռելները կը յարուցէ» բաժնին մէջ, երբ Յիսուս երեք
մեռելները կը յարուցէ, արդեօք կարելի՞ է որ իր
կեանքի օրերէն անոնց փոխանցելով, կարճեցուց իր
կեանքը։ Նոյնիսկ երբեմն բժշկութեան մէջ հեզնանքով
կ'ըսուի, թէ Աստուած ամէն մի նորածինին որոշ թիւով

սրտի զարկ տուած է եւ երբ այդ թիւը սպառի, անձն ալ կը մեռնի: Այսինքն մեր աշխարհիկ կեանքի օրերը առաջուց որոշուած կրնան ըլլալ, բայց նաեւ կախեալ են մեր կենցաղէն: Յիսուս իր աշխարհիկ կեանքին նպատակը իրականացուցած էր եւ լրացուցած: Հետեւաբար աշխարհէն մեկնելու ժամանակն ալ հասած էր: Մենք կը կարծենք, թէ օրուայ իշխանութիւնը Յիսուսը սպաննեց: Աս տեսակէտն ալ սխալ է: Անոնք միայն միջոցն էին, բոլորը Աստուծոյ տնօրինուած էր: Միանգամայն, իշխանաւորներուն գործած ոճիւրը իրենց «պարտք» ըլլալէ չի դադրիր: Աւետարանի հետեւեալ համարը բացայայտ կերպով կը պարզէ, թէ որոշումը՝ արարքը իշխանաւորներէն կախեալ չէր:

«Պարասխանի եր Յիսուս. Ո՛չ ունէիք
դու իշխանութիւն 'ի վերայ իմ' եւ ո՛չ մի
էթէ ոչ ե՛ր դուտալ չե՛ս 'ի վերոսոր վասն
այնորիկ որ մարտեաց զիս չե՛ս նորա՝ մե՛ծ
մեղք էն» : (Յովհաննոս ԺԹ: 11)

«Յիսուս պատասխանեց. «Դուն ո՛չ մէկ իշխանութիւն
կ'ունենայիր իմ վրաս, եթէ վերէն տրուած չըլլար քեզի:
Ուստի ա՛ն որ մատնեց զիս քեզի՝ աւելի՛ մեծ մեղք ունի»:

Նոյնիսկ խաչին վրայէն Յիսուս իր
ողորածութիւնը ցոյց տուաւ երբ աղօթեց զինք
խաչողներուն համար:

«Եւ Յիսուս ասէ. Հայր՝ ի՞նչ դո՞ւստ
ու գիտեն զինչ գործէն» : (Լուկաս ԻԳ: 34)

«Յիսուս ըսաւ. «Հայր, ներէ՛ անոնց, որովհետեւ չեն
գիտեր թէ ի՛նչ կ'ընեն»»:

Ի՞նչ էր Յիսուսի կեանքին նպատակը: Ընդհանուր
առմամբ կ'ըսենք, թէ Ան եկաւ մարդկութիւնը փրկելու
եւ իր խաչելութեամբ մեր բոլոր մեղքերուն յառաջ
բերած «պարտքերը» ինք վճարեց: Նոյնիսկ կան

փրկուածներու խմբակներ, որոնք կը յայտարարեն, թէ կը հաւատան այս «ճշմարտութեան», հետեւաբար իրենք զիրենք փրկուած կը նկատեն: Եթէ այս տեսակէտը ճիշդ ըլլար Յիսուս պիտի չ'ըսէր. «Խաչդ առ եւ ինծի հետեւէ'»:

«Եթէ ոչ՝ Գա՛յ աս իս, եւ ո՛չ արեւայ
զհայր իւր եւ զմայր, եւ զկն՛ն եւ
զորդիս, եւ զեղբա՛յրս եւ զխոյրս, նա՛ եւ
զանձն եւս իւր, ո՛չ կարէ իմ աշակէ՛րցի
լինել. Զի որ ո՛չ Բառնայ զխա՛շ եւր՝ եւ
Գայ զկնի իմ, ո՛չ կարէ իմ աշակէրցի
լինել» : (Ղուկաս ԺԻ:26-27)

«Եթէ մէկը ինծի դայ՝ բայց չստի իր հայրն ու մայրը,
կինը եւ գաւակները, եղբայրներն ու քոյրերը, նաեւ իր
անձը, չի կրնար իմ աշակերտս ըլլալ: Ո՛վ որ չի կրեր
իւր խաչը եւ չի դար իմ հետեւս, չի կրնար իմ
աշակերտս ըլլալ»:

«Որ սիրէ զհայր կամ զմայր աստե՛լ խան
զիս, ո՛չ է ինձ արժանի: Եւ որ սիրէ
զոսոր կամ զոսոր աստե՛լ խան զիս,
չէ՛ ինձ արժանի: Եւ որ ո՛չ ասնոս զխա՛շ
իւր՝ եւ Գայ զկնի իմ, չէ՛ ինձ արժանի:
Որ Գրասնէ զանձն իւր՝ կորոսցէ՛ զնա, եւ
որ կորոյս զանձն իւր զասն իմ, Գրացէ՛
զնա» : (Մարկէոս Ժ:37-39)

«Ա՛ն որ ինձմէ աւելի կը սիրէ իր հայրը կամ մայրը՝
ինծի արժանի չէ, եւ ա՛ն որ ինձմէ աւելի կը սիրէ իր
որդին կամ աղջիկը՝ ինծի արժանի չէ: Ա՛ն որ իր խաչը
չ'առներ ու իմ հետեւս չի դար, ինձի արժանի չէ: Ա՛ն

որ կը գտնէ իր անձը՝ պիտի կորանցնէ գայն, եւ ան որ
կը կորանցնէ իր անձը ինծի համար՝ պիտի գտնէ
գայն»:

Դարձեալ եթէ այդ տեսակէտը ճիշդ ըլլար, Յիսուս
պիտի չըսէր. «Մ. Հոգիի դէմ եղած մեղքերը աններելի
են»: Յիսուս չարչարուեցաւ բոլոր այն «պարտքերուն»
համար, զորս Ինք իր վրայ առաւ, բուժելով այն օրուայ
հիւանդները: Բայց Յիսուս Քրիստոս յարութիւն առաւ
եւ այսօր տակաւին կ'ապրի: Իր ողորմածութեամբ
Նոյնիսկ այսօր Ան կարող է մեզ մեր չարչարանքներէն
ազատել: Բայց արդեօք պիտի ուզէի՞նք, որ Յիսուս
Քրիստոս մեր գործած մեղքերուն համար դարձեալ
չարչարուի: Միթէ աս եսասիրութեան գազաթնակէտը
չ'ըլլա՞ր: Հետեւաբար ի՞նչ էր Յիսուսի կեանքին նպա-
տակը: Յիսուս իր կեանքի օրինակով մեզի ցոյց տուաւ
ամէն մարդու կեանքին նպատակը: Մարդ արարած
անգիտակից իր կեանքին բուն նպատակին կ'ապրէր
միայն ուտել, խմել եւ բազմանալով: Նոյնիսկ այսօր
զժբախտաբար մարդիկ դարձեալ կ'ապրին նման հայ-
եացքով եւ չեն հետեւիր Յիսուսի սորվեցուցածներուն:
Յիսուս ցոյց տուաւ, թէ մարդ իր մէջ կարողութիւնը
եւ կարելիութիւնը ունի իրականացնել Աստուածայայտ-
նութիւնը եւ գիտակցիլ ձգտարտութեան: Ձգտարտու-
թիւնն ալ Աստուած է: Միթէ չենք ըսեր. «Միակ ճշմար-
տութիւնը Աստուած է»: Յիսուս իր կեանքին նպատակը
բացայայտ կը յայտնէ հետեւեալ համարին մէջ:

«Ըսէ ցնա Պիղատոս. Լպա թէ այդպէս իցէ,
Թագաւոր ոմն էս դոս: Պատասխանի էդ
Յիսուս. Դո՛ւ ասեա՛ թէ Թագաւոր իցեմ ոայց
եա՛ յա՛յդ իսկ թնեալ եմ, եւ ՚ի դո՛յն իսկ
եկեալ եմ յաշխարհս զի վկայեցից ճշմար-
տութեանն ամենայն որ ՚ի ճշմարտութենէ է

լու՛ Քարթաոոյ իմոյ» : (ՅովՀաննոս ԺԼ:37)

«Հետեւաբար Պիղատոս ըսաւ անոր. «Ուրեմն դուն թագաւո՞ր մըն ես»: Յիսուս պատասխանեց. «Դո՛ւն կ'ըսես թէ թագաւոր եմ: Ես սա՛ նպատակով ծնած եմ, սա՛ նպատակով աշխարհ եկած եմ, որպէսզի վկայեմ ճշմարտութեան համար. ո՛վ որ ճշմարտութենէն է՝ կը լսէ իմ ձայնս»»:

Եթէ այսօր մենք մեր կեանքին բուն նպատակը չենք իրականացներ, կը նշանակէ, թէ չենք «լսեր» գործադրեր Յիսուսի սորվեցուցածները: Հետեւաբար, ըստ Յիսուսի, «ճշմարտութենէն» չենք: Փրկուածներու խըմբակներ կ'ըսեն, թէ Յիսուս Քրիստոսի կը հաւատան, որ Ան Աստուծոյ որդի է եւ մեր մեղքերուն համար մեռած է, հետեւաբար փրկուած են: Բայց Յիսուս Քրիստոսի հաւատալը, կը նշանակէ իր ըսածներուն եւ սորվեցուցածներուն հաւատալ ու նաեւ զանոնք կիրարկել:

Յիսուս Քրիստոս երկու բնոյթ ունէր: Ան մարդկային բնոյթ ունէր, հետեւաբար մարդ էր: Բայց, Ան Աստուածայայտնութիւնը իր մէջ իրականացուցած էր, հետեւաբար ունէր նաեւ Աստուածային բնոյթ: Ուրեմն ո՞վ էր, որ մեռաւ խաչին վրայ: Արդեօք կարելի՞ է նոյնիսկ խորհիլ, թէ մարդ կարող է Աստուած մեռցնել: Քա՛ւ լիցի: Խաչին վրայ Յիսուս՝ մարդն էր, որ մեռաւ եւ ոչ Քրիստոս: Եթէ ուշադրութեամբ կարդանք խաչելութեան եւ Յիսուսի մահուան ընթացքը, պիտի տեսնենք, թէ ինչպէս Յիսուս մեզի ցոյց տուաւ այս իրողութիւնը: Խաչին վրայ երբ Յիսուս կ'ըսէ.

«... առէ՛ Օարաւի՛ Էմ» : (ՅովՀաննէս ԺԹ:28)

«... ըսաւ. «Մարա՛ւ եմ»»:

ցոյց կու տայ, թէ Ինք Յիսուս մարդն է, որովհետեւ Աստուած չի ծարաւնար: Յիսուս Քրիստոս քառասուն օր անապատին մէջ չծարաւցաւ, որով ինք կ'ապրէր ըստ իր աստուածային բնոյթին: Յիսուս իր գիտակցութեան

*եւ իր Աստուածային բնոյթին կապին խզուելը
հետեւեալ ձեւով յայտարարեց.*

*«Եւ պինն ժաման Գոշեա՛յց Յիսուս ՚ի Յայն
մե՛ջ՝ եւ ասէ. Է՛ղի, Է՛ղի, զա՛մա ասեալ-
իանի: Ե՛յսինֆն Լսորուա՛ջ իմ, Լսորուա՛ջ
իմ, ընդէ՛ր իողեր պիտ»:* (Մարտէոս ԻԷ:46)

*«Ժամը իննի ատենները Յիսուս բարձրաձայն
աղաղակեց. «Էլի՛, էլի՛, լամա՞ սաբաբիանի», որ ըսել է.
«Իմ Աստուա՛ծս, իմ Աստուա՛ծս, ինչո՞ւ լքեցիր զիս»»:*

*«Եւ յիններորդ ժամուան աղաղակեա՛յց Յի-
սուս ՚ի Յայն մե՛ջ՝ եւ ասէ. Է՛ղի՛ Է՛ղի՛
զա՛մա ասեալիանի. որ իարգմանի.
Լսորուա՛ջ իմ, Լսորուա՛ջ իմ, ընդէ՛ր
իողեր պիտ»:* (Մարկոս ԺԵ:34)

*«Իններորդ ժամուն՝ Յիսուս բարձրաձայն գոչեց. «Էլի՛, էլի՛,
էլի՛, էլի՛, լամա՞ սաբաբիանի», որ կը թարգմանուի. «Իմ
Աստուա՛ծս, իմ Աստուա՛ծս, ինչո՞ւ լքեցիր զիս»»:*

*Երբ Յիսուս իր Աստուածային բնոյթին հետ իր
կապը կորսնցուց, իր տառապանքը իր գազաթնակէտին
հասաւ: Ինք իր անհատականութեան, հետեւաբար իր
«Ես»-ին հետ դէմ առ դէմ մնաց: Նոյնիսկ այս
կացութեան մէջ իր ողորմածութիւնը թող չտուաւ եւ
ըսաւ. «Հա՛յր, ներէ՛ անոնց, որովհետեւ չեն գիտեր թէ ի՛նչ
կ'ընեն»:* Յիսուսի հետ խաչուող երկու անձերէն մին
Անոր առաջարկեց, որպէս Աստուծոյ որդի, խաչէն վար
իջնել եւ թէ՛ ինքզինք, թէ՛ ալ գիրենք ազատել: Կարծէք
Յիսուսի «Ես»-ն էր, որ կը խօսէր: Յիսուս դատա-
պարտելին առաջարկը անտեսելով իր «Ես»-ն էր որ
անտեսեց, եւ դարձեալ ողորմածութիւն ցոյց տուաւ
միւս խաչեալին:

Յիսուս՝ մարդը, իր մարդկային կեանքին նպատակը

Իրականացնելով՝ իր անձին մէջ լրիւ ի յայտ բերած էր Քրիստոս, որ ամէն մարդու հոգին է: Ինք մեզի ցոյց տուած էր եւ սորվեցուցած նոյնը ընելու մեր կարողութիւնը եւ կարելիութիւնը, ինչպէս նաեւ անոր շնորհած Աստուածային բնոյթով տեսնել ստեղծագործութիւնը ու ըստ այնմ ապրիլ: Կարճ ժամանակ յետոյ Յիսուս թողուց իր մարդկային բնոյթը, անոր հետ միասին իր մարմինն ու անհատականութիւնը եւ միացաւ իր Աստուածային բնոյթին՝ իր Հօր՝ Աստուծոյ, երբ ան աղաղակեց.

«Եւ կարգաց Յիսուս՝ ՚ի յայն մեծ՝ Եսասէ. Հայր՝ ՚ի յեռս ին ասանդեմ զԳոգի իմ: Չայս իբրեւ ասաց՝ Եհան զԳոգի»: (Ղուկաս ԻԳ:46)

«Յիսուս բարձրաձայն գոչեց. «Հայր, քո՛ւ ձեռքերուդ մէջ կ'աւանդեմ իմ հոգիս»: Ու երբ ըսաւ ասիկա՝ հոգին տուաւ»:

«Եւ Յիսուս դարձեալ աղաղակեաց ՚ի յայն մեծ, Եւ արշակեաց զԳոգին»: (Մարկոս ԻԷ:50)
«Յիսուս դարձեալ բարձրաձայն աղաղակեց ու հոգին աւանդեց»:

«Եւ Յիսուս արշակեաց յայն մեծ՝ Եւ Եհան զԳոգի»: (Մարկոս ԺԵ:37)

«Յիսուս բարձր ձայն մը արձակեց ու հոգիտ տուաւ»:

«Իբրեւ ան Յիսուս զխացախն Հանդերձ լեղոօջն՝ ասէ Լմենայն ինչ կարարեալ է: Եւ խոնարհեցոցեալ զԳլոսի՝ ասանդեաց զԳոգին»: (Յովհաննոս ԺԹ:30)

«Ուստի երբ Յիսուս առաւ քացախը՝ ըսաւ. «Ամէն բան կատարուեցաւ». ու խոնարհեցնելով գլուխը՝ աւանդեց հոգին»:

Յիսուս ինչո՞ւ երկու ուրիշ անձերու՝ մեղապարտներու հետ խաչուեցաւ եւ ինչո՞ւ այդ երկուքին միջեւ: Արդեօք կարելի՞ է որ աս պարզ գուգադիպութիւն մը չ'ըլլար եւ ունենար աւելի լուրջ փոխաբերական իմաստ մը: Երբ Յիսուս խաչին վրայ «Աստուած իմ, Աստուած իմ, ինչո՞ւ զիս թողուցիր» աղաղակեց, Ինք իր անհատականութեան երկու բեւեռներուն ազդեցութեան տակ մնացած, միայն իր մարդկային բնոյթով՝ Յիսուս մարդն էր, որ խաչին վրայ դամուած էր: Փոխաբերական իմաստով միւս երկու խաչեալները կը ներկայացնէին Յիսուսի անհատականութեան երկու բեւեռները: Մին՝ որ Յիսուսին «Եթէ դո՛ւն ես Քրիստոսը, փրկէ՛ դուն քեզ, նաեւ մե՛զ» ըսաւ, կը ներկայացնէ անհատականութեան ժխտական բեւեռը եւ «Ես»-ը: Իսկ միւս խաչեալը, որ առաջինը ըսածին համար յանդիմանած էր, կը ներկայացնէ անհատականութեան դրական բեւեռը: Յիսուս, նոյնիսկ իր այդ տաժանքի պահուն, իբր մարդ ընտրեց իր անհատականութեան դրական բեւեռը: Ինչպէս Յիսուս իր առաքելութեան սկզբնական շրջանին, անապատին մէջ, անտեսած էր իր «Ես»-ը՝ սատանան, նոյնպէս ալ խաչին վրայ անտեսեց առաջին խօսող խաչեալին՝ իր «Ես»-ին ըսածը: Յիսուս առաջինը յանդիմանողին՝ իր անհատականութեան դրական բեւեռին ըսաւ. «Դուն այսօր ինձի հետ դրախտին մէջ պիտի ըլլաս»: Ուրեմն, դարձեալ փոխաբերական իմաստով, Յիսուսի անհատականութիւնը, առանց անոր ժխտական բեւեռին՝ «Ես»-ին, միացած Քրիստոսի, Աստուծոյ հետ պիտի ըլլար: Աս ալ փոխաբերական իմաստով ակնարկ մըն է իր Յարութեան: Իսկ Բարաբբային ազատ արձակուիլը եւ Յիսուսի դատապարտուիլը, փոխաբերական իմաստով կը ցուցաբերեն Քրիստոսի ողորմածութիւնը:

ՅԻՍՈՒՄ ԹԱՂՈՒՄ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՄ

ՅԻՍՈՒՄ ԹԱՂՈՒՄ

Մարտիկոս ԻԷ : 57-61

Մարկոս ԺԵ : 42-47

Ղուկաս ԻԳ : 50-56 Յովհաննուս ԺԹ : 38-42

Վերոյիշեալ համարները կը յայտնեն, թէ Յիսուսի խաչին վրայի մահէն յետոյ Իր մարմինը թաղուեցաւ: Ընդհանուր հաւատալիք մը կայ, թէ Յիսուս իր մահէն ետք եւ յարութենէն առաջ՝ այդ երեք օրուայ ընթացքին, դժոխք իջաւ եւ հոգիներ ազատ արձակեց, նոյնիսկ կ'ըսուի, թէ դժոխքը քանդեց: Այս հայեացքին նկատմամբ շատ մը տարակարծութիւններ գոյութիւն ունեցած են: Այս ուղղութեամբ որեւէ Աւետարանական վկայութիւն մը չկայ: Ոմանք կը խորհին, թէ ստորեւ տեղադրուած երկու համարները, որոնք չորս Աւետարաններէն չեն, այլ առնուած «Գործք առաքելոց»էն եւ «Նամականեր»էն, կը ցուցուին որպէս այդ հայեացքին փաստը: Ըստ աստուածաբաններու այս հայեացքը

ծագում առած է «Հաւատամք»-էն: Բայց, ոչ Նիկիոյ Հաւատամքին մէջ եւ ոչ ալ աւելի վերջ վերատեսու-
թեան ենթարկուած Կոստանդնուպոլսոյ տիեզերական
ժողովի արդիւնք յառաջ եկած «Հաւատամք»-ին մէջ
որեւէ ակնարկ մը կայ այս ուղղութեամբ: Հայաստան-
եայց Առաքելական Եկեղեցւոյ «Հաւատամք»-ին մէջ ալ
նման ակնարկ մը չկայ: Կը թուի թէ 390 թուականին
այդ տողը շատ կարճ ժամանակի մը համար աւելցուած
է: 650ական թուականներուն «Հաւատամք»-էն ներս
դարձեալ մուտք գործած է: Այսօր կան որոշ յարանու-
նու թիւններ, որոնց «Հաւատամք»-ին մաս կը կազմէ
այդ տողը, (Լատիներէն) «descendit ad inferos», (Անգլերէն)
«he descended into hell», բայց ոչ Ուղղափառ Եկեղեցի-
ներուն: Այդ տողի հայերէն թարգմանութիւնն է
«դժոխք իջաւ»: Քննենք հետեւեալ համարները, որոնք
կը կարծուին, թէ այդ տեսակէտը կը վաւերացնեն:

«... Զի թէպէտ է- մեռա- մարմնով այլ
կենդանի՝ է Ըոգ-ով: Որով է- ոգո-ոցն որ
էին ՚ի Բանդին երթեալ յարօպեա՛ց » :
(Լ. Թ. ռ. զը Պեդրոսի Գ: 18-19)

«... Ան մարմինով մեռցուեցաւ, բայց Հոգիով կեանք
ստացաւ, եւ անով ալ գնաց ու քարոզեց բանտի մէջ
եղած հոգիներուն»:

Ո՞վքեր են բանտի մէջ եղող հոգիները: Մի թէ մեր
բոլորին հոգիներն ալ մեր մարմիններուն մէջ չէ՞ն
բանտարկուած: Աւետարանին մէջ գրուած է. «մարմի-
նով մեռաւ այլ հոգիով կ'ապրի: Որով (այսինքն հոգիով)
բանտին մէջ եղող հոգիներուն քարոզեց»: Յիսուս
Աստուծոյ՝ Քրիստոսի մարմնացումն էր, հետեւաբար
մարմինով աշխարհ եկաւ եւ քարոզեց մեզի, ուր մեր
հոգիները բանտարկուած էին մեր մարմիններուն մէջ:
Իսկ իր մարմինն մահէն ետք ինք՝ Քրիստոս, որ ամէն
անհատի հոգին է, շարունակեց իր քարոզչութիւնը:

Նաեւ Պօղոս առաքեալի Եփեսացիներուն գրած նամակին Դ. գլխուն 8-10րդ համարները կը նկատուին որպէս նոյն կէտը փաստող համարներ, բայց դարձեալ այդ համարներն ալ Աստուծոյ մարդեղութեան ականարկներ են եւ ոչ մահէն յետոյ դժոխք իջնելուն:

«Յառաջագո՛յն Ժանոցեալ խօսեցաւ զասն յարոյթեանն Քրիստոսի. զի ո՛չ Խողաւ ոգի նորա ՚ի դժոխս եւ ո՛չ մարմին նորա երես զառականոյթին» : (Գործք առաքելոց Բ:31)

«Ինք կանխատեսութեամբ խօսեցաւ Քրիստոսի յարութեան մասին՝ թէ անոր անձը դժողքը չմնաց եւ անոր մարմինը ապականութիւն չտեսաւ»:

Այս համարին մէջ կը կարդանք, թէ Յիսուսի անձը դժոխքը չմնաց եւ ոչ ալ մարմինը ապականեցաւ: Այս համարին «դժոխքը չմնաց»-էն կ'եզրակացուի, թէ ինք դժոխք իջած էր բայց հոն չմնաց: Բայց դարձեալ կարելի է եզրակացնել, թէ ինք բնաւ դժոխք չգնաց՝ չթողուց, որ ոգին դժոխք երթայ: Հետաքրքրական է նաեւ նշմարել գործածուած բառերը: Գրաբարին մէջ գրուած է. «անոր ոգին», իսկ աշխարհաբարին մէջ ալ «անոր անձը»: Այս տարբերութեան մասին Յիսուս Քրիստոսի յարութեան առնչութեամբ ստորեւ տեղեկութիւն տրուած է: Միթէ մարդուն ոգին, մարմնին մէջ բանտարկուած եւ չարչարանքներու ենթակայ, դժոխքին մէջ չէ՞:

Կարեւորը այն է, թէ չորս Աւետարանները ի՞նչ կ'ըսեն այս ուղղութեամբ: Ինչպէս այս գրութեան սկիզբը նշուած էր, չորս Աւետարաններուն մէջ որեւէ ականարկ մը չկայ, թէ Յիսուս իր մահէն յետոյ հոգիով, ոգիով կամ մարմնով դժոխք իջաւ: Իսկ կայ համար մը, որ բացայայտօրէն կը հակասէ այդ հայեացքը:

«Եւ ասէ ցՅիսուս. Յիշեա՛ զիս Տէր՝ յոր

ժամ Գայցեա արժայո-Դեամբ խոյ: Եւ ասէ
ցնա Յիսուս. Ըմէն ասեմ Վեպ. այսօր ընդ

ի՞նչ իցեա ՚ի դրախտին»: (Ղուկաս ԻԳ:42-43)

«Եւ ըսաւ Յիսուսի. «Տէ՛ր, յիշէ՛ զիս՝ երբ դաս քու
Թագաւորութեամբը»: Յիսուս ալ ըսաւ անոր.
«Ճշմարտապէս կը յայտարարեմ քեզի. Դուն անոր
ինծի հետ պիտի ըլլաս դրախտին մէջ»»:

Ուրեմն Աւետարանէն առնուած ըստ վերեւի
մէջբերումին՝ Յիսուս իր հետ խաչուող չարագործ-
ներէն մէկուն կ'ըսէ, թէ Ինք եւ չարագործը այդ օր
իսկ դրախտի մէջ պիտի ըլլան, որով յայտնի է, թէ երբ
Յիսուսի մարմինը մեռաւ, Ինք «դժոխք» չզնաց այլ՝
«դրախտ»:

ՅԻՍՈՒՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտի 1-8

Մարտի 1-8

Ղուկաս ԻԳ:1-12

Յովհաննոս Ի:1-10

Կարելի է շատեր կը խորհին, թէ գերեզմանը
ծածկող հսկայ քարը հօր երկրաշարժի մը հետեւանք
գլորեցաւ եւ գերեզմանը բացուեցաւ, որպէսզի յարու-
ցեալ Յիսուս Քրիստոս գերեզմանէն դուրս գայ: Այս
հայեացքը սխալ է: Ըստ Մատթէոսի Աւետարանին մէջ
գրուած տեղեկութեան, երկու Մարիամները, որոնք
Յիսուսի մարմինը զմուսելու համար գերեզման գացին,
ականատես եղան հսկայ քարին գլորման եւ գերեզմա-
նը արդէն իսկ պարապ էր: Ուրեմն ի՞նչ եղաւ Յիսուսի
Ֆիզիքական մարմինը: Ըստ Ս. Գիրքին, մարմինը որ
հողէ եկած է, անձին մահէն յետոյ ալ, հողին պիտի
վերադառնայ: Որպէսզի մարմինը հող ըլլայ նախ ան
պարտ է տարբաղադրուի, նեխի եւ հետեւաբար
ապականի: Բայց ըստ յաջորդ համարին Յիսուսի
մարմինը ապականուած չիլն չտեսաւ:

«Յառաջագո՛յն ժանոցեալ խօսեցաւ վասն
յարո՞թեանն Քրիստոսի. սի ո՛չ խողաւ ոգի
նորա՝ ի դժոխս եւ ո՛չ մարմին նորա երեւ
զատականոթիւն» : (Կորնթի առաջելոց Բ : 31)

«Ինք կանխատեսութեամբ խօսեցաւ Քրիստոսի յարու-
թեան մասին՝ թէ անոր անձը զժողքը չմնաց եւ անոր
մարմինը ապականութիւն չտեսաւ» :

Անհատի մը մարմինը, երբ իր կենցաղին հետե-
ւանք բարձր որակի զօրութեամբ կազմուած է, այսին-
քըն անհատը իր կեանքին նպատակը՝ Աստուածայայտ-
նութիւնը իր մէջ իրականացուցած է, այդ անհատին
մարմինը չի փտիր, այլ զօրութեան կը փոխուի եւ
երեք օրուան մէջ առանց նեխելու կամ հոտելու կ'անհե-
տանայ: Միթէ Մովսէսի մարմինն ալ իր մահէն վերջ
չանհետացա՞ւ: Ինք խոստացեալ երկիրը տեսաւ, բայց
հոն չգնաց: Մովսէսի երկրին մէջ առանձին մնաց,
վստահաբար, յօժարաբար իր մարմինը թողուց: Իր
գերեզմանն անգամ չգտնուեցաւ (Բ. Օրինաց ԼԳ:5-8):
Եղիան ալ հրեղէն կառքով «երկիրք» բարձրացաւ (Գ.
Թագաւորաց Բ:11): Աս ըսել չէ, թէ ան տիեզերանաւով
մը անջրպետ գնաց: Հոլըր կրակ կը նշանակէ, հետեւա-
բար զօրութիւն: Եղիային մարմինն ալ զօրութեան
վերածուելով անհետացաւ: Յիսուս Քրիստոս
Իր յարութենէն յետոյ զօրութեան մարմին մը ունէր,
հետեւաբար կարող էր Ֆիզիքապէս գոյանալ եւ
անհետանալ. գոց, կղպուած դռներէ անցնիլ եւ
զօրութեան արագութեամբ ալ տեղափոխուիլ: Երբ Ան
կը գոյանար տարբեր երեւոյթներ կ'առնէր, որով Իր
հետ եղողները Զինք չէին ճանչնար:

Յիսուս Քրիստոսի, Իր յարութենէն յետոյ, ունե-
ցած այս բացառիկ յատկութիւնները առնուած են չորս

Աւետարաններէն, ուր կը նկարագրուին Իր յետ յարութեան՝ 40 օրուայ աշխարհիկ կեանքի զանազան պատահարները, երբ Ինք Իր աշակերտներուն կ'երեւնայ: Այս ուղղութեամբ ստորեւ տեղեկութիւն տրուած է:

Նախ քննենք, թէ ի՞նչ է յարութիւնը: Ամէն անհատի հոգին Քրիստոս է: Անհատին մահէն յետոյ իր հոգին ալ, որ Աստուծոյ է կած է, Աստուծոյ կը վերադառնայ: Քրիստոս ամէն անհատի հոգին է եւ Յիսուսի մէջն ալ էր, բայց Յիսուս, Ինք Քրիստոսը՝ Աստուած լրիւ յայտնաբերեց իր անձին մէջ, ինչ-որ մենք չենք ըներ: Մեր մարմինները, որ հողէ եկած են, երբ մեռնինք դարձեալ հողին կը վերադառնան: Հողն ալ Ս. Հոգիի զօրութեամբ յառաջ եկած է: Նոյնիսկ այսօր ամբողջական բնագիտութիւնը (quantum physics) փաստած է, թէ բոլոր նիւթերը զօրութենէ յառաջ եկած են եւ կազմուած: Հողը Աստուծոյ զօրութեան՝ Ս. Հոգիի եւ մեր մարմիններուն միջեւ գտնուող միջնորդն է: Ինչպէս Յիսուս անապատին մէջ 40 օր ապրեցաւ առանց ուտելու, այսինքն առանց Իր կենսատու զօրութիւնը միջնորդ բոյսէ կամ միսէ առնելու եւ իր կենսատու զօրութիւնը ստացաւ ուղղակի Ս. Հոգիէն, նմանապէս իր մարմնին մահէն վերջ ալ, մարմինը իբր զօրութիւն վերադարձաւ Աստուծոյ, առանց վերադառնալու միջնորդ հոգին: Ուրեմն ի՞նչ էր, որ յարութիւն առաւ: Ամէն անձ անհատականութիւն մը ունի, որ թէ՛ դրական եւ թէ՛ ժխտական երկու բեւեռներ ունի (Տես նաեւ «Լոյս ի Լուսոյ Գ. - Տիեզերական Օրէնքները» գիրքիս «Անհատականութիւն» խորագրեալ Զ. գլուխը): Անձին մարմնին մահով իր անհատականութիւնն ալ կը մեռնի: Ահա աս է իմաստը հետեւեալ համարին:

«Զի Ռոշակն մեղաց մահ է»: (Հոգմայեցիս Զ:23)

«Որովհետեւ մեղքին վարձատրութիւնը մահ է»:

Յիսուս իր քարոզչութեան ընթացքին քանիցս

մատնանչեց անտեսել մեր անհատականութիւնը, նամանաւանդ անոր ժխտական բեւեռը՝ «Ես»-ը: Հետեւեալ համարները աս կը բացայայտեն.

«Որ խնդրիցէ պանչն իւր ասորեցոցանէլ,
կորոսացէ պնա. եւ որ կորոսացէ, ասորեցոսացէ
պնա»: (Ղուկասոս ժԷ: 33)

«Ով որ ջանայ փրկել իր անձը՝ պիտի կորսնցնէ գայն. իսկ ով որ կորսնցնէ իր անձը՝ պիտի ապրեցնէ գայն»:

Որ պիտէ պանչն իւր՝ արշակէ պնա. եւ որ
ասրեայ պանչն իւր յաշխարհիս յայամիկ, ՚ի
կէանան յա-իթեմականս պաճեացէ պնա»:
(Յովհաննոս ժԲ: 25)

«Ան որ կը սիրէ իր անձը՝ պիտի կորսնցնէ գայն՝ եւ
ա՛ն որ կ'ատէ իր անձը այս աշխարհի մէջ՝
յաւիտենական կեանքին համար պիտի պահէ գայն»:

Յիսուս անապատին մէջ վերջնականապէս
անտեսած էր իր «Ես»-ը: Ինք անձնապէս ապրած էր այն
ինչ որ ինք մեզի յորդորեց: Խաչին վրայ իր «Ես»-ը
մեռաւ, բայց իր անհատականութիւնը յարուժիւն
առաւ, առանց անոր ժխտական բեւեռին: Իր անհատա-
կանութիւնը չմեռաւ, որովհետեւ Յիսուս մեղք չունէր:
Ժխտական բեւեռը «Ես»-ը կը ներկայացնէ: Իր
անհատականութիւնը այլեւս բեւեռացում չունէր, ան
միացած էր Հոգիին՝ Քրիստոսի հետ, մէկ եղած էր
Աստուծոյ հետ եւ միականութիւնը կը ներկայացնէր:
Յիսուս իր աշխարհիկ կեանքին ընթացքին «չսիրեց»
իր «անձ»-ը եւ «չջանաց» գայն «փրկել», հետեւաբար
գայն պահեց յաւիտենականութեան համար: Իր մեզի
տուած յորդորն ալ նոյնն էր, որպէսզի մենք ալ իրեն
նման խաչենք մեր «Ես»-ը, յայտնաբերենք Քրիստոս
մեր անձերուն մէջ, որպէսզի մարմին մահէն վերջ,
մեր անհատականութիւնն ալ յարուժիւն առնէ: Ահա՛,

աս է փրկութիւնը: Այո՛, Յիսուս Քրիստոս մահը կոխկրտեց եւ ցոյց տուաւ փրկութիւնը, որպէսզի մենք ալ իրեն հետեւինք եւ իրեն նման ընենք:

«Յառաջագո՛յն շանոցեալ խօսեցաւ Վասն
յարո՞ւթեանն Քրիստոսի. զի ո՛չ թողա՞ ոգի
նորա ՚ի դժոխս եւ ո՛չ մարմինն նորա ետե՞ս
զապականոթիւն»: (Գործք առաքելոց Բ: 31)

«Ինք կանխատեսութեամբ խօսեցաւ Քրիստոսի յարու-
թեան մասին՝ թէ անոր անձը դժողքը չմնաց եւ անոր
մարմինը ապականութիւն չտեսաւ»:

Այս համարը յարմար է հոս կրկնել, որովհետեւ դժոխքը մահն է եւ համարին մէջ գրուած է. «զի ո՛չ թողաւ ոգի նորայ ի դժոխս»: Այսինքն Յիսուսի «ոգին» անհատականութիւնը, որ աշխարհաբարին մէջ թարգմանուած է իբր «անձ», չմեռաւ: Յատկանշական է «ոգի» բառը: Ոգին հոգիին հետ շղթայուած անհատականութիւնն է: Հոգին ալ Աստուծոյ ներկայութիւնն է:

Հոս յարմար է Յիսուս Քրիստոսի յետ յարութեան՝ 40 օրուայ աշխարհիկ կեանքի զանազան պատահարները ներկայացնել եւ վերլուծել: Յիսուս Քրիստոս իր յարութենէն վերջ երեւցաւ զանազան անձերու, ընդհանուր առմամբ իր աշակերտներուն: Ըստ չորս Աւետարաններուն միայն վեց երեւման մասին տեղեկութիւն տրուած է:

Յիսուս Քրիստոս առաջին անգամ երեւցաւ գերեզման գացող երկու Մարիամներուն: Ըստ Մատթէոսի Աւետարանին անոնք երկրպագեցին եւ իր ոտքերը բռնեցին: Յիսուս պատուիրեց որ աշակերտներուն ըսեն, թէ Գալիլեա կ'երթայ եւ հոն զիրենք պիտի տեսնէ: Իսկ ըստ Մարկոսի Աւետարանին հրեշտակն է, որ այս տեղեկութիւնը կու տայ կիրնբուն եւ Յիսուս կ'երեւնայ միայն Մարիամ Մագդաղենացիին, իսկ ըստ Ղուկասու Աւետարանին շատ մը կիրներ գերեզման

կ'երթան եւ տեղեկութիւն մը չկայ Յիսուս Քրիստոսի անոնց երեւման մասին: Իսկ ըստ Յովհաննու Աւետարանին, նախ միայն Մարիամ Մագդաղենացին զերեզման կ'երթայ, բայց վերջը Պետրոսի եւ ուրիշ աշակերտի մը հետ զերեզման կը վերադառնայ: Երբ Մարիամ կու լար, Յիսուս Քրիստոս իրեն կ'երեւնայ, բայց Մարիամ Զինք չի ճանչնար եւ պարտիզպանը կը կարծէ: Բայց երբ Յիսուս «Մարիամ» կ'ըսէ, Մարիամ Զինք կը ճանչնայ, բայց Յիսուս Քրիստոս չ'արտօնէր, որ ան իրեն դպչի:

Երկրորդ անգամ Յիսուս Քրիստոս կ'երեւնայ արտգացող երկու աշակերտներուն: Ըստ Մարկոսի Աւետարանին անոնց երեւցաւ տարբեր կերպարանքով: Մարկոսի Աւետարանը այսքանով կը նկարագրէ այս պատահարը: Շատ հաւանական է, որ Ղուկասի Աւետարանին մէջ նկարագրուած Յիսուս Քրիստոսի հմմաւուս ճարտորդող երկու աշակերտներուն երեւնալը կը ներկայացնէ նոյն պատահարը: Ըստ Ղուկասի Աւետարանին ալ Յիսուս Քրիստոս տարբեր երեւոյթով անոնց երեւցաւ եւ Զինք չճանչցան, մինչեւ որ ճաշի նստան եւ Տէրը հացը օրհնեց եւ կտրեց: Երբ Զինք ճանչցան, Ան ալ անհետացաւ:

Երրորդ անգամ Յիսուս Քրիստոս, ըստ Իր խոստումին, Իր աշակերտներուն Գալիլեայի մէջ կ'երեւնայ: Անոնք, որովհետեւ հրեաներէն կը վախնային, դռները կղպած էին: Բայց Յիսուս Քրիստոս առանց դուռ բանալու, յանկարծ իրենց միջեւ ի յայտ կու գայ: Անոնք ալ կարծելով, թէ ոգի (ուրուական) մըն է, կը վախնան: Բայց երբ Յիսուս Քրիստոս կ'ըսէ. «Խաղաղութիւն ձեզի», Զինք կը ճանչնան: Երբ աշակերտները վերջը դէպքը թովմասին կը պատմեն, ան չի հաւատար, քանի որ ինք հոն ներկայ չէր գտնուած:

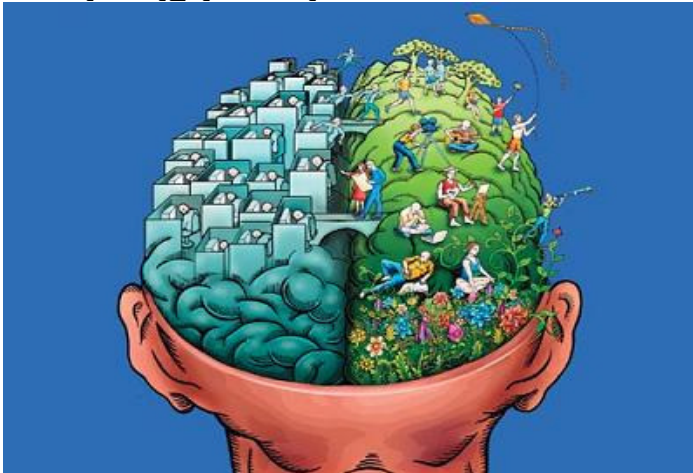
Յիսուս Քրիստոս չորրորդ անգամ կ'երեւնայ Իր աշակերտներուն՝ ներառեալ թովմասին:

Յիսուս Քրիստոս հինգերորդ անգամ կ'երեւնայ եօթը աշակերտներուն Գալիլեայի ծովուն եզերքը, երբ անոնք ամբողջ գիշերը փորձած էին ձուկ որսալ, սակայն ապարդիւն (Յովհաննու ԻԱ): Նոյն կամ նման դէպք մը նկարագրուած է Ղուկաս Ե:-ի մէջ, որ ներկայացուած է Յիսուսի խաչելութենէն առաջ, հետեւաբար կը թուի պատահած ըլլալ Յիսուսի յարութենէն առաջ: Յիսուս Քրիստոս ցամաքէն կ'առաջարկէ ուռկանը նաւուն աջ կողմը նետել: Ուռկանը 153 մեծ ձուկերով լեցուած դժուարով կը քաշեն, սակայն այդքան ծանր ըլլալով հանդերձ ուռկանը չի պատրիբ: Աշակերտները նախ Զինք չեն ճանչնար, բայց յետոյ կ'անդրադառնան, թէ Տէրն է: Յիսուս Քրիստոս, լրիւ մարմնացած, կրակ վառած էր: Բոլորը միասնաբար ձուկ կ'ուտեն: Ձուկերուն թիւին՝ 153, նշուած ըլլալը յատկանշական է: Արդեօք այս թիւը նշանակութիւն մը ունի՞: Թուագիտութեան մէջ երբ այդ թիւը միաւորի վերածուի 9 (1+5+3) կ'ըլլայ: Ինը թիւն ալ մարդուն գատողութիւնը եւ գատողութիւնը կը ներկայացնէ: Միթէ Յիսուս Քրիստոս ալ աշակերտներուն սխալ գատողութիւնը՝ անոնց ուռկանը նաւուն ձախ կողմը նետելը, չչտկե՞ց, յանձնարարելով զայն նաւուն աջ կողմը նետել: Իր այս վերջին արարքով Յիսուս Քրիստոս դարձեալ մեզի դաս մըն էր, որ կու տար: Նմանապէս մեր կեանքի ընթացքին մենք ալ պարտ ենք մեր բոլոր գատողութիւնները եւ գատողութիւնները ընել ըստ մեր ներքին Քրիստոսին: Անձը, իր անհատականութեան դրական բեւեռը գատելով, պարտ է մտիկ ընել իր ներքին լուռ ձայնին՝ Քրիստոսի կամքին, քան թէ գատէ իր անհատականութեան ժխտական բեւեռը՝ իր «Ես»-ը եւ հետեւի «սատանային»: «Լոյս ի Լուսոյ» (Ա.) գիրքիս «Ի՞նչ է ազօթքը» խորագրեալ է. գլուխէն հետեւեալ մէջբերումը կարելի է օգտակար ըլլայ, հասկնալու

համար Յիսուսի առաջարկը՝ ուռկանին նաևուն աջ կողմը նետուիլը:

«Ներկայ դարուս, սկսելով մանուկներէ, թէ՛ տան եւ թէ՛ դպրոցներէ ներս, դաստիարակութեան եւ ուսուցման կերպը ուղեղին ձախ կողմը մարզելու դրութեան վրայ հիմնուած է, ինչ որ աշխարհի ներկայ ապրելակերպին համակերպելու, ապրուստ հայթայթելու, «հանգիստ» կեանք մը ապահովելու համար կարեւոր է: Զախ ուղեղը ամէն բան կը դասաւորէ:

«Սիրոյ իմաստնոյ յաջակողմ իւր, եւ սիրոյ անմոտի՛ն չախակողմ իւր» : (Ժողովուրդի Ժ:2)

«Իմաստունին սիրտը իր աջ կողմն է, իսկ անմիտին սիրտը իր ձախ կողմն է»:

Իմաստունը իր աջ ուղեղը կը գործածէ, իսկ անմիտը՝ ձախ:

«Զի երկայնատուրի եւ ամի կենաց յաջմէ իւրմէ, եւ յաճեկէ իւրմէ մատուի եւ մեծութիւն» : (Առակաց Գ:16)

«Անոր աջ ձեռքին մէջ օրերու երկայնութիւնն էւ ձախ ձեռքին մէջ հարստութիւնն ու վառք կայ»:

Օրերու երկարութիւնը յաւիտենականութեան փորձառութիւնն է, որ ուղեղի աջ կողմին փորձառութիւնն է: Իսկ հարստութիւնը՝ մտքի խորհուրդներու հարստութիւնն է, որ կը պատկանի ուղեղի ձախ կողմին:

«Խիստ Կողմ է Հիւսուի. Բայց անոսմբ աջոյ կողմ» : (Լուսկայ Իէ:16)

«Չանիկա պահողը հովը կը պահէ եւ աջ ձեռքին մէջ պահուած իւրը զինք կը յայտնէ»:

Պարտ ենք մեր ուղեղային գործածութիւնը փոխելու ձախ ուղեղէն դէպի աջ: Ըստ Աստուածաշունչի կը թուի թէ Քրիստոսի յայտնուելը աջ ուղեղային փորձառութիւն մըն է:

«Մարդ արարած, ուղեղին աջ կողմը գործածելու մէջ սկսնակ, սակայն ամէն բան դասաւորող ուղեղի ձախ կողմը գործածելու մէջ մասնագէտ, նոյնիսկ աղօթելն անգամ դասաւորած է: Աղօթք ճաշէ առաջ, աղօթք ճաշէ յետոյ, աղօթք պառկելէ առաջ, աղօթք արթննալէ յետոյ, աղօթք բժշկութեան համար, աղօթք մեռեալներու հոգիներուն համար...: Աղօթքները դասաւորելու մէջ որեւէ անպատեհութիւն չկայ, սակայն պէտք է գիտցուի, թէ ինչո՞ւ համար կ'աղօթուի»:

Յիսուս Քրիստոս վեցերորդ անգամ մը եւս կ'երեւնայ, այս անգամուն ալ դարձեալ իր աշակերտներուն, Բեթանիայի մէջ, երբ ինք կը համբառնայ՝ կ'անհետանայ:

ԻՆՉ Է ԵՐՁԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդ երջանիկ է, երբ կ'իրականանան
իր իղձ եւ փափաքները յաւերժական,
Նաեւ գոհունակութիւն մը իմացական,
Կամ խաղաղութիւնը իր զգացական:

Մարդ երջանիկ է նաեւ, երբ տէր է սն
իր մարմնին ֆիզիքական առողջութեան,
իր ընտանիքին լրիւ ապահովութեան,
Նաեւ տան մէջ սիրոյ ներկայութեան:

Մարդ երջանիկ է, երբ չենթարկուիր սն
իր կեանքի ընթացքին անօթութեան,
Գիշերային պաշերու անքնութեան,
Եւ չէ վախազրու երազներու ենթական:

Բայց, մարդուն երջանկութիւնը իսկական,
Արդիւնքն է իր անվարան գիտակցութեան՝
իր մէջ ներկայութիւնը Աստուածութեան
Նաեւ Անոր բոլոր շնորհներուն բազմազան:

Վ. Ս.

ՎԵՐՁԱԲԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարդ իր կարդացածը միտքովը կ'ըմբռնէ, որ կախեալ է իր միտքի որակէն: Նմանապէս, երբ մենք Ս. Գիրքը կը կարդանք, մեր միտքին որակէն կախեալ է, թէ ինչպէս կ'ըմբռնենք հոն մեզի ներկայացուած կատարելութեան ուղին: Հետեւաբար կարեւոր է հասկնալ միտքը, անոր գործելու եղանակը եւ անոր կազմուածքը:

Միտքը սերտ կապ մը ունի գիտակցութեան (consciousness) մակարդակի հետ: Մարդ արարած, նման միւս բոլոր կենդանիներուն, ունի նախնական միտք մը, որ իր ենթագիտակցութեամբը կը գործէ (sub-conscious mind): Միտքին այս մասը կը պարունակէ բազմաթիւ տեղեկութիւններ եւ մարդ արարած կը խորհի, կը խօսի եւ կը գործէ ըստ այդ տեղեկութիւններուն: Մենք ալ մեր կեանքին 95%-ը կ'ապրինք օգտագործելով միայն մեր միտքին ենթագիտակցութեան մասը: Ասիկա ապրիլ է ըստ մեր բնոյթին: Բոլոր անասուններն ալ կ'ապրին ըստ իրենց բնոյթին: Անհատին բնոյթը իր ենթագիտակցութեան մէջ տեղաւորուած տեղեկութիւններուն արդիւնքն է: Ինչպէս «Լոյս ի Լուսոյ Գ. - Տիեզերական Օրէնքները» գիրքիս «Մարդը եւ իր Յիմարութիւնը՝ Կենցաղը» խորագրեալ Գ. գլխուն մէջ յիշուած է (էջ 130) մարդ արարած ութը տարբեր յիշողութիւններու ենթակայ է, որոնք մաս կը կազմեն ենթագիտակցական մտքի մէջ գտնուած բոլոր տեղեկութիւններուն: Հետեւեալ մէջբերումը «Տիեզերական Օրէնքները» գիրքէս կը ներկայացնէ այդ ութը յիշողութիւնները:

«Մարդ արարած ութը տարբեր յիշողութիւն-

ներու ենթակայ է. տարրական (elemental),
հիւլէական (atomic), բարեշրջական (evolutionary),
ճակատագրական՝ թէ Փիզիքական եւ թէ
հոգեբանական (psychological), զգայարանական
(sensory), անգիտակից յիշողութիւն (inarticulate
memory), գիտակից յիշողութիւն (articulate memory),
անապական իմացականութիւն»:

Ենթագիտակցական միտքին մէջ տեղաւորուած այս
բոլոր յիշողութիւններն են որ մեր կեանքը կը կառա-
վարեն: Նոյնիսկ անձին հոգին իր մէջ նախկին կեանքե-
րէն մնացած տեղեկութիւն կը պարունակէ, որ ենթագի-
տակցական միտքին մէջի տեղեկութիւններուն եւ գի-
տութիւններուն մաս կը կազմէ: Ենթագիտակցական
միտքին մէջ գոյութիւն ունին նաեւ բոլոր վատ
զգացումները՝ ցանկութիւններ, նախանձ, ազահոլութիւն,
ատելութիւն, բարկութիւն ...: Բայց կան նաեւ վեհ
զգացումներ՝ գութ, սէր, կարեկցութիւն, ներողամտու-
թիւն ..., որ յառաջ կու գան այն անձերուն մէջ, որոնք
որոշ չափով կատարելութեան ուղիին մէջ կը յաջողին
յառաջանալ: Այս կերտուած զգացումներն ալ կարելի է
ենթագիտակցութեան մէջ անցնել: Այս վերջինը կը
կարօտի գիտակից միտքի մը: Ենթագիտակցական
միտքը նաեւ կը կառավարէ մեր Փիզիքական մարմնի
բոլոր ներքին գործարաններուն գործառնութիւնը
առանց մեր գիտակցութեան:

Ենթագիտակցական միտքը չի կրնար զանազանել
ճշմարտութիւնը սուտէն, երեւակայութենէն, պատրան-
քէն կամ երազէն: Մանկական վատ պատահարի փորձա-
ռութիւն մը կարող է տեղաւորուիլ ենթագիտակցական
միտքին մէջ եւ տարիներ յետոյ չափահաս տարիքին
պատճառ ըլլալ անձկութեան եւ խուճապի: Հոգեբոյժ-
ները քնածութեան (hypnosis) միջոցաւ կարող են այդ
վատ պատահարին հակասող նոր տեղեկութիւն դնել

ենթագիտակցական միտքին մէջ եւ հիւանդը բուժել իր անձկութենէն կամ խուճապէն: Հոգեբուժին համար կարելի կ'ըլլայ հիւանդը նման միջոցառումով մը բուժել, որովհետեւ ենթագիտակցութիւնը ճշմարիտը սուտէն՝ թելադրութենէն զանազանելու կարողութիւնը չունի: Մարդ արարած մանկութենէ սկսեալ իր կեանքի ընթացքին, ենթարկուած փորձառութիւններուն հետեւանք, բազմաթիւ տեղեկութիւններ կը տեղաւորէ իր ենթագիտակցական միտքին մէջ: Այս տեղեկութիւններուն մեծ մասն ալ ասդիէն անդիէն իր հաւաքած հաւատալիքներն են, նոյնիսկ եթէ անոնք ոչ մէկ հիմք, կապ ունենան ճշմարտութեան հետ: Միթէ նոյն կրօնքներուն մէջ զանազան հաւատալիքներու յենելով յառաջ եկած բազմաթիւ յարանուանութիւններու ներկայութիւնը ասոր ցայտուն փաստը չէ՞:

Միտքին, ենթագիտակցական միտքէն աւելի բարձր գիտակցութեան տէր երկրորդ մասը կը կազմէ մարդուն «գիտակից միտքը» (conscious mind): Գիտակից միտքն է, որ իմացականութիւն ունի ինչպէս նաեւ դատելու եւ զատելու կարողութիւն: Միտքին այս մասն է, ուր մարդուն ազատ կամքը կը գործէ: Որոչ անասուններ նախնական «գիտակից միտք» մը ունին, բայց մարդուն մէջ այդ «գիտակից միտքը» լրիւ կազմուած է: Մարդ ամենալաւ իր ենթագիտակցութեամբը կը գործէ: Երբ մանուկ մը քալել կը սկսի զայն նախ կը ջանայ գիտակցաբար ընել, հետեւաբար կոշտ ու կոպիտ կը քալէ, յաճախ իյնալով: Կ'ըսենք թէ քալել կը սորվի: Ճիշդը այն է, թէ ան քալելը իր ենթագիտակցութեան կը սորվեցնէ: Երբ քալելու տեղեկութիւնը ենթագիտակցութեան մէջ լաւ մը տեղաւորուի, ոչ թէ ան միայն կը քալէ այլ նաեւ կը վազէ: Հարցը չափահասներուն համար ալ նոյնը չէ՞: Երբ ինքնաշարժ վարել կը սորվինք, նախ զայն կը ջանանք գիտակցաբար ընել: Մեր քովի ուսու-

ցիչը մեզ յաճախ կը յորդորէ եւ վտանգէ ու արկածէ կը պաշտպանէ: Երբ ան վստահ կ'ըլլայ, թէ ինքնաշարժ վարելը լաւ մը մեր ենթագիտակցութեան մէջ տեղաւորուած է, կը յանձնարարէ կառավարական քննութեան ենթարկուիլ: Արհեստի եւ որեւէ գործի համար ալ աշկերտութեան շրջանը եւ միջոցը, պատշաճ տեղեկութիւնները բազմիցս կրկնելով ենթագիտակցութեան մէջ տեղաւորելն է: Միայն այն ատեն անձը մասնագէտ կ'ըլլայ եւ լաւագոյնս կը գործէ: Ուրեմն «գիտակից միտք»-ին նպատակը ենթագիտակցութեան նոր տուեալներ սորվեցնելն է: Աս ալ գիտակցաբար ապրելու մաս կը կազմէ: Ահա՛, աս է անձին իր բնոյթը փոխելու ջանքին իմաստը: Որպէսզի այդ փոփոխութիւնը յաջողի յարատեւութեան եւ ժամանակի կը կարօտի: Կը թուի, թէ ընդհանուր առմամբ, մարդ իր այս կարողութիւնը պատշաճ կերպով չի գործածեր: Երբ անձը նոր տեսակէտ կամ գաղափար մը կ'իմանայ, որ իր ենթագիտակցութեան մէջի հաւատալիքներուն կը հակասէ, առանց քննելու այդ գաղափարին ճշմարտութիւնը, զայն կ'անտեսէ: Բաղդատմամբ միւս բոլոր կենդանիներուն, գիտակից միտքը մարդուն առանձնաշընորհեալ անհատականութեան մասն է, որով անհատը դատելու եւ գատելու կարողութիւնը ունի: Ան կարող է դատել եւ գատել իր անհատականութեան դրական բեւեռը՝ Քրիստոս, կամ ժխտական բեւեռը՝ իր «Ես»-ը, սատանան: Մարդ արարած հագոլագիւտօրէն կը գործածէ իրեն շնորհուած այս պարգեւը եւ կը նախընտրէ կառավարուիլ իր ենթագիտակցութենէն: Գիտակից միտքին պարտականութիւնը վեհ տեղեկութիւններ տեղադրել է ենթագիտակցութեան մէջ, քան թէ՛ վատերը: Ահա՛, աս է կատարելութեան ուղին: Մարդուն միտքը անհուն կարողութիւններ ունի, որ ընդհանուր առմամբ մարդ զանոնք չ'օգտագործեր: Երբ մարդ արարած

կ'անդրադառնայ այս իրողութեան եւ կը սկսի իր իմացականութիւնը պատշաճօրէն գործածել, ինքնագիտակցութեան ճամբան կը բանայ: Այս վերջինն ալ ճամբան կը բանայ կատարելութեան ուղիին: Ինքնագիտակցութեան ձգտումը առաջին նշանն է, թէ անձը սկսած է իր իմաստութիւնը գործածել:

Ինչպէս վերեւ յիշուած է, ենթագիտակցութիւնը կը պարունակէ բոլոր անասնական զգացումները: Երբ «արթուն» մարդուն գիտակից միտքը կը յառաջանայ կատարելութեան ուղիէն, անձը կ'անդրադառնայ իր բոլոր անասնական զգացումներուն եւ ինք կամացկամաց կը սորվի զանոնք զսպել: Միթէ Ծննդոց Գիրքին մէջ, մարդուն ստեղծագործութենէն վերջ, Աստուծոյ, մարդուն բոլոր անասուններուն վրայ տուած իշխանութիւնն ալ աս չէ⁶, որ կը նշանակէ՝ իր անասնական բնոյթին վրայ իշխանութիւն ունենալու կարողութիւնը: Երբ անձը կը յաջողի իր իմացականութիւնը դրական եւ լաւագոյն կերպով օգտագործել, ճամբան կը բանայ աւելի բարձր գիտակցութեան՝ գերգիտակցութեան (superconsciousness) եւ ներգիտակցութեան կամ ներհայեցողութեան (intuition): Անհատին գիտակից միտքը որքան որ կը յարի դէպի իր բարձրագոյն միտքին՝ ներգիտակցութեան, իր անասնական միտքը՝ ենթագիտակցութիւնն ալ զինք միշտ դէպի վար կը քաշէ: Անձը որքան յառաջանայ կատարելութեան ուղիին մէջ, ինչ չափով կարողանայ բարձրացնել իր գիտակցութեան մակարդակը, այնքան ալ աւելի կը ստանայ Ս. Հոգիի շնորհները, ներառեալ իմաստութիւնը: Ինք աւելի կը գիտակցի ճշմարտութեան եւ կը նշմարէ Անոր «լոյսը» ամենուրեք: Այդ մակարդակին շատ մը թագուն գիտութիւններ իրեն կը յայտնուին եւ ինք ալ շատ մը կարողութիւններու տէր կ'ըլլայ: Մենք մեր գիտակցութեան ցած մակարդակին՝ խաւարամտութեան հետե-

Լանք այդ կարողութիւնները գերմարդկային կը համարենք: Այս հայեացքը սխալ է: Միթէ Յիսուս չըսա՞ւ թէ իր ըրածներէն աւելի մեծ բաներ կրնանք ընել: Նմանապէս մեր խաւարամտութեան արդիւնք, մեր ենթագիտակցութեան մէջ տեղադրուած հաւատալիքներու հետեւանք, առանց մեր իմացականութիւնը եւ տրամաբանելու կարողութիւնը գործածելու, կը կարդանք եւ կը մեկնաբանենք Աւետարանին մէջ գրուածները եւ կը ստեղծենք քրիստոնէութիւն մը, որ շատ հեռու է Յիսուսի սորվեցուցած կատարելութեան ուղիէն:

Ինչպէս այս գիրքին յառաջաբանին մէջ գրած էի, Աւետարանին գրութիւնները, ըստ Յիսուսի յորդորին, բացայայտօրէն չեն ներկայացներ Աստուծոյ թագաւորութեան գաղտնիքը, հետեւաբար կատարելութեան ուղին, այն ինչ որ Յիսուս անուղղակի կերպով սորվեցուց:

Այս գիրքին նպատակը ներկայացնել է այն նախնական մէկ կամ երկու քայլերը, զորս կը ջանամ առնել այդ ուղղութեամբ, որպէսզի ապագային յաջողիմ իրականացնել ինքնագիտակցութիւն եւ փորձառութեամբ ճանչնամ իմ ճշմարիտ էութիւնս՝ Քրիստոս: Միթէ Քրիստոս ամէն անհատի էութիւնը չէ՞: Միթէ Քրիստոս ամէն անհատի հոգին չէ՞: Միթէ Քրիստոս ամէն անհատի մէջ Աստուծոյ ներկայութիւնը չէ՞: Միթէ մարդ Աստուածայայտնութեան միջոցը չէ՞: Միթէ աս չէ՞ր, որ Յիսուս մեզի ցոյց տալով սորվեցուց:

«Ողորմեա ինչ Աստուած,
ըստ մեծի ողորմութեան ինձ,
ըստ բազում զեռութեան ինձ,
իաւեա պանօրէնութիւնս իմ»
(Սաղմոս Ծ:1)

ՄԱՂԹ-ԱՆՔՆ ԻՄ

Աստուած իմ ողորմած եւ մարդասեր,
Առատաձեռն ու միշտ սուտղ ուզողին.
Տուր ինձ իմաստութիւն ու առատ սեր,
Որ Հետապնդեմ կատարելութեան ուղին:

Երաժշտութեան մեջ յայտնէ զօրութիւնդ,
Որպէսզի նոր երգ մը երգեմ պաշտամունքի
Սիրելով ու ինամելով ստեղծագործութիւնդ
Եւ աս ըլլայ արտայայտութիւնս Հաւատքի:

Բանն Աստուծոյ, փշէ Քու Հովն զօրաւոր,
Որ յափշտակէ սիրան իմ ու զայն օրօրէ.
Ան ալ արբեցած, միշտ նուագէ ամէն օր
Ու Քեզ Համար տենջանքի երգեր յօրինէ:

Իմ երգած այս նոր երգը թող Քեզ գրաւէ,
Քեզմէ Հեռու, փոթորիկներու չենթարկուիմ,
Քու ներկայութիւնդ դժոխքին կրակը մարէ
Եւ բոլոր էութիւնովս ես Քեզի յանձնուիմ:

Քեզի Հանդէպ սերն իմ ամենեւին չնուազի
Մնացեալ կեանքս ապրիմ Քու դրան սեմին,
Իսկ երբ իրականանայ փափաքս վերադարձի,
Հոգիս աւանդեմ դարձեալ Քու դրան սեմին:

Երկինքի աստղերը փայլուն՝ աչքերդ են գրաւիչ,
Ծաղիկներուն բոյրն ալ՝ ներկայութեանդ փաստը
Առանց Քեզի գոյատեւելն ալ է միշտ վրդովիչ:
Սիրահարիս ծոցին մեջ վերջանայ իմ այս կեանքը:

Վ. Ս.

Եթէ Հոգեպէս ընկճուած էս,
անցեալին մէջ է, որ կ'ապրես:

*

Եթէ մտահոգ էս անշկալից էս,
ապագային մէջ է, որ կ'ապրես:

*

Եթէ անդորրութեամբ խաղաղ էս,
ներկային մէջն է, որ կ'ապրես:

- Գ -

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԱԿԱՆ

Ա - ԿԵԱՆԵՐՆ ԱՐԺԷՐ

Բ - ՀԱԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Գ - ՅԵՏ-ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԱՐԵԿՈՒՏԵՐ

Դ - ՀԱՄԱԷ

Ե - ՏԻՐՈՒՄ ՎԱՃԱՆԱԿԱՆ ԲԱՐԵԱՆ

Զ - ԱՍ Է ԻՎ ԿԵԱՆԵՐՆ ՀՐԱՇԵՐ

Է - ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՆԻԿՈՒԴԻՈՍ

Ը - ՄԻՐԵՂԻ ԱՇԱԿԵՐՏԸ ՅՈՎՀԱՆՆԷԱ

Թ - ԲԱՐԹՈՂԻԱՒԷՆԱ՝ ԵՓԵՍՈՍԻ ԱԵՉ

Ժ - ԱՆՈՐԷԱՍ

ԺԱ - ՊԵՏՐՈՍ

ԺԲ - ՄԱՐԻԱՄ ՄԱԳՈՒՂԷԱՅԻ

ԺԳ - ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵԽՅԻ ԵՒ ԿՈՆՅՈՒՅԻՈՍ

ԿԵԱՆՔԻՆ ԱՐԺԷՔՐ

Տասը տարեկան տղայ մը իր մեծհօրը կը հարցնէ. «Ի՞նչ է կեանքին արժէքը»: Մեծ հայրը իրեն քար մը կու տայ եւ կ'ըսէ. «Գնա՛ եւ այս քարին արժէքը սորվէ, բայց զայն ամենեւին չծախես»:

Տղան քարը կ'առնէ եւ պտղավաճառին կը տանի եւ արժէքը կը հարցնէ: Պտղավաճառը փայլուն քարը կը տեսնէ եւ կ'ըսէ. «Այդ քարին փոխարէն քեզի 12 նարինջ կու տամ»: Տղան չքմեղանք յայտնելով կ'ըսէ, թէ մեծ հայրը իրեն պատուիրած էր զայն չծախել:

Կ'երթայ ուտեստեղէնի խանութ մը եւ տիրոջը կը ցուցնէ ու արժէքը կը հարցնէ: Խանութպանը քարը քննելէ յետոյ կ'ըսէ. «Այդ քարին համար քեզի տոպրակ մը գետնախնձոր կու տամ»: Տղան դարձեալ չքմեղանք յայտնելով կ'ըսէ, թէ քարը ծախելու արտօնութիւնը չունի:

Այս անգամ գոհարավաճառի մը խանութ կը մտնէ եւ դարձեալ քարին արժէքը կը հարցնէ: Գոհարավաճառը քարը խոշորացոյցով քննելէ յետոյ կ'ըսէ. «Ասոր համար քեզի մէկ միլիոն կու տամ»: Տղան. «Ոչ» կ'ըսէ: Գոհարավաճառը այս անգամ կ'ըսէ. «Լաւ, լաւ, քեզի երկու ոսկեայ վզնոց կու տամ, բայց դուն ալ այդ քարը ինծի տուր»: Տղան կը բաձատրէ, թէ քարը չի կրնար ծախել:

Աւելի վերջ արժէքաւոր քարեր ծախող խանութ մը կը գտնէ եւ տիրոջ քարին արժէքը կը հարցնէ: Երբ խանութպանը խոշոր կարմիր սուտակը (ruby) կը տեսնէ կարմիր լաթի կտոր մը կը դնէ սեղանին վրայ եւ քարն ալ լաթին վրայ: Միշտ քարին նայելով քանի մը անգամ սեղանին բոլորտիքը կը դառնայ, յետոյ կը ծրի եւ քարը մօտէն կը քննէ ու կը հարցնէ. «Այս անգին քարը դուն ուրկէ՞ գտար», ու կ'աւելցնէ. «Եթէ բոլոր ստացուածքս եւ նոյնիսկ ինքզինքս ալ ծախեմ

գոյացած գումարը այս քարին արժէքին համապատասխան պիտի չըլլայ, որով պիտի չկարողանամ զայն քեզմէ ծախու առնել»:

Տղան թէ՛ զարմացած եւ թէ՛ ալ շփոթած իր մեծօր քով կը վերադառնայ եւ կը պատմէ իր ունեցած փորձառութիւնները եւ դարձեալ կը հարցնէ. «Մեծհայրիկ, հիմա ինձի ըսէ կեանքին արժէքը»:

Մեծհայրը հետեւեալը կ'ըսէ. «Այն պատասխանները, որ դուն պտղավաճառէն, նպարավաճառէն, գոհարավաճառէն եւ արժէքաւոր քարեր ծախող անձէն առիւր, կը բացատրեն կեանքին արժէքը . . . : Դուն կրնաս արժէքաւոր քար մը ըլլալ, նոյնիսկ անարժէք, բայց մարդիկ քեզ պիտի արժէքաւորեն ըստ իրենց իմաստութեան եւ գիտակցութեան մակարդակին, ինչպէս նաեւ քեզի հանդէպ իրենց ունեցած համարումին, իրենց փառասիրութեան եւ իրենց հասած «աստիճանին»: Հետեւաբար մի զանգիտանար, օր մը կը գտնես մէկը, որ քու ճշմարիտ արժէքը կը հասկնայ եւ կը գնահատէ»:

«Նախ դուն քեզ յարգէ:

Ինքզինքդ աժան մի «ծախեր»:

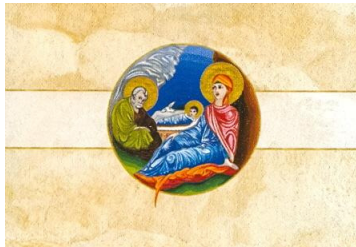
Դուն եզակի ես, քեզի նման միայն մէկ հատ կայ եւ առաջին անգամն է, որ քեզմով կը յայտնուի:

Դուն ստեղծիչին գլուխգործոցներէն մին ես:

Ոչ ոք կրնայ քեզ փոխարինել

Կեանքդ արժէքաւորէ»:

Թարգ. Վ. Ս.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Ժողովուրդային բարբառով
Առնուհետեւ Դորս Սեբեայանի գիրքէն

- Քրիստոսին աչքով չտեսան, սրտով ճանչցան:
- Մարդ մարդի երեսին կը նայի, Աստուած սրտին:
- Մարդ մարդի խօսքին մտիկ կը տայ, Աստուած սրտին:
  - Խորհուրդ մարդկանց, կամք Աստուծոյ:
  - Թէ Աստուած չօգնէ, վիզ ծռէլը զուր բան է:
  - Աստուած ողորմած է ըսողը, անօթի կը մնայ:
    - Աստուած Հալալին կու տայ:
    - Հարամ ուտողի մինն երկու չի լինի:
      - Հալալ մալը գէլը չի տանի:
    - Հարամը կու գայ, Հալալն էլ կը տանի:
      - Հոգին անուշ է, քանց մարմինը:
    - Լաւ է մարմնաւոր աղքատ, քան Հոգեւոր:
  - Հաւատքը իրմէ պէտք ա, վրան քսածը Հաւատք չէ:
    - Խնկով մոմով արքայութիւն գնալ չի լինի:
  - Աշխարհքը լուսամուտ ա. ամէն եկող մտիկ կը տայ ու կ'երթայ:
    - Աշխարհին մալը աշխարհ կը մնայ:
  - Դժոխքն էլ դրախան էլ էս աշխարհումն է:
    - Էն կեանքեմէն ոչ ոք խապար չի բերել:
      - Ինչ որ ասես, էլ կը լսես:
  - Ուրիշին հոր փորտը, ինքը կ'ընկնի մէջը:
  - Խանչալը երերողը խանչալով կը գնայ:
    - Ով ինչ անի, իրան կ'անի:
  - Չար ուզողին, Աստուած չար կու տայ:
    - Ողորմողին ուրիշը կ'ողորմի:
  - Ո՛չ ֆալաքին վատահի, ո՛չ քու մալին յուսացի:
    - Մարդուն քաշածը իր խելքէն է:
  - Գնա ծովն ընկիր, ճակտիս գիրն անանկ է ըսէ:

«Մեռնիլը շէ ամէնէն սոսկալին,
այլ՝ ապրիլ շհարենալը:
Իսկ ապրիլը, արու-եսպ է,
է- կենթադրէ արժե-որել
սեփական անձի թուր
կարելլեո-թի-ննէրը յանու-ն
սո-աղելլո-թեան մը
իրագործման» :
(Վ.Կլբոր Հի-կո)

Յեւ-Քրիստոնէայ Արեւմուտքը

Աշխարհին ոչ ծածուկ, արեւու նման յստակ գաղտնիքներէն մէկն է փոփոխութեան օրէնքը: Ազգեր, կայսրութիւններ, երկիրներ, քաղաքակրթութիւններ, մշակոյթներ, լեզուներ, բարքեր, ասանդութիւններ, բոլորն ալ մնայուն փոփոխութեան մէջ են: Այս բոլորին աշխարհագրական դիրքն ու ազդեցութիւնն ալ մշտակայ փոփոխութեան մէջ են: Օրինակ, 1400 թուականներուն Հիւսիսային Ամերիկան բնակուած էր տեղացի բնակիչներով: Հիմա անոնք ցամաքամասին չնչին մասը կը կազմեն: Կամ ո՛ր է այսօր Բիւզանդական կայսրութիւնը: Նաբուգոդոնոսորներու՝ Միջին Արեւելքը կլանող կայսրութիւնները, այսօր դասագիրքերու նիւթերու ցանկերը հարստացնելով միայն իրենց գոյութիւնը կարդարացնեն:

Աշխարհի փոփոխութեան հոլովոյթէն անմասն չէ կրօնքը: Կրօններ հինէն ի վեր գոյութիւն ունեցած են: Անոնց պատմութեան ակնարկ նետելով կրնանք ըսել, որ անոնք ալ ունեցած են իրենց ելեւէջները, կորուստներն ու ընդարձակումները, տարբեր արտայայտութիւններն ու միահեծան իշխանութիւնները: Կրօնքն ալ կազդուի ընկերութեան գիտական, մշակութային, փիլիսոփայական, քաղաքական եւ այլեւայլ մարզերէն ու տազնապներէն: Իսկ վերջին ժամանակներուն, Քրիստոնէութիւնը փոփոխութեան մէջ գտած է ինքզինք, յատկապէս Արեւմտեան կողմն աշխարհի:

Վերել 20շափուած նիւթերուն, բայց նաեւ Արեւմտեան աշխարհագրութեան մէջ Քրիստոնէութեան հետզհետէ փոքրամասնութիւն ըլլալու իրականութեան, այս փոփոխութեան դիմաց քրիստոնէական

Եկեղեցւոյ դիրքին մասին գրած է ամերիկացի լրագրող Բոտ Տրեհըր՝ «The Benedict Option» («Պենետիկտոսի Այլընտրանքը») գիրքով, որ այս տարի մեծ աղմուկ յառաջացուց եւ արժանացաւ բազմաթիւ գրախօսականներու, ներկայացումներու ու բազմաձայն զրոյցներու: Հեղինակը երբեք կասկածի տակ չ'առնէր Արեւմուտքին՝ Քրիստոնէութիւնը հանրային կեանքէ արտաքսելու, մերժելու եւ անհեթեթ սեպելու իրականութիւնը: Ոմանք կրնան առարկել որ այս մէկը տակաւին լրիւ չէ իրագործուած. հեղինակն ալ կ'ընդունի որ գոնէ կարգ մը երկիրներու մէջ, յատկապէս Միացեալ Նահանգներու, Քրիստոնէութեան հանրային պատկերը արմատական փոփոխութիւն տակաւին չէ կրած: Սակայն ան նաեւ համոզուած է, որ ժամանակը ի նպաստ Քրիստոնէութեան չէ: Ուշ կամ կանուխ՝ Քրիստոնէութիւնը Արեւմուտքի մէջ անբաղձալի փոքրամասնութեան պիտի վերածուի:

Փոփոխութիւնը, որուն մասին գիրքը կը խօսի, մէկ օրուան ընթացքին չպատահեցաւ: Հեղինակին համաձայն, փոփոխութիւնը սկսած էր մօտաւորապէս վեց դար առաջ: Հեղինակը հանգրուաններու կը բաժնէ փոփոխութեան պատկերը: 14րդ դարուն Բնագանցական Իրապաշտութիւնը տեղի տուաւ Անուանականութեան (Նոմինալիզմ): 15րդ դարուն Վերածնութեան շարժումով Արեւմուտքը կեդրոնացաւ միայն մարդուն ճակատագիրին վրայ: 16րդ դարուն Բողոքական շարժումը հարցականի տակ առաւ եկեղեցական հեղինակութիւնն ու պատճառ եղաւ Յարանուանական անհաշիւ բաժանումներու: 17րդ դարուն կրօններու պատերազմներն (խորքին մէջ քաղաքական հաշիւնե-

րով ու նպատակներով) ու Գիտական Յեղափոխութիւնը միջնադարու նուիրապետական տիեզերքի հասկացողութիւնը քանդեցին ու յառաջ բերին աշխարհի մեքենական՝ Քարթեզեան, այսինքն Տեքարթեան ըմբռնումը: 18րդ դարուն Լուսաւորականութիւնը, յատկապէս իր Բանապաշտական դրսեւորումով, ընկերութեան կեանքին մէջ կրօնի ներկայութիւնը մեծ հարցականի տակ առաւ: 19րդ դարուն Ճարտարարուեստական Յեղափոխութիւնը քանդեց մարդոց հողին կապուածութիւնը, շինեց հսկայ քաղաքներ ու գործարաններ, մարդկային յարաբերութեան մէջ դրամը իբրեւ գերագոյն արժէք նուիրականացնելով: Այս վերջինին միացան Մարքսիզմին եւ անաստուածութեան ազդեցութիւնները: 20րդ դարուն Համաշխարհային զոյգ պատերազմները, գիտական-արհեստագիտական ուսումներն ու Սեռային Յեղափոխութիւնը առաւել եւս առանձնացուցին անհատը ու անոր արժէքը, ստուերի տակ ձգելով Քրիստոնէութիւնն ու եկեղեցին:

Այս բոլոր փոփոխութիւններուն իբրեւ պատասխան՝ հեղինակը ընթերցողը կը տանի վեցերորդ դարու սկիզբները, Իտալիա: Պենետիկտոս անունով երիտասարդ մը իր ծննդավայրէն՝ Նուրսիայէն կերթայ Հռոմ, որ իր նախկին փայլքն ու անմրցելի զօրութիւնը արդէն կորսնցուցած էր: Հռոմ դարերով եղած էր աշխարհասասան կայսրութեան մը քաղաքական կեդրոնը ու տիրացած՝ այդ օրերու աշխարհին: Վեցերորդ դարու սկիզբը, երբ Պենետիկտոս կերթայ Հռոմ, քաղաքը արդէն Վիսիկոթներու արշաւանքներուն հետեւանքով արդէն իսկ կը գտնուէր քանդուած

ու խառնակ վիճակի մեջ: Անիշխանականությունն ու բարոյական մահը պատճառ կըլլան որ Պենետիկտոս փոխէ իր միտքը, քարայր մը քաշուի ու հոն մնայ երեք տարիներ: Անապատական հայրերու ու ճգնաւորներու կենցաղէն ազդուելով՝ երեք տարիները կըլլան իր հոգեւոր կեանքի բեղմնաւոր շրջան մը: Այս միջոցին, Պենետիկտոսի սրբակեաց համբաւը այնքան կը տարածուի, որ կը ստիպուի լքել իր քարայրը ու կը հիմնէ տասներկու վանքեր: Այս վանքերն ու անոնց վանական կեանքը լաւ կերպով կառավարելու համար ան կը գրէ իր նշանաւոր Կանոնը (The Rule) ու այս ձեւով հիմը կը դնէ Պենետիկեան վանականութեան:

Պենետիկտոսի աշխատանքով ու Պենետիկեան վանականութեան ճամբով կարելի եղաւ փրկել Արեւմտեան բարձր քաղաքակրթութիւնը հաւանական կորուստէ: Պենետիկեան վանքերն էին, որոնք առաւելաբար ծաղկեցուցին գրականութիւնը Եւրոպայի մէջ ու դարձան գիտութեան ու լուսաւորութեան օճախներ: Անոնք բարոյական կեանքի ու ոգեղէն արժէքներու սատար հանդիսացան եւ անոնց միջոցաւ, նաեւ, զարգացան բարձր արուեստները: Հեղինակին համաձայն, Պենետիկեան վանականութեան ճամբով Արեւմուտքի առաքինութեան ջահը դարերով միշտ վառ մնաց, երբ Հռոմ արդէն իսկ կործանած էր:

Հեղինակը օրինակ կառնէ Պենետիկտոսի կեանքէն ու զայն կը վերածէ յարացոյցի, յատկապէս 21րդ դարու քրիստոնէաներուն համար, որոնք Արեւմուտքի մէջ քրիստոնէական քաղաքակրթութեան պաշտպանութեան պայքարին մէջ են: Ըստ իրեն, Պենետիկտոսի եռամեայ առանձնական կեանքն ու պատրաստու-

թիւնը, յետագային իր նշանաւոր Կանոնին ստեղծումով, լաւագոյն ռազմավարութիւնն են յետ-քրիստոնէայ Արեւմուտքին մէջ ապրելու: Ժամանակը ուշ չէ, կըսէ ան, երբ Արեւմտեան ընկերութիւններուն մէջ ալ բարոյական կեանքի մահուամբ, վեցերորդ դարու Հռոմին նման, քառսը աներեւակայելի կացութեան պիտի վերածուի:

Այս բոլորը՝ շատ լաւ: Մակայն մենք վանականներ չենք, քարայրի մէջ ալ քաշուիլ անհնարին ու ձախող ռազմավարութիւն է, ոմանք կրնան առարկել: Հեղինակին նպատակը պատմական անդրադարձ ընելով տառացի կապկումի առաջնորդել չէ ընթերցողը, որքան գործնական կերպով կիրարկել է Պենետիկտոսի առանձնանալու ու յետոյ մարդկութեան մէջ իջնելով՝ անոնց կեանքը փոխակերպելու ռազմավարութիւնը: Այս պատճառով հեղինակը ընթերցողին կ'առաջարկէ գործնական քայլեր: Բայց նախ պատասխանենք հետեւեալ հարցումին. ի՞նչն է գրաւիչը Պենետիկեան Կանոնին, որմով հեղինակը այնքան խանդավառուած է:

Ըստ իրեն, Կանոնին դրական ազդեցութիւնն է՝ վանականներուն առօրեային իր բերած հաւասարակըշտութիւնը: Արեւմտեան երկիրներուն մէջ կեանքը ներկայիս խառնափնթոր վիճակ կը ներկայացնէ: Ամուսնալուծումներ, անհայր ու միայն մայր ունեցող զաւակներ, բարոյական ու սեռային սանձազերծում, դրամի ու հաճոյապաշտութեան գերիշխանութիւն, մեկուսացում, անվստահութիւն, մեղքի անպատկառ քաջալերանք եւայլն: Կանոնը վանականներուն ու նմանատիպ հաւատացեալներուն կը սորվեցնէ կեան-

քը լեցնել աղօթքով, արդար աշխատանքով, ծոմապահությամբ, քիչով գոհանալով, կանոնաւորութեամբ, հաւաքական կեանքի գիտակցութեամբ ու քրիստոնէական հիւրասիրութեան եւ ասպնջականութեան կարեւորութեամբ: Քրիստոնէաներ կանոնի մը հետեւելով կրնան իրենց կեանքի ռիթմը զատորոշել աշխարհիկ կեանքի ռիթմէն: Այս է լաւագոյն ձեւը մօտենալու ներկայ աշխարհի քաղաքակրթութեան ու մշակոյթին: Հեղինակը կընդունի որ քրիստոնէաներ «քաղաքակրթութեան պատերազմներ»ը (Culture wars) կորսնցուցած են: Ներկայ ընկերութիւնը կընդունի վիժումը, դիւրին ու միակողմանի հայցուող ամուսնալուծումները, միասեռական ամուսնութիւնն ու բժշկութեան օգնութեամբ մահը: Հետեւաբար, հեղինակը կառաջարկէ որդեգրել այլ ձեւեր, որպէսզի քրիստոնէաներ պաշտպանեն աւանդութեամբ մեզի փոխանցուած հաւատքը, մշակոյթը, սրբութիւնները ու բարոյական կեանքը: Օրինակ առնելով Խորհրդային միութեան շրջանին Արեւելեան Եւրոպայի շարք մը երկիրներուն մէջ գաղտնաբար գործող քրիստոնէայ կազմակերպութիւններէն, ան կառաջարկէ անքաղաքական ձեւով քաղաքական ու մշակութային ներկայ ջրվեժը դիմագրրաւել, ինչպէս օրինակ քաղաքականութեան մէջ գոնէ յաջողիլ կրօնական կառոյցներուն ու անոնց մէջ գործող սկզբունքներուն ազատութեան իրաւունքը պաշտպանել, ինչպէս նաեւ եկեղեցի յաճախելու մէջ չթերանալ, քրիստոնէական հասկացողութեամբ ամուսնական կեանք ապրիլ, բջիջային հեռաձայն ու արհեստագիտական այլ գործիքները նուազ գործածել, ընտանիքի հետ լաւ ժամանակ անցնել, հաւատքի

ջամբումը առաջնահերթության վերածել, եկեղեցւոյ յատուկ արժէքները շեշտել ու իբրեւ հաւաքականութիւն անոնցմով ապրիլ:

Տրեւրրի համար եկեղեցւոյ դերակատարութիւնը էական է: Ան իբրեւ Արեւելեան Ուղղափառ եկեղեցւոյ անդամ կը խօսի ծիսական օրացոյցին ու անով մեր կեանքերուն ուղղութիւն տալու մասին: Եկեղեցւոյ մը ասանդութիւնները, տօներն ու պահքերը կարելոր են հոգեւոր իմաստալից կեանք մը ապրելու համար: Այն եկեղեցիները որոնք յստակ պահանջներ չունին իրենց հաւատացեալներէն, անոնց վարք ու բարքին, եկեղեցի յաճախելու ու քրիստոնէական անբասիր կեանք ապրելու իմաստով, արդէն ժամանակավրէպ են ու այս պատճառով կը ներկայացնեն անբաղձալի վիճակ: Միւս կողմէ, մանուկներու դաստիարակութիւնն ու հոգեւոր կրթութիւնը հիմնասիւններն են Պենետիկեան շունչով ապակրօնութեան (secularism) դէմ դնելու: Հեղինակը կընդունի, թէ լաւագոյն պայքարը քրիստոնէական ու դասական կրթութեան ճամբով տեղի կոնսենայ, ի գին հազարամէկ նիւթական ու բարոյական զոհողութիւններու: Այս դաստիարակութիւնը մանուկներուն սիրտն ու հոգին կը բանան գեղեցիկը, ճշմարիտն ու բարին ընկալելու: Ան նոյնիսկ կ'առաջարկէ կարելի միջոցներով տնային դպրոցն ու կրթութիւնը (Homeschooling), իբրեւ լաւագոյն միջոց՝ մանուկները հեռու պահելու անկրօն ու անաստուած ազդեցութիւններէ, ինչպէս նաեւ ապականեալ կենցաղէ:

Գիրքին վերջին մասով հեղինակը կ'անդրադառնայ երկու հարցերու, որոնք աշխարհն ու մանաւանդ Արեւմուտքը կը յուզեն իրենց բոլոր մանրամասնու-

թիւններով: Առաջինը՝ ազատ սիրոյ ու անհետեւանք սեռային կեանքն է: Վաթսունականներու Սեռային Յեղափոխութիւնը լայն դարպաս մը բացած է երիտասարդներուն առջեւ, տարբեր մօտեցում եւ ըմբռնում առաջարկելով սեռային յարաբերութիւններու աշխարհին մէջ: Նախապէս ամէն ոք գիտէր որ սեռային յարաբերութիւնը իր իմաստը կը գտնէր ամուսնական կեանքով, նպատակ ունենալով որդեծնութիւնն ու զաւակներու դաստիարակութեան սուրբ պարտականութիւնը: Այսօր այս պատկերը փոխուած է:

Սեռային յարաբերութիւնը այնքան աժանցած է, որ դարձած է դիւրաւ հասանելի, որովհետեւ մարդիկ զայն հանած են ամուսնական կեանքի շրջագիծէն ու զուտ անձնական հաճոյքներու գոհացման համար կը գործածեն: Այս փոփոխութեան պտուղները շատ դառն են. ընտանեկան սրբութեան խախտում, սեռային անպատասխանատու ընթացք, հիւանդութիւններ, կայունութեան կորուստ, ամուսնալուծումներու թուային գերած ու անոնց պատճառով զաւակներու ողբերգութիւն եւայլն: Աձնասիրութեան ու անհատական իրաւունքներու տարածման պատճառով, ընտանեկան-հաւաքական կեանքի առողջ բոյրը անհետ կորսուած է: Մարդիկ դարձած են շղթայակիր գերիները իրենց անյազ հաճոյքներուն ու մոլեգին բնագոյներուն: Այս բոլորին կը միանան սեռային կեանքը ազատ-համարձակ կերպով նկարահանող տեսերիզները, անվայել հագուստները, անհրապոյր եւ կուտ ու կորկոտ չունեցող երաժշտութիւնը, Հոլիվուտեան անբարոյական ֆիլմաշխարհը, որոնք կը քանդեն ընտանեկան բարօր կեանքն ու ծնողք-զաւակ առողջ

յարաբերութիւնը:

Սեռային Յեղափոխութեան նաեւ իբրեւ արդիւնք, հեղինակին համաձայն միասեռականներու ու դրանսկենսերներու իրաւունքներու հարցը հրատապ է: Քրիստոնէաներ պայքար ունին մղելիք, որպէսզի զանազան մարդիկ ամուսնութեան ու սեռային բարոյականի իրենց ըմբռնումը չպարտադրեն քրիստոնէական եկեղեցիներու պատկանող հաստատութիւններուն ու անձերուն վրայ: Կրօնական ու խիղճի ազատութիւնը, այս հարցերուն վերաբերեալ, յոյժ կարեւոր է, որովհետեւ բարոյական հալածանքը անխուսափելի է:

Վերջին կէտով հեղինակը կը փակէ իր գիրքը: Ընտանիքներ ու ծնողներ պէտք է ուշադիր ըլլան իրենց զաւակներուն, երբ անոնք կը գործածեն զանազան գործիքներ, որոնք դարձած են կեանքի բնական մաս, ինչպէս հեռատեսիլ, համակարգիչ, բջիջային հեռաձայն եւ այլն: Արհեստագիտութեան միջոցները չէզոք չեն. անոնք կեանքը ապրելու յատուկ որակ մը կը հայթայթեն: Անոնք մեզ կը դարձնեն գերիները անիրական աշխարհներու ու յարաբերութիւններու անսահման տիեզերքի: Անոնք մեր մտածումը կը կաղապարեն, մեր ախորժակները որոշ բաներու հանդէպ կը սրեն, մեր ստեղծագործ միտքը կը չորցնեն: Հակակշիռի տակ առնել ու անոնցմով հակաքրիստոնէական ու հակասուրբգրային ազդեցութիւններէ մեր զաւակները գերծ պահել՝ նուիրական պարտաւորութիւնն է իւրաքանչիւր ծնողի, որ կը փորձէ ապրիլ Պենետիկտոսի Այլընտրանքը:

Տէր Թորգոմ Քինյ. Չորպաճեան

ՀԱՄԲԱԻ

Էջ 51

*Տեղատուութեան՝ աւազին վրայ քալեցի,
Ծռելով, աւազին վրայ սող մը գրեցի:
Գրածն՝ մտքիս մտածումը
Ու հոգիիս տենչանքն էր:*

*Մակընթացութեան՝ նոյն ծովափը եկայ,
Հոն, գրուածքէն ոչինչ գտայ:
Միայն կուրաբար անցնող անձի մը
Գաւազանի Հետքերը կային:*

ԱՐՁԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Խալիլ ձիպրան
Թարգ. Գարեգին Արքեպս. Գազանճեան

Ուր զսպաւորութիւնն շէտայ,
Ընն հաւասար չի կրնար ըլլալ:
Ուր հաւասար շէտայ,
Ընն սէր չի կրնար ըլլալ:
Ուր սէր շէտայ,
Ընն Ըստոտած չի կրնար
ըլլալ:

ԽԱԼԻԼ ՃԻՊՐԱՆ-Ի
«ՅԻՍՈՒԿ ՈՐԴԻ ՄԱՐՊՈՅ»-ԷՆ
ՀԱՅՁՈՒԾ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐԵ. ԳԱՉԱՆՃԵԱՆ

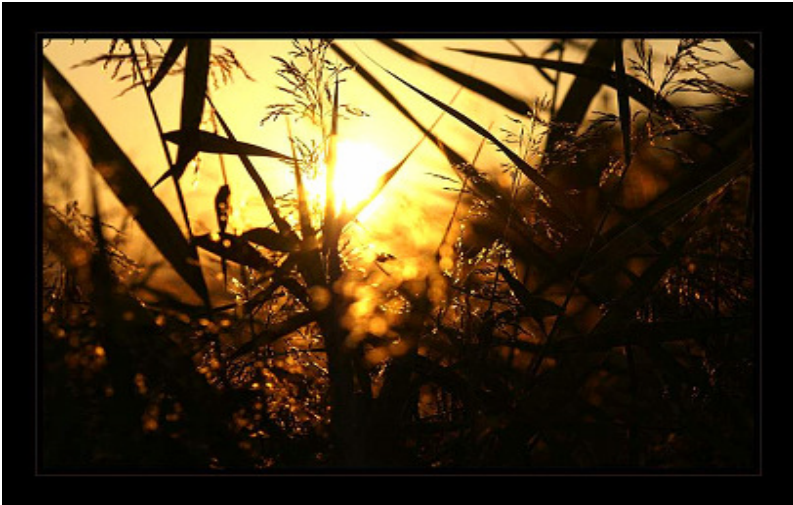

ՏԻՒՐՈՍԻ ՎԱՃԱՌ-ԱԿԱՆ ԲԱՐՔԱՆ

Էջ 87

*Կը հաւատամ թէ ոչ Հռովմէացիները եւ ոչ ալ
Հրեաները Նազովրեցի Յիսուսը հասկցան,
կարծեմ ոչ ալ իր աշակերտները, որոնք այժմ՝ Իր
անունը կը քարոզեն:*

*Հռովմէացիները որ զԻնքը սպաննեցին, սխալ մըն
էր: Ուրիշ սխալ մըն ալ Գալիլիացիները ըրին,
զԻնքը չաստուած մը ընելով:
Յիսուս մարդուն սիրան էր:*

ԲԱԲԵԼԱԶԻ ԱՍՏՂԱԲԱՇԽ ՄԵԼԱՆԻՆԸ ԱՅՍ Է ԻՄ ԿԵԱՆՔԻՍ ՀՐԱՇՔԸ

Էջ 72

Հոգիս կոյր եր, Հոգիս կաղ եր: Շրջապատուած էի
չար ոգիներով, մեռած մըն էի:

Այժմ յստակօրէն կը տեսնեմ եւ ուղիղ կը քայլեմ:
Խաղաղութեան մէջ եմ, կ'ապրիմ օրուայ ամէն ժամօն
վկայելու եւ յայտարարելու իմ անհատականութիւնս:

Ես իր Հետետորդներէն մէկը չեմ: Սակայն Հին
աստղաբաշխ մըն եմ, որ ամէն եղանակի անհունին դաշտը
կ'այցելեմ, որպէսզի օրէնքը՝ զգուշաւոր ըլլայ, քանի որ
հրաշքներ տեղի կ'ունենան:

Ես օրերուս մայրամուտը կ'ապրիմ, սակայն Յիսուսի
երիտասարդութիւնը կը զգամ երբ այգաբացը դիմաւորեմ:

Ամէն տարիքս՝ երիտասարդութեան միշտ կը
ձգտի: Իմ մէջ սակայն գիտութիւնն է որ տեսիլք կը
փնտրէ:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՆԻԿՈՂԻՄՈՍԸ

Էջ 77

*Գիտեմ անթեւ սարդը որ որոգայթ կը հիւսէ բոլոր
թուշոյներուն Համար:*

*Գիտեմ խորամանկը, թմբուկներ զարնող եւ փողեր
փչողը որ իր ձայներու ժխորին մէջ չի կրնար լսել
ծիծեռնակը եւ ոչ ալ անտառին մէջ պտըտող
արեւելեան Հովր:*

*Գիտեմ գետերու Հոսանքին դէմ թիափարողը որ
գետերու ծնունդ տուող ակը բնաւ չի կրնար Հասնիլ:*

*Գիտեմ ան, որ անճարակ իր ձեռքերը տաճարի
ճարտարապետին կ'ուզէ տրամադրել եւ երբ
անճարակ ձեռքերը կը մերժուին, իր սրտի մթուածեան
մէջ կ'ըսէ. «Ամէն ինչ որ շինուած է, պիտի կործանի»:*

ՄԻՐԵԼԻ ԱՇԱԿԵՐՏԸ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԾԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Էջ 100-101

Օրուայ որեւէ մէկ ժամոն, Յիսուս Հօրը հետն էր: Ան
գիւքը ամպերու եւ երկրէ անցնող շոքին մէջ կը տեսներ:
Ան հանդարտ աւազանին մէջ Հօրը ցոլացած դէմքը կը
տեսներ եւ Անոր ուրբերուն հետքը աւազներուն վրայ՝ եւ
շատ անգամ աչքերը կը գոցեր, Անոր Սուրբ աչքերուն
նայելու համար:

...

Ապա Աստուած խօսեցաւ, Իր բառերը մարդ եղան եւ
մարդը՝ Աստուծոյ Սիրոյ Հոգիին ծնունդ էր:
Աստուած էրբ այս կերպով խօսեցաւ, Քրիստոս Աստուծոյ
խօսքին առաջին Խօսքն էր եւ այդ Խօսքը կատարեալ էր:
Երբ Նազովրեցի Յիսուս աշխարհ եկաւ, առաջին Խօսքն
էր ամբողջութեան մէջ, ըլլալով միս եւ արիւն:
Յիսուս Օծեալը, Աստուծոյ մարդոց ըսած առաջին Խօսքն
էր, նմանութեամբ պուրակին մէջ Հասակ առած նշենիին,
որ բոլոր ծառերէն աւելի առաջ կը ծաղկի:
Մենք բոլորս զաւակներն ենք Բարձրեալին, բայց Օծեալը՝
Իր առաջին ծնունդն էր որ բնակեցաւ Նազովրեցի
Յիսուսի մէջ, որ քալեց մեր մէջ եւ մենք տեսանք եւ
խօսեցանք Իր հետ:

ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՄ ԵՓԵՍՈՍԻ ՄԷՁ

Էջ 106

*Եթէ ազնուականութիւնը կը կայանայ
պահպանողականութեան մէջ, Ինք բոլոր
մարդոցմէ վեր՝ ազնուական մըն էր:*

*Եթէ ազատութիւնը, մտածումին, խօսքին եւ
գործին մէջն է, բոլորէն աւելի՛ ազատական մըն
էր:*

*Եթէ ազնուական ծնունդը Հպարտանքն է սիրոյ եւ
առանձնութեան, որ ազնիւ է ու շնորհալի, Ինք
բոլոր մարդոցմէ վեր ազնուական ծնունդ մըն էր:*

ԱՆԴՐԷԱՍ

Էջ 109-110

Կեանքը առանց Իր ներկայութեան՝ մահուան
դառնութիւնը ունի: Երբ Ինք լռեց՝ օրերը անհամ՛ եւ
անախորժ դարձան: Այլեւ Իր ձայնը չունիմ, միայն Իր
խօսքերուն արձագանգն է, որ յիշողութեանս մէջ կ'ապրի:

***
Օր մը ըսաւ. «Ուստի Հայրս, Իր Հիւրանոցի դուռը
հեթանոսներու բախումին ալ պիտի բանայ, ինչպէս նաեւ
ձեզի: Որովհետեւ Իր ականջը ունկնդիր պիտի ըլլայ նոր
եղանակին այն սիրով՝ որ նախապէս ցոյց է տուած՝ ուրիշ
եղանակի մը»:

***
«Յիշեցէք այս, գողը մարդ մըն է, որ պէտքը ունի,
ստախօսը մարդ մըն է՝ վախի մէջ: Բողբոխ ալ նկատմամբ
կ'ուզեմ որ դուք ալ գուժ ունենաք»:

***
«Այժմ խաղաղութեամբ գնա: Անոնցմէ ոեւէ մէկը հոս չէ
քեզ դատելու: Մարդու Որդին եւ քեզ պիտի չդատէ»:
Այդ խօսքերուն եւ դէպքին շուրջ մինչեւ այժմ մտածած եւ
գիտեմ թէ միայն սրտի մաքրութիւնը կրնայ մեռած
ջուրերուն գացող ծարաւը ներել: Միայն Հաստատ կեցողը
կրնայ սայթաքածին ձեռք երկարել: Կրկին ու կրկին պիտի
ըսեմ, առանց Իր ներկայութեան, կեանքը մահուան
դառնութիւնը ունի»:

ՊԵՏՐՈՍ

Էջ 116

**Տէրս եւ Վարդապետս, օր մը Կափառնաուամի մէջ այսպէս
խօսեցաւ.**

«Չեր դրացին, պատէն անդին ապրող ձեր նմանութեան
պատկերն է: Ուստի Հասկացողութեամբ բոլոր պատերը
պետք է փուլ գան:

«Չեր դրացին կարելի է որ տարբեր մարմնի մը մէջ ձեր
լաւագոյն մասն է: Ախատեցէք սիրել զինքը, ինչպէս որ
դուք ձեզ կը սիրէք:

«Ան եւս Աստուծոյ յայտնութիւնն է, որը դուք չէք գիտեր:
«Չեր դրացին Հայելի մըն է, ուր դուք պիտի տեսնէք
ուրախութեամբ գեղեցկացած ձեր դէմքը, որը դուք
անձնապէս չէք գիտեր:

«Ինչպէս որ ձեզ սիրեցի, դուք ալ ձեր դրացիները սիրեցէք»:
Ապա Հարց տուի Իրեն՝ ըսելով. «Ինչպէ՞ս կրնամ դրացիս
սիրել՝ երբ ան զիս չի սիրեր եւ ստացուածքիս կը տեսչայ:
Մէկը որ կ' ուզէ Հարստութիւնս գողնար»:

Ան պատասխանեց. «Երբ դուն կը Հերկես եւ ծառադ ետե-
ւեդ գալով Հողին մէջ սերմեր կը նետէ, դուն ետ կը նայի՞ ս
եւ կը կուսիս ճանդուկին Հետ, որ մի քանի սերմեր կը փորձէ
ուտել: Եթէ այս կ' ընես, դուն Հունձքիդ արժանի չես»:

Երբ Յիսուս այս խօսքերը ըսաւ, եւ արդէն ամօթի մէջ
ըլած էի: Չվախցայ, որովհետեւ Ժպիտ մը կար Իր դէմքին:

ՄԱՐԻԱՄ ՄԱԳԴԱՂԵՆԱՅԻ

ԵՐԵԱՍԻՆ ՏԱՐԻՆԵՐ ՎԵՐՉ

Էջ 157-158

Անգամ մը եա կ' ուզեմ ըսել, թէ Յիսուս մահով մահը նուաճեց եւ գերեզմանէն Հոգի ու ուժ դուրս եկաւ: Ան քալեց մեր առանձնութեան մէջ եւ մեր փափաքներու պարտեղները այցելեց:

Ինք չի Հանգչիր քարով մը ծածկուած վիմափոր ժայռին ետեւ:

””

Չինքը սիրողներու եւ աստուծոց միջեւ անդունդ մը կայ որ կը ճապկոտի:

Բայց երբ տարիները այդ անդունդին վրայ կամրջուին, դուք պիտի գիտնաք թէ ան որ ապրեցաւ մեզ Հետ, անմահ է: Ան Աստուծոյ Որդի՝ եւ մենք Աստուծոյ որդիներ ենք:

Պիտի ընդունիք թէ Ան Կոյսէ մը ծնաւ, ինչպէս որ մենք անամուսին Հողէն ծնանք:

Միշտ վախ մը կայ, որ ժողովուրդը կ'անդրադառնայ թէ իրենի իշխանութեան կողմէ խաբուած են, որպէսզի անոնի կարեանն ուժը իրենց պահել:

Արօնի Նկարմամբ Ճշմարտութիւնը կոնայ շարատէր քարէր ըլլալ այն ուսումնն որ հանրութեան օրվեցոցած են:

Գերմանիոյ մէջ ասացուածի մը կայ, որ կ'արդայայտել ժողովրդային իմաստութիւն մը. «Թագաւորը Պաստին կ'ըսէ. «Դուն ասպաւով ժողովուրդին ցօղի մնալը, ես ալ կ'ասպաւովեմ որ անոնի աղիար մնան»:»

(Մարիա Ուրթ-Maria Wirth)

Ի դեպ, անդրադառնալով գիտության և տգիտության միջև առկայ էական տարբերության՝ մեր Եկեղեցույ եռամեծ վարդապետներեն Ս. Գրիգոր Տաթևացին, իր «հարցմունք և պատասխանիք» վերլուծումներու մտեցման կարգով, սա բնորոշ բացատրութիւնը կու տայ. «**ՀԱՐՑ**. Քանի՞ են կարգ գիտութեան:

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻՔ. Չորս:

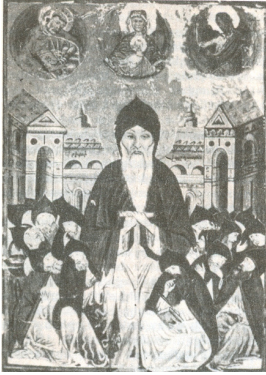
ԱՌԱՋԻՆ. Ձի գիտէ և թեպէտ գիտէ, ասէ թէ չեմ բաւական խօսելոյ, սա իմաստուն է և հեզ, ուսի՛ր ի սմանէ:

ԵՐԿՐՈՐԴ. Գիտէ որ ոչ գիտէ, և խոստովանի թէ ոչ գիտէ, սա բարի է, ուսո՛ գաս:

ԵՐՐՈՐԴ. Ոչ գիտէ և անգիտանայ թէ ոչ գիտէ, և խօսի անգիտաբար, սա յիմար է, ոչ գիտէ զինքեան տկարութիւն, որպէս չար հիւանդ զարթո՛ գաս:

ՉՈՐՐՈՐԴ. Որ ոչ գիտէ, և գիտէ որ ոչ գիտէ, բայց սնափառ հպարտութեամբ լլկի և յանդգնի խօսել՝ զոր ոչ գիտէ, այնպիսին տգիտութեամբ լիրբ է, փախի՛ր ի սմանէ ճշմարիտ»:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵԱՅԻՆ ԵՒ ԿՈՆՖՈՒՅԻՈՍ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵԱՅԻ
Յ.Ք. 1346-1409

ԿՈՆՖՈՒՅԻՈՍ
Ք.Ա. 551-479

*Չարմանալի եւ Հետաքրքրական զուգադիպումն մը:
Այս գիրքին 32րդ էջին մէջ թարգմանաբար գրուած
իմաստալից խօսքերը վերագրուած են Չինաստանի
փիլիսոփաներէն Կոնֆուցիոսի:*

*Իսկ նախորդ էջին մէջ գրուած իմաստալից խօսքերն
ալ վերագրուած են Ս. Գրիգոր Տաթեւացիին: Երկուքն ալ
նոյն իմաստասիրութիւնը կը ներկայացնեն: Երբ
աստուածաբանի մը Հարցուցի այս զուգադիպումէան
պատճառը, Հետեւեալ պատասխանը ստացայ:*

«Ս. Գրիգոր Տաթեւացին վարդապետական իր շատ մը տեսութիւններուն մէջ հետևած է Միաբանող եղբայրներուն կողմէ լատիներէնէ հայերէնի թարգմանուած աշխատութիւններուն, որոնք մեծաւ մասամբ ստեղծագործութիւններն էին ԺԳ. դարու հեղինակ Թովմաս Ակուինացիի: Վերջինս իր աստուածաբանական հզօր մտածողութիւնը հիմնած է Արիստոտելի և այլ փիլիսոփաներու իմաստասիրութեան վրայ: Անհաւանական չէ, որ Ակուինացի այս ճամբով անուղղակի ազդեցութիւն կրած ըլլայ նաև Կոնֆուցիոսէ, իսկ Տաթեւացին Թովմաս Ակուինացիէն հայ Միաբանող եղբայրներու թարգմանական ստեղծագործութիւններուն միջոցաւ: Մտածուեալը աշխարհագրական տարածքներ չեն ճանչնար, անոնք կը տարածուին շատ արագ ու չեն ենթարկուիր ժամանակի մաշումին»:

ՏԷՐ ՀՈՎՈՒԵԱԾԷ ՉԻԱ, ԵՒ ԻՆՉ ԻՆՉ ՈՉ ՊԱԿԱՍԵԱԾԷ:

**ԹԷՊԷՏ ԵՒ ԳԱԱԾԻԾ ԵԱ Ի ՄԷՉ
ԱՏՈՒԵՐԱԾ ՄԱՀՈՒ, ՈՉ ԵՐԿԵԱՅԾ
Ի ՉԱՐԷ ՉԻ ԴՈՒ ՏԷՐ ԸՆԴ ԻԱ ԵԱ:**

